

3682/37

SVENSKA BRANDSKYDDSFÖRENINGENS
HANDBÖCKER

V

BRANDSTADGAN

KOMMENTARER OCH HANDEDNINGAR

STOCKHOLM 1937

A.B. HASSE W. TULLBERGS BOKTRYCKERI, ESSELTE A.B.

729006

SVENSKA BRANDSKYDDSFÖRENINGENS
HANDBÖCKER

V

BRANDSTADGAN

X

KOMMENTARER OCH HANDEDNINGAR

A.-B. Hasse W. Tullbergs boktryckeri

Esselte ab. Stockholm 1937

729006

FÖRORD.

Sedan 1923 års brandstadga blivit promulgerad, utgav Svenska Brandskyddsföreningen juni 1924 ett särskilt nummer av tidskriften Brandskydd med brandstadgan, historik över dess tillkomst jämte kommunikationsdepartementets handledning vid utarbetandet av brandordningar ävensom riktlinjer vid utarbetandet av reglementen och instruktioner för brandstyrka m. m. Såväl ovannämnda handledningar som nyssnämnda häfte av tidskriften Brandskydd äro numera i det närmaste utgångna. Det har dessutom vid undervisning för brandbefälsaspiranter samt för riktig och likformig tillämpning av brandstadgan visat sig nödvändigt att utarbeta kommentar till brandstadgan.

Med bidrag av *De Svenska Städernas Brandskyddsfond* har Svenska Brandskyddsföreningen därför utgivit denna handbok.

Svenska Brandskyddsföreningen.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING.

BRANDSTADGAN.

I. Brandlagstiftningens historiska utveckling	sid.
Landskapslagarna	9
Magnus Erikssons lagstiftning	11
Landslagen	12
Stadslagen	13
Gustaf II Adolfs stadga	16
Lagkommissionens förslag	22
1734 års lag	24
Allmänna Brandförsäkringsfondens brandordningsförslag	27
Planer på brandstadga för städerna	30
1874 års brandstadga för rikets städer	32
Brandskyddskommissionens förslag	37
Brandstadgan den 15 juni 1923 jämförd med 1874 års stadga	40
II. Brandstadgan av 15 juni 1923 jämte kommentarer	
Avd. I. Bestämmelser angående stad	
1 kap. Om stads skyldighet att upprätthålla ett brandväsen, om brandordning samt om förvaltningen av brandväsendet	43
2 kap. Om brandstyrka, brandchef och vice brandchef	52
3 kap. Om brand- och livräddningsredskap m. m.	58
4 kap. Om brandsyn	59
5 kap. Om sotning	75
6 kap. Om vissa med stad jämförliga samhällens skyldighet att ordna sitt brandväsen	82
Avd. II. Bestämmelser angående landsbygden	
7 kap. Om stadgans tillämpningsområde	83
8 kap. Om brandordning och förvaltningen av brandväsendet	84
9 kap. Om brandstyrka, brandchef och vice brandchef samt brand- och livräddningsredskap m. m.	86
10 kap. Om brandsyn	88
11 kap. Om sotning	91

Avd. III. Allmänna bestämmelser	Sid.
12 kap. Om tillsynen över brandväsendet i riket	93
13 kap. Om förfarandet vid eldsvåda m. m.	95
14 kap. Om ansvarspåföljd, besvär i ärenden rörande brandväsendet m. m.	101
Om polisundersökning efter brand	114
 III. Brandordningar	
Brandordningar för städer, köpingar och municipalsamhällen	122
» » landsbygden	128
 IV. Resultat av brandstadgans tillämpning	133

BILAGOR.

I.Handledning vid utarbetandet av brandordningar för städer, köpingar och municipalsamhällen	143
II.Handledning vid utarbetandet av brandordningar för landskommuner	171
III. Riktlinjer vid utarbetandet av reglemente för brandstyrka, brandchef och vice brandchef, skorstensfejare samt brandsyn	186
IV. Riktlinjer vid utarbetandet av Instruktion rörande brandstyrkans tjänstgöring	206
V. Kompletterande instruktioner för borgarbrandkår och allmän brandkår	236

BRANDSTADGAN

JÄMTE

KOMMENTARER

AV INGENJÖR K. A. JANZON

I. Brandlagstiftningens historiska utveckling.

Så länge människorna bodde spridda i landet förefanns intet behov av offentliga förhållningsregler dem emellan och därför icke heller något behov av stadganden rörande brandfaran. Man kunde nöja sig med den självklara lagen, att det var vars och ens skyldighet att giva akt på den eld, han hade ansvar för. Människornas fruktan för eldens farliga egenskaper och deras medfödda försiktighet gentemot all fara var tillräcklig.

Men i och med att den spridda befolkningen flyttade samman i byalag med tätare bebyggelse och därmed ökad eldfara och ökat ansvar gentemot medmänniskor, blev det nödvändigt att utfärda lagar såväl för avsiktligt som för oavsiktligt anstiftande av brand. I vårt land har denna sammanflyttning i byalag antagligen tagit sin början under 500-talet och i huvudsak varit genomförd redan före kristendomens införande. Vid denna senare tidpunkt torde man kunna anse, att våra äldsta lagar, landskapsslagarna, i sina huvuddrag varit utformade, ehuru de först flera hundra år senare samlades och nedskrevos.

Landskapsslagarna.

I dessa lagar finnes en hel del föreskrifter till skydd mot brand. Då vid den tid, då dessa lagar tillkommo, släckning av en utbruten brand var så gott som otänkbar, voro dessa föreskrifter uteslutande inriktade på förebyggande av brand. Och som det enda sättet att förebygga en brand, man på

den tiden kände till, var att väl akta elden, så stadgades stränga straff för den, som genom ovarsamhet förorsakade en eldsvåda. Och givetvis betydligt strängare för den, som avsiktligt anlade brand. Så t. ex. stadgar Västmannalagens byggningsbalk (flock 24—25) att, om man ovarsamt bär eld mellan hus eller gårdar och ett hus därvid antändes, skall 6 örar vådabot givas. Brinna flera gårdar eller hel by, kräves 7 marks vådabot och dessutom vådaed av 12 edgärdsmän.

Att bära eld mellan gårdarna var vid denna tid en nästan daglig företeelse. Hade elden på den egna härden av någon anledning gått ut, förelågo vissa svårigheter att göra upp ny eld, det var då bekvämare att »låna» eld av grannen. (Den förr vanliga sällskapsleken, »Låna eld — gå till nästa granne», har som synes urgamla anor.)

För mordbrännare »kasnawargher» var straffet bränning å bål och förlust av all egendom.

Vid tiden för landskapslagarnas nedskrivande var myntenheten 1 mark = 8 örar = 24 örtugar. Mark var också en viktenhet (omkring 211 gram i nutida vikt), och myntenheten 1 mark motsvarande ursprungligen värdet av viktenheten 1 mark lödigt silver. Myntvärdet sjönk sedan i förhållande till silvervärdet. Det enda mynt, som på denna tid och ända till slutet av 1300-talet präglades, var penningen. En pennings värde var emellertid under 1200-talet olika i olika landsändar. I Svealand räknades 8 penningar på en örtug, i Götaland 16, på Öland och Gotland 12. Senare räknades i hela Sverige 8 penningar på en örtug. I Norge räknades 10 och i Danmark än 10, än 12 penningar på en örtug.

År 1250 kostade en ox 6 öre och en ko 4 öre. Vådaboten för en by motsvarade således värdet av 14 kor. Det vill emellertid synas, som om den tidens kreatur varit av en annan ras än nutidens. Ännu under 1500-talet skulle nämligen den svenska kreatursrasen varit så liten att 3 av den tidens oxar knappt vägde så mycket som en ordinär nutida ox. (Hans Forsell i »Sveriges förvaltning under Gustaf Vasa och hans söner»).

Dessa landskapslagar voro emellertid avsedda för landsbygdens byalag och enstaka gårdar och voro därför mindre lämpade för de köpstäder, som under 1200-talet började uppstå här och där i landet. För dessa utfärdades därför särskilda stadslagar. Den äldsta av dessa, den s. k. Bjärköa-

rätten eller äldre stadslagen utfärdades i början av 1300-talet och tillämpades i Stockholm, Lödöse och antagligen även i några andra städer. Visby hade sin egen stadslag, troligen utfärdad under förra hälften av 1300-talet. Dessa stadslagar innehålla betydligt utförligare stadganden beträffande brandskydd än landskapslagarna; där finnas sålunda icke endast straffbestämmelser för vårdslöshet med eld utan också stadganden om viss enskild brandredskap och om skyldighet att biträda vid eldsläckning. Dessa i åtskilliga avseenden olika lydande stadslagar ersattes emellertid redan på 1350-talet av den för alla Sveriges städer avsedda Magnus Erikssons stadslag.

Magnus Erikssons lagstiftning.

Behovet av för hela Sverige gemensamma lagar hade alltsedan början av 1300-talet gjort sig gällande. Hela landet var då i politiskt hänseende en enhet och i kyrkligt hänseende en kyrkoprovins, men i rättsligt avseende en mängd delvis ganska små enheter. För att råda bot för de olägenheter, som härigenom förorsakades samfärdseln, tillsattes på 1340-talet en nämnd, som fick i uppdrag att utarbeta en stadslag, gemensam för alla Sveriges städer, ävensom en för hela landsbygden gemensam landslag.

I början av 1350-talet förelågo dessa lagar färdiga. Någon kunglig stadsfästelse har dock troligen aldrig givits dem; konungamakten var vid den tiden icke så stark, att nya lagar kunde påtvingas städer och landskapsting utan dessas samtycke och det dröjde länge innan sådant samtycke gavs, särskilt ifråga om landslagen. I Hälsingland tillämpades landskapslagarna ännu 1374 och i Västergötland antogs landslagen först omkring 1390. I vissa landskap gällde landslagen i vissa avseenden under det att i andra landskapslagarna tillämpades. För att åstadkomma en sammanjämkning av de olika lageditioner, som på så sätt användes på landsbygden, reviderades landslagen på 1440-talet och utkom under namn av *Kristofers landslag*, men icke heller denna edition fick kunglig sanktion och följden blev därför att under såväl 1400- som 1500-talen icke mindre än 3 olika

lagar gällde för landsbygden. För städerna däremot synes Magnus Erikssons stadslag ganska snart ha antagits överallt.

Landslagen.

Magnus Erikssons landslag anses till sina huvuddelar vara byggd på Upplands- och Östgöotalagarna och har från dessa hämtat de flesta bestämmelser, som röra brandskyddet. Dessa äro också av samma art som förut nämnts ifråga om landskapslagarna, d. v. s. huvudsakligen straffbestämmelser. Principen om vådabot av den för brand ansvarige finns kvar, men med en betydelsefull modifikation. Om elden kom lös ur byggnad med eldstad »aerinshus», d. v. s. stuga, »stekarehus», eller kölna, var bonden saklös, men var branden förorsakad av »utburen eld», var han förfallen till vådabot. Vårdslöshet med »utburen» eld straffades således, även om endast den egna egendomen förstördes.

För överbevisade mordbrännare bibehölls landskapslagarnas stränga straff. Så säger Högmålabalken: »Sätter man eld i annan mans hus eller vill bränna båda by och bonde, bränner upp ett eller flera hus eller hel gård eller by, varder tagen med blåsande mun och brinnande brand, då må han bindas och till tings föras. Sedan skola 12 man av häradet rannsaka och utleta sanningen. Värja de honom, då böte den 40 mark, som saklöst band och fängslade. Fälla de honom böte han allt han har till treskifte.

Och den skall å bålet brinna, som bränt haver för bonden.»

Stadgandet om straff för vårdslöshet med »utburen eld» mildrades i Kristofers landslag. Där stadgades nämligen, att vid brand i enstaka gård (»när bonde sitter ensam i by»), som förorsakats genom ägarens eller hans familjs vållande, han själv hade skadan, förorsakades däremot skada å annan egendom, var han skyldig utgiva vådabot och dennas storlek var beroende dels på om branden uppstått genom försummelse — »vangömo» eller genom »rätt våda», dels på brandskadans omfattning och karaktär. Vad som räknades som försummelse eller »vangömo» stadgades ganska utförligt likaså vad som hänfördes till »rätt våda». Till det förra räknades bl. a. om bonden »sätter ljus i vägg drucken eller

odrucken, far i säng eller går bort från ljuset, tänder eld i ugn eller å golv och går bort från elden samt hänger lin eller hampa å ugn eller »hjelle» (torkstänger). »Rätt våda» var om elden gick igenom ugn i väggen eller om gnistor föllo på tak och antände.

Vådaboten var i Kristofers landslag mycket detaljerat fastställd, vid försummelse eller »vangömo» 2 å 3 gånger så hög som vid »rätt våda». För löst folk och legohjon, som förutsattes sakna medel till böter, stadgades i stället arbetskyldighet till förmån för den skadelidande, varvid ett års tjänst räknades till 3 mark.

I Kristofers landslag infördes även ett åläggande för häradsnämnden att verkställa ransakning angående brandorsaken och fastställa, huruvida mordbrand, försummelse »vangömo» eller »rätt våda» förelåg. Efter resultatet av denna ransakning skulle lagmannen fälla dom.

Landslagen blev, som ovan sagts, icke heller i sin nya redigering fastställd av konung Kristofer och blev icke ensam gällande förrän Karl IX år 1608 gav den kunglig sanktion. Den gällde sedan — visserligen övervuxen av åtskilliga senare författningar — ända till 1734, då nu gällande lag utfärdades.

Stadslagen.

Denna lag innehåller bl. a. vår första brandstadga. Då denna ända till 1734 kom att tjäna som enda rättesnöre för brandväsendet i alla landets städer, såväl de dåvarande som senare tillkommande och då en hel del av dess stadganden återfinnes i nu gällande brandstadga, förtjänar lagen att något närmare beröras.

Stadslagens Byggningsabalk innehåller föreskrifter för ordnande av städernas byggnadssätt och brandväsen. Flock XXII handlar »um eld hur han skall gömas, ok brut thaes som that eig gör». Där stadgas först att ingen »tavernare» får hava ljus eller eld av något slag eller öl till avsalu i sitt hus efter sedan i vård är ringt och att den, som tänder eld förrän ur vård är ringt, böte 3 örar.

§ 3 säger (översatt till nutidssvenska): »kommer eld lös,

och kan bonden eller gästen själv släcka, böte dock 3 mark. Kommer där till yxa eller ämbar, klockklämtning eller »aarop», böte 6 mark, även om ingen skada timat utom för honom själv». Men fastighetsägaren delade ansvaret med hyresgästen, ty uppstod eld genom denna, bötade bonden lika med gästen, ty »detta skall så förstås», säger lagen, »att varje stadsbo skall noga skåda, vilken hyresgäst han tager till sig».

I § 4 stadgas hur förfaras skall då skada genom brand uppstår på annans egendom. Här återkommer samma tankegång som i Kristofers landslag, ehuru ännu strängare (jmf. sid. 12). En mordbrännare, som tages på bar gärning, dömes enligt Högmålabalken kap. IX att brännas å bål och att mista all sin egendom. Är saken tvivelaktig, skall den misstänkte värja sig med tolvmannaed att branden uppkommit av »rätt våda» och ej genom försummelse eller vilja. Om försummelse kunde konstateras, »gange a liff hans som wadhin ok skadhin aff kom», säger lagen, d. v. s. även i detta fall gälle det livet.¹

§ 5 stadgar, att i varje stad skulle finnas ett organiserat brandväsen. Staden skulle indelas i 4 fjärdingar och för varje fjärding skulle väljas två hövitsmän, en svensk och en tysk (det senare ändrades först 1471). Då elden kom lös skulle dessa hövitsmän och minst en man från varje gård komma till brandplatsen. Hövitsmännen och varje man från tre av fjärdingarna skulle medföra yxa, ämbar och kexe (brandhake) samt släcka elden »um the orka». Manskaper från den fjärde fjärdingen skulle bärga gods.

Alarmeringen skedde, som i § 3 antydes, medelst klockklämtning och rop.

Ehuru stadslagen här talar om klockklämtning, fanns antagligen icke någon organiserad tornväktartjänst förrän långt senare. I Stockholm fanns sådan år 1504, vilket framgår av en uppgift i Stockholms stads tänkeböcker för detta år. Uppgiften ger också ett bevis för vilken betydelse man vid denna tid tillmätte ifrågavarande tjänst. Natten till den 17 november utbröt nämligen en eldsvåda, som fick

¹ Enligt Söderköpings stadslag av 1387. Gustaf II Adolfs edition av 1618 har den äldre, mer svårbegripliga formen: »gange hans liff fore som — — —».

stor spridning på grund av, att tornväktaren i Nikolai kyrka försummat sin plikt. Vid förhöret visade sig, att han sovit. Rätten ansåg honom värd stegel och hjul, men menigheten bad för honom på grund av hans långa tjänstetid och höga ålder, varför rådet »unnade honom svärdet». Han halshöggs dagen därpå.

Tornväktaretjänsten fanns sedan kvar på många platser ända till slutet av 1800-talet; i Halmstad ända till årsskiftet 1899—1900.

Stadslagens § 6 säger, att hus får nedrivas, om så erfordras för att hindra eldens spridning och skulle stadens invånare gälda den skada, som därigenom åsamkades ägaren. Om någon försökte hindra, att hans gård revs, fick han böta 40 mark och gården revs utan ersättning.

§ 7 stadgar stränga straff för den, som undandrog sig att biträda vid eldsläckning.

I § 8 stadgas, att i varje gård skall finnas en 7 alnar lång stege, en 12 alnar lång »kexe» (brandhake), en yxa och ett ämbar samt framför gården en tunna fylld med vatten. Denna enskilda brandredskap skulle synas fyra gånger om året av fogden, borgmästaren, rådmännen och de ovan nämnda hövitsmännen. Skulle husägaren sakna någon föreskriven brandredskap, blev det 3 marks böter.

Längre fram i tiden, då murade skorstenar började förekomma mera allmänt, synades även dessa. Enligt en uppgift från Stockholm av 1496, hade brandsynenämnden föreskrivit, att en skorsten skulle lagas. Denna var emellertid icke tillgänglig annat än från grannens hus, men denne nekade murarna tillträde. Han dömdes för detta till 3 marks böter och då han dessutom var otidig mot rådet, dömdes han ytterligare till 49 mark »läppgäld» och sattes i förvar i stadens gömma. (Jmf. nu gällande brandstadga 14 §.)

§ 9 stadgar böter för den, som slog ikull en vattentunna utanför en gård.

§ 10 föreskriver den brandredskap, som staden skall hålla, nämligen 4 stora brandhakar »efter ty gammal stadga är och fordom var».

Slutligen stadgar § 11 böter för den — bonde eller gäst — som har eld i hus, där sådan ej bör finnas. Som sådant anses hus, som är lågt eller trångt eller fullt med ved eller annat, »som våda kan komma av».

Som synes lägger stadslagen skyldigheterna huvudsakli-

gen på den enskilde medborgaren, under det att stadens förpliktelser voro nästan uteslutande av övervakande art.

Magnus Erikssons stadslag fick visserligen icke kunglig sanktion förrän 1618, men den var då sannolikt gällande i alla det egentliga Sveriges dåvarande städer samt även i en del av Finlands. Den gällde emellertid icke som en för hela landet gemensam lag, utan som en för varje stad särskilt utfärdad stadslag. Dessa handskrivna stadslagar, varav en stor del bevarats till vår tid, äro helt naturligt icke alla av exakt samma lydelse.

I ett par handskrifter från slutet av 1500-talet stadgas, att den enskilda husägarens brandredskap skall bestå av stege, brandhake, yxa och läderämbar samt en vattenspruta. Detta förutsätter, att sprutor av något slag skulle varit vanliga i Sverige vid denna tid. Troligen avsågs sådana handtrycksprutor, som man ännu i dag kan få se hänga i trappuppgångar på landet och i småstäder, d. v. s. ett med munstycke försett koppar- eller trärör med en kolv inuti. Sådana sprutor tillverkades i Nürnberg redan omkring år 1400.

År 1618 lät Gustaf II Adolf trycka lagen efter de tillförlitligaste källor, som kunde uppbringas och förbjöd samtidigt skrivna lagars användning. Härigenom blev den en för hela riket gemensam lag och gällde sedan i oförändrat skick — åtminstone beträffande brandskyddet — till 1734, då nu gällande lag utfärdades.

Gustaf II Adolfs stadga.

År 1619 utarbetades en »Stadga om Städernas administration och opkomst i Rijket», vari stadslagens bestämmelser ytterligare anbefalldes till efterlevnad. Denna stadga blev visserligen aldrig underskriven av konungen, men den gällde dock som norm vid utfärdande av stadsprivilegier för alla de nya städer, som vid denna tid grundlades, och under hela 1700-talet blev dess giltighet aldrig bestridd.

Stadgan gav städernas myndigheter befogenhet att utfärda lokala förordningar »eftersom nyttigt och gott kan vara, dock icke mot lagen, våra stadgar eller deras egna privilegier». Dock skulle sådana lokala förordningar konungen till »konfirmation presenteras».

På grundval av denna stadga utfärdades sedan under 1600- och 1700-talen en hel del brandordningar för städerna. Den första utfärdades för Göteborg redan 1639, Stockholms första brandordning utfärdades av magistraten 1661, men fastställdes först 1675,¹ Jönköpings (utarbetad av Erik Dahlberg) fastställdes 1692 och Uppsalas 1694. Att Sveriges städer så länge kunnat undvara lokala brandordningar (i Tyskland funnos sådana redan på 1200-talet) måste tillskrivas de jämförelsevis utförliga bestämmelser i detta avseende, som funnos i Magnus Erikssons stadslag.

Då Göteborgs brandordning av 1639 är den, såvitt hittills är bekant, äldsta utfärdade brandordningen och dessutom kan sägas vara typisk för alla under denna epok utfärdade, skall här lämnas en kortfattad redogörelse över densamma.

Den börjar med en ingress, vari säges att »eftersom uti ett välbeställt stadsregemente bland andra ordningar är högnödigst att stadga och i verket ställa en brandordning» äro nedanstående punkter av Herr President Rosenschöld med sina tillförordnade Colleganter författade. Därefter följer själva förordningen i 19 punkter.

Första punkten stadgar, att staden skall uppdelas i 4 fjärdingar och varje fjärding i 7 rotar. I varje fjärding skall finnas en förman eller brandmästare och honom till hjälp skola 7 assistenter förordnas, en för varje rote. Samtliga dessa 32 personer äro namngivna i brandordningen. Dessutom skulle finnas en rotemästare i varje rote.

I andra punkten stadgas, att brandmästarna med sina assistenter skola vaka över att stadens invånare höllo föreskriven brandredskap i gott stånd. Denna uppräknas och överensstämmer i stort sett med vad som föreskrevs i Magnus Erikssons stadslag. Fyra gånger om året skulle redskapen synas av brandmästarna och deras assistenter samt 4 rådmän, som två och två skulle alternera vid varje sådan brandsyn.

Tredje punkten stadgar åliggande för brandmästarna och deras assistenter samt rotemästarna att tillse, dels att tjära

---

¹ För Norremalms förstad fanns dock redan 1646 en brandordning (avskrift i Stadsingeniörskontorets arkiv).

och beck icke upplagras i staden, dels att lador och höskullar icke få uppföras invid hus med eldstad och dels att alla skorstenar rengöras 4 gånger om året av skorstensfejaren samt att »hvar rök» uppföres till sin rätta höjd över taket.

I fjärde punkten förbjudes upplag av virke inom staden eller vid hamnen; sådana varor få endast lagras på särskild plats vid Stigberget »vedh Godssetz förbryttelse».

I femte punkten förbjudes krögare att utskänka vin och öl, sedan klockan slagit 9 på kvällen.

Sjätte punkten stadgar förbud att gå med ljus eller lykta i hus, där eldfarliga varor finnas, vidare förbud att göra upp eld i hus utan skorsten och att vid jultid använda halm på golvet.

Sjunde punkten lämnar föreskrifter för murning av skorstenar och eldstäder. En skorsten skall, där han ställdes vid vägg, vara 1 aln tjock och mellan muren och väggen skall fyllas med blålera.

I åttonde punkten förbjudas smeder att tända eld i sina smedjor, förrän det ringt ur vård på morgonen och att använda sina verkstäder, sedan det ringt i vård på kvällen. Dessutom åläggas de att hava laggilla skorstenar.

I nionde punkten förbjudas borgarna att stryka sina hus med tjära, vidare åläggas de, som byggt vid stora och lilla hamnen, att före maj månads utgång 1640 ersätta alla torvtak med stentak.

I tionde punkten förbjudes eld å skutor och båtar i hamnen, sedan det ringt i vård om aftonen, och till dess det ringt ur vård på morgonen.

Enligt elfte punkten skall »så snart (Gudh förhjelpe att) Tornet wed Stoore Kyrkian kan blifva ferdigt», förordnas en tornväktare, som skall tillkännagiva tiden medelst trumpet, och om han upptäcker eldsvåda, klämta i storklockan.

Tolfte punkten stadgar att, om eldsvåda upptäckes, brandmästarna med assistenter och rotemästare från de 3 närmaste fjärdingarna skola infinna sig med släckningsredskap, men den fjärde brandmästaren skall komma med »een wiss och stadigh manshielp» av varje gård för att bärga.

Trettonde punkten medgiver de tre brandmästare, som arbeta med släckningen att riva hus, om de äro belägna närmast eldhärden »på det att skadan motte dessmera (nest Gudz hielp) förekommas». De hus, som nedrivs skola ersättas av borgerskapet, men om någon husägare motsätter sig rivning, skall han böta 50 daler silvermynt och huset »kastas likwell omkull uthan all wederlagh och skadeståndhzpræ-tension som Sweriges Lagh förmår der om».

Fjortonde punkten stadgar strängt straff för den som med ord eller gärningar missfirmar någon, som har med släckningsarbetet att göra; sådant skall räknas lika högt »som om det sielfve Magistraten hendt och siett wore».

I femtonde punkten stadgas straff för den, som ställer till slagsmål eller tråtor, medan eldsvåda pågår, varigenom »verket kunde blifva turberat».

Sextonde punkten stadgar straff för brandmästare, assistenter och rotemästare, som icke tillbörligen förrätta sitt ämbete med högsta flit och allvar.

I sjuttonde punkten stadgas, att staden skall hava »sina serdeles brandhinstrument effter Lagh och dessföruthom uthlofvar Magistraten att willia förskrifva en eller två stora wattnsprutor, som nu j fremmande Landh Brukliga äre uthj stoore eldznöder». Dessutom stadgas här belöning för dem, som kommo först till brandstället.

I adertonde punkten föreskrives, att stadens »Capiten» vid eldsvåda skall sätta ut vakt vid portar, vallar och bommar för att förhindra att tjuvar och andra skalkar under den rådande villervallan kunna sig av vägen sticka.

Slutligen lämnas stadens invånare tre månaders frist för att förskaffa sig den föreskrivna brandredskapen, men den som sedan inte har denna i ordning, när visitationen sker; »skall böta som föreskrifvet står».

Som synes är denna brandordning till största delen grundad på Magnus Erikssons stadslag, de egentliga nyheterna äro de detaljerade byggnadsbestämmelserna om skorstenar och eldstäder samt sotningsbestämmelserna. Och dessa föreskrifter voro nog särdeles välbehöfliga.

Att föreskrifter om skorstenar och om sotning av dem saknades i stadslagen är ju ganska förklarligt, om man betänker att vid mitten av 1300-talet, då lagen utarbetades, murade skorstenar knappast existerade i vårt land. Först ett gott stycke in på 1400-talet synas sådana hava börjat förekomma mer allmänt, men många exempel finnas på att vårdslösheten med skorstenar och eldstäder var synnerligen stor nära nog fram mot våra dagar.

I Jönköping beslöt magistraten 1628, att en nämnd skulle granska alla skorstenar samt att envar, som ej efter tillsägelse uppmurat sina skorstenar till laglig höjd, d. v. s. så att grannens hus icke utsattes för någon risk, skulle böta 3 mark. Många fingo också böta. Dylika räfster upprepades sedan ungefär vart annat år till ett stycke in på 1640-talet och medförde alltid en hel del böter (Jönköpings Historia II, sid 130 ff).

I Skåne synas förhållandena i detta avseende hava varit synnerligen primitiva, trots att de flesta byggnaderna där voro uppförda av sten eller korsvirke. 1674 inlämnade kommandanten på Malmöhus slott till magistraten i Malmö ett memorial, vari meddelades, att vanliga borgarhus i staden till största delen saknade murade skorstenspipor. Vid en brandsyn hade 259 skorstenar utdömts såsom olagliga, bl. a. hade en husägarinna i stället för skorsten använt en trä-tunna (Skånska Brandförsäkringsinrättningens 100-års-skrift sid. 25).

En senare uppgift, också från Malmö, visar hur liten respekt borgarna hade för myndigheternas påbud vid denna tid. Vid en brandsyn 1732 upptäcktes, att i några hus vid Ostindiefararegatan, där skorstenarna vid en föregående brandsyn nedrivits av besiktningsmännen, några nya skorstenar icke uppförts, utan i stället eldades direkt på golven inne i husen.

Då förhållandena i städerna voro så primitiva, som dessa exempel visa, är det ju icke förvånande att Linné under sina resor i Skåne och Västergötland i mitten av 1700-talet flerstädes påträffade skorstenar av trä.

De stadganden om sotning och om skorstensfejare, som finnas i Göteborgs brandordning av 1639 äro de första förordningar av detta slag, som för närvarande äro kända från Sverige. I Ystad fanns dock redan 1578 en skorstensfejare, som uppbar lön av staden (enligt Mariakyrkans räkenskaper) och vid Stockholms slott fanns 1626 fast anställda skorstensfejare. Men långt tidigare synes yrkessotare hava funnits i Stockholm. Kämnrärens räkenskaper för år 1499 uppvisar nämligen ersättning till två sotare för sotning av skorstenarna i Kämnräns huset och i papistkyrkan. Men sådana sotare fingo förmodligen endast arbeta i offentliga byggnader, sotningen i privathusen var husägarens ensak och så förblev det även på de flesta platser under såväl 1500- som 1600-talen. I Jönköping anställdes visserligen 1640 en skorstensfejare (trots att brandordningen för staden utfärdades först 1692) och samtidigt förordnade magistraten, att skorstenar, som dagligen användes, skulle »sopas» två gånger om året, övriga skorstenar en gång, men något tvång att anlita skorstensfejare härför fanns icke. Varje husägare ägde rätt att själv sota sina skorstenar, men voro dock skyldiga att betala skorstensfejaren »1 öre vitt» (silvermynt) för varje skorsten, även om han icke anlätades. »Och vilken, som befinnes honom antingen i ord eller gärningar med slem mun eller för oärlig skälla, den skall böta efter lag» heter det i magistratens kungörelse.

Denna passus i kungörelsen förklaras av den låga sociala ställning skorstensfejaren på den tiden intog, särskilt i södra Sverige. I Skåne, Halland och Blekinge, ävensom i vissa delar av Småland var det efter danskt mönster i regel skarprättaren, eller, om sådan icke fanns i staden, »nattmannen», som anställdes som skorstensfejare. I Malmö anställdes 1674 stadens skarprättare och taxa uppgjordes för såväl sotning som hängning, kåkstrykning och rensning av »secreter». Liknande var förhållandet i andra sydsvenska städer och därigenom bibehölls där länge den ringaktning, som hystes för skorstensfejaren och som icke hade någon motsvarighet i övriga delar av landet.

Då skorstensfejarne i Stockholm 1763 hos Konungen anhöllo om att få bilda skrå, omtalade de, att de icke kunde rekrytera folket från södra Sverige, enär yrkesutövarne därstädes voro »i nedrigt anseende».

Uppfattningen, att en skorsten emellanåt måste sotas, trängde också mycket långsamt igenom, särskilt på landet. Sigurd Wallin har (i Svenska Kulturbilder) givit en drastisk bild härav. Scenen är Tunarps gård i Västergötland, där i slutet av 1780-talet den 80-åriga fru Mette Lilja regerade, änka efter John Axelsson Natt och Dag. När den gamle inspektoren på gården en dag föreslog hennes nåd, att man borde sota skorstenen, fick han till svar: »det blev aldrig sotat i salig Axelssons tid och i min tid får det icke heller ske». En sotmassa om flera tunnors rymd, som störtade ned i salsspisen en söndag, då mycket främmande voro samlade på Tunarp, förmådde henne emellertid att ändra denna order.

Lagkommissionens förslag.

Den s. k. stora lagkommissionen, som på 1640-talet tillsattes för att revidera Magnus Erikssons lagar och vars arbete omsider resulterade i 1734 års lag, kom icke att få något större inflytande på brandlagstiftningen. Kommissionen utarbetade flera förslag till revision av byggningsbalken (avgivna 1692, 1723, 1728 och 1731) och i samband med 1692 års version även ett förslag till »byggnadsordning för städer». Kommissionen hade nämligen kommit till den uppfattningen att en särskild författning rörande byggnads- och brandväsen borde utfärdas, under det att motsvarande bestämmelser för landsbygden borde bibehållas i lagen. Detta kommissionsförslag till »byggnadsordning» blev endast ett uppslag, men dess bärande idéer upptogs dock i de byggnads- och brandordningar, som under den följande tiden fastställdes. Förslaget förtjänar därför ett kort omnämnande, särskilt på grund av ett par ganska originella synpunkter.

Förslaget utgör en kombination av byggnadsstadga och

brandstadga — ett slags byggningsbalk för städer — och innehåller tre kapitel, som beröra brandväsendet. Dessa äro rubricerade »Om eldens bevarande uti städer», »Om brandredskap och vad därtill hörer» samt »Om vådelds släckande».

Det första av dessa kapitel innehåller, som av titeln framgår, en del föreskrifter om det förebyggande brandskyddet, bl. a. om brandsyn och sotning, bestämmelser, som till stor del äro grundade på stadslagen och på förut utfärdade förordningar. Hit räknas (jämför Göteborgs brandordning 1639) även förbud för krögare att hava ljus för någon gäst »som till drickz sitter» efter klockan nio på kvällen. En nyhet här är föreskriften att, då stark hetta och torra råder, särskild brandvakt skall förordnas. Den skulle i tur och ordning bestridas av alla stadens hushåll.

Kapitlet om brandredskap innehåller icke något egentligt nytt, där stadgas bl. a. att i varje brandmästerskap skola finnas goda vattensprutor, stora brandsegel och annat, som därtill hörer. Kapitlet om vådelds släckande innehåller däremot ett par nyheter. Där föreslås bl. a. att om någon, som deltagit i släckningsarbete, råkar i olycka, »honom bör därför av allmänna medel vedergällning givas». Således ett förslag till lagstadgad olycksfallsförsäkring, en tanke, som först 200 år senare skulle realiseras. Vidare göres ett försök att införa det sedan landskapslagarnas tid för landsbygden gällande brandstods förfarandet även i städerna. Det föreslås nämligen, att den som av vådelden utan något sitt förvållande lider skada, bör genom en viss, av stadens invånare samlad brandstod efter domarens beprövande undfå »någon hjälp och undsättning. Men där någons hus eller gård till att förekomma större olycka nedrives och vådelden däri-genom kommer att stanna, honom bör full betalning tillordnas».¹ Detta sistnämnda hade ju gammal hävd, men den föreslagna brandstoden var för städernas vidkommande, ett helt nytt uppslag. Detta förslag måste dock ses mot bakgrunden av det vid denna tid från konungamaktens sida

¹ Se »Föreläsa till Sveriges Rikes lag 1656—1736», utg. av W. Sjögren.

visade stora intresset för det gamla brandstodsinstitutets omdaning till modernare former (brandstodsföreningar).¹

Denna »byggnadsordning» blev jämte några andra färdiga delar av lagen gillad och stadfäst av konungen 1694, men till efterrättelse blev den ej utfärdad; detta skulle icke ske förrän hela lagstiftningsarbetet fullbordats. År 1711 underkastades hela lagen, även färdiga delar av densamma en förnyad granskning och därvid lämnades icke ens de redan stadfästade partierna oberörda. 1723 framlades för riksdagen en del därav, däribland även byggnadsordningen, utan att dock behandlas av riksdagen. 1727 framlades nästa förslag, men nu hade byggnadsordningen uteslutits, i stället lämnades i byggningsbalken en kort hänvisning till särskilda stadganden, som senare skulle utfärdas för städerna. Då förslaget 1731 behandlades av riksdagen gjordes anmärkning mot denna uteslutning, men lagkommissionen försvarade åtgärden med att »byggningarna i städerna ofta måste ändras för stadens regularitets skull och dessutom är detta ett *oeconomicum*». Ständerna godkände också denna uppfattning, men begärde samtidigt hos Kungl. Maj:t utarbetande av allmänna regler till eldsvådors förekommande såväl i städerna som på landsbygden, således en brandstadga.

1734 års lag.

Denna lag, som till sina huvuddelar ännu är gällande, innehåller av skäl, som ovan framhållits, ganska litet som berör brandskyddet, särskilt vad beträffar städerna. Det enda, som återstår av stadslagens brandskyddsbestämmelser är dels strafflagens (kap. 19 § 22) bestämmelser om straff för den, som »genom vårdslöshet, oförsiktighet eller försummelse är vållande till eldskada å annans egendom» och dels byggningsbalkens 29 kap., vars enda paragraf ly-

¹ I den s. k. husesynsförordningen av 1681 säges, att avsikten med brandstoden var, att kronan såväl som annan jordägare skulle genom återuppbyggande återfå sina rättigheter av de avbrända hemmanen och i en kunglig stadfästelse av en 1689 bildad brandstodsförening för Skaraborgs län uttalas, att syftet med de avbrända hemmanens återuppbyggande var, att rustningarna och knektehållet tillbörligen presteras.

der: »Huru hus i staden byggas och uppehållas skola, så ock vad eljest till stadens nytta och prydnad i akt tagas bör, därom är särskilt stadgat. Konungens befallningshavande med borgmästare och råd äga därå vård hava».

Med tanke på innehållet i de förut framlagda förslagen till byggnadsordning för städerna, torde man få tolka denna bestämmelse, så att den innefattade såväl byggnads- som brandväsendet. Det skulle dock komma att dröja 140 år innan de stadganden, som lagen omnämner, blevo utfärdade.

Vad beträffar landsbygden är lagen något utförligare. Byggningsbalkens 24 kap. »Om vådeld i by» innehåller i princip samma bestämmelser som motsvarande kapitel i Kristofers landslag, ehuru i moderniserad form, den enda egentliga nyheten är att »alla eldstäder och skorstenar böra så vara ställda och förvarade, att eldskada förekommas må.» I lagen finnas sålunda inga föreskrifter om hur förfaras skall då vådeld uppstår i by, icke ens några stadganden om skyldighet att biträda vid eldsläckning och ingen rätt för myndighetsperson att ingripa vid sådana tillfällen av fara. Och ännu i denna dag finns i allmän lag inga för landsbygden gällande stadganden härom.

1734 års lag innebar således ifråga om landsbygden ett bibehållande av den 300-åriga landslagens brandskyddsbestämmelser, men för städernas vidkommande medförde den, att ur svensk lagstiftning alla normerande föreskrifter om brandväsendet försvunno.

Som förut nämnts hade redan vid lagförslagets behandling i riksdagen 1731 betänkligheter uttalats häremot och ständerna hade hos konungen begärt, att en brandstadga för såväl stad som landsbygd skulle utfärdas. Denna framställning hänsköts till den år 1724 inrättade s. k. politi- och brandkommissionen, som fått i uppdrag att utarbeta en del förordningar för Stockholm. Som resultat av denna kommissions verksamhet förelåg 1728 en brandordning för Stockholm, 1732 ett förslag till förordning ang. tornväktare och 1733 ett förslag till ordnande av sotningsväsendet i huvudstaden samt 1736 en byggnadsordning för Stockholm, men något vidare resultat har icke kommit till synes. Någon

allmän förordning blev icke utfärdad och städerna hade nu vid utarbetande av sina brandordningar inga andra riktlinjer att gå efter än den 1694 gillade byggnadsordningen samt den nya brandordningen för Stockholm.

Under hela 1700-talet rådde därför ett verkligt kaos på brandväsendets område. För en mindre del av de under denna tid utarbetade brandordningarna söktes (enl. 1619 års stadga) Kungl. Maj:ts fastställelse, men den vanliga proceduren var att, sedan de lokala myndigheterna enats om en samling föreskrifter rörande brandväsendet, denna utfärdades som förordning av Konungens befallningshavande i länet. Stundom hände det att även Konungens befallningshavande förbigicks och stadens borgmästare och råd på egen hand reglerade vissa detaljer i det lokala brandskyddet. I Vänersborg togo sig dessa lokala myndigheter t. o. m. makten att auktorisera en fullständig brandordning 1766.

Det är givet att i dessa brandordningar lokala synpunkter, hänsyn och önskemål fullständigt dominerade, ett systematiskt utnyttjande av erfarenheter från andra platser kommo vanligtvis icke alls ifråga. Resultatet blev också ganska brokigt och i brandskyddshänseende oftast otillfredsställande.

I dessa under 1700-talet utfärdade lokala brandordningar genomfördes så småningom en ändring av en viss principiell betydelse. I samband med den allt strängare genomförda centralisationen av städernas styrelser i magistratens händer, överflyttades skötseln av brandväsendet mer och mer från de enligt ovannämnda stadga utsedda brandmästarna på magistraten. Brandmästarna bibehöllos visserligen, men de fingo en allt mer underordnad befogenhet. Högsta befälet lades i borgmästarens hand eller landshövdingens, såvida staden var säte för en sådan, då borgmästaren blev närmaste man. Under borgmästaren sorterade rådmännen i rang efter ålder. Lämpligheten för befattningen till vilken hänsyn skulle tagas vid utseende av brandmästarna, bortkopplades således helt och hållet. Denna ordning bibehölls sedan ända inpå senare hälften av 1800-talet.

Allmänna Brandförsäkringsfondens brandordningsförslag.

De missförhållanden, som genom dessa lokala brandordningar uppstodo och vilka då och då kommo i dagen efter någon större eldsvåda, blevo fullt klart belysta, då under 1770-talet frågan om ett för hela landet gemensamt brandförsäkringsföretag på allvar dryftades. Redan på 1740-talet hade i riksdagen diskuterats planer på ordnandet av stadsbefolkningens brandförsäkring och även senare under riksdagarna på 50- och 60-talen, men på grund av partistriderna hade dessa planer icke lett till något resultat.

I en del städer hade visserligen lokala brandstodskassor bildats (den första i Jönköping 1733, därefter Brandkontoret i Stockholm 1746, i Karlskrona 1760, Göteborg 1768 och Borås 1772), men i det stora flertalet städer saknade befolkningen varje möjlighet att brandförsäkra sin egendom — i motsats till lantbefolkningen, som redan genom landskapslagarnas bestämmelser om häradsbrandstod tidigt fått sin försäkringsfråga ordnad. De svåra stadsbränder, som under 1700-talet härjade en hel del av landets städer ävensom den vid denna tid begynnande industrialiseringen och ökade internationella samfärdseln gjorde denna fråga högst aktuell. Vid riksdagen 1778—79 begärde därför Gustaf III av ständerna en utredning om ett allmänt brandförsäkringsverk för städerna. Den utredning, som då kom till stånd, visade att brandskyddsförhållandena i en del städer voro långt ifrån tillfredsställande och att de brandordningar, efter vilka brandväsendet ordnats, voro högst skiftande i sina fordringar. Man frågade sig hur städernas invånare skulle kunna påtaga sig det med försäkring i ett gemensamt brandförsäkringsföretag förenade ansvaret, om icke överallt likartade garantier mot brandkatastrofer funnos. Denna diskussion medförde att frågan om en allmän brandordning för alla städer diskuterades och t. o. m. ifrågasattes som villkor för bifall till Konungens förslag om företagets bildande. Ett »Underdånigt projekt till en allmän brandordning för samtliga rikets städer, som uti brandassuransbolaget enligt det däröver författade reglemente få deltaga»

uppgjordes därför av en kommitté inom borgarståndet. Detta projekt blev liksom Lagkommissionens, ett uppslag, men knappast mera. Den nya brandförsäkringsinrättningen, Allmänna Brandförsäkringsfonden, bildades 1782, men dess reglemente föreskriver ifråga om brandväsendet endast, att städernas byggnads- och brandordningar skulle överses och bättras samt att Konungens befallningshavande i de olika länen skulle, där dylika förordningar saknades, till Konungen inlämna förslag till dylika.¹

Borgarståndets projekt upptogs emellertid av direktionen för Brandförsäkringsfonden, som 1795 framlade ett omarbetat och utförligare förslag till byggnads- och brandordning för landets samtliga städer. Detta förslag (tryckt hos Joh. Chr. Holmberg, Stockholm 1796) är ett — man kan nästan säga genialt — försök att i en förordning sammanföra alla de olika element, som innefattas i vad som med ett modernt namn kallas brandskydd. Det innehåller således bestämmelser om stadsplan och byggnadssätt, om stadens uppdelning i bostads- och industriområden, om upplag av eldfarliga och explosiva ämnen, om sotning, brandsyn och brandvakt samt om eldsläckningsväsendet, allt utarbetat i minsta detalj i icke mindre än 103 vidlyftiga paragrafer. Som exempel på förslagets detaljrikedom kan nämnas ett utförligt kapitel om »hur förfaras skall, när vådeld yppas på flera ställen» samt ett kapitel om »vad som bör iakttagas efter överstånden vådeld». Här föreslås bl. a. även bildandet av brandkassor för brandredskapens underhåll. Även kapitlet om »vad till eldsvådas förekommande hörer» är ytterst utförligt och i många avseende långt före sin tid.

En nyhet i detta förslag, som särskilt bör framhållas, är att det lämnar myndigheterna rätt att utse högste befälhavare för brandstyrkan. Om så icke skedde, bibehölls den gamla formen, d. v. s. högsta befälet skulle ligga i händerna på borgmästaren eller, i residensstad, landshövdingen. En

---

¹ Företaget var visserligen huvudsakligen avsett att tillgodose städernas behov av brandförsäkring, men fick även rätt att mottaga försäkringar från landsbygden; detta på grund av att den gamla brandstoden icke kunde lämna full ersättning ifråga om värdefullare byggnader på landet, större egendomar, bruk, kyrkor o. dyl.

annan nyhet var, att yrkesskickligheten ifrågasattes att tagas i anspråk inom brandkåren, d. v. s. att olika yrkesgrupper skulle hänvisas till för dem speciellt lämpade uppgifter i eldsläckningsarbetet.

Den ovan påpekade detaljrikiedom fällde emellertid förslaget. Kungl. Maj:t ansåg sig icke kunna fastställa en för alla Sveriges städer med dess så skiftande lokala förhållanden likalydande förordning. Förslaget kom dock att under flera årtionden framåt få en mycket stor betydelse som officiellt sanktionerad handledning vid utarbetandet av de många nya byggnads- och brandordningar, som vid denna tid kommo till. Regeringen hänvisade ofta till detta förslag såsom lämplig förebild, då den allt emellanåt underkände något av de lokala myndigheterna uppgjort förslag.

Direktionens intresse för dessa frågor gjorde också, att Kungl. Maj:t använde den som en expertinstitution för alla dylika förslag och för övrigt för alla viktiga frågor, som berörde brandväsendet i städerna. (Denna uppgift överflyttades 1828 på det då nybildade Städernas Allmänna Brandstodsbolags styrelse, som sedan ända till 1861 kan sägas hava varit regeringens rådgivare i alla frågor, som berörde brandskyddet.)

Men något tvång att uppgöra nya byggnads- och brandordningar kan icke sägas hava förelegat. Det åliggande för landshövdingarna, som Allmänna Brandförsäkringsfondens reglemente stadgade, nämligen att tillse, att städernas byggnads- och brandordningar moderniserades, intresserade icke den tidens hövdingar och de flesta städer negligerade åläggandet totalt.

I en skrivelse till Konungen 1824 framhöll därför direktionen för Allmänna Brandförsäkringsverket (som det då hette), ånyo behovet av lagstiftning i fråga om byggnads- och brandväsendet. Dess tidigare, mer eller mindre fruktlösa erinringar i ämnet, upprepades och till sist framhölls som exempel på det oefterrättliga tillståndet, att direktionen saknade varje kännedom om brandordningar i icke mindre än 44 städer. Direktionen bifogade nu ett nytt förslag, som uppgjorts i stället för det vidlyftiga 1795 års förslag och

som endast innefattade allmänna grunder för byggnads- och brandväsendet till ledning för städerna vid uppgörande av förordningar i saken. Kungl. Maj:t visade sig denna gång, kanske med tanke på de svåra stadsbränder, som på senaste tiden förekommit, behjärta de framställda kraven. Ett kungligt cirkulär avgick således till alla landshövdingar, vari dessa förständigades, att tillse, att lämpliga byggnads- och brandordningar funnos i alla städer. Magistraterna skulle åläggas att omarbete de gamla förordningarna eller upprätta nya, i båda fallen skulle brandskyddssynpunkterna beaktas och de nya av direktionen för Allmänna Brandförsäkringsverket uppsatta grunderna följas. Förslagen skulle, efter yttranden av landshövdingensämbetena och Allmänna Brandförsäkringsverkets direktion underställas Kungl. Maj:t för fastställelse.

De brandordningar, som nu utarbetades,¹ beteckna visserligen ett avsevärt framsteg gentemot de äldre, men den under 1830—1850 talen uppväxande industrien, med allt vad därtill hörde av nyheter inom byggnadsväsendet, gjorde dem snart omoderna. En förnyad framstöt från Städernas Allmänna Brandstodsbolags sida 1838 om en strängare reglering av städernas åliggande i fråga om brandskyddet, lämnades av Kungl. Maj:t utan åtgärd. Samma öde rönt ett från Skånska Brandförsäkringsinrättningen ingivet förslag, avsett för Skåne.

Planer på brandstadga för städerna.

Först 1859 togs frågan på allvar upp av statsmakterna. Den yttre anledningen var — det pågående järnvägsbyggnandet samt den planlösa och ofta vådliga bebyggelse, som i samband därmed uppstått på flera ställen. Riksdagen beslöt nämligen en skrivelse till Konungen med begäran om utarbetande av »förslag till allmänna bestämmelser för bebyggandet av städer, köpingar samt sådana platser å landet, där till följd av järnvägsanläggningar, grannskapet till andra

¹ Under åren 1828—1830 tillkommo 45 nya brandordningar. Om det motstånd, som från åtskilliga håll restes mot kraven på nya byggnads- och brandordningar, se Herlitz: Den svenska stadsbyggnadslagstiftningens historia, Stadsförbundets Tidskrift 1922.

större kommunikationsleder eller ock av andra orsaker, städer eller köpingar synas komma att uppstå». Denna skrivelse remitterades till en redan 1855 tillsatt kommitté, som fått i uppdrag att utarbeta en ordningsstadga för rikets städer. Denna kommitté fick således i uppdrag att inkomma med utlåtande »om och vilka allmänna för rikets samtliga städer gällande grunder för byggnads- och brandordningars upprättande kunde vara lämpligt till efterrättelse i nåder fastställa och vilka dithörande ordnings- och polisföreskrifter åter kunde anses böra tillkomma vederbörande stadskommuner eller myndigheter att besluta och utfärda». Regeringen tänkte sig alltså dels en allmän, av konungen fastställd, förordning och dels en av annan myndighet utfärdad kommunal förordning. Redan samma år avgav denna kommitté ett betänkande vari föreslogs, att vissa bestämda för alla samhällen gemensamma grunder av Kungl. Maj:t auktoriserades till ledning vid uppgörandet av lokala byggnads- och brandordningar. De grundsatser, som kommittén föreslog i fråga om brandsläckning, brandsyn, sotning m. m., äro dock i all sin knapphändighet näppeligen originella. Av 1795 års i många hänseenden betydligt mer framsynta projekt upptager kommittén knappast någonting. Så t. ex. förordas fortfarande, att landshövding, borgmästare eller främste närvarande magistratsperson skall vara högste befälhavare vid eldsvåda och att manskap skall intagas efter behov. Och dock hade redan vid denna tid en hel del städer moderniserat sitt borgarbrandvärn på så sätt, att särskilt befäl utsetts och kåren uppdelats i olika avdelningar med yrkeskunnigt folk indelat för de olika uppgifter, som förelågo. Dessutom hade under 1830—40-talen i en hel del städer bildats frivilliga brandkårer efter nya och modernare principer, vid sidan av den lagstadgade brandstyrkan.

Kommittéförslaget gick den vanliga remissvägen mellan olika myndigheter, och sedan dessa yttrat sig, fick 1866 dåvarande revisionssekreteraren (sedermera justitierådet) C. Alb. Lindhagen i uppdrag av regeringen att »verkställa den omarbetning av kommitterades förslag, som av förekommande anledningar påkallas». Lindhagen hade 1870 blivit

ledamot av styrelsen för Städernas Allmänna Brandstodsbolag och fick därigenom tillfälle att samarbeta med detta bolags inspektör C. A. Nyström,¹ en man, som ägnat brandväsendet ett mycket stort intresse även i praktisk form, i det han förut varit chef för brandkåren i Örebro. Nyström offentliggjorde 1871 en mycket uppmärksammas skrift »Om eldsläckningsväsendets ordnande i våra städer och köpingar» (tryckt i Örebro av Abr. Bohlin), en skrift som icke blott i vida kretsar inom landet ytterligare stimulerade det genom 1860-talets svåra brandkatastrofer (i Varberg, Karlstad, Gävle m. fl. städer) återuppväckte brandskyddsintresset utan även i hög grad torde hava inverkat på Lindhagens arbete med byggnads- och brandlagstiftningen. Om nämligen den av Kungl. Maj:t 1874 utfärdade brandstadgan för rikets städer jämföres med det av kommitterade 1859 framlagda förslaget, föreligger en hel del betydelsefulla olikheter, som med säkerhet hava sitt ursprung i Nyströms bok. Denna innehåller bland annat ett utförligt och väl genomtänkt förslag till brandordning, som väl ansluter sig till bestämmelserna i den några år senare utfärdade brandstadgan.

1874 års brandstadga.

Brandstadgan för rikets städer av den 8 maj 1874 innehåller dels vissa riktlinjer vid upprättandet av lokala brandordningar, dels vissa allmänna bestämmelser, som skola gälla lika för alla samhällen. Grundförutsättningen för stadgan anges i § 1, vari sägs, att »den städerna åliggande vård om brandväsendet handhaves enligt denna stadga och städernas i överensstämmelse därmed upprättade brandordningar». Vidare stadgas, att för varje stad skall finnas brandordning, antagen av stadsfullmäktige eller allmän rådstuga samt fastställd av länsstyrelsen.

Sedan följer en rad stadganden om, vad som i dessa brandordningar skulle intagas, nämligen bestämmelser om obligatorisk sotning och längsta tiden mellan sotningarna,

---

¹ Född 1831, död 1891, från 1870—1881 inspektör i Brandstodsbolaget och därefter till 1890 byråchef i Telegrafstyrelsen.

om brandvakt,
om beredande av vattentillgång vid eldsvåda genom vattenledning eller på annat sätt,
om brand- och livräddningsredskap, såväl allmän som enskild,
om brandstyrka, avlönad eller på medborgerlig plikt grundad,
om dess mönstring och övning samt indelning på avdelningar, om så anses erforderligt,
om alarmering av brandstyrkan samt om förfarande vid eldsvåda.

Brandstadgan gav vidare stadens beslutande myndighet rätt att, om så ansågs erforderligt, utfärda särskilda reglementen för brandstyrkan, för sotaren och för andra, som med brandväsendet hava befattning.

Så långt ägde således stadens myndigheter inom viss ram att själva besluta; några bestämda fordringar på exempelvis brandstyrkans starkare organisation och utrustning i en större stad än i en mindre funnos således icke.

De allmänna föreskrifter, som gällde lika för alla städer voro följande:

Brandstyrkan skulle stå under befäl av en brandchef och en vice brandchef, utsedda av den kommunalmyndighet, som i brandordningen bestämdes. Brandchefens befogenheter och skyldigheter stadgades ganska utförligt.

Varje år i maj eller juni månad skulle brandsyn förrättas av en nämnd, vars sammansättning skulle stadgas i brandordningen. Vid brandsyn ägde även ombud för brandstods-inrättning, vars reglemente faststälts av Kungl. Maj:t, rätt att närvara, men ej deltaga i besluten. Synenämndens uppgifter stadgades utförligt.

I staden skulle finnas erforderligt antal sotare, som skulle antagas och entledigas av polismyndigheten.

Den gamla, från Magnus Erikssons stadslag härrörande, bestämmelsen om rätt att för hindrande av eldens spridning riva hus och dylikt medgavs brandchefen.

Skyldighet stadgades vidare för envar ägare till brunnar och andra vattensamlingar att upplåta dem för eldsläckning.

Slutligen stadgades straffbestämmelser för överträdelse av brandstadga eller brandordning samt besvärshänvisningar.

Denna stadga skulle gälla för stad samt i tillämpliga delar även för köping, så ock för hamn, fiskeläge och annat ställe med större sammanträngd befolkning, då sådant av omständigheterna påkallades och länsstyrelsen till följd därav, efter vederbörandes hörande, därom förordnade genom beslut, som skulle underställas Kungl. Maj:ts prövning.

I och med utfärdandet av denna stadga upphävdes från och med ingången av 1875 alla förut utfärdade förordningar och alla av Kungl. Maj:t eller dess befallningshavande fastställda brandordningar i alla punkter, som stredo mot stadgan.

Den kanske betydelsefullaste punkten i stadgan, om denna jämföres med förut fastställda brandordningar, var den befogenhet, som lades i brandchefens hand. För befattningen som brandchef ställdes härmed krav, som förut icke ansetts erforderliga. Men samtidigt uppammades ett intresse för brandväsendet bland dem, som anförtrots en sådan post. Detta kom till tydligt uttryck redan vid det 1875 i Jönköping på Städernas Allmänna Brandstodsbolags initiativ ordnade första brandchefsmötet, till vilket samlats 53 intresserade personer. Diskussionerna, som pågingo i två dagar, rörde sig om såväl organisatoriska som tekniska frågor, berörande brandväsendet. Liknande möten höllos sedan 1877 i Örebro och 1880 i Uppsala. Det förra hade samlat icke mindre än 177 deltagare och det senare cirka 70. Den ledande själen i dessa möten var ovannämnda inspektör Nyström.

Den nya brandstadgan hade obestridligen många förtjänster och dock framställdes ganska snart krav på en revision av densamma, särskilt från brandförsäkringshåll. Orsaken härtill var, ansågs det, att stadgan givit samhällena allt för stor frihet att inom författningens ram ordna sitt brandsläckningsväsen, som dem bäst syntes, d. v. s. — åtminstone på många ställen — på det för städerna minst betungande sättet. Stadgan föreskrev visserligen, att en brandstyrka skulle finnas, men överlät åt samhället att av-

göra, om denna skulle vara avlönad eller på medborgerlig plikt grundad. Avlönad brandkår kände man vid denna tid endast till i form av yrkesbrandkår enligt tyskt mönster, och sådan organisation kunde endast de större städerna kosta på sig. En del medelstora städer hade visserligen under 80-talet organiserat kombinerade brand- och polis-kårer, men även dessa utgjorde ett försvinnande fåtal gentemot de värnpliktiga kårerna. Och att dessa sistnämnda kårer icke voro tillräckligt effektiva vid mera betydande eldsvådor, visade sig tydligt vid de stora stadsbränderna i Sundsvall och Umeå 1888.

De oerhörda förluster, som brandförsäkringsbolagen gjorde vid dessa båda på samma dag inträffade eldsvådor, föranledde dem att i en gemensam skrivelse till regeringen hemställa om en revision av såväl byggnads- som brandstadgan. Bolagen framhöllo i sin skrivelse, att ett brandväsen organiserat efter brandstadgan icke kunde anses ändamålsenligt ordnat, så länge endast värnpliktig brandkår med otillräcklig övning fanns. Som bidragande orsak till de båda nämnda eldsvådornas stora omfattning nämndes också, att yrkeskunniga brandchefer saknades och att, som följd härav, brandredskapen icke hållits i god ordning.

Kungl. Maj:t beslöt emellertid, dock först 1897 efter en grundlig remissbehandling, att framställningen icke skulle föranleda någon åtgärd.

Denna utgång, redan förut väntad, tvang bolagen att på andra vägar söka komma till målet — ett effektivare brandväsen. Genom en klok tariffpolitik, som ömsom hotade med premieförhöjning och ömsom utlovade premienedsättning och med bistånd av många framsynta kommunalmän inom städerna, började under 90-talet en storartad utveckling av brandväsendet, en utveckling, som sedan i allt raskare takt fortgått intill våra dagar och ännu fortgår. Denna utveckling visade emellertid allt tydligare, att brandstadgan var föråldrad. Brandordningarna måste ofta gå utanför den fastställda ramen.

Detta kom till tydligt uttryck redan vid Svenska Brandchefsföreningens första årsmöte i Göteborg 1910, då brand-

chefen i Gävle, O. von Malmborg, framhöll nödvändigheten av en revision av stadgan. Vid samma tid hade Skånska Brandkårsförbundet i skrivelse till Konungen påvisat behovet av en brandstadga för landsbygden. Liknande framställningar inkommo sedan under de närmaste åren från såväl »Riksförbundet av Sveriges frivilliga brandkårer» som från brandförsäkringsbolag. Även inom riksdagen var frågan flera gånger på tal vid denna tid, nämligen åren 1913, 1914, 1915 och 1918, men alltid utan resultat. I en motion till 1914 års riksdag framhölls bl. a. att i Sveriges lag saknades varje bestämmelse om hur förfaras skulle vid eldsvåda på landsbygden. Ingen hade laglig rättighet att taga ledning vid en eldsläckning och ingen hade skyldighet att biträda vid släckningen, såväl länsstyrelser som länsmän stodo maktlösa även vid svårare eldsolyckor. Motionen utmynnade i hemställan till Kungl. Maj:t om förslag till lagstiftning angående brandväsendet på landsbygden.

Lagutskottet, som behandlade motionen, medgav att förhållandena på landsbygden länge varit otillfredsställande, men ansåg att en förbättring inträtt genom den 1913 beslutade ändringen av förordningen om kommunalstyrelse på landet, som gav kommunerna rätt att efter Länsstyrelsens godkännande besluta om vården av sitt brandväsende. Denna rättighet ansåg utskottet skulle få stor betydelse på grund av det alltmer ökade intresset för det frivilliga brandväsendet. Utskottet ansåg det visserligen önskvärt, att en lagstiftning kom till stånd, men kunde icke bilda sig någon uppfattning om de grundlinjer, efter vilka detta skulle kunna ske och avstyrkte därför motionen. Den godkändes dock av andra kammaren, men avslogs av första kammaren.

I 1918 års riksdagsmotion i ärendet hänvisades bl. a. till de svåra eldsolyckor, som under närmast föregående tid hemsökt det svenska folkhushållet och därvid förstört under dåvarande förhållanden oersättliga livsmedelsförråd. Ett effektivare brandskydd vore därför av nöden och föreslogs därför att en lag om brandskydd måtte utarbetas.

Även denna motion avstyrktes av lagutskottet, som hänvisade till att Kungl. Maj:t redan vidtagit flera åtgärder i

det av motionären angivna syftet. Förutom den förut omnämnda ändringen av förordningen om kommunalstyrelse på landet, hade inom civildepartementet utarbetats ett normalutkast till en brandordning, lämpad för landskommunerna. Vidare hänvisade utskottet till, att en lag till förebyggande av skogseld och en stadga om hotell och pensionat utfärdats samt att utredning pågick om brandskyddsföreskrifter för offentliga samlingslokaler.

Regeringen uppdrog emellertid den 6 december 1918 åt vissa sakkunniga (»Brandskyddskommissionen») att verkställa »ej mindre revidering av brandstadgan för rikets städer av den 8 maj 1874 med hänsyn till brandskyddets tillvaratagande enligt nutida fordringar, än även utredning, om och i vad mån jämväl för rikets landsbygd några allmänna bestämmelser i brandskyddshänseende kunde erfordras».

Brandskyddskommissionens förslag.

Den 16 april 1921 avlämnades av de sakkunniga dels ett förslag till »Lag angående brandväsendet i riket», dels ett förslag till »Brandstadga för riket».

Enligt lagförslaget ålägges varje stad, köping och »annan ort, för vilken 1 kap. av lagen om fastighetsbildning i stad äger tillämpning», att upprätthålla ett brandväsen, som, med hänsyn till samhällets storlek, byggnadssätt, där befintlig industri och varuanhopning m. m. kan anses tillfredsställa skäligen anspråk på samhällets trygghet emot skada av brand. Likaså ålägges varje landskommun att upprätthålla ett betryggande brandväsen, såvida icke Konungen medgivit undantag härifrån. Vidare stadgas skyldighet för envar arbetsför man mellan 18 och 60 år att delta i brandsläckning. För kontroll över brandväsendet i riket föreslås de sakkunniga en riksbrandinspektör samt inom varje län en länsbrandinspektör.

Förslaget till brandstadga upptager betydligt fler detaljbestämmelser än 1874 års stadga, bland annat en hel del stadganden, som ansetts allmängiltiga och av gemensamt gagn för brandväsendet på varje ort. Där föreslås exempel-

vis detaljerade bestämmelser för kompetensen hos brandchef och vice brandchef för städer av olika storlek (över 20 000 invånare, mellan 5 och 20 000 samt under 5 000 invånare). Brandstyrkan skulle i varje samhälle bestå av dels avlönad personal, dels personal, som inträder på grund av medborgerlig plikt. För stad med mer än 20 000 invånare skulle yrkesbrandkår vara obligatorisk. I fråga om sotning föreslogs detaljerade bestämmelser med fastslagna sotningsfrister för alla vanliga kategorier av eldstäder.

Även för landskommunerna föreslogs detaljerade bestämmelser, ehuru givetvis mindre betungande än för städer och stadsliknande samhällen. Slutligen föreslogs under rubriken »gemensamma bestämmelser för stad och landsbygd» vissa föreskrifter om kommunalförbund för ordnande av brandsläckningsväsendet, om allmänna försiktighetsmått till förebyggande av eldfara och om förfarandet vid eldsvåda samt ansvarsbestämmelser.

De sakkunniga säga i motiven till förslagen, att det för dem framstått som ett oavvisligt behov att kunna på en av Konung och riksdag gemensamt stiftad lag grunda det statsingripande i kommunernas lagstadgade självstyrelse, som med ganska stor visshet måste antagas komma att införas i en brandstadga för riket. Förslaget till stadga innebar nämligen ett framtvingande av prestationer i brandskyddhänseende, som icke hade något stöd i förut gällande lag. Inom de större städerna fullgjordes dessa prestationer visserligen redan nu av ren självbevarelsedrift, men för mindre samhällen borde fordras åtskilligt mer än som nu presterades för att brandväsendet skulle kunna anses tidsenligt ordnat. Och för landskommunerna hade dittills icke funnits några som helst fordringar på ett ordnat brandväsen. De sakkunniga ansågo därför att, då det för staten var ett nationalekonomiskt intresse, att de värden, som den materiella kulturen skapat, icke förintades genom brand, staten också genom lagstiftning borde sörja för ett effektivare brandväsen och en effektiv kontroll av detsamma.

Betänkandet gick ut på remiss till länsstyrelserna, ett flertal andra statliga myndigheter, stads- och landskommu-

ner, Svenska Stadsförbundet, Svenska landskommunernas Riksförbund, Svenska Brandskyddsföreningen, försäkringsinrättningar m. fl. och erhöll givetvis en hel del kritik. Från brandskydds- och brandförsäkringshåll var denna kritik ganska hovsam, men från kommunernas sida synnerligen skarp. Förslaget ansågs av dessa vara ett alltför stort ingrepp i deras fria bestämmanderätt.

På grund av denna kraftiga opposition och under trycket av den då rådande depressionstidens ekonomiska verkningar, beslöt regeringen att inom Kommunikationsdepartementet omarbeta förslaget i sådan riktning, att, särskilt för de mindre samhällena, de ekonomiska konsekvenserna skulle bli mindre betungande. Genom att de av stadgan föreskrivna prestationerna lindrades, skulle en lag icke vara nödvändig, en del av den föreslagna lagens bestämmelser kunde införas i stadgan, en del borde uteslutas.

Uppdraget att omarbeta förslaget i denna riktning och med skälig hänsyn tagen till den framkomna kritiken, lämnades till Revisionssekreterare E. T. Vitell och den 9 mars 1923 föredrogs det omarbetade förslaget i statsrådet.

Enligt statsrådsprotokollet för denna dag yttrade därvid chefen för Kommunikationsdepartementet, statsrådet Örne, att han ansett de av de sakkunniga framlagda fordringarna på samhällena vara alltför vittomfattande för att kunna lagfästas. I den nu framlagda propositionen hade dessa fordringar därför modifierats så, att en uppdelning i lag och stadga icke var nödvändig. En del av de i lagen föreslagna bestämmelserna hade uteslutits, under det att de övriga hade överförts till stadgan. Bland de förra nämndes särskilt den föreslagna statliga kontrollen över brandväsendet genom en riksbrandinspektör och länsinspektörer samt de sakkunnigas förslag, att vid kommunalt brandväsen anställd skulle vara »underkastad det ansvar som i lag stadgas om den, som är förordnad att ämbets- eller tjänsteärende förrätta». Beträffande detta sistnämnda förslag yttrade departementschefen, att brandstadgan icke syntes vara lämplig plats att reglera den ömtåliga frågan om personal vid brandväsen äger att utan straffpåföljd företaga arbets-

nedläggelse. Departementschefen framhöll också som ytterligare motivering för slopandet av den föreslagna lagen, att någon motsvarighet till denna icke fanns i fråga om det med brandväsendet jämförbara byggnads- och hälsovårdsväsendet.

Vad beträffar de sakkunnigas förslag till brandstadga, yttrade statsrådet, att de i sin för övrigt lovvärda strävan att åstadkomma ett så effektivt brandskydd som möjligt icke alltid tagit nödig hänsyn till de stora kostnader förslagens genomförande komme att medföra, särskilt för de mindre samhällena. Vid ordnandet av ett samhälles brandväsen borde tillses, ansåg han, att de därtill erforderliga utgifterna stodo i rimligt förhållande till de fördelar, man avsåg att vinna.

Propositionen behandlades sedan av första lagutskottet, som i stort sett delade departementschefens uppfattning. Den föreslagna uppdelningen i lag och stadga ansåg utskottet visserligen principiellt riktig, men, sedan de sakkunnigas på kommunerna ställda anspråk genom regeringspropositionen väsentligt nedskrivits och genom de av utskottet föreslagna ändringsförslagen ytterligare skulle komma att modifieras, ansåg utskottet en sådan uppdelning icke erforderlig.

Lagutskottet föreslog således en del ändringar, som alla gingo ut på att minska de på kommunerna ställda fordringarna, varefter förslaget förelades riksdagen för yttrande. Även där gjordes en del ändringar i samma riktning, och den 15 juni 1923 utfärdades den nya brandstadgan att träda i kraft från och med den 1 januari 1924.¹ Den femtioåriga »brandstadgan för rikets städer» hade därmed spelat ut sin roll.

Brandstadgan av den 15 juni 1923 jämförd med 1874 års stadga.

Den mest påfallande nyheten i den nya brandstadgan är, att den innehåller bestämmelser även för landsbygden. Den är nämligen uppdelad på tre avdelningar:

¹ Enligt Kungl. Maj:ts cirkulär till länsstyrelserna 14 dec. 1923 (Sv. Förf. saml. nr 443) ägde länsstyrelserna rätt att för viss ort medgiva anstånd med ikraftträdandet till 1 maj 1924.

- Avd. I. Bestämmelser angående stad, omfattar kap. 1—6.
» II. » » landsbygden, omfattar
kap. 7—11.
» III. Allmänna bestämmelser, omfattar kap. 12—14.

Avd. I skall obligatoriskt gälla för städer och vissa likställda samhällen på landet. Avd. II *kan* förordnas att gälla för landsbygd. Båda dessa avdelningar innehålla, i likhet med 1874 års brandstadga för rikets städer, vissa riktlinjer för ordnande av brandväsendet, men lämna vederbörande kommuner en viss, om också i jämförelse med den äldre stadgan begränsad frihet att själva avgöra vilka uppoffringar de i detta avseende vilja göra. Avd. III däremot innehåller kategoriska föreskrifter, som huvudsakligen beröra allmänheten, samt därjämte ansvarsbestämmelser och besvärshänvisningar. Den skall i tillämpliga delar gälla jämsides med de båda andra avdelningarna.

1874 års brandstadga motsvaras således av den nya stadgans avdelningar I och III under det att avd. II icke har någon motsvarighet i den äldre stadgan. En jämförelse mellan de båda stadgarna i vad avser städer och liknande samhällen, visar, att den nya stadgan i stort sett bygger på den äldre, ett ganska vidsträckt inflytande medgives alljämt de kommunala myndigheterna vid upprättande av de brandordningar, som även enligt den nya stadgan skola finnas. De sakkunnigas (»Brandskyddskommissionens») detaljerade föreskrifter för samhällen av olika storlekar och för vilkas genomförande den föreslagna lagen var nödvändig, hava således frångåtts.

Dessa myndigheterna medgivna befogenheter att ordna brandväsendet inom resp. kommuner äro dock numera betydligt mindre än förut. Så ställes exempelvis nu betydligt större krav på brandstyrkan än förut. I konsekvens därmed har brandchefen tillerkänts en mycket stor maktbefogenhet, vilket givetvis förutsätter en bättre utbildning än förut. Större fordringar ställas också på skorstensfejarens kompetens.

Den kanske viktigaste nyheten i den nya stadgans bestämmelser för stad är, att den skall gälla för samhällets hela

område. (Se 50 §.) Dock äger länsstyrelsen rätt att härifrån medgiva de avvikelser, som kunna vara av behovet påkallade. Denna nyhet är givetvis av mycket stor betydelse för brandskyddet. I 1874 års stadga fanns ingen bestämmelse om stadgans tillämpningsområde, den skulle gälla för »staden» och därmed avsågs den bebyggda delen av stadsområdet, således icke det till staden hörande landsbygdsområdet. Några egentliga förstäder funnos på den tiden icke och stadgans tillämpningsområde var således självklar. Icke heller i den samtidigt utfärdade byggnadsstadgan fanns annan föreskrift i detta avseende, än att den skulle gälla för staden. Men där fanns dessutom den föreskriften, att för stad skulle finnas stadsplan och utanför stadsplanen gällde byggnadsstadgan således icke. Därutänför uppstodo därför av naturliga skäl de mycket brandfarliga »kåkstäder», varav ännu rester finnas kvar på många ställen. Genom flera utslag i Högsta Domstolen samt hos Kungl. Maj:t i Civildepartementet blev också fastslaget, att brandordningen icke gällde utanför stadsplanen, såvida icke länsstyrelsen annorlunda beslutat. Men att uppgöra stadsplaner över de redan bebyggda förstäderna, voro samhällenas myndigheter mycket ohågade för, trots byggnadsstadgans uttryckliga föreskrifter i detta avseende. En del städer hade visserligen insett eldfaran från dessa förstäder och därför fått länsstyrelsens medgivande att indraga dem inom ett »brandområde», men dessa fall voro mycket sällsynta och i de flesta samhällen gällde varken sotnings- eller brandsynebestämmelser för dessa brandfarliga »kåkstäder».

Dessa olägenheter äro nu undanröjda i och med att brandstadgan och därmed även brandordningen skall gälla för hela stadsområdet. Dock kan, som ovan påpekats, länsstyrelsen medgiva vissa avvikelser härutinnan. Dessa avvikelser avse huvudsakligen lindrigare bestämmelser i fråga om sotning för glesare bebyggda förstadsområden och för ren landsbygd. Brandkårens skyldighet att släcka eldsvådor inom hela stadsområdet har dock aldrig ifrågasatts.

II. Brandstadgan av 15 juni 1923 jämfte kommentarer.

Avdelning I Bestämmelser angående stad

1 Kap.

Om stads skyldighet att upprätthålla ett brandväsen, om brandordning samt om förvaltningen av brandväsendet.

1 §.

Det åligger varje stad att i enlighet med bestämmelserna i denna stadga vidmakthålla ett brandväsen, som kan anses tillfredsställa skäligen anspråk på trygghet mot skada av brand.

En dylik föreskrift saknades i 1874 års stadga. I denna talades i 1 § om »den städerna åliggande vård om brandväsendet» såsom ett axiom, ehuru städernas brandväsen som förut sagts (sid. 24) knappast beröres i den allmänna lagen, än mindre innehåller några stadganden om dylika åligganden. Men skyldigheten för städerna att vårda sitt brandväsen hade funnits redan i Magnus Eriksons stadslag. Då denna 1734 avlöstes av nu gällande lag och den ifrågavarande skyldigheten icke ersattes med någon annan, var det helt naturligt att enligt urgammal hävd skyldigheten fortfarande ansågs existera. Så var fallet under hela den tid lagen saknade något stadgande härom.

Stadgandet, att vården om brandväsendet är en kommunal angelägenhet är således ingen nyhet i svensk rättsupp-

fattning. Däremot kan det sägas vara en nyhet i stadgan, att detta brandväsen skall »anses tillfredsställa skäligen anspråk på trygghet mot skada av brand». Vad som avses med uttrycket »skäligen anspråk» utsäges emellertid icke i stadgan, det tillkommer länsstyrelsen att avgöra (se 37 §).

2 §.

För varje stad skall finnas brandordning, upptagande de föreskrifter, som utöver i denna stadga eller eljest i vederbörlig ordning meddelade bestämmelser äro erforderliga för fullständigt och ändamålsenligt ordnande av stadens brandväsen.

I brandordning må för överträdelse av dess föreskrifter stadgas böter från och med 5 till och med 500 kronor.

Till fullständigande av brandordningen äga stadsfullmäktige utfärda särskilda reglementen för brandstyrka, brandchef och vice brandchef samt för skorstensfejare.

I dessa reglementen må dock ej böter eller viten stadgas för underlåtenhet att fullgöra vad däri föreskrives, utan skola de bestämmelser härom, vilka kunna anses erforderliga, införas i brandordningen.

Så snart brandstadgan förordnats gälla för ett samhälle, måste brandordning snarast möjligt upprättas.

Brandordningen bör icke innehålla några upprepanden av brandstadgans eller andra författningars bestämmelser, men det kan förekomma fall, då det kan vara lämpligt att i brandordningen upprepa vissa för allmänheten avsedda föreskrifter, som därigenom bliva lättare tillgängliga för dem, som därav beröras.

I brandstadgan lämnas vissa riktlinjer för uppgörande av brandordning, dock i vissa fall i så obestämd form, att svårigheter ibland kunna uppstå vid bedömandet av hur långt den enskildes frihet kan inskränkas genom brandordningens bestämmelser. Detta bör ske så långt som i det allmännas intresse är nödvändigt, men icke längre.

De reglementen, som stadsfullmäktige resp. motsvarande beslutande myndigheter, äga utfärda till komplettering av

brandordningen, skola icke underställas länsstyrelsen för fastställelse. Dessa reglementen skola innehålla erforderliga bestämmelser för reglering av de vid brandväsendet anställda personernas rättigheter och skyldigheter utöver vad lag, brandstadga och brandordning föreskriva. De äro således närmast att iämställa med kommunala anställningskontrakt, varför brandstadgans bestämmelse om att böter eller viten icke må stadgas för underlåtenhet att fullgöra vad däri är föreskrivet är fullt naturlig.¹

Stadgande om reglementen fanns även i 1874 års brandstadga, men enligt denna kunde stadsfullmäktige även utfärda reglemente för »andra, som med brandväsendet hava befattning». I nuvarande stadga är stadsfullmäktiges rätt inskränkt till utfärdande av reglementen för brandstyrkan, brandchefen, vice brandchefen och skorstensfejaren. I kommunikationsdepartementets »handledning vid utarbetande av brandordningar för städer, köpingar och municipalsamhällen» 25 § talas dock om reglemente angående brandsynens utförande. Handledningen går således i detta avseende utanför brandstadgans ram, men detta kan förklaras med att ingen enskilds rätt därav kan förnärmas.

3 §.

Brandordning antages av stadsfullmäktige samt skall för att vara gällande fastställas av länsstyrelsen. Finner länsstyrelsen brandordningen ej kunna fastställas, skola skälen därför uppgivas. Då brandordning fastställts, skall den av länsstyrelsen ofördröjligen införas i länskungörelserna, därav tre exemplar skola insändas till kommunikationsdepartementet, ett till justitiekanslern och ett till justitieombudsmannen. Det åligger magistraten att dels fullständigt införa brandordningen i en för sådant ändamål inrättad liggare, dels ock skyndsamt besörja, att kungörelse om fastställelsen införas i den eller de tidningar, vari kommunala meddelanden för staden införas, samt att exemplar av brandordningen finnas inom staden att tillgå för köpare.

¹ Normalförslag till dylika reglementen, utarbetade inom Svenska Brandskyddsföreningen, återfinnes bland bilagor i denna bok.

Vad sålunda stadgats skall äga tillämpning jämväl i fråga om ändring i eller tillägg till brandordning.

Brandordningen — liksom också varje ändring av fastställd brandordning — skall antagas av ortens beslutande myndighet — stadsfullmäktige, kommunalfullmäktige, municipalfullmäktige, municipalstämma — samt underställas länsstyrelsen för fastställelse.¹ Först sedan den för överklagande av länsstyrelsens resolution stipulerade tiden utgått träder brandordningen i kraft.

Länsstyrelsen skall innan den avgör ärende angående fastställelse av brandordning bedöma, icke blott om brandordningen i juridiskt och formellt avseende överensstämmer med brandstadgan, utan också huruvida ett efter densamma ordnat brandväsen kan anses tillfredsställa skäliga anspråk på trygghet mot skada av brand (jmf. 1 och 37 §§).

Storviks köping antog 19 oktober 1928 förslag till brandordning. Kommittén för brandsläckningsväsendets ordnande i Sveriges städer och köpingar, som på anmodan av länsstyrelsen yttrat sig över förslaget, hemställde att detsamma icke måtte fastställas på grund av för svag brandstyrka och för långa sotningsfrister. Länsstyrelsen resolverade 31 december 1929 att förslaget på anförda grunder icke kunde fastställas. Köpingen överklagade beslutet hos Kungl. Maj:t, som emellertid vid målets föredragande i statsrådet 28 november 1930, i enlighet med Regeringsrättens hemställan, beslöt att icke göra ändring i länsstyrelsens beslut.

I av Flisby socken 1931 antagen brandordning för Flisby stations-samhälle föreskrevs, att brandredskapen bl. a. skulle bestå av en 2-mansspruta och en 4-mansspruta. Brandkonsulenten ansåg denna redskap otillfredsställande och föreslog, att den utökades med en motorspruta på 500 min/lit varjämte en vattenbassäng för sprutan borde anordnas. Fullmäktige anhöllo hos länsstyrelsen om uppskov med anskaffande härav. Länsstyrelsen förklarade de av fullmäktige föreslagna brandsläckningsanstalterna otillräckliga samt att framställningen om uppskov icke kunde bifallas, varför fastställelse å brandordningen vägrades. Fullmäktige anförde underdåniga besvär. Regeringsrätten hemställde att besvären måtte lämnas utan avseende. Vid föredragning inför Kungl. Maj:t i statsrådet den 20 oktober 1933 beslöts i enlighet härmed.

¹ Sista punkten i 3 § har ibland förbisetts, vilket haft till följd att länsstyrelse på besvär över vissa beslut, som fattats enligt sålunda icke underställd brandordning förklarar dessa beslut icke vara i laga ordning tillkomna, varför alla besluten undanröjts.

Brandordning skall av länsstyrelse oförändrad fastställas eller avslås.

Länsstyrelse hade fastställt en brandordning med vissa av styrelsen gjorda ändringar. Samhället anförde besvär hos Kungl. Maj:t. Regeringsrätten hemställde att, enär den av samhället antagna brandordningen skolat antingen oförändrad fastställas eller ogillas samt den till efterrättelse fastställda brandordningen avveke från vad stämman beslutat, fastställelse skulle vägras. Kungl. Maj:t i statsrådet beslöt i enlighet härmed 7 oktober 1932 (Jmf lagen om kommunalstyrelse i stad 6 juni 1930 § 75.)¹

Exemplar av brandordningen skola inom staden finnas tillgängliga för köpare och måste följaktligen tryckas.

Vad här stadgats om magistrat, gäller i municipalsamhälle municipalnämnden.

4 §.

1 m o m. Förvaltningen av brandväsendets angelägenheter skall handhavas av en för sådant ändamål särskilt utsedd brandstyrelse eller ock av annan kommunal förvaltningsmyndighet, på sätt stadsfullmäktige besluta.

2 m o m. Det tillkommer den förvaltande myndigheten bland annat:

1:o) att uppgöra förslag till brandordning, reglementen för brandstyrkan, brandchefen, vice brandchefen och skorstensfejare samt sotningstaxa,

2:o) att årligen avgiva förslag till inkomst- och utgiftsstat för brandväsendet under det nästföljande året,

3:o) att hos vederbörande myndigheter väcka de förslag och göra de framställningar, som finnas nödiga,

4:o) att tillsätta brandchef och vice brandchef samt efter förslag av brandchefen övrigt befäl och underbefäl vid brandstyrkan, samt

5:o) att efter förslag av brandchefen av de i allmän brandkår tjänstpliktiga uttaga och indela lämpligt antal personer till befäl, underbefäl och manskap.

I övrigt må i brandordningen meddelas ytterligare föreskrifter om den förvaltande myndighetens åligganden.

¹ Den 16 april 1937 har emellertid Kungl. Maj:t i statsråd fastställt en byggnadsordning utom ifråga om en §.

1 mom. Samhällets beslutande myndighet äger avgöra, huruvida särskild brandstyrelse skall tillsättas eller om förvaltningen av brandväsendets angelägenheter skall överlåtas åt någon förut befintlig förvaltningsmyndighet. Denna föreskrift hade ingen motsvarighet i 1874 års stadga. Nyström uttalar i sitt förut omnämnda arbete »Om brandsläckningsväsendet», att en sådan mellanlänk mellan den beslutande myndigheten och brandbefälet, som då fanns i några av Sveriges städer, var överflödig och t. o. m. skadlig.¹ Efter 1874 insågo emellertid allt flera städer lämpligheten av att avskilja brandväsendets förvaltning från den beslutande myndighetens arbetsområde och anförtro den åt en särskilt inrättad styrelse, brandnämnd, brandråd, brandkommission eller vad den nu kallades.

Det överlåtes således nu åt samhällets beslutande myndighet att avgöra, huruvida en särskild brandstyrelse skall tillsättas eller om brandväsendets förvaltning skall handhas av någon förut befintlig kommunal förvaltningsmyndighet. I senare fallet lämnas detta uppdrag vanligen åt drätselkammaren eller någon av dess underavdelningar, som alltså, då ärende angående brandväsendet skall behandlas, skall fungera såsom brandstyrelse.

Om stadsfullmäktige besluta att särskild brandstyrelse skall tillsättas, skall också beslutas hur den skall vara sammansatt. Detta skall meddelas i brandordningen.

Ifråga om brandstyrelsens sammansättning hade 1918 års sakkunniga föreslagit, att denna myndighet, som de ville benämna brandnämnd, skulle bestå av brandchefen, stadsarkitekten eller motsvarande tjänsteman och en helst lagfaren ledamot, som magistraten, respektive stadsstyrelsen skulle utse, samt minst 2 och högst 4 av stadsfullmäktige valda ledamöter. Mot detta förslag framställdes emellertid anmärkningar från flera håll och i statsrådsprotokollet framhölls även det olämpliga i, att brandchefen med beslutanderätt skulle få deltaga i brandstyrelsens förhandlingar, då han skulle tillsättas av brandstyrelsen, som även hade

¹ Ett slags brandstyrelse hade redan på 1700-talet funnits i en del av Sveriges städer, i Gävle t. ex. sedan 1760.

brandstadgan inga föreskrifter, därom måste således stadgas i brandordningen. Detta brandstyrelsens åliggande infördes i regeringens förslag, de sakkunnigas ursprungliga förslag innebar endast att brandstyrkans organisation skulle föreskrivas i brandordningen. Denna i stadgan framhävda skillnad ifråga om tillsättandet av manskapet vid allmänna brandkåren och vid andra organisationer får anses sammanhänga med den olika ställning i rättsligt avseende, vari dessa organisationer stå gentemot samhället.

Av ovanstående framgår, att brandstyrelsens befogenheter äro av två slag. Dels skall styrelsen handhava brandväsendets ekonomiska förvaltning och för detta handhavande är den ansvarig inför samhällets beslutande myndighet, dels skall den ombesörja vissa av staten i brandstadgan föreskrivna förvaltningsuppgifter, såsom tillsättande av brandchef, vice brandchef, skorstensfejare m. m. För beslut i dessa frågor är brandstyrelsen ansvarig inför statliga myndigheter, närmast magistraten och länsstyrelsen. Ifråga om tillsättandet av de båda brandcheferna delar brandstyrelsen dock ansvaret med länsstyrelsen, som skall fastställa tillsättningarna (se § 7).

Brandstyrelsens uppgift är således att för kommunens räkning utöva ekonomisk förvaltning av brandväsendets angelägenheter, och i fullgörandet av denna uppgift har styrelsen en viss, men begränsad myndighet. I de av styrelsen tillsatta befattningshavarnas utövande av sina yrkesuppgifter har styrelsen ingen som helst befogenhet att ingripa, brandstyrelsen är således icke någon »överbrandchef», som har rätt att taga befälet vid eldsvåda eller ingripa i brandchefens brandsyneförrättningar el. dyl. Styrelsen har dock rätt att entlediga en av densamma tillsatt befattningshavare, om denne visat sig olämplig för uppdraget samt även ådöma honom varning resp. disciplinär bestraffning för förseelse i tjänsten, såvida icke förseelsen är av sådan art, att därå skulle följa straff enligt allmän lag eller författning.¹

¹ Jämför Brandskydd 1936 sid. 152.

2 Kap.

Om brandstyrka, brandchef och vice brandchef.

5 §.

1 m o m. I varje stad skall finnas en brandstyrka av sådan omfattning, att stadens trygghet mot skada av brand kan anses tillfredsställande. Brandstyrkan skall med det undantag, varom förmäles i 4 mom. i denna §, vara sammansatt dels av avlönad personal och dels av personal, som inträder på grund av medborgerlig plikt.

2 m o m. Avlönad brandstyrka är yrkesbrandkår, när medlemmarna äro anställda med skyldighet att för avtalad tid odelat ägna sig åt brandtjänsten, och borgarbrandkår, när medlemmarna äro för avtalad tid förbundna att, vid sidan av sin borgerliga sysselsättning, ägna viss tid åt brandtjänst.

Yrkesbrandkår skall vara kasernerad inom brandstation.

Borgarbrandkårens medlemmar skola förmedelst ändamålsenlig alarmeringsanordning kunna inkallas till tjänst å varje tid av dygnet.

3 m o m. Den på medborgerlig plikt grundade brandstyrkan utgör allmänna brandkåren, och skall denna bestå av erforderligt antal till eldsläckningstjänst lämpliga personer, som uttagits bland de tjänstpliktiga. Skyldig att tjänstgöra i allmänna brandkåren är envar i staden boende arbetsför man från och med det år, under vilket han fyller 20 år, till och med det, under vilket han fyller 50 år.

4 m o m. Där avlönad brandstyrka finnes av sådan storlek, att stadens trygghet mot skada av brand kan anses tillfredsställande, äger länsstyrelsen på därom gjord framställning medgiva, att allmän brandkår ej skall upprättas. Likaledes må i stad, där så kallad frivillig brandkår finnes, denna kunna efter länsstyrelsens beprövande helt eller delvis ersätta annan brandstyrka.

5 m o m. I brandordningen skola meddelas närmare bestämmelser om brandstyrkans sammansättning.

Stadgans rubrik till 2 kap. visar, att brandchefen och vice brandchefen icke inbegripas i brandstyrkan, de stå näm-

ligen över denna och dess olika avdelningar. Däremot inräknas i brandstyrkan annat befäl och underbefäl.

I 5 § stadgas, att i varje stad och liknande samhälle i regel skall finnas såväl avlönad brandstyrka som på medborgerlig plikt grundad brandstyrka. Den avlönade brandstyrkan skall vara antingen yrkesbrandkår eller borgarbrandkår, vilket givetvis icke utesluter, att i samma stad båda dessa organisationer kunna förekomma. Den på medborgerlig plikt grundade brandstyrkan utgöres av den allmänna (värnpliktiga) brandkåren. Om den avlönade brandstyrkan kan anses vara av tillräcklig effektivitet, kan länsstyrelsen medgiva, att allmän brandkår icke behöver upprättas. Likaså kan länsstyrelsen medgiva, att frivillig brandkår får ersätta endera av de förut nämnda obligatoriska organisationerna.

Brandstadgans krav på brandstyrkans effektivitet är således nu betydligt större än 1874 års stadgas. Samhället får numera icke såsom enligt den förra stadgan välja mellan avlönad och allmän brandstyrka. I regel skola båda organisationerna finnas, men om endast en finnes, skall den vara avlönad och effektiv. (Enbart frivillig brandkår har icke någonstädes godkänts.)

Brandstadgan ger emellertid endast knapphändiga förklaringar till vad som avses med de olika slag av brandkårer som här omnämnas. Förklaringen härtill måste vara, att vid tiden för brandstadgans utfärdande samtliga dessa organisationer voro väl kända, den enda nyheten är namnet borgarbrandkår.

Beträffande *yrkesbrandkår* säger stadgan, att medlemmarna för avtalad tid skola odelat ägna sig åt brandtjänsten samt att de skola vara kasernerade inom brandstation. Härmed torde denna organisation i huvudsak vara fastställd, detaljerna kunna ordnas genom reglemente och personliga kontrakt.

Borgarbrandkårens medlemmar skola, enligt stadgan, förbinda sig att, vid sidan av sin borgerliga sysselsättning, ägna viss tid åt brandtjänst. Detta tillämpas i praktiken så, att personalen bindes med kontrakt med viss uppsäg-

ningstid och mot viss avlöning förbinder sig att delta i brandsläckning och ett visst antal årliga övningar.

I de sakkunnigas förslag till brandstadga hade för borgarbrandkåren uppställts något större krav på effektivitet än som senare blev fastställt. De sakkunniga föreslog nämligen, att ett visst, i förhållande till stadens storlek avpassat, antal medlemmar av borgarbrandkåren skulle vara bosatta inom brandstationens område eller i dess omedelbara närhet. I motiveringen säges borgarbrandkårens organisation vara tänkt på följande sätt: fast förläggning för ett mindre antal medlemmar antingen inom brandstationen eller i dess omedelbara närhet, men i förening med fri yrkesutövning, samt möjlighet att genom lämplig signalanordning i hem och på arbetsplatser ständigt kunna alarmera övriga medlemmar.

Detta, de sakkunnigas förslag att förlägga en kärna av borgarbrandkåren i eller invid brandstationen i avsikt att åstadkomma ett snabbare ingripande vid eldsvåda, ansåg sig emellertid departementschefen icke kunna biträda. Han medgav visserligen, att en sådan anordning vore ägnad att höja brandkårens effektivitet, men »det kunde dock starkt ifrågasättas», säger han, »om den är påkallad av ett så oavvisligt behov, att man bör bortse från de ekonomiska konsekvenser, den kommer att medföra för de mindre samhällen, som sakna verkliga brandstationer». Denna uppfattning godtogs också av lagutskottet och riksdagen.

Saken togs emellertid upp på nytt i den handledning för utarbetande av brandordningar, som utsändes från Kommunikationsdepartementet. Där har utarbetats ett schema, som anger dels det sammanlagda antal medlemmar, varav borgarbrandkåren bör bestå i städer av olika storlek, dels hur många av dem, som böra bo inom eller omedelbart invid brandstationen. Dessa anvisningar hava emellertid endast i mindre utsträckning följts av samhällenas myndigheter.

I den form borgarbrandkåren nu blivit lagstadgad, kan den sägas vara samma organisation, som sedan mitten av 1890-talet funnits i en hel del av Sveriges medelstora och mindre städer och som i början kallades Falköpingssystemet.

Hur en *frivillig brandkår* skall vara organiserad för att, som stadgan säger, »helt eller delvis kunna ersätta annan brandstyrka» nämnes ingenting om. I de sakkunnigas förslag finns frivillig brandkår omnämnd endast i motiven. Där säges nämligen, att en frivillig brandkår borde kunna ingå som en kärna i den allmänna brandkåren eller t. o. m. helt ersätta en sådan. De ansågo dock, att så kunde ske endast om kåren genom av länsstyrelsen fastställda stadgar finge en fastare organisation. Departementschefen ansåg emellertid, att de frivilliga brandkårernas insats icke borde inskränkas till att utgöra ersättning för allmänna brandkåren utan kunna utsträckas till att omfatta även borgarbrandkåren. Att ersätta en yrkesbrandkår med en frivillig brandkår var givetvis otänkbart.

Den frivilliga brandkårsrörelsens utveckling har också gått i den riktning departementschefen antytt. Genom Svenska Brandkårernas Riksförbund och under detta sorterande länsförbund uppställas numera sådana fordringar på de frivilliga brandkårerna, att dessa i organisatoriskt hänseende äro närmast jämställda med borgarbrandkårerna. På många ställen, särskilt i mindre municipalsamhällen, finnas nu frivilliga brandkårer i stället för borgarbrandkårer, däremot har intet samhälle ersatt den allmänna brandkåren med frivillig sådan. Som villkor för att en frivillig brandkår skall godkännas i stället för en borgarbrandkår, uppställa länsstyrelserna i regel fordran på att medlemmarna skola bindas med kontrakt och övas på samma sätt som fordras av en borgarbrandkår. Skillnaden mellan de båda organisationerna är således endast en avlöningsfråga.

Vad som avses med *allmänna brandkåren* framgår tydligt av stadgan.

Om brandstyrkans sammansättning och storlek samt om övningar o. dyl. skola närmare bestämmelser meddelas i brandordningen.

6 §.

Närmaste inseendet över stadens brandväsen utövas av en för sådant ändamål utsedd brandchef. För att vid brandche-

fens frånvaro i hans ställe inträda skall finnas en vice brandchef.

I en del samhällen föreskriver brandordningen, att två vice brandchefer skola finnas, en förste och en andre vice chef. Då flera länsstyrelser fastställt dylika brandordningar, synes man få tolka brandstadgans bestämmelse om, att en vice brandchef skall finnas så, att den icke utesluter möjligheten att tillsätta ytterligare en sådan.

Denna skall då givetvis tillsättas på samma sätt som stadgas om brandchef och vice brandchef.

7 §.

Brandchef och vice brandchef tillsättas för den tid och på de villkor, stadsfullmäktige besluta.

Tillsättandet skall för att vara giltigt fastställas av länsstyrelsen, som har att pröva den tillsattes lämplighet för befattningen.

I en del brandordningar finnas vissa föreskrifter om anställning av brandchef och vice brandchef, exempelvis anställning *på viss tid* eller *t. v. med sex månaders ömsesidig uppsägning*, men i de flesta finnes ingenting stadgat härom. Anställningsvillkoren regleras då genom reglemente och personligt kontrakt.

Val av brandchef och vice brandchef skall fastställas av länsstyrelsen, som har att pröva den utseddes lämplighet för befattningen. Några bestämda krav på dessa befattningshavares kompetens förefinnes emellertid icke i stadgan och några direktiv för länsstyrelsens prövning finnas följaktligen icke.

1918 års sakkunniga hade i detta avseende föreslagit detaljerade bestämmelser för städer av olika storlek. I städer med mer än 20 000 invånare föreslogs, att såväl brandchef som vice brandchef skulle äga utbildning som brandkapten, i städer med 5 000 till 20 000 invånare skulle brandchefen äga utbildning som överbrandmästare och vice brandchefen som brandmästare och i övriga städer åtminstone brandchefen som brandmästare. Denna utbildning skulle ådagaläggas

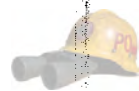
genom av riksbrandinspektören utfärdade brev. För erhållande av dylikt brev föreslogos detaljerade bestämmelser om examina, speciellt i byggnadslära, samt vissa fordringar på praktisk utbildning.

Dessa stränga fordringar, som visserligen på många platser redan voro uppfyllda, väckte emellertid starkt motstånd från kommunernas sida. Departementschefen ansåg därför lämpligast att icke i detalj fixera några kompetensfordringar, även om detta vore högst önskvärt, utan endast stadga, att »till brandchef och vice brandchef må ej utses annan än den, som är i sitt yrke väl förfaren och vitsordad samt besitter goda befäsegenskaper». Men icke ens dessa mycket moderata fordringar intogos i den slutliga stadgan, de uteslötos nämligen av lagutskottet. Dettas medlemmar hade den uppfattningen, att i mindre samhällen det fortfarande var regel, att brandchefsbefattningarna innehades såsom oavlönade förtroendeuppdrag och ansågo därför, att den föreslagna formuleringen skulle pålägga dessa mindre samhällen utgifter för brandväsendet, som icke stodo i rimligt förhållande till de eftersträlvade fördelarna. Utskottet ansåg det därför tillräckligt, att i brandordningen för varje kommun meddelades de kompetensfordringar, som kunde vara lämpliga. Någon risk att dessa fordringar skulle bli otillräckliga ansågos icke förefinnas, då länsstyrelsen ägde att pröva brandordningens lämplighet för den ifrågavarande kommunen.

I brandstadgan finnas sålunda inga som helst direktiv för tillsättande av brandchef och vice brandchef och icke heller i Kommunikationsdepartementets handledning, men i de flesta brandordningar hava intagits vissa bestämmelser om dessa befattningshavares kompetens. Det torde också numera ingenstädes förekomma, att dessa befattningar äro helt oavlönade förtroendeposter.

8 §.

I brandordningen eller reglemente skola närmare bestämmelser meddelas angående brandchefens och vice brandchefens ävensom brandstyrkans åligganden samt vad därmed har samband.

3 Kap.

Om brand- och livräddningsredskap m. m.

9 §.

1 m o m. Det åligger varje stad:

1:o) att anskaffa och underhålla d e l s brand- och livräddningsredskap i tillräcklig mängd och av tillfredsställande beskaffenhet, d e l s o c k en eller flera lämpligt belägna brandstationer för den kasernerade brandstyrkans förläggning samt för inrymmande av brand- och livräddningsredskap eller, där kasernerad brandstyrka ej finnes, nödiga förvaringsrum för redskapen,

2:o) att anskaffa och underhålla brandtelegraf eller ock att på annat lämpligt sätt träffa anordning, varigenom vid eldsvådettillbud brandstyrkan kan av allmänheten tillkallas,

3:o) att sörja för beredande av tillräcklig vattentillgång vid eldsvåda genom vattenledning eller uppfordring av vatten från vattendrag, anlagda vattenbehållare eller allmänna eller enskilda brunnar, genom fastställande av skyldighet till vattenkörning, där sådan ifrågakommer, ävensom genom bestämmelser, i vad mån och genom vilkas försorg brandvakar vintertiden skola hållas öppna samt huru tillgång på varmt vatten för sprutornas uppvärmande under köld må beredas, samt

4:o) att genom polisbetjäning eller på annat lämpligt sätt anordna brandvakt för uppmärksammande av eldfara.

I brandordningen skola närmare bestämmelser införas om vad här ovan under 2:o), 3:o) och 4:o) blivit stadgat.

2 m o m. Vidare må i brandordningen stadgas åläggande för fastighetsägare att anskaffa och underhålla viss för gård, upplagsplats m. m. erforderlig brand- och livräddningsredskap ävensom lämnas föreskrift om denna redskaps förvaring.

I 1 mom. ålägges varje stad och jämförligt samhälle att göra vissa uppoffringar för sitt brandskydd. Dessa stadganden äro dock hållna i mycket allmän form. Några preciserade fordringar kunna icke heller uppställas, icke ens minimifordringar kunna i detta fall anses lämpliga på grund av

de olika förhållanden, som råda å skilda orter. Det måste därför överlåtas åt kommunerna själva att avgöra, vad som kan anses erforderligt ifråga om brandmateriel, vattentillgång, brandbevakning etc. och införa detsamma i brandordningarna. Detta skall också enligt stadgan ske beträffande vad som under punkterna 2:o), 3:o) och 4:o) stadgats, men erfordras icke ifråga om punkt 1:o). Detta torde kunna förklaras med, att även i en lokal brandordning bestämmelserna om brandredskap knappast kunna formuleras så, att de bliva oförändrat giltiga för några år framåt. I brandordningarna förekomma dock i regel några i allmän form hållna föreskrifter av ungefär samma art som brandstadgans.

I 2 mom. medgives samhället rätt att i brandordningen stadga åläggande för enskilda fastighetsägare att anskaffa viss erforderlig brand- och livräddningsredskap. Detta är visserligen ett ingripande i den enskilde samhällsmedlemmens självbestämmanderätt, men stadgandet har urgammal hävd.

4 Kap.

Om brandsyn.

10 §.

1 m o m. Allmän brandsyn, omfattande stads hela område, skall efter förutgången kungörelse äga rum en gång årligen å tid, som i brandordningen bestämmes. Oberoende av vad sålunda föreskrivits skall, när brandchefen så påfordrar, särskild brandsyn hållas.

2 m o m. Brandsyn skall förrättas av en nämnd, bestående av brandchefen eller annan av brandbefälet såsom ordförande, skorstensfejaren samt stadsarkitekten eller annan byggnadssakkunnig person, som byggnadsnämnden förordnar.

3 m o m. Vid brandsyn skall noga undersökas:

1:o) huruvida de föreskrifter, som meddelats till förebyggande av elds uppkomst och spridning, till räddning vid eldsvåda av människoliv och egendom samt till underlättande av brands dämpande, blivit iakttagna,

2:o) huruvida å eldstad, mur, rör, tak, skorsten eller an-
norstädes finnes brist, som kan medföra eldfara, eller huru-
vida efter föregående brandsyn eldstad eller rökgång eller dit
ledande ventilationsrör anordnats, borttagits eller ändrats,
samt

3:o) huruvida i övrigt anordning eller förhållande före-
finnes av beskaffenhet att kunna medföra fara för elds upp-
komst och spridning eller svårighet vid räddning av män-
niskoliv från eldskada.

4 m o m. I stad med större folkmängd må i brandordnin-
gen stadgas:

att brandchefen äger bestämma, vilka byggnader, lägen-
heter och annat, som skola synas, ävensom tiden härför,

att brandchefen eller annan av brandbefälet ensam äger
verkställa brandsyn, samt

att den under 3 mom. 2:o) föreskrivna eldstadsbesiktning
m. m. må uppdragas åt skorstensfejare att verkställas i sam-
band med sotning.

Denna paragraf innehåller uteslutande kategoriska före-
skrifter och lämna de lokala myndigheterna så gott som
ingen självbestämmanderätt, med undantag dock av vad
4 mom. medgiver.

1874 års stadga föreskrev dels att varje år brandsyn skulle
hållas, varvid »alla byggnader» skulle noga skådas och dels
vad som skulle undersökas vid brandsyn. Härvidlag lämna-
des således ingen frihet åt de lokala brandordningarna. En-
dast ifråga om val av brandsyneförrättare hade de lokala
myndigheterna en viss frihet, dock skulle i brandordningen
föreskrivas, vilka olika yrkeskategorier, som skulle vara re-
presenterade i brandsynenämnden (sotare, kakelugnsma-
kare, murare etc.). Brandstadgan gav även brandchefen rätt
att delta i förrättningen med samma beslutanderätt som
övrige synemän, någon skyldighet att delta hade han
dock icke.

I 1923 års brandstadga har även friheten att bestämma
brandsynenämndens sammansättning berövats de lokala
myndigheterna. I stället har ett medgivande gjorts, som sak-

nades i den äldre stadgan, nämligen att i »stad med större folkmängd» besluta om en enklare procedur vid brandsynförrättningen.

Den nya brandstadgan ger också detaljerade föreskrifter för själva brandsynförrättningen och för de åtgärder, som därav betingas. Dessa föreskrifter måste noggrant följas av brandsynförrättaren, i annat fall kunna obehagliga komplikationer uppstå.

1 mom. stadgar först, att allmän brandsyn skall omfatta »stads hela område». Detta innebär en betydelsefull utvidgning av 1874 års stadga. Enligt denna skulle visserligen »alla byggnader noga skådas», men som brandstadgan och därmed också brandordningen — såvida icke länsstyrelsen anorlunda förordnat — endast gällde å stadens planlagda område,¹ blevo alla därutanför belägna byggnader liksom också alla eldfarliga upplag såväl inom som utanför stadsplanen undandragna från brandsynens kontroll.

Nu skall brandsyn förrättas över stadens hela jurisdiktionsområde. Visserligen äger länsstyrelsen (enligt stadgans 50 §) rätt, att för icke planlagt område medgiva de avvikelser, »som kunna vara av behovet påkallade», men från stadgandet om allmän brandsyn på stadens hela område torde avvikelser hava medgivits endast i ett par städer med stora landsbygdsområden.

Enligt år 1924 fastställd brandordning för Köping, skall å vissa ytterområden icke förrättas kommunal brandsyn »utan ombesörjes dylik syn genom ombud av vederbörande brandstodsbolag eller på annat sätt, som framdeles kan varda bestämt». Trots denna bestämmelse gjorde brandsynenämnden 1933 syn inom vissa dylika områden. En del fastighetsägare anförde hos Magistraten besvär över de förelägganden, som nämnden gjort. Magistraten ogillade besvären, men länsstyrelsen, där ägarna fullföljt sin talan, undanröjde brandsynenämndens beslut, enär enligt brandordningen för staden brandsynenämnden icke ägt befogenhet göra förelägganden inom dessa områden. Stadsfullmäktige anförde hos Kungl. Maj:t besvär över länsstyrelsens beslut, men detta fastställdes av Regeringsrätten (12 juni 1934). Regeringsrådet Meurling ansåg dock att, då brandchefen enligt 10 § 1 mom. brandstadgan måste anses oförhindrad att föran-

---

¹ Jämför sid. 42 samt Braun: »Förslag till Normalbrandordning», sid. 300.

stalta om särskild brandsyn, ärendet borde återförvisas till länsstyrelsen.

I 1937 fastställd ny brandordning för staden har brandsynen utsträckts över hela stadsområdet. Även detta ärende har gått ända till Regeringsrätten, enär på ytterområdena boende fastighetsägarna överklagat stadsfullmäktiges beslut att utsträcka brandsyneområdet.

Brandsyn skall, efter förutgången kungörelse, förrättas å tid, som i brandordningen bestämmes. Hur kungörelsen skall ske, må föreskrivas i brandordningen.

Iråga om tiden för brandsynens förrättande hava ganska stora meningsskiljaktigheter rått. 1874 års stadga föreskrev, att brandsynen skulle förrättas under maj eller juni månader och eventuell efterbesiktning under september månad. 1918 års sakkunniga föreslog »efter uppvärmningstidens slut å tid, som i brandordningen bestämmes». I flera utlåtanden framhölls emellertid — med rätta — att brandsynen borde förrättas under uppvärmningstiden. Dels framhölls, att vissa eldstäder erfordrade besiktning just under eldningsäsongen och dels påpekades, att det ofta visat sig, att provisoriska eldstäder installerades under eldningssäsongen på ett primitivt och olagligt sätt för att sedan borttagas, då brandsyn skulle äga rum. På grund av dessa olika åsikter ansåg departementschefen lämpligast att lämna samhällena frihet, att i brandordningen fastställa den tid för brandsyn, som i varje fall kunde vara mest passande. Så gott som utan undantag har i brandordningarna tiden fastställts till slutet av eldningsperioden, men denna tidpunkt varierar rätt betydligt för olika delar av landet.

Oberoende av den i brandordningen föreskrivna tiden för allmän brandsyn, äger brandchefen rätt, att när han så anser nödigt, förrätta särskild brandsyn i någon viss byggnad eller del av byggnad eller å något eldfarligt upplag.

2 mom. föreskriver, att brandsynenämnden skall bestå av tre personer: brandchefen, skorstensfejaren och en av byggnadsnämnden utsedd byggnadskunnig person.¹ Brandchefen

¹ I sådant municipalsamhälle, där brandstadgans avd. I tillämpas, men byggnadsnämnd saknas, skall enligt Kungl. Maj:ts cirkulär till länsstyrelserna av 3 maj 1935 municipalnämnden förordna ifrågavarande person.

skall vara ordförande. Om brandchefen är hindrad deltaga i brandsynen, skall »annan av brandbefälet» såsom ordförande inträda i hans ställe.

Denna sista föreskrift saknades i de sakkunnigas förslag till brandstadga, men infördes i regeringspropositionen. Varken stadgan eller departementschefens uttalande säger dock något om vem, som skall utse brandchefens ställföreträdare, varför i detta avseende en del tveksamhet råder. I en del förslag till brandordningar har införts en bestämmelse om, att brandstyrelsen skall utse sådan ställföreträdare, men detta är tydligen icke i överensstämmelse med brandstadgans 6 §. Brandsynen är en från brandstyrelsen fullkomligt fristående institution, i vars åtgöranden varken brandstyrelsen eller stadsfullmäktige har någon befogenhet att ingripa. Kan brandchefen icke själv deltaga i synen, sker denna dock på hans ansvar. Det är därför han, som skall förordna sin ställföreträdare. Detta överensstämmer också med bestämmelsen i 1874 års stadga 6 § 1 mom.

Brandsynenämndens övriga ledamöter äro också bestämda i brandstadgan och någon ändring på denna punkt får icke ske.

Aneby municipalsamhälle antog 14 maj 1927 ett förslag till brandordning, vari föreskrevs att som ledamot i brandsynenämnden i stället för skorstensfejaren skulle ingå »en inom skorstens- eller eldstadsmuraryrket sakkunnig person». Då för vederbörande påpekades, att brandordningen med denna formulering ej kunde godkännas, ändrades bestämmelsen till följande: »Vad vid brandsyn och efterbesiktning skall iakttagas bestämmes i brandstadgan, dock med rätt att i stället för sotare använda i ärendet lika sakkunnig person». Då samhället vägrade att vidtaga ändring på denna punkt resolverade länsstyrelsen 24 april 1931, att brandordningen icke kunde fastställas. Samhället anförde hos Kungl. Maj:t besvär häröver, men på hemställan av Regeringsrätten beslöt Kungl. Maj:t i statsrådet den 12 februari 1932 att icke göra ändring i länsstyrelsens beslut.

3 mom. innehåller detaljerade föreskrifter om vad som skall vara föremål för brandsynenämndens uppmärksamhet. Även i 1874 års stadga funnos utförliga bestämmelser i detta avseende, och dessa återfinnas i huvudsak i den nya stadgan, men äro nu dels ännu utförligare och dels skarpare åtskilda. Nämndens uppgifter äro nämligen uppdelade på tre punkter.

Enligt första punkten skall nämnden kontrollera efterlevnaden av sådana föreskrifter inom brandskyddsområdet, som i laga ordning utfärdats till förebyggande av elds uppkomst och spridning, till räddning vid eldsvåda av liv och egendom samt till underlättande av brands dämpande. Dessa föreskrifter återfinnas i en mängd olika författningar, dels statliga såsom brandstadga, byggnadsstadga, hotellstadga, förordning om eldfarliga oljor, biografförordning och andra, dels kommunala såsom brandordning, byggnadsordning och andra byggnadsbestämmelser, hamnförordning m. fl. Det är således ett helt komplex av lagar och förordningar, som brandsynenämndens ledamöter, främst brandchefen och den byggnadsakkunnige ledamoten, böra känna till.

Den andra punkten innehåller föreskrifter om eldstadsbesiktning och innebär dels en underhållssyn å redan befintliga eldstäder, skorstenar, yttertak och andra byggnadsdelar och dels en undersökning, huruvida efter föregående brandsyn eldstad, rökgång eller till rökgång ledande ventilationsrör anordnats, borttagits eller ändrats. Den sista bestämmelsen, som är av stor betydelse ur brandskyddssynpunkt, saknades i 1874 års stadga. Denna eldstadsbesiktning ställer givetvis stora krav på sakkunskap hos skorstensfejaren.

Brandsynenämnden i Forshaga municipalsamhälle hade vid brandsyn ålagt ägaren till några med spån täckta byggnader inom samhället att ersätta taktäckningen med lagenligt ämne. (Enligt byggnadsordningen finge spån icke användas som taktäckningsämne vid nybyggnad, men befintliga spåntak fingo bibehållas, där sådant ej medförde våda för eld, sundhet eller de inneboendes säkerhet.) Nämnden ansåg att spåntaken voro bristfälliga och medförde våda för eld samt utdömde dem med stöd av brandstadgans 10 § 3 mom. 2:o).

Fastighetsägaren överklagade brandsynenämndens beslut hos länsstyrelsen, som emellertid fastställde detsamma. Besvären fullföljdes, men Regeringsrätten gjorde ingen ändring (10 januari 1927).

Den tredje punkten i brandsynenämndens uppgifter har ingen motsvarighet i 1874 års stadga. 1918 års sakkunniga, som i sitt förslag till brandstadga upptagit denna utvidgning av brandsynenämndens uppgift utöver vad förut varit fallet, motivera detta med, att nämnden vid utövande av sitt

uppdrag kan komma att möta fall, som innebära stor fara för liv och egendom utan att någon författningsföreskrift överträtts. En möjlighet att åstadkomma en rättelse av sådana fall har genom denna punkt i stadgan ernåtts, men en särskild procedur måste av brandsyneförrättaren tillgripas härför (jämför § 12).

4 mom. medger vissa samhällen att besluta om en förenklad brandsyneprocedur. I »stad med större folkmängd» kan nämligen brandsynen uppdelas på två skilda förrättningar, eldstadsbesiktning och brandsyn i övrigt. Den förra skall då utföras av skorstensfejaren ensam och den senare av brandchefen eller annan av brandbefälet. Dessutom äger brandchefen att avgöra vad som av honom skall synas samt när så skall ske.

De sakkunniga hade föreslagit denna form av brandsyn i stad, där brandchefen ägde kompetens som brandkapten, och som motiv härför uttalat att i de större städerna brandchefen icke torde medhinna att deltaga i den allmänna brandsynen under den fortlöpande förrättning, som för de övriga ledamöterna i nämnden är lämpligast. Då behörighetsvillkoren för brandchefen även skulle omfatta ingående kunskap i husbyggnadslära, ansågo de sakkunniga, att brandchefen ensam borde vara kompetent att verkställa brandsynen med undantag av eldstadsbesiktningen. Han kunde då förrätta sin del av synen, när under året det för honom var lämpligast.

De sakkunniga ansågo också, att i de största städerna fordringarna på kompetens hos skorstensfejaren skulle kunna ställas så höga, att eldstadsbesiktningen kunde uppdragas åt skorstensfejaren ensam.

Regeringspropositionen, som utslöt kompetensfordringarna för brandchefen, införde uttrycket »stad med större folkmängd» dock utan någon förklaring vad därmed avsågs.¹ Vidare utslöt propositionen skorstensfejarens skyldighet att förrätta eldstadsbesiktningen. Departementsche-

¹ En hel del medelstora och t. o. m. små samhällen hava förgäves försökt att få denna form av brandsyn fastställd i brandordningen. Inget fall har dock gått till högre rätt.

fen ansåg det nämligen tvivelaktigt, om skorstensfejaren alltid skulle besitta erforderlig kompetens härför. Enligt regeringspropositionen skulle således hela brandsynen förrättas av brandchefen och omfatta stadens hela område.

Inom första lagutskottet framhölls emellertid, att regeringens förslag var omöjligt att genomföra i en stad som Stockholm med dess stora antal byggnader och eldfarliga upplag, såvida icke ett mycket stort antal besiktningsmän utsågos. Departementschefens farhågor beträffande skorstensfejarens bristande kompetens delades dessutom icke av utskottet, som tvärtom ansåg, att besiktningen av eldstäder enligt de sakkunnigas förslag skulle komma att utföras av personer, som bäst kände till de förhållanden, som skulle undersökas. Det väcktes t. o. m. inom utskottet motion om, att denna form av brandsyneförrättning skulle, efter särskilt medgivande av Kungl. Maj:t, vederbörande länsstyrelse eller annan myndighet, tillåtas även i mindre städer, men så långt vågade utskottets majoritet icke gå. Utskottet formulerade således det förslag, som sedan utan någon riksdagens erinran fastställdes av regeringen.

Eldstadsbesiktningen skall således utföras av skorstensfejaren i samband med sotning. Då »skorstensfejaren» enligt brandstadgans 16 § är benämning endast på mästaren, icke på verkmästare eller gesäller, skulle således efter ordalydelsen mästaren själv utföra besiktning av samtliga eldstäder inom sitt distrikt i samband med sotning, som han själv utför eller övervakar. I praktiken utföres emellertid besiktningen antagligen mera sällan på så sätt. I städer av den storleksordning, som här kan komma ifråga, förekommer det nog mycket sällan, att skorstensfejaren personligen utför någon sotningsförrättning och icke heller kan han personligen övervaka mer än en del av arbetet. Besiktningen måste därför i regel verkställas av förman eller arbetare.

Enligt brandstadgans 20 § skall emellertid vid varje sotningsförrättning göras en eldstadsbesiktning av den, som utför arbetet. Felaktighet, som därvid upptäcker, skall anmälas till brandchefen. I stad, varom här är fråga, anmäler den arbetare, som upptäckt en felaktighet, detta till skor-

stensfejaren, som, efter syn på platsen, i egenskap av brand-syneförrättare gör de förelägganden, som kunna vara moti-verade och därefter till brandchefen gör anmälan om vad som förekommit. Skorstensfejaren gör således i regel icke personligen besiktning å andra eldstäder än sådana, som till honom anmälts såsom bristfälliga, men han är dock en-sam ansvarig för hela denna del av brandsynen.

Beträffande den övriga delen av brandsynen, utföres den i regel på så sätt, att brandchefen bestämmer, vilka byggna-der och upplag, som varje år skola synas och fördelar arbe-tet på brandbefälet. Någon årlig brandsyn av samtliga bygg-nader och upplag inom stadsområdet kan således i regel icke komma ifråga i de största städerna.

Denna uppdelning av brandsynen kan i vissa städer med-föra en ur brandskyddssynpunkt ganska stor olägenhet. Det förekommer nämligen på en del platser, att kakelugnar och kaminer, som användas endast för rumsuppvärmning, sotas med två och t. o. m. tre års mellanrum och besiktningen av dessa eldstäder och deras rökgångar kommer då att ske med samma tidsintervall. Detta förhållande, som icke kan före-komma på platser, där årlig brandsyn förrättas av en nämnd, innebär givetvis ganska stora möjligheter, att upp-kommande felaktigheter icke skola uppmärksammas innan de förorsakat brand.

11 §.

1 m o m. Upptäckes vid brandsyn, att i 10 § 3 mom. 1:o) omnämnd föreskrift åsidosatts eller att brist, varom förmåles under 2:o) av samma moment, förefinnes, skall fastighetens ägare eller annan, som saken rör, föreläggas att vidtaga rät-telse inom viss lämplig tid.

2 m o m. Befinnes vid brandsyn eldstad, mur, rör, tak, skorsten eller annat dylikt vara i så bristfälligt skick, att synnerlig fara för brand är för handen, äger den, som för-rättar synen, där så prövas nödigt, att genast låta riva den eller de eldstäder, genom vilkas begagnande fara för brand kan uppstå, eller vidtaga annan lämplig åtgärd, varigenom begagnandet kan hindras, till dess bristen blivit avhjälp-t.

Dock må i stad, där brandsyn förrättas av endast en person, förrättningsmannen icke meddela beslut om rivning av eldstad, innan han hört två sakkunniga personer, vilka jämte två suppleanter för dem årligen utses av stadsfullmäktige att vid dylika tillfällen biträda.

3 m o m. Har föreläggande givits, skall å förut kungjord tid efterbesiktning förrättas av den, som givit föreläggandet. Befinnes därvid föreläggandet icke vara fullgjort, skall underrättelse skyndsamt meddelas polismyndigheten, som har att tillhålla den försumlige att fullgöra vad honom åligger. Arbete, som ej blivit utfört, må polismyndigheten låta verkställa på den försumliges bekostnad.

Här lämnas noggranna föreskrifter om vad brandsyneför rättaren har att iakttaga ifråga om upptäckta brister, som kunna hänföras till 10 § 3 mom. punkterna 1:o) och 2:o). Är fallet däremot hänförligt till punkt 3:o), skall det behandlas enligt 12 §.

Vid brandsyn i Kalmar anmärktes, att kristidsledningarna funnos inom en fastighet och förelades ägaren att borttaga dem. Ägaren överklagade beslutet hos magistraten, som dock lämnade besvären utan avseende. Icke heller länsstyrelsen gjorde någon ändring i brandsynebeslutet. Ägaren fullföljde sin talan hos Kungl. Maj:t. Kommerskollegium hemställde i avgivet yttrande, att besvären måtte lämnas utan avseende. Regeringsrätten undanröjde emellertid brandsynenämndens beslut enär det genom nämndens klandrade beslut givna föreläggandet ej rörde förhållande, som avsågs i 10 § 3 mom. 1:o) och 2:o) brandstadgan och nämnden följaktligen icke ägt befogenhet att meddela föreläggandet (6 mars 1934).

Regeringsrätten har således i detta fall tydligt hänvisat brandsynenämnden att förfara enligt 12 § brandstadgan.

1 mom. stadgar, att vederbörande skall föreläggas att vidtaga rättelse inom viss lämplig tid. Sådant föreläggande måste givetvis ske skriftligt genom utdrag ur det protokoll, som skall föras, och utskrivas i två exemplar, varav det ena, av vederbörande kvitterat, förvaras av brandchefen (jämf. 13 §). I föreläggandet bör även lämnas besvärshänvisning, jämf. 47 §. (Jämför även Förslag till brandsyneprotokoll sid. 202.)

2 mom. medgiver brandsynenämnd rätt att, om synnerlig fara är för handen, omedelbart låta riva eldstad, genom vilkens begagnande brand kan uppstå. Sådan bestämmelse fanns redan i 1874 års stadga, § 7, men upptogs icke i de sakkunnigas förslag.

Dessa ansågo det nämligen självklart, att en brandsyneförrättare skulle äga rättighet att, om så var nödvändigt, kunna omöjliggöra en bristfällig eldstads fortsatta användning. Regeringen ansåg dock icke detta så självklart och återinförde därför bestämmelsen i sitt förslag. Lagutskottet ansåg emellertid betänkligt att i stad, där brandchefen och skorstensfejaren utförde var sin del av brandsynen, en ensam syneförrättare skulle besluta om dylika för en fastighetsägare så ingripande åtgärder och införde därför det tillägget, att en ensam syneförrättare icke ägde meddela beslut om rivning av eldstad innan han hört två av stadsfullmäktige för detta ändamål utsedda sakkunniga personer. I städer, där brandsynen förrättas på detta sätt, skall således varje år av stadsfullmäktige utses två sakkunniga jämte två suppleanter för att biträda brandsyneförrättaren vid dylika tillfällen.

Det är en betydande maktbefogenhet, som genom detta stadgande lägges i brandsyneförrättarens hand. Det torde dock vara skäl att endast i yttersta nödfall tillämpa stadgandet om rivning, utan i stället »vidtaga annan lämplig åtgärd, varigenom begagnandet kan hindras, till dess bristen blivit avhjälpt».

Som ovan sagts fanns samma stadgande, ehuru i något annan form, i 1874 års stadga. Vid förarbetena till denna (1859 års betänkande, sid. 16) tänkte man sig att lämna synemännen ännu större makt nämligen »att genast medelst rivning eller på annat sätt försätta skorstenen, röret eller eldstaden i obrukbart skick». Denna formulering överensstämde i sak med de stadganden, som förekommo i de före 1874 av Konungen fastställda brandordningarna. Så t. ex. stadgar »Kungl. Maj:ts förnyade nådiga brandordning för städerna i Örebro län» av år 1827 att brandsynen skall, »därest något finnes så felaktigt inrättat och anlagt eller av ålder förlorat,

att det utan våda icke nyttjas kan, då genast det alldeles utur stånd sätta att kunna begagnas, innan den prövade reparationen eller nybyggnaden för sig gått». Liknande bestämmelser funnos i ett stort antal brandordningar från denna tid och någon annan utväg än omedelbar rivning tänkte man sig icke.

Huruvida dylika åtgärder också vidtogos vid denna tid är emellertid tvivelaktigt (under 1700-talet och tidigare förekom sådant ofta) och efter 1874 finns inget känt exempel på att brandsynen låtit riva någon eldstad eller skorsten. Orsaken härtill måste nog delvis anses vara tveksamhet rörande tolkningen av uttrycket »låta riva», d. v. s. huruvida brandsyneförrättaren ägde utan anlitan av exekutiv myndighet utföra rivningen, delvis också tveksamhet huruvida kostnaden för rivningen kunde uttagas av den, som var ansvarig för bristfälligheten.

Det kan synas egendomligt, att brandstadgan icke giver brandsynenämnden möjlighet att meddela förbud för användning av en eldfarlig rökgång eller eldstad. Nämnden skall »vidtaga åtgärd, varigenom begagnandet kan hindras», men ett förbud för begagnande är icke sådan åtgärd. Nämnden har ingen befogenhet att genom föreläggande av vite göra sig hörsammad (som t. ex. är fallet med byggnadsnämnden) och ett förbud blir därför verkningslöst.

De åtgärder, som brandsyneförrättaren bör vidtaga, äro dels anmälan till byggnadsnämnden med begäran om föreläggande för ägaren att vid vitespåföljd skyndsamt vidtaga erforderliga ändringar samt dels hos magistraten, respektive polismyndigheten anhålla om utfärdande av förbud för eldstadens eller rökgångens användande intill dess de av byggnadsnämnden föreskrivna åtgärderna blivit vidtagna.

3 mom. handlar om efterbesiktning för utrönande av om vid brandsyn givet föreläggande iakttagits. Efterbesiktningen skall förrättas av den, som givit föreläggandet. Denne kan således icke förordna annan att förrätta efterbesiktningen.

Efterbesiktningen skall förrättas å förut kungjord tid. Den vanligaste och lämpligaste tiden är före eldningssäsongens inträde på hösten och kungörelse om närmare tidpunkt

skall enligt de flesta brandordningar införas av brandchefen i ortstidningarna. I vissa fall, exempelvis efter särskild brandsyn eller då omedelbart rättelse av anmärkt felaktighet erfordras, kan det vara nödvändigt göra särskild efterbesiktning, och tiden för denna måste då meddelas samtidigt med att föreläggandet gives.

Om vid efterbesiktningen visar sig, att föreläggandet icke fullgjorts, skall underrättelse skyndsamt meddelas polismyndigheten, som »har att tillhålla den försumlige att fullgöra vad honom åligger». (Detta stadgande fanns även i 1874 års brandstadga.)

Denna bestämmelse innebär dock icke ovillkorlig skyldighet för polismyndigheten att fastställa nämndens förelägganden och bringa dem i verkställighet. Tvärtom måste polismyndigheten härvidlag anses äga en ganska vidsträckt prövningsrätt. Finner nämligen polismyndigheten, att nämnden överskridit sin befogenhet eller att dess beslut är stridande mot brandstadgan eller annan allmän författning, har den att vägra beslutets verkställande.

Finner polismyndigheten föreläggandet befogat, skall den således genom anställande av åtal eller på annat sätt tvinga vederbörande, att inom viss tid utföra vad honom förelagts. Samma myndighet måste det sedan också tillkomma att kontrollera, att dess förelägganden iakttagas. Har rättelse icke skett inom den föreskrivna tiden må polismyndigheten låta verkställa arbetet på den försumliges bekostnad. Brandsynenämnden äger således ingen befogenhet att vidtaga dylika åtgärder utan anlitan av exekutiv myndighet, vilket på en del håll föreslagits, och än mindre kan sådan befogenhet tillerkännas brandstyrelsen, vilket också föreslagits, eller brandchefen, vilket icke blott föreslagits utan t. o. m. fastställts av K. B.

Vad här ovan avses med polismyndighet stadgas beträffande stad i 48 §. I annat samhälle avses den myndighet, som av Konungen förordnats som polismyndighet, vanligen kommunalnämnd, respektive municipalnämnd.

12 §.

Iakttages vid brandsyn eller efterbesiktning anordning eller förhållande, varom i 10 § 3 mom. 3:o) sägs, eller anses i visst fall fastighetsägare eller annan med hänsyn till särskilda omständigheter böra åläggas vidtaga ytterligare åtgärder utöver vad i brandordningen eller eljest stadgats, har den, som förrättar brandsynen eller efterbesiktningen, att ofördröjligen ingå till länsstyrelsen med anmälan därom.

Har anmälan inkommit, må länsstyrelsen efter vederbörandes hörande meddela det föreläggande, som av förhållandena påkallas; länsstyrelsen obetaget att, när skäl därtill äro, före ärendets slutliga prövning giva sådant föreläggande tillsvidare och intill dess länsstyrelsen vidare sig utlåter.

I ärende, varom nu är fråga, skall länsstyrelsens beslut meddelas brandchefen.

Här stadgas vad brandsyneförrättaren har att iakttaga ifråga om sådana bristfälligheter, som kunna hänföras till 10 § 3 mom. punkt 3:o) ävensom då syneförrättaren anser att »ytterligare åtgärder utöver vad i brandordningen eller eljest stadgats» böra vidtagas.

Detta för brandskyddet betydelsefulla stadgande, som sakenades i 1874 års stadga, innebär onekligen ett visst ingrepp i den enskildes rätt och lämnar brandsyneförrättaren en vidsträckt befogenhet. Det föreslogs i 1918 års sakkunnigas förslag till brandstadga och godkändes med endast smärre ändringar.

För brandsyneförrättaren kan det ibland vara svårt att avgöra, när han själv kan inskrida med föreläggande och när han skall göra anmälan till länsstyrelsen. Några bestämda regler härför kunna icke uppställas, men anmälan bör göras då sådana missförhållanden upptäcker, som syneförrättaren icke med stöd av klara bestämmelser anser sig kunna förelägga ändring i. Givetvis måste brandsyneförrättaren kunna förebribringa starka skäl för ett föreläggande, innan anmälan till länsstyrelsen göres, i annat fall kunna för honom obehagliga konsekvenser uppstå. Det rör sig ju här ofta om åtgärder, som för fastighetsägaren kunna medföra avsevärda

kostnader och olägenheter och som ibland kunna tänkas komma i motsatsförhållande till av annan myndighet, exempelvis byggnadsnämnden, gjorda medgivanden.

Som exempel på förhållanden, då anmälan till länsstyrelsen är på sin plats, kan nämnas uppdelning medelst brandmurar av en fabrik eller av vinden i en större byggnad, förbud för användning av vindsutrymmen till bostäder eller arbetslokaler, anordnande av reservutgångar inom en färdig byggnad och dylikt, framförallt åtgärder till räddning av människoliv vid eldsvåda. Det kan således sägas vara fråga om en brandsyn av högre ordning än den vanliga.

Exempel på Regeringsrättens beslut ifråga om dylika fall:

11 september 1923: Efter brandsyn i Stockholm hade brandsyneför rättaren hos Överståthållareämbetet hemställt om föreläggande att vidtaga vissa ganska omfattande brandskyddsåtgärder inom ett bostadshus, bl. a. att hela huset skulle invändigt putsas. Ö. Ä. biföll förslaget. Ägaren anförde underdåniga besvär, men Regeringsrätten fastställde Ö. Ä:s beslut.

29 januari 1924: Efter brandsyn i Stockholm inom en fabrik hade brandsyneför rättaren hos Ö. Ä. hemställt om föreläggande att bl. a. förse ifrågavarande fabrik med automatisk sprinkler. Ö. Ä. biföll förslaget. Ägaren anförde besvär, men Regeringsrätten fastställde det samma med vissa ändringar angående tiden för arbetets fullgörande.

18 juni 1924: Vid brandsyn i Stockholm hade brandsyneför rättaren hos Ö. Ä. hemställt om föreläggande för en filmuthyrningsbyrå att minska den i ett lagerrum förvarade filmkvantiteten från 500 till 60 kg. Ö. Ä. bestämde i enlighet med förslaget. Firman anförde besvär, men Regeringsrätten gjorde ingen ändring.

13 §.

1 m o m. Vid brandsyn och efterbesiktning skall föras protokoll, däri skall anmärkas vad som förekommit och de förelägganden, som givits. Avskrift av protokollet, i vad det samma rör fastighetsägare eller annan vederbörande, skall vid tillfället eller ofördröjligen därefter tillställas denne.

2 m o m. Anteckning om vad vid brandsyn förekommit skall i korthet införas i en för ändamålet inrättad, hos brandchefen förvarad liggare, som upptager i ordningsföljd alla fastigheter inom staden.

Vid brandsynförrättning eller efterbesiktning skall således föras protokoll över alla anmärkningar, som göras, och dessa skola sedan införas i en liggare, upptagande alla inom staden befintliga fastigheter. Avskrift av protokollet, med däri antecknat föreläggande och tidpunkt för felets avhjälpande (»defektsedel»), skall »vid tillfälle eller ofördröjligen därefter» tillställas den, som saken rör, d. v. s. fastighetsägaren eller hans ställföreträdare. Hyresgäst är däremot icke att anse såsom »annan vederbörande» och är således icke berättigad erhålla avskrift av protokollet. (Kungl. Maj:ts utslag i Regeringsrätten den 11 juni 1937).

I stad, där skorstensfejaren förrättar eldstadsbesiktning, bör han, likaväl som han är skyldig att meddela brandchefen, när han gjort föreläggande enligt 10 §, även anmäla till brandchefen resultatet av efterbesiktningen (jmf. sid. 67).

14 §.

Lägenhet, redskap eller annat, som bör vid brandsyn undersökas, skall vara tillgängligt å den för brandsyn eller efterbesiktning bestämda tid. Underlåtes sådant och visas laga förfall, skall ny tid utsättas för förrättningen eller den del därav, som ej kunnat verkställas. Tredskas någon att lämna förrättningsman tillträde till lägenhet eller annat, som skall undersökas, skall handräckning lämnas av polismyndigheten.

Vad här med polismyndighet avses, stadgas beträffande stad i 48 §. Beträffande annat samhälle avses allmänna åklagaren i distriktet (jmf. Kungl. Maj:ts cirkulär till länsstyrelserna den 3 maj 1935).

15 §.

Polismyndigheten skall ägna uppmärksamhet och tillsyn åt allt, som kan utgöra föremål för undersökning vid brandsyn och, när missförhållande iakttages, därom ofördröjligen underrätta brandchefen.

Vad här med polismyndighet avses, stadgas beträffande stad i 48 §. Beträffande annat samhälle avses den myndighet.

som av Konungen förordats att fullgöra polismyndighetens åligganden, vanligen kommunalnämnden, respektive municipalnämnden.

Sitt åliggande enligt denna § kan polismyndigheten fullgöra exempelvis genom att hemställa hos brandchefen om särskild brandsyn. Polismyndigheten har icke behörighet göra något eget föreläggande eller göra någon ändring i brandsynenämndens föreläggande (Regeringsrättens resolution 12 maj 1930).

5 Kap.

Om sotning.

16 §.

1 mom. I brandordningen skall införas bestämmelse om det antal distrikt, vari stad skall i och för sotnings verkställande indelas; och skall därvid tillika angivas de särskilda distriktens gränser.

2 mom. För varje sotningsdistrikt skall finnas en yrkesutbildad skorstensfejare, som i enlighet med vad nedan sägs godkänts såsom skorstensfejare för distriktet.

Enligt 1874 års brandstadga skulle i varje stad finnas erforderligt antal sotare, vilka skulle antagas och entledigas av polismyndigheten. Detta var allt, som stadgades om sotning. Nu gällande brandstadga är betydligt utförligare.

1 mom. stadgar, att i brandordningen skall bestämmas om stad skall bestå av ett eller flera sotningsdistrikt och *2 mom.* att för varje distrikt skall finnas en yrkesutbildad skorstensfejare. Denna skall således vara ensam ansvarig för sotningens ordentliga fullgörande inom sitt distrikt och anställa för arbetets utförande erforderligt antal arbetare. Uttrycket »sotare» i 1874 års stadga har således försvunnit och ersatts med den i 1864 års näringsfrihetsförordning och även tidigare använda benämningen »skorstensfejare». Brandstadgan använder dock, som synes, denna benämning endast för mästaren, icke för hans arbetare.

1 mom. 2 har Kungl. Maj:t efter riksdagens hörande år 1932 gjort den ändringen att skorstensfejaren skall »god-

kännas» för distriktet. (Svensk Författningssamling 1932, n:o 115). Förut föreskrevs, att han skulle »anställas». Denna ändring vidtogs på grund av, att tvekan uppstått rörande arten av skorstensfejarens ställning i kommunens tjänst och därav förorsakad osäkerhet beträffande kommunens skyldighet att betala olycksfallförsäkring för skorstensfejaren och hans biträden. Riksförsäkringsanstalten avgör nu för varje kommun, huruvida så skall ske eller om kostnaderna för olycksfallförsäkringen skall påföras skorstensfejaren. Det avgörande därvidlag är, huruvida skorstensfejaren själv deltagar i sotningsarbetet och därvid utför enahanda arbete som hans anställda eller om han endast övervakar arbetet. I förra fallet betraktas skorstensfejaren som auktoriserad hantverkare, anställd i kommunens tjänst, och kommunen skall följaktligen svara för olycksfallsersättningen, i senare fallet är skorstensfejaren självständig företagare och får själv svara för kostnaderna.

17 §.

För att vinna godkännande såsom skorstensfejare för sotningsdistrikt fordras att hava uppnått 25 års ålder samt hava antingen med godkända kunskapsbetyg genomgått statsunderstödd fackskola för utbildande av skorstensfejare eller ock minst 5 år med goda vitsord arbetat i yrket.

Denna § har också i konsekvens med vad om 16 § sagts något omredigerats.

Sådana kompetensfordringar för skorstensfejare, som här föreskrivas, saknades helt och hållet i 1874 års brandstadga. Sotningens betydelse för ett samhälles brandskydd anses dock kräva även en viss teoretisk yrkesutbildning av dess utövare. Före 1916 fanns emellertid ingen annan möjlighet till utbildning i yrket än genom anställning hos någon mästare, men nämnda år inrättade Sveriges Skorstensfejaremästares Riksförbund en fackskola för utbildande av gesäller i yrket. Skolan har nu statsbidrag och avhåller efter behov — varje eller vart annat år — kurser med ett 30-tal elever varje gång.

Alla ansökningar om dispens från dessa fordringar hava avslagits (Kungl. Maj:ts Res. ¹¹/₃ 1927, ²⁸/₉ 1934 m. fl.).

18 §.

Då skorstensfejare för sotningsdistrikt erfordras, skall kungörelse därom införas i allmänna tidningarna med tillkännagivande av den tid, inom vilken den, som önskar vinna godkännande såsom skorstensfejare för distriktet, har att ansöka därom. Efter ansökningstidens utgång utfärdar den i 4 § avsedda myndighet för den av de sökande, som prövas vara lämpligast, bevis att han godkänts såsom skorstensfejare för distriktet.

Finner nämnda myndighet skorstensfejaren icke vidare vara lämplig, må godkännandet återkallas.

Även denna § har omredigerats med hänsyn till den 1932 vidtagna ändringen.

Här bör kanske påpekas, att med »allmänna tidningarna» avses Post- och Inrikes Tidningar.

Då samhälle underlåtit att införa sådan kungörelse, som här avses, i nämnda publikation, har K. B. anmodat landsfiskalen i distriktet tillhålla brandstyrelsen verkställa dylik åtgärd.

Skorstensfejarebefattningen skall tillsättas av den myndighet, som enligt brandordningen förvaltar brandväsendets angelägenheter (jämför 4 §). Denna myndighet äger också att entlediga en skorstensfejare, som icke visar sig lämplig för befattningen genom återkallelse av meddelat godkännande (jämför 43 §).

Enligt 1874 års brandstadga skulle skorstensfejaren utses av polismyndigheten, men 1918 års sakkunniga ansågo att, om en särskild myndighet för brandväsendets förvaltning inrättades, den också borde förvalta den del av brandskyddet, som sotningsväsendet utgjorde (i Stockholm handhaves dock fortfarande dessa frågor av Överståthållareämbetet, enligt K. Br. den 31 december 1923).

Ett flertal av Kungl. Maj:t meddelade resolutioner har visat, att skorstensfejarebefattningarna icke äro »merit»-befattningar, utan »lämplighets»-befattningar. Det är således

fullkomligt lönlöst för en medsökande att anföra besvär över ett godkännande, meddelat av brandstyrelse, så framt han icke kan visa formella brister vid handläggning av ärendet. Ex: Kungl. Maj:t resolutioner den 31 maj 1935 och den 30 april 1937.

19 §.

1 m o m. Skorstensfejare åligger att själv eller genom hos honom anställda biträden utföra all inom hans distrikt erforderlig sotning; och må dylikt arbete ej utföras av annan, så framt icke i fråga om till fabrik eller annan anläggning hörande, fristående skorsten med rökgångar och kanaler den i 4 § avsedda myndighet efter brandchefens hörande därtill giver tillstånd.

2 m o m. I brandordningen skola intagas bestämmelser om den tid, som må förflyta från en sotning till nästa. Denna tid får dock icke sättas längre än till tre år.

Från vad sålunda stadgats må undantag beviljas i brandordningen för det fall att eldning ej skett efter senast verkställda sotning.

1 mom. ger den antagna skorstensfejaren monopol på all sotning inom distriktet. Detta är ju också naturligt, eftersom han ensam bär ansvaret för all sotning.¹ (I 1874 års stadga fanns ingen liknande bestämmelse.) Endast ifråga om fabrikskorstenar med tillhörande rökgångar kan brandstyrelsen efter brandchefens hörande medgiva undantag, d. v. s. tillåta att fabriken egen personal utför sotningen. Vid brandsyn bör dock kontrolleras, om sotning ägt rum och hur den utförts. Förutsättningen för att sådan dispens skall kunna medgivas är emellertid, att skorstenen till hela sin längd är fristående (Överståthållareämbetets resolution 27 juli 1925).

¹ Brandstadgan lägger icke hinder i vägen för en skorstensfejare att godkännas även för annat distrikt inom samma stad eller i annat samhälle. Det förra torde nog mycket sällan förekomma, men däremot är det mycket vanligt att ett mindre samhälle på landet antager den å närmaste större plats godkända skorstensfejaren.

Ett bryggeri i Stockholm har tillåtits utföra sotning med egen personal men under kontroll av traktens skorstensfejare (Överståthållareämbetets Res. 19 oktober 1931).

Sotningsmonopolet omfattar all inom distriktet erforderlig sotning, således även extra sotning.

I en landskommun, för vilken brandordning fastställts och skorstensfejare av brandstyrelsen godkänts hade såväl brandstyrelsen som brandchefen förklarat, att hinder icke förelåge för fastighetsägare att, sedan den godkände skorstensfejaren utfört det i brandordningen föreskrivna antalet sotningar, i övriga fall anlita annan i yrket kunnig person. K. B. förklarade emellertid att då enligt brandordningen sotning endast finge verkställas av yrkesutbildad skorstensfejare utsedd av brandstyrelsen, måste *all* inom kommunen erforderlig sotning utföras av den skorstensfejare, som blivit därtill av brandstyrelsen utsedd och godkänd.

Enligt 2 *mom.* skola i brandordningen intagas bestämmelser om tillåtna sotningsfrister. Så skulle också ske enligt 1874 års stadga, som dessutom säger, att sotningsfristerna skulle fastställas »med hänsyn till eldstäders olika beskaffenhet och ändamål». Den nya stadgan innehåller intet dylikt direktiv men begränsar sotningsfristen till maximum tre år.

Denna bestämmelse har varit föremål för mycket skiftande åsikter under stadgeförslagets behandling. 1918 års sakkunniga hade, efter undersökning av dittills gällande sotningsfrister i ett stort antal samhällen, föreslagit detaljerade bestämmelser för olika slag av eldstäder, bl. a. två veckor för eldstäder, där starkare eldning förekom, en månad för vanliga köksspisar och för värmeledningspannor samt ett år för kaminer, kakelugnar och dylika eldstäder. Dessa sotningsfrister, som för många samhällen inneburo en skärpning av dittills gällande bestämmelser, skulle dock enligt förslaget kunna jämkas därest »med hänsyn till byggnadsättet och andra på frågan inverkan omständigheter anorlunda i brandordningen finnas bestämt».

I åtskilliga utlåtanden över det framlagda förslaget framfördes betänkligheter mot dessa snävt tilltagna sotningsfrister. Regeringspropositionen, som bibehöll principen med de-

taljerade bestämmelser, ökade därför sotningsfristerna betydligt, i genomsnitt till det dubbla, men föreslog i stället, att dessa tider icke fingo överskridas utom för det fall, att eldning ej skett efter senast verkställda sotning. Inom de i propositionen fastställda tiderna ägde således brandordningen att föreskriva sotningsfristerna.

Då förslaget behandlades i lagutskottet hade från skorstensfejareorganisationerna framhållits, att det bäst skulle överensstämma med grunderna för den kommunala självstyrelsen om, som hittills skett, vederbörande samhälle självt finge besluta om sotningsfristerna, men att i stadgan en viss maximitid borde fastställas och denna föreslogs till *ett år*. Detta förslag fann utskottet tilltalande och med hänsyn till att länsstyrelserna skulle fastställa brandordningarna och således hade »möjlighet att tillse, att för de olika orterna lämpliga tidsbestämmelser beträffande sotningen meddelades», föreslog utskottet en maximitid av *två år*.

Vid behandlingen i riksdagen godkändes detta utskottets förslag av andra kammaren, men första kammaren beslöt en maximitid av *tre år*. Lagutskottets sammanjämningsförslag följde första kammarens beslut och resultatet av alla dessa ändringsförslag blev således, att av de ursprungliga, detaljerade sotningsbestämmelserna endast återstod en maximitid av tre år, ett resultat, som ur brandskyddssynpunkt måste anses mycket litet tillfredsställande. Kommunikationsdepartementets handledning vid utarbetande av brandordningar för städer, köpingar och municipalsamhällen har visserligen upptagit de sakkunnigas ursprungliga förslag, men detta har icke alltid följts i brandordningarna (jmf. sid. 125).

20 §.

Vid sotningsförrättning skall sorgfälligt undersökas, huruvida å eldstad, mur, rör, tak, skorsten och dylikt finnes felaktighet, som kan medföra eldfara, varjämte uppmärksamhet skall ägnas jämväl åt annat, som kan utgöra föremål för undersökning vid brandsyn. Upptäckes felaktighet eller iakttages annat missförhållande, skall brandchefen ofördröjligen underrättas därom.

Här stadgas att vid varje sotningsförrättning noggrann eldstadsbesiktning skall verkställas av den, som utför sotningen. Vid denna eldstadsbesiktning skall uppmärksamhet ägnas jämväl åt annat, som kan utgöra föremål för undersökning vid brandsyn. Den utgör dock ingen brandsyn och får icke omedelbart föranleda något föreläggande om rättelse av upptäckt felaktighet. Sådan skall i stället anmälas till brandchefen, som skall föranstalta om särskild brandsyn. I stad, där brandsynen är uppdelad på brandchefen och skorstensfejaren, anmäler den, som utfört sotningen, den upptäckta felaktigheten för sin mästare, som då skall verkställa besiktning och göra erforderliga förelägganden samt sedan anmäla vad som förevarit till brandchefen (jämför 10 §).

21 §.

För sotningsarbetes utförande skall skorstensfejaren å förut tillkännagiven tid äga tillträde till byggnad och lägenhet ävensom, när sådant för arbetets verkställande är erforderligt, till bredvidliggande fastighet. Vägras tillträde, skall polismyndigheten lämna handräckning.

Enligt brandstadgans 43 § 1 mom. är den, som utan skäl vägrar skorstensfejaren tillträde för utförande av sotning, hemfallen till böter. Härav framgår att skorstensfejaren måste taga vissa hänsyn till husägares och lägenhetsinnehavares önskemål och, om bärande skäl för uppskov med arbetets uppskjutande kan förebringas, överenskomma om ny tid för sotningens utförande. I brandordningarna brukar denna frist bestämmas till två eller tre dagar. Om skorstensfejaren då vägras tillträde, skall polismyndigheten lämna handräckning. Polismyndigheten är i detta fallet i stad magistrat respektive poliskammare, där sådan finnes, i andra samhällen stads- resp. landsfiskal. (Kungl. Maj:ts cirkulär till länsstyrelserna 3 maj 1933).

22 §.

1 m o m. I brandordningen må införas de ytterligare bestämmelser i fråga om sotning, som äro av nöden utöver vad i detta kapitel stadgats.

2 m o m. Sotningstaxa skall, där sådan taxa ifrågakommer, antagas av stadsfullmäktige samt underställas länsstyrelsens prövning.

3 m o m. Angående skorstensfejarens rättigheter och skyldigheter i övrigt må bestämmelser meddelas i brandordningen eller reglemente.

Det är anmärkningsvärt att i 5 kap. Om sotning icke intagits någon definition på begreppet sotning, vilket däremot skett i Avd. II, 36 §. I de sakkunnigas förslag till brandstadga fanns sådan definition även i Avd. I, men den uteslöts i Regeringens förslag. I brandordningarna bör därför intagas sådan definition (jämf. Kommunikationsdepartementts handling 30 §).

6 Kap.

Om vissa med stad jämförliga samhällens skyldighet att ordna sitt brandväsen.

23 §.

Vad i denna avdelning är föreskrivet för stad, skall i tillämpliga delar gälla även för köping, så ock för hamnplats, fiskläge eller annan tätare befolkad ort, då sådant av omständigheterna påkallas och länsstyrelsen till följd därav efter vederbörandes hörande därom förordnar genom beslut, som skall underställas Konungens prövning.

Detta stadgande är till innehållet likalydande med motsvarande bestämmelse i 1874 års stadga.

Enligt Kungl. Maj:ts cirkulär till länsstyrelserna av 14 december 1923 (Sv. Förf.-saml. n:o 443) skall stadgan utan särskilt förordnande gälla för samtliga de köpingar och andra områden på landet (municipalsamhällen), för vilka Kungl. Maj:t före 1923 års utgång förordnat, att brandstadgan för rikets städer skall tillämpas.

För nytillkomna köpingar gäller stadgan också utan särskilt förordnande (jmf. Lag om kommunalstyrelse på landet 6 juni 1936, 86 och 87 §§).

Annat samhälle på landet, som icke är köping, blir, om brandstadgans avdelning I tillämpas, jämställt med municipalsamhälle ifråga om brandväsendet.

Uttrycket »i tillämpliga delar» avser, att stadgans samtliga bestämmelser skola tillämpas, men att hänsyn skall tagas till att de lokala myndigheter, som beröras i stadgan, äro andra i här ifrågakommande samhällen än i stad.

Avdelning II

Bestämmelser angående landsbygden.

7 Kap.

Om stadgans tillämpningsområde.

24 §.

Då landskommun därom gör framställning eller då länsstyrelse med hänsyn till byggnadstäthet eller befintligheten av eldfarliga inrättningar finner sådant erforderligt för beredande av trygghet mot skada av brand, äger länsstyrelsen efter vederbörandes hörande förordna, att vad i denna avdelning stadgas skall helt eller delvis gälla inom viss kommun å landet eller del därav.

Har dylikt förordnande meddelats, skall jämväl vad under avdelning III här nedan stadgas i tillämpliga delar lända till efterrättelse.

1918 års sakkunniga hade tänkt sig att genom den av dem föreslagna lagen angående brandväsendet i riket varje landskommun skulle — såvida icke Konungen för visst fall medgav undantag — åläggas ordna sitt brandväsen på ett betryggande sätt och i enlighet med det samtidigt framlagda förslaget till brandstadga för landsbygden.

Då regeringen omarbetade förslagen och därvid utslöt lagen, undandrogs emellertid det lagliga stödet för ett dylikt generellt åläggande och tillämpningen av brandstadgan för landsbygden blev därför till stor del beroende av kommunens egen önskan att tillämpa brandstadgan. Endast i det fall, att länsstyrelsen med hänsyn till byggnadstäthet eller

befintliga eldfarliga inrättningar finner sådant erforderligt, äger den förordna, att stadgan skall tillämpas. Först skall dock »vederbörande», d. v. s. kommunens beslutande myndighet höras. Då denna myndighets åsikter icke alltid sammanfalla med länsstyrelsens åsikt om vad som kan anses erforderligt för åstadkommande av ett tillfredsställande brandväsen, måste resultatet ofta bli en kompromiss. Stadgans formulering ger också länsstyrelsen möjlighet att i viss mån moderera de ekonomiska verkningarna av dess tillämpning. Den kan nämligen tillämpas helt eller delvis och gälla för hela kommunen eller del därav. Den kan således förordnas att gälla endast ifråga om vissa delar t. ex. brandsyn och sotning och den kan också tillämpas endast för viss avgränsad del av kommunen t. ex. för ett stationssamhälle.

Vid riksdagen 1923 hade framförts en motion av herr Sundling, att stadgans bestämmelser om brandsyn skulle gälla obligatoriskt inom alla kommuner, således även i sådana, där förordnande om stadgans tillämpning icke givits. Denna motion behandlades även av lagutskottet, som dock icke kunde tillstyrka den. Utskottet ansåg, att enär kommun, som önskade att bestämmelserna om brandsyn tillämpades inom dess område, kunde få dessa önskemål uppfyllda genom framställning till länsstyrelsen, så vore för sådana kommuner ett dylikt stadgande överflödigt. För andra kommuner skulle det komma att medföra ökade kostnader utan att medföra motsvarande fördelar ur brandsäkerhetssynpunkt. Utskottet ansåg därför ändamålsenligast att liksom hittills överlåta åt de lokala brandförsäkringsbolagen att föranstalta om brandsyn i sådana kommuner, där förordnande om stadgans tillämpning icke givits.

8 Kap.

Om brandordning och förvaltningen av brandväsendet.

25 §.

För kommun skall finnas brandordning, upptagande de föreskrifter, som utöver i denna stadga eller eljest i vederbörlig ordning meddelade bestämmelser äro erforderliga.

I brandordning må för överträdelse av dess föreskrifter stadgas böter från och med 5 till och med 500 kronor.

Om denna § jämföres med 2 §, som innehåller motsvarande bestämmelser för stad, framgår att här icke nämnes något om reglementen. Något hinder för kommunens beslutande myndighet, att utfärda sådana, finnes dock ej.

26 §.

Av kommun antagen brandordning skall för att vara gällande fastställas av länsstyrelsen. Finner länsstyrelsen brandordningen ej kunna fastställas, skola skälen därför uppgivas. Då brandordning fastställts, skall den av länsstyrelsen ofördröjligen införas i länskungörelserna, därav tre exemplar skola insändas till kommunikationsdepartementet, ett till justitiekanslern och ett till justitieombudsmannen. Det åligger kommunalnämnden skyndsamt besörja, att kungörelse om fastställelsen införas i den eller de tidningar, vari kommunala meddelanden för orten införas, samt att exemplar av brandordningen finnas inom kommunen att tillgå för köpare.

Vad sålunda stadgats skall äga tillämpning jämväl i fråga om ändring i eller tillägg till brandordning.

Det är anmärkningsvärt, att en del länsstyrelser fastställt brandordningar utan att för ifrågavarande samhälle förut utfärda förordnande, att brandstadgan skall tillämpas. Detta torde dock icke kunna anses vara i överensstämmelse med brandstadgans andemening (jämf. 25 §). Dessutom saknas alltid i dessa brandordningar en hel del av brandstadgans föreskrifter, exempelvis de viktiga bestämmelserna i kap. 13, varför brandväsendet i ett samhälle, där en dylik brandordning utan brandstadgans underlag gäller, icke kan anses vara på ett tillfredsställande sätt ordnat.

27 §.

Förvaltningen av brandväsendets angelägenheter skall handhavas av kommunalnämnden, därest ej kommunen fin-

ner skäligt uppdraga förvaltningen åt en för sådant ändamål särskilt utsedd brandstyrelse eller ock åt annan kommunal förvaltningsmyndighet.

I brandordningen skola föreskrifter meddelas dels, då särskild brandstyrelse finnes, om dennas sammansättning, dels ock om de åligganden och befogenheter, som tillkomma den förvaltande myndigheten.

9 Kap.

Om brandstyrka, brandchef och vice brandchef samt brand- och livräddningsredskap m. m.

28 §.

Kommun skall upprätthålla en brandstyrka av tillfredsställande storlek och sammansättning.

I brandordningen skola närmare bestämmelser meddelas härom ävensom om brandstyrkans åligganden i tjänsten.

Ingår i brandstyrkan allmän brandkår, är envar i kommunen boende arbetsför man pliktig att tjänstgöra i densamma från och med det år, under vilket han fyller 20 år, till och med det, under vilket han fyller 50 år.

I jämförelse med motsvarande föreskrifter för stad äro fordringarna för landsbygd beträffande brandstyrka helt naturligt betydligt lindrigare, skyldigheten att tjänstgöra i allmän brandkår är dock densamma för såväl stad som landsbygd.

29 §.

Närmaste inseendet över kommuns brandväsen utövas av en för sådant ändamål utsedd brandchef.

För att vid brandchefens frånvaro i hans ställe inträda skall finnas en vice brandchef.

Brandchefen och vice brandchefen utses av den myndighet, som handhar förvaltningen av brandväsendets angelägenheter. De tillsättas för den tid, som i brandordningen bestämmes.

Om brandchefens och vice brandchefens åligganden skola bestämmelser meddelas i brandordningen.

Dessa stadganden överensstämman med motsvarande stadganden angående stad utom i ett avseende: länsstyrelsen skall icke fastställa brandstyrelsens val av brandchef och vice brandchef.

30 §.

Likaledes skola i brandordningen införas efter kommunens behov lämpade bestämmelser om:

kommunens gemensamma brand- och livräddningsredskap samt förvaringsrum för densamma,

beredande av vattentillgång för eldsläckning,

lämplig signalanordning för tillkännagivande av eldsvåda samt

i vad mån fastighetsägare åligger att anskaffa och underhålla för fastigheten erforderlig brand- och livräddningsredskap.

I brandordningen skola införas »efter kommunens behov lämpade bestämmelser», men några bestämda minimifordringar uppställas icke. De viktigaste redskapen bör dock uppräknas i brandordningen. Det tillkommer sedan länsstyrelsen att avgöra, huruvida de föreslagna anstalterna kunna anses tillfredsställande.

Norra Solberga kommun antog 1927 ett förslag till brandordning, enligt vilket enskilda fastighetsägare ålades anskaffa större mängder brandredskap än som vore vanligt på andra platser under det att kommunens egen brandredskap ej närmare bestämdes. Besvär häröver anfördes hos länsstyrelsen av vissa fastighetsägare. Länsstyrelsen resolverade att, när brandordningen icke innehöll efter kommunens behov lämpade bestämmelser om kommunens gemensamma brand- och livräddningsredskap eller om förvaringsrum för densamma eller om lämplig signalanordning för tillkännagivande av eldsvåda samt förslaget innefattade åläggande för fastighetsägare att anskaffa och underhålla större mängd för fastigheten avsedd brandredskap än som kunde anses erforderligt, prövade länsstyrelsen skäligen vägra fastställelse. Kommunen anförde besvär hos Kungl. Maj:t, som i statsrådet den 26 april 1929 på Regeringsrättens hemställan fastställde länsstyrelsens beslut.

10 Kap.

Om brandsyn.

31 §.

1 m o m. Varje år å i brandordningen bestämd tid skall efter förutgången kungörelse brandsyn förrättas. Därvid skall noga undersökas:

1:o) huruvida de föreskrifter, som meddelats till förebyggande av elds uppkomst och spridning, till räddning vid eldsvåda av människoliv och egendom samt till underlättande av brands dämpande, blivit iakttagna.

2:o) huruvida å eldstad, mur, rör, tak, skorsten eller anorstädes finnes brist, som kan medföra eldfara, eller huruvida efter föregående brandsyn eldstad eller rökgång eller dit ledande ventilationsrör anordnats, borttagits eller ändrats, samt

3:o) huruvida i övrigt anordning eller förhållande förefinnes av beskaffenhet att kunna medföra fara för elds uppkomst och spridning eller svårighet vid räddning av människoliv från eldskada.

Från den årliga brandsynen må den myndighet, som handhar förvaltningen av brandväsendets angelägenheter, bevilja undantag för byggnad, som är av obetydlig beskaffenhet eller belägen på ett avstånd av minst 1 000 meter från närmaste byggnad; skolande den förvaltande myndigheten bestämma om och huru ofta brandsyn å sådan byggnad skall äga rum.

Oberoende av vad sålunda föreskrivits skall, när brandchefen så påfordrar, särskild brandsyn hållas.

2 m o m. Brandsyn förrättas av en nämnd, bestående av två eller tre därtill lämpliga personer, som utses av kommunalfullmäktige eller, där sådana ej finnas, av kommunalstämman. För brandsyns förrättande må kommunalfullmäktige eller kommunalstämman indela kommunen i distrikt och för varje distrikt utse särskild brandsynenämnd. Vid förrättningen äger brandförsäkringsinrättning, hos vilken inom kommunen belägen fastighet är försäkrad mot skada av brand, vara tillstädes genom ombud med rätt att göra erinringar men icke att delta i besluten.

1 mom. stadgar dels att brandsyn skall förrättas en gång om året och dels vad vid brandsyn skall undersökas. Det senare överensstämmer fullständigt med vad som gäller för stad.

Här utsäges visserligen icke direkt, liksom i 10 § 1 mom., att brandsyn skall förrättas å brandordningens hela tillämpningsområde, men att så skall ske framgår av den brandstyrelsen medgivna rättigheten att för obetydliga eller avsidens belägna byggnader bevilja undantag från den *årliga* brandsynen.

I 2 mom. stadgas om brandsynenämndens sammansättning. Kommunens beslutande myndighet skall utse två eller tre lämpliga personer, dock stadgas ingenting om vem som skall vara ordförande i nämnden eller ansvarig för brandsynens behöriga fullgörande. Härtill är brandchefen givetvis den mest lämpade. I kommunens brandordning är därför lämpligt föreskriva, att brandsynenämnden skall bestå av brandchefen såsom ordförande samt två av kommunalfullmäktige, respektive kommunalstämma utsedda personer.

Även om kommunen indelas i brandsynedistrikt med särskilda nämnder inom varje distrikt bör kunna föreskrivas att brandchefen, eventuellt efter hans förordnande vice brandchefen, skall vara ordförande inom samtliga nämnder.

Sista bestämmelsen, att ombud för brandförsäkringsinrättning må delta i brandsyn, men utan beslutanderätt, är motiverad med att den kommunala brandsynen är avsedd att ersätta den brandsyn, som de lokala brandförsäkringsbolagen reglementsénligt skola utföra.

32 §.

1 m o m. Upptäckes vid brandsyn, att i 31 § 1 mom. 1:o) omnämnd föreskrift åsidosatts eller att brist, varom förmäles under 2:o) av samma moment, förefinnes, skall fastighetens ägare eller annan, som saken rör, föreläggas att vidtaga rättelse inom viss lämplig tid.

2 m o m. Befinnes vid brandsyn eldstad, mur, rör, tak, skorsten eller annat dylikt vara i så bristfälligt skick, att synnerligen fara för brand är för handen, äger brandsynenämnden

den, där så nödigt prövas, att genast låta riva den eller de eldstäder, genom vilkas begagnande fara för brand kan uppstå, eller vidtaga annan lämplig åtgärd, varigenom begagnandet kan hindras, till dess bristen blivit avhjälpd.

3 m o m. Har föreläggande givits, skall å förut kungjord tid efterbesiktning förrättas av brandsynenämnden. Befinnes därvid föreläggandet icke vara fullgjort, skall brandsynenämnden tillhålla den försumlige att fullgöra vad honom åligger. Arbete, som ej blivit utfört, må brandsynenämnden låta verkställa på den försumliges bekostnad.

De båda första momenten här äro fullt i överensstämmelse med motsvarande bestämmelser för stad. 3 mom. avviker emellertid från motsvarande mom. i 11 § i det, att brandsynenämnden tillerkänts den rätt att låta utföra ej verkställt arbete, som i stad ålagts polismyndigheten. Såväl de sakkunnigas ursprungliga förslag, som regeringspropositionen hade föreslagit samma procedur som för stad, men lagutskottet ansåg, att anlitaandet av polismyndigheten var en onödig omgång. Brandsynenämnden i en landskommun har således i detta avseende tillerkänts större maktbefogenhet än brandsyneförrättaren i en stad.

33 §.

Iakttages vid brandsyn eller efterbesiktning anordning eller förhållande, varom i 31 § 1 mom. 3:o) sägs, eller anses i visst fall fastighetsägare eller annan med hänsyn till särskilda omständigheter böra åläggas vidtaga ytterligare åtgärder utöver vad i brandordningen eller eljest stadgats, har brandsynenämnden att ofördröjligen ingå till länsstyrelsen med anmälan därom.

Har anmälan inkommit, må länsstyrelsen efter vederbörandes hörande meddela det föreläggande, som av förhållandena påkallas; länsstyrelsen obetaget att, när skäl därtill äro, före ärendets slutliga prövning giva sådant föreläggande tillsviðare och intill dess länsstyrelsen vidare sig utlåter.

I ärende, varom nu är fråga, skall länsstyrelsens beslut meddelas brandchefen.

Denna § har ordagrant samma lydelse som 12 § för stad.

34 §.

Vid brandsyn och efterbesiktning skall föras protokoll, däri skall anmärkas vad som förekommit och de förelägganden, som givits. Avskrift av protokollet i vad detsamma rör fastighetsägare eller annan vederbörande, skall vid tillfället eller ofördröjligen därefter tillställas denne.

Denna bestämmelse är ordagrant lika med 13 § 1 mom. varför förfarandet ifråga om överlämnande av defektsedel blir lika som i stad. Stadgans 13 § 2 mom. saknas dock här, varför någon s. k. brandsyneliggare icke är nödvändig, ehuru givetvis lämplig.

35 §.

Lägenhet, redskap eller annat, som bör vid brandsyn undersökas, skall vara tillgängligt å den för brandsyn eller efterbesiktning bestämda tid. Underlåtes sådant och visas laga förfall, skall ny tid utsättas för förrättningen eller den del därav, som ej kunnat verkställas. Tredskas någon att lämna förrättningsman tillträde till lägenhet eller annat, som skall undersökas, skall handräckning lämnas av polismyndigheten.

Är ordagrant lika 14 §. Med polismyndigheten avses här landsfiskalen i distriktet (jämför 48 §).

11 Kap.

Om sotning.

36 §.

Det åligger innehavare av eldstadsförsedd byggnad att låta verkställa nödig sotning, därvid alla rökgångar och eldstäder, som icke användas uteslutande för gas eller elektricitet, skola jämte tillhörande rökrör och imrör noga rengöras.

I brandordningen skall föreskrift intagas om den tid, som får förflyta från en sotning till nästa, ävensom meddelas de övriga bestämmelser om sotning, som kunna vara erforderliga.

1918 års sakkunniga hade i sitt förslag till brandstadga för landsbygden föreslagit, att ägare eller innehavare av eldstadsförsedd byggnad skulle åläggas att »låta verkställa nödig sotning», ävensom rensning av imrör och skulle sotningsfristerna föreskrivas i brandordningen, varvid längsta sotningsfristen »i allmänhet» icke skulle få överskrida ett år.

När byggnadstäthet eller andra på frågan inverkan omständigheter därtill kunde föranleda, skulle också i brandordningen föreskrivas, att kommunen skulle vara skyldig anställa yrkesutbildad skorstensfejare eller också på annat sätt träffa sådant avtal, som vore nödigt, för att bereda husägare erforderligt biträde med sotning.

Departementschefen ansåg emellertid tillräckligt att i brandstadgan endast införa föreskrift om skyldighet att låta verkställa nödig sotning. De stadganden, som därutöver voro nödvändiga ifråga om sotningsfrister och annat, borde införas i brandordningen. Första lagutskottet delade denna mening.

I andra kammaren hade av herr Törnqvist väckts en motion (n:o 278), att sotningsfristerna — i enlighet med de sakkunnigas förslag — icke skulle få överstiga ett år samt att all sotning skulle verkställas av kvalificerad yrkesman. Enahanda yrkanden hade också framställts av skorstensfejareorganisationerna.

Lagutskottet, som även behandlade denna motion, ansåg emellertid med hänsyn till de olika förhållanden, som råda inom skilda delar av landet, icke lämpligt att fastställa någon allmängiltig längsta sotningsfrist, varjämte ansågs, att förslaget om yrkesutbildad skorstensfejare skulle medföra onödiga kostnader. Lagutskottet tillstyrkte därför regeringens förslag, som också godkändes av riksdagen.

Det tillkommer således länsstyrelsen att vid behandlingen av förslag till brandordning avgöra vilka sotningsfrister, som kunna anses motsvara »nödig sotning» ävensom avgöra huruvida de föreslagna bestämmelserna för sotningens utförande kunna anses tillfredsställande.

Kommunikationsdepartementets »handledning vid utarbetandet av brandordningar för landskommuner» innehåller

beträffande sotningen vissa riktlinjer, som i stort sett sammanfalla med de föreskrifter, som gälla för stad, ehuru givetvis lindrigare, och i allmänhet hava dessa riktlinjer följts i de brandordningar för landsbygdssamhällen, som hittills fastställts.

Överträdelse av bestämmelserna i denna § medför straff enl. 43 § 2 mom.

Avdelning III.

Allmänna bestämmelser.

12 Kap.

Om tillsynen över brandväsendet i riket.

37 §.

Länsstyrelse skall, var inom sitt län, vaka över att brandväsendet är tillfredsställande ordnat samt, där underlåtenhet i sådant hänseende å någon ort äger rum och länsstyrelsens framställningar om rättelse icke efterföljas, anmäla förhållandet hos Konungen.

Denna bestämmelse överensstämmer i sak med motsvarande bestämmelse i 1874 års stadga. I denna fanns dock ett } *!?*
ytterligare åliggande för länsstyrelserna, som nu ansetts överflödigt, nämligen att vaka över att städerna voro »försedda med brandordningar, upprättade i överensstämmelse med denna stadga».

I 1918 års sakkunnigas förslag till brandstadga saknas denna föreskrift, den fanns i stället i deras förslag till lag om brandväsendet i riket. I denna hade de sakkunniga också föreslagit att som biträde åt regeringen i frågor berörande brandväsendet skulle finnas en riksbrandinspektör och som biträden åt denna samt åt länsstyrelser och kommunala myndigheter i varje län en länsinspektör. Kostnaderna för dessa befattningar skulle enligt förslaget bestridas av brandförsäkringsinrättningarna.

Detta förslag hade emellertid från åtskilliga håll mötts med allvarliga invändningar och uteslöts därför i regeringspropositionen. Departementschefen säger härom bl. a.:

»Ehuru onekligen vissa fördelar skulle vara förbundna med att statens myndigheter ägde tillgång till särskild sakkunskap vid handläggningen av brandväsendet berörande frågor, har jag med hänsyn till nödvändigheten att undvika inrättandet av nya tjänstebefattningar ej ansett mig för närvarande kunna framlägga förslag om en dylik anordning. Att märka är härvid, att en rådgivande verksamhet på brandväsendets område redan nu utövas, förutom av brandförsäkringsinrättningarna genom deras inspektörer, av vissa frivilliga sammanslutningar. Sålunda tillhandagår Svenska Brandskyddsföreningen genom en av föreningen upprättad brandskyddsbyrå allmänheten med råd och upplysningar i brandskyddsfrågor samt utarbetar förslag och avger utlåtanden i brandtekniska ämnen. En ytterligare utveckling av denna byrås verksamhet är givetvis önskvärd, vartill stöd borde kunna påräknas från kommuner, brandförsäkringsbolag eller andra korporationer, vilka närmast hava gagn av föreningen.»

Första lagutskottet gillade denna uppfattning och likaså riksdagen. I första kammaren hade emellertid landshövding von Sneidern framfört en motion (n:o 185) vari hemställdes, att riksdagen vid avgivande av yttrande över det föreliggande förslaget ville hos Kungl. Maj:t begära framläggande av förslag till inrättande av en brandinspektörstjänst med huvudsakligen konsultativ verksamhet att träda i funktion samtidigt med att den nya brandstadgan komme i tillämpning.

Över denna motion yttrar lagutskottet, att vissa skäl givetvis kunna anföras för motionärens förslag. »Den nya brandstadgan skulle komma att pålägga länsstyrelserna åtskilliga uppgifter, som man icke kunde förutsätta, att dessa myndigheter ägde erforderlig sakkunskap för att lösa. Det skulle därför uppenbarligen vara förenat med vissa fördelar att vid handläggningen av frågor, som för sin prövning kräva tekniska insikter, äga tillgång till ett särskilt sakkunnigt statsorgan.» Behovet av en rådgivande myndighet på detta område hade även framhållits från Svenska Brandskyddsföreningen.

Utskottet kunde emellertid icke tillstyrka bifall till förslaget. »Det finansiella läget manar givetvis till största varsamhet, då fråga är om inrättande av nya tjänster». Utskottet åberopade även vad departementschefen yttrat ifråga om redan befintlig kontrollverksamhet på området.

Motionen avslogs också av riksdagen och länsstyrelserna få nu på annat sätt skaffa sig erforderligt biträde vid bedömandet av brandskyddets tekniska frågor. Sådant biträde har också stått till länsstyrelsernas förfogande för granskning av förslag till såväl nya brandordningar som till ändring av redan fastställda (se sid. 139).

13 Kap.

Om förfarandet vid eldsvåda m. m.

38 §.

1 m o m. Envar, som upptäcker eldsvåda eller fara därför, åligger att varsko dem, som äro utsatta för eldfaran, ävensom att, såvida han icke själv kan släcka elden eller undanröja faran, genom förefintlig signalanordning eller på annat lämpligt sätt underrätta därom, så att släckningsmanskaper kan infinna sig.

2 m o m. Innehavare av telefon åligger att medelst denna genast befordra inkommen brandanmälan vidare samt att vid eldsvådetillfällen ställa telefonen till förfogande för brandchef eller den, som går hans ärenden.

Några motsvarande bestämmelser förekomma icke i 1874 års stadga. Där stadgades endast, att i brandordningen skulle finnas föreskrift om hur utbruten eld skulle tillkännagivas. I brandordningar, utfärdade efter 1874, återfinnes därför alltid en bestämmelse av ungefär samma innehåll som 1 mom. 2 mom. är däremot helt naturligt nytt. Båda föreskrifterna hade jämte en del andra likartade, föreslagits av 1918 års sakkunniga i deras förslag till brandstadga, enär de ansetts vara av så allmängiltig art att de borde finnas i brandstadgan och icke i brandordningarna. I regeringspro-

positionen medtogos emellertid endast dessa två, de övriga hänvisades till brandordningarna.

Överträdelse av bestämmelserna medför straff enl. 43 § 2 mom.

39 §.

1 m o m. Vid eldsvåda äger brandchefen eller den, som i hans ställe för befälet, att, när han anser sådant erfordras för hämmande av eldens spridning, låta spränga eller riva hus, plank, staket eller annat; dock att i brandordningen må kunna bestämmas, att han dessförinnan har att, därest omständigheterna det medgiva, rådgöra med underlydande befäl eller annan.

2 m o m. Vatten för eldsläckning må hämtas från enskilda tillhöriga brunnar eller andra vattensamlingar, när brandchefen eller annan av brandbefälet giver befallning därom.

Dessa bestämmelser återfinnas båda i 1874 års brandstadga (§ 13). Den första fanns för övrigt redan i Magnus Erikssons stadslag, som därjämte stadgade, att stadens invånare samfällt skulle gälda den skada, som genom rivningen åsamkades ägaren. Från stadslagen har bestämmelsen fortlevt i senare utfärdade brandordningar. Så t. ex. stadgas i »Kungl. Maj:ts Förnyade Nådiga Brand-Ordning för Städerna i Örebro Län» av 27 juni 1827: »Är elden så stark, att den på något sätt icke kan dämpas eller förkvävas, med mindre än hus och byggnader måste nedrivas och ur vägen röjas, då böra de befälhavande vid branden först därom skyndsamligen överlägga och sedan giva order, att byggnaderna varda av timmermännen nedtagna och bortförda. Om vid eldsvåda, till förekommande av skadans vidare utbredande, hus som är brandförsäkrat i Allmänna Brandförsäkringsverket i Stockholm, nedrives till större eller mindre del, njuter ägaren därför, som vore det av elden skadat, ersättning av bemälda fond, när undersökning, beskrivning, uppskattning och bevis över nedrivningens nödvändighet, så beskaffade som i 6 § av XI art. i Kongl. reglementet för Allmänna Brandförsäkringsverket den 27 februari 1827 före-

skrivs, till direktionen ingivas. Är huset eller byggnaden icke brandförsäkrat, njute ägaren ersättning av stadskassan eller av stadens övriga från brandskada befriade invånare».

I kommittébetänkandet till 1874 års brandstadga (avgivet 31 december 1859) återkommer samma tankegång ifråga om ersättningen. Där föreslogs nämligen, att ägaren skulle njuta ersättning på allmän bekostnad, såvida icke sådan ersättning erhöles av brandstodsbolag. I 1874 års brandstadga bortföll emellertid varje föreskrift om ersättning, troligen på grund av, att denna fråga ansågs hemfalla under allmän lag. Ersättningsfrågan återupptogs emellertid i kommittébetänkandets form i många brandordningar.

Nu gällande brandstadga lämnar som synes frågan om ersättning öppen och den är ju icke heller en fråga, som direkt berör brandväsendet. Sedan brandstadgan fastställdes, har emellertid lagen om försäkringsavtal av 8 april 1927 utfärdats.

Denna lag stadgar i 82 § att såsom brandskada anses, om föremål i samband med brand skadas »vid skälig åtgärd till förekommande eller hämmande av brand». Denna § är visserligen icke tvingande, men återfinnes dock i brandförsäkringsbolagens allmänna försäkringsvillkor. Lagen har emellertid icke till behandling upptagit frågan, huruvida den försäkringsgivare, som ersatt ett uppoffrat föremål, skulle äga återfå ersättningen av den, i vars intresse uppoffringen skett och givetvis icke heller frågan om ersättning för ej försäkrad egendom.

Enligt brandförsäkringsbolagens nämnda allmänna försäkringsvillkor, torde ingen tvekan råda om, att bolagen ersätta sådan rivning, som kan försvaras såsom »skälig åtgärd till hämmande av brand», försåvitt det skadade är brandförsäkrat. Det ankommer således på brandchefen att, innan befallning om dylik åtgärd gives, överväga, huruvida den genom rivningen åstadkomna skadan kan beräknas bliva mindre än den, som kan väntas uppstå om rivningen icke vidtages. Det är givetvis ett stort ansvar, som härigenom lägges på brandchefen; om han felbedömer situationen, blir

han utsatt för klander och kan löpa risken att även bli ställd till ansvar. De, med vilka han eventuellt rådgjort om rivningen, bli givetvis delaktiga i ansvaret, om de tillstyrkt densamma.

Under de senare åren har det vid flera tillfällen förekommit, att staket och plank rivits av brandkår för att framdraga brandredskap eller av annan anledning. Ersättning för därav förorsakad skada har alltid lämnats av de intresserade brandförsäkringsbolagen. Däremot har det under senaste decenniet icke förekommit mer än ett fall då sprängning av hus i avsikt att förhindra brands spridning skett, nämligen i Fjällbacka den 12 maj 1928, då tre byggnader sprängdes vid en brand. Två av byggnaderna voro brandförsäkrade och ersattes av försäkringsbolagen, det tredje var oförsäkrat. Ägaren till detta fick ersättning av de medel, som insamlats för de nödlidande.

I motsats härtill kan hänvisas till ett rättsfall från 1909 (relaterat i av Svenska Brandchefsföreningen utgivit »Förslag till normalbrandordning» sid. 264), enligt vilket en brandfogde, som låtit nedhugga några träd vid en eldsvåda, ansågs skyldig, att ersätta skadan, enär åtgärden varit icke allenast obehövlig utan till och med irrationell.

De ovan berörda frågorna om regressrätt försäkringsbolagen emellan samt om ersättning för uppoffrad, ej försäkrad egendom, behöva här ej närmare utredas, enär de hemfalla under allmän lag.

40 §.

Brandchefen är berättigad att för räddnings- och släckningsarbetet vid eldsvåda bereda brandkåren tillträde till den fastighet, där elden utbrutit, ävensom vid behov till annan fastighet samt att för arbetets främjande låta avspärra brandplatsen, påkalla åtgärder för belysning av densamma och dess närmaste omgivning samt för avstängning i erforderlig utsträckning av vattenledning för annat ändamål än eldsläckning ävensom förhindra belamring av gator, vägar och portgångar m. m.

Närmare föreskrifter härom må intagas i brandordningen.

Dessa bestämmelser funnos icke i 1874 års stadga. Där stadgades endast (§ 3), att i brandordningen skulle finnas föreskrift angående brandstyrkans skyldigheter vid eldsvåda och om åligganden för andra stadens invånare än dem, som tillhör brandstyrkan.

Paragrafen är med endast mindre, i regeringspropositionen vidtagna, omredigeringar avskriven ur 1918 års sakkunnigas förslag till brandstadga och har av lagutskottet och riksdagen lämnats utan erinring. Den giver brandchefen såsom befälhavare på brandplatsen en utomordentlig maktbefogenhet, men därmed också ett stort ansvar. Givet är, att de befogenheter, som brandstadgan här tillerkänner brandchefen, giva honom möjlighet till åtgärder, som kunna vara till skada för andra medborgare. Han kan därför många gånger komma i liknande situationer, som då det gäller rivning av hus. Principen för hans handlande måste emellertid alltid vara, att det mindre intresset får vika för det större (jämför Brandskydd 1936 sid 152).

41 §.

Ägare av fastighet, där eldsvåda timat, är pliktig att för eftersläckning, grävning och andra efter branden nödiga arbeten, som ej lämpligen kunna av brandkåren utföras, tillhandahålla erforderlig arbetsstyrka vid påföljd för uraktlåtenhet därutinnan, att brandchefen på ägarens bekostnad anskaffar det behövliga manskapet.

Även denna bestämmelse är ny, någon motsvarighet fanns icke i 1874 års stadga, men i en del brandordningar funnos bestämmelser, som gav brandchefen rättighet, att anlita stadens kommunalarbetare eller, då dessa icke stodo till förfogande, mot lega på stadens bekostnad anställa nödig arbetskraft. Svenska Brandchefsföreningens »Förslag till normalbrandordning» 1917, anser det också självklart, att samhället i första hand var ansvarigt för sådan kostnad, men möjligen ägde rätt att »söka sitt åter».

Brandstadgan lägger nu skyldigheten att bekosta dylika arbeten på fastighetsägaren. Härmed bör jämföras Försäk-

ringsavtalslagens 52 §, som ålägger varje försäkringshavare att, då eldsvåda inträffar, efter förmåga sörja för avvärjande och minskning av skadan. Detta stadgande täcker uppenbarligen brandstadgans bestämmelse. Avtalslagen säger vidare i 53 § att, om försäkringshavaren för sådan åtgärd fått vidkännas uppoffring, som efter omständigheterna är att anse såsom skälig, är försäkringsgivaren skyldig att ersätta sådan kostnad. Denna senare bestämmelse är visserligen icke tvingande för försäkringsbolagen, men samtliga större brandförsäkringsinrättningar och även en del lokala bolag hava överenskommit att ersätta sådana kostnader, som enligt brandstadgans 41 § åligger ägare till skadad fastighet.

Beträffande arten av de arbeten, som enligt denna § kunna åläggas fastighetsägaren har en viss tvekan rått. Särskilt har ordet »eftersläckning» hos en del brandchefer uppväckt vissa förhoppningar om bidrag till brandsläckningen från fastighetsägare, som lidit brandskada. Sådana spekulationer äro emellertid felaktiga. Helt naturligt skall brandkåren utföra såväl eftersläckning som nödig bevakning efteråt och får icke lämna brandplatsen förrän all fara är över. Detta framhålles tydligt i Kommunikationsdepartementets handledning för stad 56 § 1 mom. som säger: »Sedan eldsvåda blivit dämpad, skall, till förekommande av förnyat utbrott av densamma, eftersläckning ske och bevakning anordnas på sätt och i den utsträckning, brandchefen anser nödigt».

Men fall kunna inträffa, då brandkårens kvarstannande på brandplatsen är till ringa eller ingen nytta, exempelvis vid självantändning i ett stenkolsupplag. En sådan brand uppstår alltid nära botten av upplaget och kan icke åtkommas för släckning på annat sätt än genom bortlämpning av överliggande kolmassor. Detta arbete fordrar mycket och vant folk samt drager ofta ut på tiden i dagar och t. o. m. veckor. Då någon fara för omgivningen från en sådan brand knappast är tänkbar, vore det meningslöst att för sådant arbete anlita någon del av brandkåren. Helt naturligt måste brandbefälet lämna nödiga direktiv för arbetets utförande och kontrollera att ingen risk för grannskapet förefinnes.

Ytterligare en sak bör i detta sammanhang påpekas. Det

har förekommit att brandchef, utan att först hava anmodat fastighetsägaren att utföra här ifrågakommande arbete, har anmodat några man av brandstyrkan (reservkåren) att utföra sådant arbete och sedan för deras räkning begärt ersättning av fastighetsägaren. Brandchefen har därmed begått ett fel, som kan göra honom själv ansvarig för kostnaderna.

42 §.

Envar ägare av häst, fordon eller båt är pliktig att, när brandchefen för släckningsarbete det påfordrar, ställa dem till brandväsendets förfogande emot ersättning, på sätt i brandordningen bestämmes.

Någon motsvarighet till denna bestämmelse fanns icke i 1874 års stadga, men i en del brandordningar hade brandchefen medgivits rätt att för framforsling av manskap och materiel lega hästar och fordon. Observeras bör, att brandstadgan tillerkänner brandchefen denna rättighet *för släckningsarbete*, således icke för övning.

14 Kap.

Om ansvarspåföljd, besvär i ärenden rörande brandväsendet m. m.

43 §.

1 m o m. Underlåter någon att ställa sig vid brandsyn givet föreläggande till efterrättelse, böte, där ej särskilt vite är av rätten satt, från och med 5 till och med 500 kronor.

Till enahanda böter vare den förfallen, som vid brandsyn tredskas att lämna förrättningsman tillträde till lägenhet eller annat, som skall undersökas, eller som utan skäl vägrar skorstensfejare tillträde, då denne inställer sig för sotnings verkställande.

2 m o m. Till böter från och med 5 till och med 500 kronor dömes envar, som bryter mot vad som i 36, 38 och 42 §§ finnes för varje fall föreskrivet.

3 m o m. Den, som giver eller föranleder falsk brandsignal eller annorledes falskeligen åstadkommer brandstyrkas

samling eller uttryckning, straffes med böter från och med 25 till och med 500 kronor eller med fängelse i högst 6 månader.

4 m o m. Underlåter medlem av brandstyrka utan giltigt förfall att inställa sig vid övning eller eldsvåda eller vägrar han vid sådant tillfälle utan skäl att fullgöra honom av förman i tjänsten given befallning, straffes med böter från och med 5 till och med 500 kronor.

Har den, som är i annans arbete eller tjänst anställd, uteblivit från brandövning eller eldsvåda av den anledning att arbetsgivaren eller arbetsledaren förvägrat honom erforderlig ledighet, vare arbetsgivaren eller arbetsledaren, såvida ledigheten kunnat utan synnerlig olägenhet medgivas, förfallen till det ansvar, som i första stycket av detta moment säges.

5 m o m. Uraktlåter skorstensfejare, vad honom enligt denna stadga, brandordning eller reglemente åligger, straffes, där ej förseelsen anses föranleda till varning eller återkallelse av meddelat godkännande såsom skorstensfejare för sotningsdistrikt med böter från och med 5 till och med 500 kronor.

1 mom. Även i 1874 års stadga föreskrevos böter för underlåtenhet att avhjälpa vid brandsyn påtalad bristfällighet samt för vägran att lämna brandsyneförrättaren tillträde vid brandsyn (§ 15). I nu gällande brandstadga har tillagts en passus som ger rätten befogenhet att utsätta vite för framtvingande av bristfällighets avhjälpande inom viss tid. Dessutom har införts ett tillägg, som stadgar straff för den som utan skäl vägrar skorstensfejare tillträde då han inställer sig för verkställande av sotning. Enligt 1874 års brandstadga skulle föreskrift om skyldighet att lämna sådant tillträde meddelas i brandordningen, men detta har nu ansetts vara av sådan vikt, att föreskriften bort finnas i brandstadgan.

Här bör observeras den framhävda olikheten mellan brandsyneförrättarens och skorstensfejarens befogenhet att tilltvinga sig tillträde. Brandsyneförrättaren får icke vägras

tillträde, såvida icke *laga förfall* kan visas (jmf. 14 §), men skorstensfejaren kan vägras sådant, om *giltiga skäl* kunna förebringas.

2 *mom.* beröra de paragrafer i stadgan, som reglerar enskilda personers skyldigheter vid eldsvåda.

3 *mom.* saknades i 1874 års stadga, men i en stor del brandordningar funnos bestämmelser om straff för falsk alarmering. Dessa bestämmelser kunde dock icke bliva tillräckligt effektiva, enär i brandordningen endast bötesstraff kunde stadgas. Endast i sådana fall, då alarmeringsapparaten skadats, kunde strafflagens stadganden om skadegörelse å annans egendom tillämpas. Momentet infördes i regeringspropositionen.

4 *mom.* Båda dessa föreskrifter saknades också i 1874 års stadga, men likartade bestämmelser funnos i en stor del brandordningar. I andra stycket bör observeras uttrycket »såvida ledigheten kunnat utan *synnerlig* olägenhet medgivas».

5 *mom.* saknades likaledes i 1874 års stadga. De flesta brandordningar innehöllo dock utförliga och mycket varierande bestämmelser om ansvar för skorstensfejaren. En förr mycket ofta förekommande föreskrift, som ännu finnes i en del brandordningar lade ansvaret för soteld på skorstensfejaren, även i sådana fall, då han kunde visa, att han i rätt tid utfört sotningen. Ett sådant ensidigt ansvar är emellertid oberättigat, enär sotelden lika väl kan vara förorsakad av olämplig eldning (Angående rättsfall rörande skorstensfejarens ansvar se Svenska Brandchefsföreningens »Förslag till Normalbrandordning» sid. 344 samt Tidskrift för Brandväsendet 1914: 22).

I brandstadgan föreskrivna lägsta bötesbelopp få icke ändras i brandordning (Kungl. Maj:ts Res. den 1 febr. 1884).

44 §.

Förseelse mot denna stadga eller mot brandordning åtalas av allmän åklagare hos polisdomstol, där sådan är inrättad, men eljest hos poliskammare eller, där sådan icke finnes, vid allmän domstol.

Denna föreskrift fanns även i 1874 års brandstadga (§ 16), i vilken dessutom stadgades rätt för brandchefen att för särskilt fall förordna åklagare. Detta stadgande upptogs av 1918 års sakkunniga i deras förslag till brandstadga, men med den ändringen, att brandchefens befogenhet överflyttades på brandstyrelsen. I regeringspropositionen utslöts emellertid denna punkt.

45 §.

1 mom. Till straff enligt denna stadga eller brandordning må icke dömas, om å förseelsen följer straff enligt allmän lag.

2 mom. Böter ävensom viten, vilka på grund av denna stadgas eller brandordnings föreskrifter ådömas, tillfalla det samhälle, inom vilket förseelsen ägt rum.

3 mom. Saknas tillgång till fulla gäldandet av berörda böter eller viten, skola de förvandlas enligt allmän lag.

Dessa bestämmelser funnos även i 1874 års stadga (§ 15).

46 §.

Den, som under tid, då han är ställd under tilltal för förseelsen mot denna stadga eller brandordning, fortsätter samma förseelse, skall, när han därtill varder lagligen förvunnen, för varje gång, stämning honom delgivits, fällas till det straff, som är bestämt för förseelsen.

47 §.

1 mom. Den, som är missnöjd med beslut vid brandsyn, äger att överklaga detsamma, i stad hos polismyndigheten inom fjorton dagar och på landet hos länsstyrelsen inom tjugo dagar efter det han därav skriftligen undfått del.

2 mom. Över polismyndighets beslut må besvär anföras hos länsstyrelsen inom trettio dagar efter det klaganden av beslutet erhållit del.

3 mom. Över beslut, som länsstyrelse meddelat på besvär över polismyndighets beslut eller eljest på grund av denna stadga eller brandordning, må besvär anföras hos Konungen

inom tid, som i allmänhet är bestämd för överklagande av förvaltande myndigheters och ämbetsverks beslut.

1 mom. I stad skall således besvär över brandsynebeslut anföras hos polismyndigheten på platsen och på landet hos länsstyrelsen. Men vad som innefattas i begreppen »stad» och »på landet» säges ej. Huruvida köping och municipalsamhälle räknas till stad eller till landet är en fråga, som ej besvaras av stadgan. Mycket tvekan råder också i detta avseende.

I den avskrift av brandsyneprotokollet, som enligt brandstadgan 13 § 1 mom. skall tillställas fastighetsägaren, bör anvisning lämnas hur den, som ej åtnöjes med synemännens beslut, äger att överklaga detta (jmf. Förslag till brandsyneprotokoll, Bil. sid. 202). Så sker också nu överallt, men besvärshänvisningarna äro beträffande köpingar och municipalsamhällen mycket varierande. I en del dylika samhällen hänvisas den klagande till platsens polismyndighet, i en del till länsstyrelsen, i andra till brandstyrelsen, vilket givetvis är felaktigt, och i några helt enkelt till brandstadgans 47 §. En klarhet på denna punkt vore därför synnerligen önskvärd.

Otvivelaktigt ligga köpingar och municipalsamhällen på landet och enligt stadgans ordalydelse skulle besvär således anföras hos länsstyrelsen. Att så skall förfaras, synes också vara den allmänna uppfattningen hos länsstyrelserna. Men mycket talar också för den motsatta uppfattningen, framför allt, att i stadgan köpingar och municipalsamhällen överallt jämföras med städer (betr. municipalsamhällen dock endast om brandstadgans avdelning I förordnats gälla). Men även andra skäl tala för denna uppfattning.

Nu gällande bestämmelse är i överensstämmelse med det förslag till brandstadga, som framlades av 1918 års sakkunniga. I regeringsförslaget upptogs förslaget i oförändrad form och föranledde icke någon diskussion inom lagutskottet eller riksdagen. I motiven finnes ingenting nämnt beträffande denna punkt.

Enligt 1874 års brandstadga, som gällde i städer, köpingar

och municipalsamhällen, skulle (enl. § 17) besvär över brandsynenämnds beslut anföras hos polismyndigheten inom 14 dagar — således samma stadgande, som nu gäller för stad. I december 1923 utsände Kungl. Maj:t ett cirkulär till samtliga länsstyrelser med föreskrifter ifråga om tillämpningen av vissa bestämmelser i nya brandstadgan (Svensk Förf.-samling nr 443). Häri stadgas, att vad i nya brandstadgan är föreskrivet för stad skall i tillämpliga delar gälla för alla redan befintliga köpingar och municipalsamhällen. Såvida icke uttrycket »i tillämpliga delar» skall anses innebära något särskilt undantag, måste man tolka detta stadgande så, att förutvarande köpingar och municipalsamhällen — liksom förut — skulle jämföras med stad och således besvär — som förut — skulle anföras hos polismyndigheten. Men om så skulle vara förhållandet i alla före nya stadgans tillkomst befintliga köpingar och municipalsamhällen, borde det givetvis vara likadant i alla senare tillkomna samhällen av detta slag.

Något prejudikat, som tydligt visar, vilken uppfattning, som är riktig finns ej. De få utslag, som finnas, visa, att överklaganden äro ganska sällsynta.

Ett brandsynebeslut i K. municipalsamhälle överklagades hos landsfiskalen i distriktet. (Den klagande, som själv var landsfiskal i annat distrikt ansåg att ordet »polismyndighet» i besvärshänvisningen avsåg åklagaren.) Landsfiskalen överlämnade klagoskriften till municipalstyrelsen, som var polismyndighet inom samhället. Denna gjorde ingen ändring i brandsynenämndens beslut, varför besvär anfördes hos länsstyrelsen. Denna behandlade ärendet på vanligt sätt, men gjorde ingen ändring i beslutet. Besvären fördes icke vidare.

I F. municipalsamhälle överklagades ett brandsynebeslut direkt hos länsstyrelsen, som emellertid fastställde detsamma. Husägaren fullföljde sin talan hos Kungl. Maj:t, som fastställde länsstyrelsens utslag (10 jan. 1927).

Ett brandsynebeslut i A. municipalsamhälle överklagades hos brandstyrelsen. Denna förklarade sig obehörig att upptaga ärendet till prövning, varför besvären fullföljdes hos länsstyrelsen. Den i brandstadgan föreskrivna besvärstiden var emellertid då överskriden, varför länsstyrelsen lämnade besvären utan avseende.

Av de två första utslagen framgår, att det i praktiken icke synes vara av någon större betydelse, om besvär anføres hos

polismyndigheten eller hos länsstyrelsen direkt, dock *synes det säkrast att i brandsyneprotokollet hänvisa den klagande till länsstyrelsen*. Av det tredje utslaget framgår, att brandstyrelsen icke äger att taga befattning med ett brandsyneärende. Huruvida länsstyrelse på grund av överskriden besvärstid skulle neka att upptaga ett besvär till prövning om i brandsyneprotokollet hänvisas till brandstyrelsen, är svårt att avgöra. Något sådant fall är icke känt.

Vad som enligt 1 mom. avses med polismyndighet, framgår av 48 § 2 mom.

3 mom. Här bör bemärkas, att brandsynenämnd icke äger befogenhet att överklaga länsstyrelsens beslut (Regeringsrättens utslag 7 okt. 1925 rörande brandsyneärende i Karlskrona). Brandsynenämnden anses nämligen, i likhet med magistrat och polismyndighet, som icke heller äga överklaga dylika beslut, vara en exekutiv myndighet, som sorterar under magistrat, resp. polismyndighet och länsstyrelse.

Besvärstiden för överklagande av länsstyrelsens beslut hos Konungen är fastställd i Kungl. förordning av 14 dec. 1866. Där stadgas, att inom Norrbottens, Västerbottens, Jämtlands och Västernorrlands län besvärstiden är 45 dagar, i övriga län 30 dagar, dock att menighet, som klagar, äger tillgodonjuta 15 dagar längre besvärstid.

I brandstadgan nämnes ingenstädes något om, hur ett brandstyrelsebeslut skall överklagas. Bestämmelse härom saknades också i 1874 års brandstadga, men Hagman säger i sin kommentar till nämnda stadga (Kommunala uppslagsböcker II sid. 97), att besvär över brandstyrelses beslut bör anföras i samma ordning som då gällde för brandsynebeslut, d. v. s. hos polismyndigheten. 1918 års sakkunniga hade i sitt förslag till brandstadga föreslagit, att beslut av brandnämnd, som de kallade den förvaltande myndigheten, skulle kunna överklagas hos länsstyrelsen inom 30 dagar, men denna bestämmelse bortföll i regeringspropositionen.

Saknaden av bestämmelse härom i brandstadgan har t. o. m. föranlett den uppfattningen — även i de högsta juridiska kretsar — att ett beslut av brandstyrelse icke lag-

ligen' kan överklagas. Flera länsstyrelseresolutioner visa denna uppfattning och t. o. m. inom Regeringsrätten har samma åsikt framförts (Reg. R:ns utslag 1 sept. 1927). Flera av Regeringsrätten meddelade utslag visa emellertid, att besvär över brandstyrelses beslut kan anföras samt att detta skall ske på sätt som brandstadgan föreskriver om överklagande av brandsynebeslut, d. v. s. i stad hos polismyndighet och på landet hos länsstyrelse.

Brandstyrelsen i en stad under landsrätt beslöt entlediga brandchefen. Denne anförde besvär hos länsstyrelsen, som resolverade, att enär brandstyrelsen i förevarande fall stode under stadsstyrelsens överinseende och förty klagan bort föras hos stadsstyrelsen fann länsstyrelsen besvären icke kunna komma under prövning. Brandchefen fullföljde besvären hos Kungl. Maj:t, som ej fann skäl göra ändring i länsstyrelsens utslag, såvitt besvären förklarats icke kunna upptagas till prövning, men samtidigt förordnade, att handlingarna i målet skulle överlämnas till stadsstyrelsen, som hade att, utan hinder av att besvären ingivits till länsstyrelsen, upptaga desamma till prövning i laga ordning. (Reg R:ns utslag 1 sept. 1927.)

Här har alltså på ett tydligt och mycket litet formalistiskt sätt utsagts hur ett brandstyrelsebeslut skall överklagas i stad. Detta är också i full överensstämmelse med 47 § i lagen om kommunalstyrelse i stad den 6 juni 1930. Följande utslag visar också tydligt hur överklagande skall ske i landskommun.

Vid tillsättande av skorstensfejarebefattningen i D. kommun överklagades brandstyrelsens beslut av en av de förbigångna. Besvär anfördes hos kommunalnämnden, som emellertid icke ansåg sig äga befogenhet ingå på någon prövning av brandstyrelsens beslut. Detta nämndens beslut överklagades hos länsstyrelsen, som dock lämnade besvären utan avseende. Kungl. Maj:t gjorde ingen ändring häri.

Härav framgår emellertid endast, att klagan icke skall föras hos kommunalnämnd. Men skorstensfejaren hade för säkerhets skull också överklagat brandstyrelsens beslut hos länsstyrelsen. Nu inträffar det egendomliga, att länsstyrelsen också förklarar sig obehörig att upptaga besvären till prövning. Efter överklagande av detta beslut hos Kungl. Maj:t uttalade Regeringsrätten att »enär klaganden icke åberopat någon omständighet av beskaffenhet att kunna föranleda någon ändring i brandstyrelsens klandrade beslut, finner Kungl. Maj:t ej skäl göra ändring i Kungl. Maj:ts Befallningshavandes resolution, såvitt därigenom klagandens besvär lämnats utan bifall».

Genom detta utslag har Kungl. Maj:t dels avvisat besvären, dels visat att länsstyrelsen är rätt forum för besvär över beslut av brandstyrelse i landskommun, ty hade klaganden kunnat åberopa omständigheter, som kunnat föranleda ändring i brandstyrelsens beslut, så hade länsstyrelsen bort upptaga besvären till prövning.

Dessa utslag visa således hur besvär skall anföras i stad och på landsbygd, men beträffande köpingar och municipalsamhällen finnes — liksom ifråga om brandsynebeslut — inga tydliga prejudikat. Det under 4 § (sid. 50) omnämnda utslaget i Regeringsrätten kan dock framhållas. Detta visar att hos länsstyrelse anförda besvär över ett brandstyrelsebeslut i ett municipalsamhälle behandlats i vanlig ordning av såväl länsstyrelse som Regeringsrätten. Det synes också ganska självklart, att i köpingar och municipalsamhällen besvär över brandstyrelses beslut skall anföras hos länsstyrelsen och icke hos den myndighet, som på platsen motsvarar magistraten, d. v. s. kommunal- resp. municipalnämnden. Brandstyrelsen är en kommunal förvaltningsmyndighet och jämlikt lagen om kommunalstyrelse på landet skall dylik myndighets beslut överklagas hos länsstyrelsen.

Ifråga om besvärstiden för överklagande av brandstyrelses beslut gäller vad i Kungl. Förordningen den 14 dec. 1866 stadgas om överklagande av förvaltande myndigheters och ämbetsverks beslut. Denna förordning gäller, där ej särskild föreskrift om besvärstid stadgats, exempelvis i brandstadgan.

48 §.

1 mom. Vad i denna stadga sägs om magistrat gäller, för Stockholm överståthållarämbetet, för stad, där magistrat ej finnes, den för staden särskilt tillsatta styrelse samt för köping, annat samhälle å landet, som i 23 § avses, och landskommun kommunalnämnd eller municipalnämnd.

I stad, där stadsfullmäktige ej finnes, skall allmän rådstuga äga den befogenhet, som enligt denna stadga tillkommer stadsfullmäktige.

2 mom. I denna stadga förstås med polismyndighet, för Stockholm överståthållarämbetet samt för annan stad poliskammare, eller, där sådan ej finnes, magistrat eller stadsstyrelse.

För samhälle, som i 23 § omförmäles, bestämmer Konungen efter förslag av länsstyrelsen, vem det i olika avseenden tillkommer att fullgöra polismyndighetens åligganden enligt denna stadga.

Å landsbygden i övrigt ankommer på landsfiskalen att utföra vad som enligt denna stadga åligger polismyndigheten.

I stad där poliskammare eller magistrat icke finnes, d. v. s. i stad, som ligger under landsrätt, skall enligt 2 mom. stadsstyrelsen utgöra polismyndighet. Detta stadgande får dock icke tagas fullt bokstavligt. Stadsstyrelse finnes nämligen numera icke i alla dessa städer och före 1925 var stadsstyrelsen i en del sådana städer icke i alla avseenden polismyndighet.

Under åren 1910—1920 fingo en hel del samhällen stadsrättigheter och samtliga dessa lades under landsrätt. För varje sådan stad utfärdade Kungl. Maj:t ett reglemente för stadsstyrelsen, enligt vilket de åligganden, som i stad med egen jurisdiktion ankommer på magistraten att handhava, skola åvila stadsstyrelsen, »dock att de skyldigheter, som enligt 10 och 14 §§ brandstadgan för rikets städer, jämförda med 18 § samma stadga, åligga magistrat eller i dess ställe tillsatt styrelse, skola tillkomma allmänna åklagaren». Den ovannämnda 10 § innehåller samma stadgande som nuvarande brandstadgas 14 §, d. v. s. stadgande om handräckning av polismyndighet. 14 § i 1874 års stadga innehåller åliggande för magistraten att efter brand hålla polisundersökning, ett stadgande som icke återfinnes i nu gällande brandstadga (se sid. 114).

Under 1920-talet lades en hel del städer, såväl nya som äldre, under landsrätt och fingo stadsstyrelse. De reglementen, som utfärdades för dessa voro emellertid av annan lydelse ifråga om polismyndigheten. Där stadgades nämligen, att stadsstyrelsen utövade inseendet över stadens polis och

att stadsstyrelsens ordförande var polischef. På de platser där kommunalborgmästare fanns blev denna polischef.

Föreskrifterna angående behörighet att lämna handräckning enligt brandstadgans 14 och 21 §§ voro således olika i olika städer, beroende på om de lagts under landsrätt före eller efter 1920. I övriga avseenden, d. v. s. i administrativa frågor, var stadsstyrelsen givetvis polismyndighet.

Genom det Polisreglemente för riket, som utfärdades den 26 september 1925, blev emellertid denna fråga likformigt ordnad för alla dylika städer. Där stadgas nämligen, att chefskapet över polisväsendet i stad, där magistrat ej finnes, tillkommer kommunalborgmästaren eller, om sådan ej finnes, stadsstyrelsens ordförande. Den handräckning, som enligt brandstadgans 14 och 21 §§ skall lämnas av polismyndighet skall således i stad under landsrätt nu begäras hos polischefen, d. v. s. kommunalborgmästaren, respektive stadsstyrelsens ordförande.

För samhälle, som i brandstadgans 23 § omförmäles, d. v. s. köping eller municipalsamhälle har Konungen fastställt, vilken myndighet, som skall fullgöra polismyndighetens åligganden. Ifråga om ovannämnda handräckningstjänst tillkommer detta polischefen på platsen och denne är landsfiskalen i distriktet, såvida icke för samhället förordnats särskild polisman med åtalsrätt (Polisreglementet 26 september 1925).

I övriga avseenden utgöres polismyndigheten i regel av kommunalnämnden i köping och municipalnämnden i municipalsamhälle (jmf. Kungl. Maj:ts cirkulär till länsstyrelserna 14 december 1923 och 3 maj 1935).

49 §.

Vad i denna stadga och ortens brandordning föreskrives gäller även beträffande statens byggnader och upplag m. m., därest icke Konungen för något fall annorlunda förordnar.

Denna bestämmelse hade ingen direkt motsvarighet i 1874 års stadga. Där föreskrevs visserligen (i 6 § 2), att vid brandsyn »alla byggnader skulle noga skådas», men detta gällde endast för byggnader å stadens planlagda område.

Vid fastställande av stadsplan undantogs ofta sådana områden, å vilka statens byggnader voro belägna, exempelvis Statens järnvägars område och å dessa områden gällde således icke brandordningen. I enstaka fall undantogs också områden tillhöriga enskilda järnvägar.

Vid remiss till dåvarande Överintendentsämbetet av förslaget till brandstadgan för rikets städer, uttalade ämbetet, att det ansåg statens byggnader böra undantagas från den allmänna brandsynen. I 1874 års brandstadga infördes emellertid inga föreskrifter härom. Praxis blev dock, att sådana statens byggnader, som lågo på stadsplanen, underkastades brandsyn, de övriga icke. Sotning verkställdes i regel i alla byggnader utom Statens järnvägar tillhöriga; denna institution hade egna sotare. Brandsläckning företogs givetvis även å statens byggnader. I något enstaka fall har för staten tillhörig egendom lämnats bidrag till brandväsendet.

Då numera ingen åtskillnad göres mellan stadsplan och övrigt område, måste brandstadgan och brandordningen gälla även för staten tillhöriga områden, såvida icke Konungen för något fall annorlunda förordnar. Så har även skett ifråga om Statens Järnvägars områden.

Genom Kungl. brev av 9 maj 1924 har nämligen förordnats, att för viss ort fastställd brandordning icke skall gälla ifråga om Statens järnvägar, dock skall brandstadgans 13 kap. samt de föreskrifter i 14 kap., som avse ansvarspåföljd gälla. För Statens Järnvägar har nämligen utfärdats särskild brandordning.

En del andra statliga institutioner hava även hemställt om liknande undantagsbestämmelser, men utan resultat.

Chefen för dåvarande Kungl. Skånska Dragonregementet hemställde om sådant undantag, som avses i denna paragraf, för regementets kasernetablisement i Ystad. Kungl. Maj:t avslog framställningen den 3 oktober 1924.

I samband med detta ärende hemställde arméförvaltningens fortifikationsdepartement, att Kungl. Maj:t måtte förordna, att föreskrifterna i brandstadgan och för särskilda orter gällande brandordningar icke skola gälla beträffande byggnader och upplag m. m. tillhörande lantförsvaret. Men även denna framställning avslogs av Kungl. Maj:t den 3 oktober 1924.

Detta avslag till trots ingick kårchefen för Svea Ingenjörkår till Kungl. Maj:t med hemställan, att Kungl. Maj:t måtte förordna, att föreskrifterna i gällande brandordning för Solna kommuns icke municipala delar icke skulle gälla beträffande Svea Ingenjörkårs inom kommunen belägna kasernetablisement med byggnader, upplag m. m. Den 15 mars 1929 avtog Kungl. Maj:t framställningen.

Slutligen gjorde ståthållarämbetet å Haga och Ulriksdals kungsgårdar underdånig framställning, att brandstadgan och brandordningen för Solna kommuns icke municipala delar icke skulle gälla beträffande kungsgårdarna. Den 5 april 1929 lämnades denna ansökan utan bifall.

50 §.

De bestämmelser, som i denna stadga finnes meddelade för stad, köping och annat samhälle, som i 23 § avses, skola jämväl gälla samhällets icke planlagda område; dock må för sådant område länsstyrelsen medgiva de avvikelser från vad under avdelning I här ovan stadgats, som kunna anses vara av behovet påkallade.

Denna stadga skall träda i kraft den 1 januari 1924, vid vilken tid brandstadgan för rikets städer den 8 maj 1874 (n:o 26) upphör att gälla.

Beträffande första delen av denna föreskrift hänvisas till vad förut sagts å sid. 42. Länsstyrelsen kan, som synes, medgiva vissa avvikelser från vad under avdelning I stadgats. Ifråga om avdelning II sägs ingenting liknande, men även från däri givna stadganden kunna avvikelser göras, i det att länsstyrelsen kan förordna, att vad i avdelning II stadgas skall *helt eller delvis* gälla. Från avdelning III kan länsstyrelsen däremot icke medgiva några avvikelser. Visserligen föreskriver stadgan i 24 §, att, då stadgans avdelning II skall gälla för samhälle på landsbygd eller för landskommun, även stadgans avdelning III skall »i tillämpliga delar» gälla, men detta sker med hänsyn till, att denna del av stadgan innehåller bestämmelser för såväl stad som landsbygd.

De avvikelser, som medgivits från stadgans avdelning I, avse i regel lindrigare sotningsbestämmelser för glesare bebyggda förstadsområden. I ett par fall har medgivits undantag från brandstadgans bestämmelse om brandsyn å stads

hela område. Brandkårens skyldighet att släcka eldsvådor inom hela stadsområdet har dock aldrig ifrågasatts.

Om polisundersökning efter brand.

I 1874 års brandstadga 14 § fanns en föreskrift, som saknas i nu gällande stadga, nämligen åläggande för magistrat, respektive poliskammare, att efter eldsvåda ofördröjligen hålla undersökning för utrönande av orsaken till eldens uppkomst. Detta stadgande har gammal hävd och dylika undersökningar hade gjorts långt före stadgans tillkomst, men då på grund av vissa brandförsäkringsbolags av Konungen fastställda reglementen. Redan i Allmänna Brandförsäkringsfondens första reglemente av år 1782 fanns dylikt åläggande för magistraten i stad och för kronobefallningsmannen på landet. Dessa bestämmelser förnyades sedan i reglementet för ett av de bolag, som äro avläggare av nämnda inrättning, nämligen Städernas Allmänna Brandstodsbolag och ehuru bestämmelserna visserligen endast gällde för i detta företag brandförsäkrade byggnader, utbildades dock ifråga om städerna en praxis, som blev till fördel även för senare tillkomna brandförsäkringsbolag, vars reglementen icke fastställts av Konungen.

Genom 1874 års brandstadga blev denna praxis lagstadgad beträffande städer och andra samhällen, för vilka brandstadgan gällde. För landsbygden funnos inga motsvarande lagbestämmelser, och undersökning efter eldsvådor gjordes där i regel endast efter hemställen från försäkringsbolaget. Den nya instruktionen för landsfiskalerna 1917 gav icke landsfiskalen rätt till ersättning för resor och utlägg i tjänsten, såvida icke något brott kunde misstänkas, och denna omständighet invercade givetvis på vederbörandes intresse för dylika undersökningar.

Den 1918 utfärdade instruktionen för stadsfiskaler innehåller visserligen icke heller något åläggande att verkställa undersökning efter brand, men för städerna gällde fortfarande 1874 års brandstadga.

1918 års sakkunniga hade i sitt förslag till brandstadga infört en paragraf rörande polisundersökning efter brand,

men denna innehöll endast vissa direktiv för vad som borde utredas, när undersökning verkställdes, icke något föreläggande, att sådan skulle äga rum. De sakkunniga ansågo nämligen att då för landsbygden intet stöd i lag för sådant föreläggande fanns, borde icke heller det för stad dittills gällande stadgandet bibehållas.

I maj 1921 framhöllo brandförsäkringsbolagen i en gemensam skrivelse till regeringen vikten av noggranna och mer effektiva polisundersökningar efter eldsvåda och samma synpunkter framhölls också i det yttrande över förslaget, som av Svenska Brandskyddsföreningen på hösten samma år avgavs. Någon hänsyn till dessa framställningar togs emellertid ej i regeringspropositionen, där även de sakkunniges förslag till direktiv utelämnades.¹ Departementschefen ansåg nämligen, att lämpligheten av dylika direktiv kunde ifrågasättas. En ny lag om polisväsendet var vid denna tid under utarbetande och det ansågs lämpligare att i denna reglera dylika frågor. Då denna lag utfärdades 6 juni 1925, innehöll den emellertid inga stadganden om sådan skyldighet.

De otillfredsställande förhållanden beträffande polisundersökning efter eldsvåda, som härigenom uppstått, föranledde samtliga i Sverige arbetande större brandförsäkringsbolag att i oktober 1931 till regeringen ingiva en gemensam skrivelse med hemställan om sådan ändring av lagen, att polisundersökning skulle bli obligatorisk efter varje brand samt att ersättning för resor och andra nödvändiga utgifter för sådan undersökning skulle utgå av statsmedel.²

Denna skrivelse behandlades av regeringen i samband med det förslag till ändring av polislagen, som måste företagas som följd av förslaget om inrättande av en statspolis. Över denna skrivelse inhämtade regeringen yttrande endast

---

¹ De infördes emellertid i Kommunikationsdepartementets handledning för stad, 60 §.

² Hur otillfredsställande förhållandena vid denna tid voro framgår av en senare företagen undersökning, som visade att av 3 005 under åren 1922—1933 timade eldsvådor endast 369 blivit föremål för polisundersökning. (Redogörelse över Skånska lantbrukets brandskyddskommittés verksamhet.)

från tvenne myndigheter, nämligen länsstyrelsen i Gävleborgs län och från Statskontoret. Den förra förklarade sig dela brandförsäkringsbolagens åsikt, att förhållandena voro otillfredsställande och tillstyrkte bolagens förslag. Statskontoret avstyrkte däremot förslaget och ansåg, att det ur statens synpunkt vore tillräckligt om polisundersökning efter eldsvåda vidtogs endast då denna stod i samband med brott eller då grundad anledning förefanns att misstänka att så varit förhållandet. Om vederbörande försäkringsgivare även i andra fall önskade dylik undersökning, borde han också påtaga sig de därav betingade kostnaderna.

Genom länskungörelse av 27 januari 1932 förordnade emellertid länsstyrelsen i Gävleborgs län sina underordnade polismän att, efter mottagen underrättelse om eldsvåda av nämnvärd omfattning eller av misstänkt natur, omedelbart begiva sig till brandplatsen för verkställande av noggrann undersökning — »såvida det icke är uppenbart, att polismyndighetens ingripande är opåkallat — samt att om förhållandet snarast underrätta landsfogden».

I Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen 1932 (nr 178) med förslag till ändring av lagen den 6 juni 1925 om polisväsendet i riket yttrar statsrådet såsom sin åsikt, att det är av synnerlig vikt, att polisundersökning efter eldsvåda kommer till stånd så snart som möjligt. »Helst bör vid eldsvåda en sådan undersökning ske redan medan branden pågår.» I motsats till vad statskontoret yttrat säger han, att det icke kan anses rimligt, att på grund av de med en sådan polisundersökning förenade kostnaderna avstå från sådana åtgärder, som kunna leda till ertappande av förövare av ifrågavarande slags grova brott. Beträffande den av länsstyrelsen i Gävle utfärdade kungörelsen, säger han vidare att »redan gällande bestämmelser alltså hava ansetts medgiva vidtagande av åtgärder i den utsträckning, som jag här är beredd att förorda». Detta yttrande avsåg dock endast frågan om ersättning till polisman för tjänsteresa för undersökning efter brand, icke frågan om förordnande att verkställa sådan undersökning. Härom säger departementschefen, att

man icke rimligen kan gå så långt som att föreskriva obligatorisk polisundersökning efter varje eldsvåda.

Lagen om polisväsendet blev därför icke heller ändrad på denna punkt, men genom Kungl. kungörelsen av 24 november 1932 medgavs polisman rätt till ersättning för tjänsteresa, företagen för undersökning med anledning av eldsvåda, »såframt icke vid resans anträdande bort vara uppenbart, att eldsvådan icke påkallade åtgärd av polismyndighet».

Önskemålet om obligatorisk polisundersökning efter varje brand gjorde sig dock alltjämt gällande, enär, om en del eldsvådor blevo undersökta och andra icke, allmänheten lätt kunde få den uppfattningen att misstanken riktats mot dem, som blevo föremål för undersökningen, varigenom hela proceduren med polisundersökning kunde komma i misskredit.

Ett steg i riktning mot uppnåendet av detta mål togs vid det möte, som på initiativ av Svenska Brandskyddsföreningens ordförande, landshövding Lübeck, i samråd med de båda skånska länscheferna sammankallades i Malmö den 15 augusti 1933 i avsikt att söka nedbringa den oproportionellt höga brandskadefrekvensen på Skånes landsbygd. Den kommitté, som tillsattes på detta möte, »Skånska lantbrukets brandskyddsdag», hemställde hos de båda skånska länsstyrelserna om utfärdande av förordnande för samtliga polismyndigheter i länen att så snart som möjligt efter erhållen underrättelse om eldsvåda vidtaga åtgärder för undersökning av brandorsaken och, om denna icke inom 48 timmar efter brandens uppkomst kunnat utredas, begära biträde från statspolisen. Detta bifölls också. Sedermera har Svenska Brandskyddsföreningen riktat liknande hemställan till samtliga övriga länsstyrelser, en hemställan, som även i de flesta fall tillmötesgått.

Brandskyddsföreningen har emellertid insett, att det icke är tillräckligt att polisundersökning efter brand göres, det är också av stor betydelse, att sådan undersökning göres på ett sakkunnigt sätt och av kompetenta polismän. Föreningen har därför i samråd med högt kvalificerade personer inom

polisväsendet låtit utarbete en handbok för sådant ändamål och dessutom hos brandförsäkringsbolagen utverkat anslag till kurser i brandorsaksundersökningar för landsfiskaler och polismän samt från samma håll utverkat en donation på 50 000 kronor till ett kriminaltekniskt institut vid Stockholms högskola. Inom Brandskyddsföreningen har också inrättats en brandorsakscentral med huvudsaklig uppgift att biträda såväl polismyndigheter som försäkringsanstalter vid utredning av brandorsaker och framförallt vid uppspårande av mordbrännare. Slutligen kan nämnas, att på Brandskyddsföreningens bekostnad hos statspolisen föres ett kortregister över alla personer, som drabbats av eldsvåda.

Genom alla dessa åtgärder har denna fråga numera kommit i ett betydligt gynnsammare läge än förut och de resultat, som redan visat sig, giva goda förhoppningar för framtiden.

III. Brandordningar.

Som av 2 och 25 §§ i brandstadgan framgår, skall på varje plats, där stadgan i någon form gäller, det må vara stad, köping, municipalsamhälle, stationssamhälle eller landskommun, finnas en brandordning, som närmare reglerar brandväsendet på platsen. Brandstadgan giver, så som den nu är utformad, direktiv huru brandordningen skall upprättas samt fastställer den ram, inom vilken vissa prestationer kunna åläggas en kommun eller enskild person. Detaljbestämmelserna härom skola införas i brandordningen.

Härav framgår också såsom något ganska självklart, att en brandordning icke borde kunna fastställas, utan att brandstadgan förut förordnats gälla, men så har verkligen varit fallet. Tills vidare äro inga komplikationer på grund av detta egendomliga förhållande kända, men givetvis kunna sådana lätt uppstå, exempelvis om brandchefen för släckning bereder sig tillträde till annan fastighet, än där eld utbrutit. Detta får, enligt brandstadgans 40 § icke hindras, men om brandstadgan icke gäller och brandordningen icke innehåller någon dylik föreskrift, så kan brandchefen göras ansvarig för den skadegörelse, som förorsakats.

1918 års sakkunniga hade tänkt sig frågan ordnad på annat sätt. De hade i sitt förslag till brandstadga infört allt, som enligt den med tiden vunna erfarenheten måste betraktas som allmängiltigt och av gemensamt gagn för brandväsendet i varje ort och dessutom uppställt normer för brandstyrkan, brandbefälets kompetens m. m., beroende på samhällets storlek. Enligt deras förslag skulle brandväsendet i ett samhället således i stora drag kunna ordnas genom

brandstadgan, under det att åt brandordningen endast skulle överlåtas att bestämma de speciella angelägenheter, som betingades av de lokala förhållandena. De sakkunniga hade alltså frångått den typ, som representerades av 1874 års brandstadga, nämligen att utgöra en ram, inom vilken varje samhälle skulle ordna sitt brandväsen efter behag.

Regeringspropositionen frångick emellertid detta förslag och återgick i stort sett på 1874 års stadgetyp. Departementschefen uttalade nämligen att den omständigheten, att en föreskrift var av allmängiltig karaktär icke nödvändiggjorde dess införande i en för hela landet gällande förordning; en sådan föreskrift kunde lika väl införas i den för varje ort gällande brandordningen. En del dylika bestämmelser medtogos dock i stadgans 13 kap.

Genom den omarbetning av de sakkunnigas utförliga förslag, som företogs inom kommunikationsdepartementet och de ytterligare justeringar, som sedan gjordes inom första lagutskottet och i riksdagen, blev den nya brandstadgan, i likhet med den förut gällande, i stort sett en ram, inom vilken varje samhälle ägde att ordna sitt brandväsen genom lokala brandordningar. Den nya stadgan innebar emellertid så många förändringar i vad förut gällt, att förut fastställda brandordningar måste ersättas med nya eller åtminstone grundligt omarbetas.

Vid denna ny- och omarbetning var det givetvis av stor vikt att de lokala brandordningarna utformades på ett lämpligt och, så mycket som möjligt, likformigt sätt. Endast om de utarbetades så, att de fullt ut motsvarade brandstadgans krav att innehålla »de föreskrifter, som utöver i denna stadga eller eljest i vederbörlig ordning meddelade bestämmelser äro erforderliga för fullständigt och ändamålsenligt ordnande av stadens brandväsen», kunde brandskyddets krav anses tillräckligt tillgodosedda.

Detta insåg också tydligen departementschefen, då han i sitt yttrande till statsrådsprotokollet framhöll vikten av att vid tiden för den nya stadgans ikraftträdande normaltyper för olika brandordningar upprättades och tillhandahöllos vederbörande kommuner.

I enlighet med detta uttalande uppdrog statsrådet Lübeck, som då var chef för Kommunikationsdepartementet och som även insåg betydelsen härav, på sommaren 1923 åt revisionssekreterare E. T. Vitell och vice brandchefen i Stockholm C. G. Borgenstierna att i egenskap av sakkunniga inom departementet biträda vid utarbetande av dylika normaltyper för brandordningar. Två sådana förslag utarbetades, ett för städer och andra samhällen, för vilka brandstadgans avdelning I skulle tillämpas, och ett för landsbygd.

Innan dessa förslag överlämnades till departementet, gjorde de båda sakkunniga hemställan till brandförsäkringsbolagen att utse några representanter för att tillsammans med de sakkunniga granska förslagen. Även Svenska Landskommunernas Förbund begärde och fick tillstånd att delta i denna granskning. Efter vissa smärre ändringar dels vid denna granskning och dels inom Kommunikationsdepartementet, utgingo handledningarna från departementet bland »Statens offentliga utredningar» (n:o 63/1923 och n:o 23/1924).

Ett ytterligare steg i strävandet att ernå för alla kommuner fullt lämpliga brandordningar tog Kommunikationsdepartementet, då det uppdrog åt revisionssekreterare Vitell att stå länsstyrelserna till tjänst med granskning av underställda förslag. Denna granskning inriktades givetvis huvudsakligen på den juridiska sidan av förslagen.

För att i möjligaste mån även tillvarataga de brandtekniska synpunkterna hänvände sig på våren 1924 de brandförsäkringsanstalter, vilka för handläggande av frågor rörande brandväsendet hava ett gemensamt organ i »Kommittén för brandsläckningsväsendets ordnande i Sveriges städer och köpingar», till Kommunikationsdepartementet med erbjudande att stå länsstyrelserna till tjänst med sakkunnig granskning ur brandskyddssynpunkt av underställda förslag. Från departementet utgick till alla länsstyrelser meddelande härom.

Brandordningar för städer, köpingar och municipalsamhällen.

Kommunikationsdepartementets »handledning vid utarbetande av brandordning för städer, köpingar och municipalsamhällen» är uppställd efter samma principer som brandstadgan; kapitelindelningen och även kapitelrubrikerna följa stadgan så troget som möjligt. I handledningen lämnas överallt, där sådant är möjligt, förslag till formulering av varje paragraf. En stor del av de föreslagna bestämmelserna utgöres av sådana allmängiltiga föreskrifter, som departementschefen ansåg böra utgå ur brandstadgan och införas i brandordningarna, och äro delvis direkt avskrivna ur de sakkunnigas ursprungliga förslag till brandstadga. I vissa punkter, t. ex. brandstyrkans organisation, hava givetvis inga exakta formuleringar kunnat föreslås, enär brandväsendet icke kan organiseras på samma sätt i olika samhällen, icke ens i samhällen av samma storlek. Där har dock i enlighet med det ursprungliga stadgeförslaget uppställts vissa riktlinjer för, hur brandstyrkan bör organiseras i samhällen av olika storlek.¹ Kapitlet om »brand- och livräddningsredskap» har icke heller kunnat exakt formuleras, men exempel på lämpliga stadganden hava lämnats.

Kapitlet »om brandsyn» har kunnat göras ganska kortfattat på grund av brandstadgans utförliga föreskrifter härom.

Kapitlet »om sotning» är till stor del avskrivet ur det ursprungliga stadgeförslaget och upptager samma sotningsfrister, som funnos där.

Kapitlen »om allmänna försiktighetsåtgärder till förebyggande av eldsvåda» och »om förfarande vid eldsvåda» bestå till största delen av sådana allmängiltiga föreskrifter som uteslutits ur det ursprungliga förslaget.

Handledningen kompletterar således brandstadgan på ett förträffligt sätt — om den följes. Men då inget tvång att följa den finnes, har så givetvis icke alltid varit fallet. Särskilt ifråga om sådana föreskrifter, som kunna förorsaka ökade utgifter för samhället eller dess innebyggare, har ten-

¹ Jämför sid. 54.

densen helt naturligt gått ut på en modifiering av handledningens förslag i förbilligande syfte. Dessa föreskrifter röra huvudsakligen brandstyrkans organisation samt brandredskap och sotning.

I äldre samhällen, där brandstadgan för rikets städer förut gällt och således även brandordning funnits, har den nya brandordningen i allmänhet följt den gamla i sak, ehuru icke i form, i det att handledningens uppställning så gott som undantagsvis följts. Härigenom har en viss likformighet mellan olika samhällens brandordningar ernåtts, vilket givetvis varit av stort värde. Avsevärda förbättringar av brandväsendet har den nya stadgan emellertid framtingat i alla sådana mindre samhällen, där förut endast allmän brandkår fordrats. Den nya stadgan föreskriver ju såväl avlönad borgarbrandkår som allmän brandkår. En fast brandkår, om ock liten, har därför överallt i dessa samhällen måst organiseras. Vanligen har det rört sig om en styrka på 12—20 man, beroende på samhällets storlek och med i regel 12 övningar per år. I enlighet med brandstadgans föreskrift skall en sådan kår bindas »för avtalad tid», vilket vanligen sker medelst kontrakt med tre månaders ömsesidig uppsägning. Om borgarbrandkåren sedan i enlighet med brandstadgans 5 § 4 mom. ersatts med frivillig brandkår, d. v. s. är oavlönad, spelar i brandtekniskt avseende mindre roll.

I och med organiserandet av en sådan kår följer även, att den »förmedelst ändamålsenlig alarmeringsanordning» skall kunna inkallas till tjänst å varje tid på dygnet. De alarmeringssystem, som kunna komma ifråga i mindre samhällen äro brandtelegraf, sirén och brandlurar. Det sistnämnda systemet har undantagsvis godkänts i något ekonomiskt mindre väl situerat samhälle med ett par hundra invånare. Sirén har godkänts i något större samhällen, men för samhällen på omkring 2 000 invånare och däröver har i regel fordrats brandtelegraf eller åtminstone elektriska alarmeringsklockor hos manskapet i förbindelse med någon central (polisstation, telefonstation eller dylikt).

Det är emellertid icke tillräckligt med en fast brandkår och alarmeringsinrättning. En sådan kår måste också för-

ses med lämplig redskap för att den skall få något existensberättigande. Som redskap, lämplig för sådan liten kår, kan en handkraftspruta givetvis icke komma ifråga. Endast en motorspruta passar, såvida icke vattenledning finnes. En mindre motorspruta fordras därför alltid och ibland också en utryckningsbil. Tack vare förenade åtgöranden av länsstyrelserna och deras sakkunniga rådgivare har det i regel varit möjligt att åstadkomma åtminstone en motorspruta.

På så sätt har den nya brandstadgan åstadkommit en grundlig omvandling av brandväsendet i en hel del äldre småsamhällen, särskilt municipalsamhällen, men även köpingar och några mindre städer.

En ännu större betydelse har emellertid den nya brandstadgan fått för alla de tätbebyggda samhällen, för vilka brandstadgan för rikets städer förut icke tillämpats, men som sedan ombildats till municipalsamhällen och således flyttats upp till med stad i detta avseende jämförbara samhällen. För dessa skall nu brandstadgans avdelning I tillämpas. Dessa nya samhällen, som förut knappast haft något brandförsvaret, utgöra för närvarande minst ett 60-tal. I dessa nya municipalsamhällen har icke endast brandsläckningen måst organiseras utan även brandsyn och sotning måst ordnas enligt brandstadgans bestämmelser för stad.

En fråga, som för mindre samhällen är svår att lösa på ett tillfredsställande sätt, men som för brandväsendet är av stor betydelse, är vilka fordringar som i sådana samhällen skola ställas på brandchefens kompetens. Som förut sagts, (sid. 57) föreslogs i regeringens stadgeförslag att »till brandchef och vice brandchef må ej utses annan än den, som är i sitt yrke väl förfaren och vitsordad samt besitter goda befälsenskaper». Dessa fordringar, som väl måste anses ganska moderata, ansågos dock av lagutskottet för stränga och brandstadgan innehåller nu inga kompetensfordringar, endast stadgandet, att länsstyrelsen skall pröva den tillsattes lämplighet för befattningen. I brandordningen måste emellertid några fordringar av ett eller annat slag uppställas. De fordringar, som nu finnas i de olika brandordningarna äro högst varierande, allt efter samhällenas storlek och eld-

farlighet. I medelstora och större städer fordras fullständig utbildning vid yrkesbrandkår. För mindre städer har kunnat föreskrivas någon månads utbildning vid yrkesbrandkår, men för de minsta samhällena har man fått nöja sig med blygsammare fordringar t. ex. »genom undervisning vid yrkesbrandkår eller på annat sätt förvärvade insikter och praktisk erfarenhet i brandtjänst». I detta sammanhang kan erinras om att Svenska Brandskyddsföreningen uppställt vissa riktlinjer för utbildning av brandbefäl. I dessa riktlinjer särskiljas brandbefälet i tre kategorier, avsedda för samhällena av olika storlek. Genom föreningens försorg har också kurser för utbildning i enlighet med dessa riktlinjer hållits. Ett önskemål vore givetvis, att för dylika riktlinjer erhålla statlig auktorisation. Inom Brandskyddsföreningen pågår f. n. utredning såväl härom som om utbildningskurser även för brandunderbefäl.¹

Sotningsbestämmelserna variera i hög grad i de olika samhällenas brandordningar. De sotningsfrister, som föreslås i handledningen, äro avskrivna ur det ursprungliga stadgeförslaget, men förklaras där vara de kortaste som torde behöva komma i fråga. Regeringsförslagets sotningsfrister voro ju också i regel dubbelt så långa. Det oaktat har en stor del samhällena följt handledningens förslag. Men många hava sedan ångrat sig och begärt fastställelse å ändring av brandordningen, avseende förlängda sotningsfrister.

För att ernå lättnad i sotningsbesvären har också en hel del samhällena utformat sina brandordningar på så sätt, att olika sotningsfrister fastställts för olika delar av samhället, således för den tätast bebyggda delen jämförelsevis korta frister, för de därutanför belägna villaområdena, om sådana finnas, något längre och för den egentliga landsbygden ännu längre frister.

För invånarna i de nya samhällena, som inträtt i de stadslänkande samhällenas krets, har givetvis den del av brandstadgan, som omfattar sotningsbestämmelserna i särskilt hög grad varit en källa till ökade utgifter. Förut har

¹ Se R. Götherström: Brandskyddets utveckling i Sverige åren 1925—1936, sid. 124.

kanske husägaren själv sotat sina skorstenar eller någon kringvandrande »sotare» utfört arbetet någon gång om året. Nu måste all sotning utföras av yrkesutbildad skorstensfejare mot av länsstyrelsen fastställd taxa och betydligt of-tare än som förut skett. I sådana nya samhällen har det många gånger varit svårt att få vederbörande att fatta be-hovet av så täta sotningar, som måst föreskrivas, trots att fristerna ofta förlängts intill gränsen av det tillrådliga.

Man har ofta som argument mot dessa fordrade »ideliga sotningar» framhållit, att soteld aldrig förorsakat någon eldsvåda inom samhället. Och ett sådant påstående har nog i allmänhet varit riktigt, men vederbörande har därvid för-bisett soteldens efterverkningar. Genom den starka påfrest-ning skorstensstocken utsättes för vid en soteld, kunna gi-vetvis lätt uppstå sprickor, som senare kunna åstadkomma brand. Sådana eldsvådor rubriceras i statistiken icke såsom förorsakade av soteld utan av »sprickor i eldstad eller rök-gång», men kunna i många fall ledas tillbaka till en förut inträffad soteld. Och sådana eldsvådor äro i regel av en helt annan farlighetsgrad än de av sotelden direkt föror-sakade.

Enligt brandförsäkringsbolagens statistik för åren 1922—1931 upp-tager rubriken »soteld» ett ersättningsbelopp av kr 387 256:— och rubriken »sprickor i eldstad eller rökgång» kr. 14 701 264:—.

I detta sammanhang kan erinras om den cirkulärskri-velse angående sotning av vedeldade värmeledningsspan-nor, som Kommittén för brandsläckningsväsendets ordnande i Sveriges städer och köpingar i februari 1933 tillställde samt-liga länsstyrelser.

Denna skrivelse föranleddes av den vid denna tid tilltagande och av myndigheterna förordade användningen av ved som bränsle till värmeledningsspannor. Enligt Kommitténs åsikt nödvändiggjorde detta tätare sotning än som föreskrevs i brandordningarna. Kommittén hemställde därför, att länsstyrelserna skulle hos samhällenas brand-styrelser påyrka sådan tillämpning eller komplettering av gällande brandordning, att sotningsfristerna för vedeldade värmeledningsspan-nor fastställdes till högst en månad.

Övriga kapitel i handledningen hava i regel följts så gott som ordagrant i de nya brandordningarna. Detta innebär en stor fördel, särskilt då det gäller bestämmelser, som beröra allmänheten och därför böra vara så likartade som möjligt för olika platser. Flera av dessa allmängiltiga föreskrifter, som numera finnas i så gott som alla brandordningar äro av stor betydelse ur brandskyddssynpunkt. Bland dem kan särskilt framhållas skyldigheten för envar att, så vitt i hans förmåga står, tillse, att eldstäder och rökgångar samt elektriska anläggningar äro utan fel, som kunna förorsaka eldfara, och om sådant fel uppstår genast vidtaga åtgärder för dess avhjälpande (handledningen 44 §). Underlåtelse härutinnan är belagt med straff och kan följaktligen, om eldsvåda därigenom förorsakas, även medföra förlust av brandskaderersättning.

Ett par andra värdefulla föreskrifter, som även i regel införts i brandordningarna, avse skorstensfejarens skyldigheter att med noggrann uppmärksamhet följa alla byggnadsföretag och därvid tillse, att eldstäder, rökgångar m. m. bliva författningsenliga och lämpliga för sitt ändamål samt att efter byggnadsnämndens anmodan avgiva besiktning sinstrument över dylika eldstäder innan de få användas (handledningen 34 §).

Om dessa föreskrifter följas, måste de bliva av stort värde för brandsäkerheten, men tyvärr är så icke överallt fallet. Det första åliggandets värde är ju beroende på skorstensfejarens eget intresse för framtida brandskydd och det senares värde är beroende av, om byggnadsnämnden anmodar honom att verkställa slutbesiktning av en nybyggnad. Om icke i byggnadsordningen finnes någon bestämmelse härom, förekommer det nog sällan att dylik anmodan göres. Från brandskyddshåll försökte man få in föreskrifter härom i de nya byggnadsordningar, som måste utarbetas efter 1931 års byggnadsstadga, men med ringa resultat. Då de till länsstyrelserna för fastställelse insända förslagen till nya byggnadsordningar granskades av experter inom Svenska Brandskyddsföreningen, hemställde dessa undantagslöst, att föreskrift om obligatorisk slutbesiktning skulle införas i

byggnadsordningen. I en del fall skedde så, men i de flesta fall icke, när en sådan föreskrift ansågs medföra kostnader för husägaren.

Det stora flertalet brandordningar för städer, köpingar och municipalsamhällen äro således, trots alla detaljlikheter, ganska lika varandra, men undantag finnas givetvis.

En del mindre municipalsamhällen, belägna utanför en större stad, hava ordnat sitt brandsläckningsväsende genom sådan överenskommelse med staden, att en viss släckningshjälp därifrån kan påräknas, såvida stadens brandkår icke är fullt upptagen med eldsvåda inom eget område. I samhällets brandordning finnes då en föreskrift om den brandstyrka, som skulle funnits om sådan överenskommelse ej träffats, men därjämte en bestämmelse om att så länge överenskommelse om släckningshjälp med staden gäller, endast en del av denna brandstyrka behöver upprätthållas.

Mellan en del närbelägna municipalsamhällen har också kommunalförbund med gemensamt brandväsen bildats, men dessa fall äro ganska få.

Slutligen kan nämnas, att i ett par fall brandordning, grundad på brandstadgans avdelning I, fastställts för en hel landskommun, varvid dock strängare föreskrifter i vissa avseenden utfärdats för tätbebyggda delar och lindrigare för landsbygden.

Brandordningar för landsbygden.

Kommunikationsdepartementets handledning vid uppgörande av brandordningar för landskommuner är uppställd efter samma grunder och med i huvudsak samma kapitelindelning som handledningen för stad. Men den är utarbetad med tanke på rena landsbygdskommuner och tager så gott som ingen hänsyn till inom sådana kommuner belägna tätare bebyggda samhällen. De av departementet tillkallade sakkunniga, som utarbetat de båda handledningarna, säga också, att den är avsedd att »lämna vägledning vid utarbetandet av landskommunernas brandordningar. Helt naturligt är på landsbygden det förebyggande brandskyddet av den största betydelse. Själva släckningsväsendet intager där,

åtminstone då det ej är fråga om ett tätt bebyggt område, en mera undanskymd ställning. Förslagets bestämmelser om brandsyn och sotning samt om allmänna försiktighetsmått till förebyggande av eldsvåda äro därför de viktigaste».

Denna uppfattning av det åt dem givna uppdraget hava de sakkunniga givit flera uttryck åt i sitt förslag. Så t. ex. i kapitlet om brandstyrka, där de föreslå, att kommun uppdelas i brandrotar och det tjänstepliktiga manskapet uppdelas i lag med en förman inom varje rote. I en anmärkning påpekas dock, att inom tättbebyggda delar av kommun eller vid industriella anläggningar borgarbrandkår eller frivillig brandkår bör organiseras. Ifråga om brandredskap talas endast om handkraftsprutor. Sotningsbestämmelserna äro mycket kortfattade, endast två sotningsfrister föreslås, nämligen ett år för eldstäder i vanliga boningshus och 3 månader för eldstäder, där starkare eldning förekommer. För de vanligaste eldstäderna, köksspisar i vanliga boningshus, föreslås således 12 gånger så lång sotningsfrist som föreslagits i handledningen för städer. Bestämmelserna om allmänna försiktighetsmått till undvikande av eldfara och om förfarandet vid eldsvåda taga också huvudsakligen sikte på förhållandena på rena landsbygden.

Härav framgår tydligt, att de sakkunniga mycket litet beaktat de tättbebyggda samhällena på landsbygden, utan huvudsakligen tänkt på landskommunen såsom helhet. Förmodligen har deras tanke varit, att landskommunerna skulle i större omfattning frivilligt begära tillämpandet av brandstadgan, men utvecklingen har icke gått i denna riktning. Endast ett försvinnande fåtal av Sveriges landskommuner har gjort så och länsstyrelsens maktbefogenhet i detta avseende är ganska begränsad. Endast om inom en kommun funnits något tättbebyggt område eller någon eldfarlig inrättning, har länsstyrelsen kunnat ålägga kommunen att tillämpa stadgan. Har sådant tättbebyggt område funnits, har föreläggande kunnat göras, men i de flesta fall har tillämpningen av stadgan då begränsats till detta område. Någon nämnvärd hjälp vid utarbetande av lämplig brand-

ordning för ett sådant område lämnar den utgivna handledningen emellertid icke.

Trots detta torde för närvarande¹ finnas fastställda minst ett 150-tal för dylika samhällen lämpade brandordningar, därav ensamt i de småländska länen omkring 60; brandordningar, som juridiskt sett i de flesta fall men ej alltid (jmf. anm. till 26 §) stödja sig på brandstadgans avdelning II men i brandtekniskt hänseende närma sig brandordningarna för stad. Att detta varit möjligt kan till största delen tillskrivas respektive länsstyrelsens intresse för brandskyddet inom sina län.

Länsstyrelserna hava emellertid i regel icke nöjt sig med att ålägga vederbörande att upprätta brandordningar, utan även anmodat brandkonsulenterna i länen att uppgöra förslag till ordnande av brandväsendet med frivilliga brandkårer och modern brandredskap, förslag som sedan i allmänhet kunna realiserats, ehuru många gånger först efter långvariga underhandlingar (jmf. 30 §, Norra Solberga kommun).

De brandordningar, som på detta sätt fastställts för stationssamhällen och andra tätare bebyggelser på landsbygden, skilja sig från brandordningarna för städer och dylika samhällen endast genom något mildare fordringar. Brandkårer äro i regel frivilliga kårer på 12 à 15 man med övning 8 à 10 gånger om året. De äro oftast utrustade med en mindre motorspruta och ibland också med utryckningsbil, alarmeringen sker medelst lurar eller sirén (s. k. tyfon). Dessutom finnes alltid allmän brandkår. I brandsynenämnden, som enligt brandstadgan skall bestå av 2 eller 3 av kommunalfullmäktige utsedda personer, är brandchefen alltid ordförande. Sotningen utföres av yrkesutbildad skorstensfejare, vanligen bosatt i något närbeläget större samhälle, och mot av länsstyrelsen fastställd taxa. Sotningsfristerna måste givetvis tillåtas något längre än i städer och liknande samhällen, där brandstadgans avdelning I tillämpas, men äro i regel kortare än enligt handledningen för lands-

¹ Hösten 1937.

bygden. Dessutom har brandordningen i flera punkter utfyllts med från handledningen för stad hämtade förebyggande brandskyddsföreskrifter. Härigenom har på det hela taget fullt tillfredsställande brandordningar åstadkommits.

I de flesta fall gäller en sådan brandordning endast i själva samhället, men om kommunen lämnar bidrag till en frivillig brandkår därstädes, vilket ofta förekommer, är brandkåren givetvis pliktig att utföra släckningsarbete inom hela kommunen.

Kommunalstämma, som upprättat brandordning för två områden inom kommunen, har ansetts befogad att bevilja årligt anslag till en brandkår där, vilket anslag skulle utgöra ersättning för kårens skyldighet att inom hela socknen kostnadsfritt biträda vid eldsläckning. »Övriga kostnader för nyanskaffning och underhåll skulle bestridas av vederbörande tillämpningsområden enligt bestämmelser, som de själva komma att besluta». Kungl. Maj:ts utslag i Regeringsrätten den 5 november 1930.

Som ovan nämnts har det i enstaka fall förekommit, att brandstadgan kommit till tillämpning för en hel landskommun. Finnes inom en kommun, där så skett, ett stations-samhälle eller dylik bebyggelse, har brandväsendet centraliserats till detta samhälle på så sätt, att där bildats en frivillig brandkår med lämplig materiel och med skyldighet att utföra släckningsarbete inom hela kommunen. I detta fall är i regel varje inom hela kommunen boende och enligt brandstadgan tjänstepliktig person skyldig biträda vid eldsläckning. I några fall har också föreskrivits, att en viss materiel, handkraftsprutor, slang m. m. skall placeras på vissa ställen inom kommunen som en första hjälp, innan frivilliga brandkåren hinner ingripa. Bestämmelserna om brandsyn och sotning samt övriga förebyggande brandskyddsföreskrifter skola då givetvis gälla för hela kommunen.

I kommuner, där inga större samhällen finnas, endast mindre byar, och där således frivilliga brandkårer svårligen kunnat bildas, har handledningen i huvudsak kunnat följas. Men dessa fall äro mycket få.

I en del kommuner, belägna utanför en större stad, från vilken släckningshjälp kan påräknas, finnas brandordnin-

gar, som endast omfatta förebyggande brandskyddsbestämmelser och ingenting om eldsläckningsväsendet. Det senare har ordnats genom överenskommelse med den närliggande staden. Om inom en sådan kommun finnes ett municipalsamhälle, begränsas kommunens brandordning till dess icke municipala delar.

Ett landsbygdssamhälle, som är beläget inom flera kommuner, kan icke ordna sitt brandväsen utan att kommunalförbund i enlighet med lagen av 13 juni 1919 bildas.

Landsfiskalen i ett distrikt, inom vilket ett stationssamhälle, beläget inom två kommuner, fauns, hade hos länsstyrelsen förordat, att brandväsendet inom samhället borde ordnas på ett effektivare sätt. Även ortsbefolkningen ansåg detta önskvärt och uttalade sig för ett gemensamt brandväsen. På förslag av Kommittén för brandsläckningsväsendets ordnande i Sveriges städer och köpingar antogo båda kommunerna en likalydande brandordning med gemensamt utsedd brandstyrelse och gemensam brandstyrka samt överenskommo om viss fördelning av kostnaderna. Denna brandordning fastställdes av länsstyrelsen. Senare anförde emellertid den ena kommunen underdåniga besvär över kostnadsfördelningen. Regeringsrätten hemställde, att Kungl. Maj:t måtte återförvisa ärendet till länsstyrelsen, enär brandordning för delar av två kommuner icke kunde mot grunderna för gällande kommunalförvaltning fastställas i annan ordning än som stadgades i lagen om kommunalförbund den 13 juni 1919. Kungl. Maj:t i statsråd beslöt i enlighet härmed den 26 april 1929.

Något kommunalförbund bildades emellertid icke, utan saken ordnades på det sättet, att samhället blev municipalsamhälle.

Brandordningarna för landsbygden äro helt naturligt av mycket varierande beskaffenhet, betydligt mer varierande än de för städer och liknande samhällen gällande. I de sistnämnda kunna visserligen detaljerna vara ganska skiftande, men brandordningarna för landsbygden visa även i sina huvuddrag högst olika former. Det är ju också klart att så skall vara fallet om hänsyn toges till de olika bebyggelseformer, som förekomma på landsbygden. Ett starkt hänsynstagande till de lokala önskemålen har också varit nödvändigt för att åstadkomma något resultat.

IV. Resultat av brandstadgans tillämpning.

En fråga, som osökt inställer sig är, vad brandstadgan av 15 juni 1923 åstadkommit ifråga om landets brandskydd över huvud taget. Har den haft någon synbar inverkan på brandskadornas antal och storlek? Denna fråga kan icke utan vidare besvaras med ja eller nej. Förutom att brandriskernas såväl antal som värden och omfattning ökas för varje år, tillkommer också den omständigheten, att det nutida samhällslivet medfört en väsentlig ökning av anledningarna till brand. Detta gäller icke blott inom industrier och eldfarliga upplag, exempelvis de nu överallt befintliga bensinupplagen, utan också inom det mer privata livet, inom lantbruk och hushåll, där elektriciteten alltmer kommit till användning för såväl drift som uppvärmning och eldfarliga vätskor numera användas i en utsträckning, som för ett par årtionden sedan icke kunde förutses. Många andra brandorsaker, som föregående generation icke kände till, skulle kunna framhållas. Det oaktat har det årliga sammanlagda brandskadebeloppet, som av nedanstående tabell (hämtad ur Sveriges officiella statistik) framgår, under de två sista decennierna hållit sig på ungefär samma nivå, dock med någon ökning för de senaste åren, beroende på stora industri-skador.

År	Försäkringsbelopp i millioner Kr.	Skador i Kr.	Skador i ‰ av försäkringsbelopp
1920	32 977	50 287 000: —	1,53
1921	32 664	42 868 000: —	1,31

År	Försäkringsbelopp i millioner Kr.	Skador i Kr.	Skador i ‰ av försäkringsbelopp
1922	30 954	35 192 000: —	1,14
1923	31 081	31 778 000: —	1,04
1924	31 500	24 320 000: —	0,77
1925	32 181	36 800 000: —	1,14
1926	33 084	30 121 000: —	0,91
1927	33 987	26 162 000: —	0,77
1928	35 116	30 842 000: —	0,88
1929	36 582	34 204 000: —	0,93
1930	37 748	33 162 000: —	0,88
1931	38 295	32 314 000: —	0,84
1932	38 614	32 797 000: —	0,85
1933	39 242	28 099 000: —	0,72
1934	40 255	28 906 000: —	0,72
1935	41 592	31 803 000: —	0,76
1936	43 510	38 719 000: —	0,89

Av dessa siffror kan utläsas, att brandskyddet — taget i vidsträcktaste bemärkelse — med framgång motverkat de ökade faromoment, som under denna tid uppstått. Detta glädjande förhållande får dock endast till en del tillskrivas den nya brandstadgan. Det förbättrade byggnads sätt, som under denna period vuxit fram, och som fått uttryck i 1931 års byggnadsstadga, jämte övriga nya förordningar för brandfarans minskande — hotellstadgan, förordningen om eldfarliga oljor, biograf- och filmförordningar m. fl. — hava givetvis också bidragit till resultatet. Härtill kommer den alltmer bland den stora allmänheten ökade förståelsen för brandväsendets betydelse som skydd för liv och egendom, en förståelse, som bl. a. tagit sig uttryck i den stora framgång, som den frivilliga brandkårsrörelsen, i huvudsak oberoende av brandlagstiftningen, kunnat inregistrera.

Den nya brandstadgan har dock varit av stor betydelse för brandskyddet, särskilt inom städer och liknande samhällen, där dess avdelning I är tillämplig. Inom dessa samhällen har en betydande utveckling åstadkommits såväl ifråga om det förebyggande brandskyddet som ifråga om eldsläckningsväsendet.

Ifråga om de samhällen, där brandstadgan för rikets städer redan förut tillämpades, kan främst framhållas betydelsen av, att stadgans giltighetsområde utsträckts över områden, som förut varit undantagna från alla brandskyddsföreskrifter. Vidare kan nämnas den ökade maktbefogenhet och det därmed förenade större ansvar, som lagts på brandchefen, och som också framtvingat högre kvalifikationer hos brandbefälet. Även de större krav, som nu ställas på skorstensfejarna, dels såsom yrkesutövare och dels såsom besiktningsmän vid brandsyn och eldstadsbesiktning äro av stor betydelse för det förebyggande brandskyddet. För de mindre samhällen av denna kategori, där brandstyrkan förut utgjorts endast av värnpliktig brandkår, har brandstadgans större krav på brandkårens organisation medfört en betydande ökning av effektiviteten, icke endast ifråga om själva brandstyrkan utan också ifråga om materielen. Slutligen kan erinras om alla de under dessa år tillkomna nya municipalsamhällen, som genom stadgans tillämpning fått ordnat brandförsvar.

Vad beträffar brandväsendet på landsbygden har också en del betydelsefulla resultat vunnits, trots de påtagliga svårigheter, som föreligga ifråga om möjlighet att bringa brandstadgans avdelning II i tillämpning. Men vad som hittills åstadkommits kan endast anses vara en ringa början till ett fullständigt ordnande av brandväsendet på landsbygden. De brandordningar, till antalet kanske bortåt 200, som för närvarande finnas för landsbygdsamhällen och kommuner, utgöra endast en bråkdel av vad som borde finnas. Hur många tätbebyggda landsbygdsamhällen, som för närvarande finnas i vårt land, och för vilka det vore önskvärt, att brandordningar funnos, är omöjligt att avgöra, men helt säkert rör det sig om ett eller annat tusental. Antalet järnvägsstationer och hållplatser i landet uppgår till omkring 4 000, av vilka dock många äro mycket obetydliga ur bebyggelsesynpunkt. Härtill kommer ett stort antal byar, fiskelägen och andra samhällen, som ej ligga vid järnväg. Och till sist cirka 2 400 landskommuner, av vilka för närvarande endast en obetydlig bråkdel äro underkastade brandstadgans bestämmelser.

Som härav framgår, återstår ännu mycket arbete, innan brandväsendet på landsbygden blir ordnat på ett sätt, som kan anses tillfredsställa rimliga anspråk. Detta arbete pågår visserligen alltjämt, men de hittills vunna resultaten av 14 års arbete giva icke stora förhoppningar om, att inom brandstadgans nuvarande ram ett tillfredsställande resultat någon sin kommer att uppnås. Andra vägar synas därför böra prövas.

Svenska Brandkårens Riksförbund har tagit som sin uppgift att söka ordna brandsläckningsväsendet på landsbygden oberoende av brandstadgan. Riksförbundet och tilldetsamma anslutna länsförbund ha också kunnat utföra ett framgångsrikt arbete ifråga om ordnandet av brandsläckningsväsendet på många håll på landsbygden, men det förebyggande brandskyddet är på de flesta av dessa platser försummat.

I det betänkande angående det civila luftskyddet i Sverige, som i februari 1937 överlämnades till civildepartementet av tillkallade sakkunniga, finnas upptagna 1 091 brandkårer, av vilka 1 060 då tillhörde Riksförbundet.¹ Dessutom skulle finnas 174 kårer, för vilka inga uppgifter erhållits.

Av ovannämnda 1 091 brandkårer äro 351 organiserade enligt brandstadgans avdelning I, de övriga 740 finnas inom landsbygdssamhällen och landskommuner, därav dock endast cirka 170 å platser, där brandordningar av ett eller annat slag gäller. En del av dessa brandordningar äro emellertid av äldre datum och icke överensstämmande med brandstadgan, en del äro sådana »privata» brandordningar, som utfärdats av fabriksägare eller andra för det lokala brandskyddet intresserade personer eller institutioner. I alla de övriga samhällena saknas varje slag av förebyggande brandskydds föreskrifter. Där finnas således brandkårer och brandredskap av jämförelsevis tillfredsställande beskaffenhet, men ingen regelbunden sotning och ingen annan brandsyn än den, som de lokala brandförsäkringsbolagen utföra i hos dem försäkrade fastigheter.

¹ Vid Riksförbundets 25-årsjubileum i augusti 1937 hade antalet ökat till 1 109 kårer.

I ovannämnda 740 samhällen och landskommuner finnes dock ett visst brandväsen — organiserade brandkårer samt brandredskap —, men i alla de övriga samhällena och kommunerna finnes ingenting, varken förebyggande brandskydd eller brandsläckningsväsen — om icke till det senare skall räknas en möjligen befintlig gammal »kyrkspruta».

Att en ändring av dessa förhållanden är av nöden framgår med full klarhet av de omfattande eldsvådor, som så gott som dagligen härja på landsbygden. En verkställd utredning, omfattande endast de båda skånska länen, har givit till resultat, att under åren 1921—1932 enbart det skånska lantbruket kostat landet över 43 milj. kronor i brandskador. Och dock bör bemärkas, att just å Skånes landsbygd Svenska Brandkårernas Riksförbund åstadkommit mer för brandsläckningsväsendets förbättring än i någon annan del av landet. Men det förebyggande brandskyddet är där liksom i andra landsändar försummat. Och även den bästa brandkår kan icke förhindra, att en bristfällig eldstad åstadkommer eldsvåda, men väl förminska skadans omfattning.

Svenska Brandskyddsföreningen, som huvudsakligen arbetar på det förebyggande brandskyddets förbättring, har beaktat dessa omständigheter och i juni 1935 hos Kungl. Maj:t hemställt om tillsättande av sakkunniga för att utreda behovet av dels statliga byggnadsföreskrifter för sådana delar av landet, där byggnadsstadgan icke gäller, speciellt rörande uppförande av eldstäder och rökgångar¹ samt skydd för husdjur, dels ändring av brandstadgan i vad avser brandsyn och sotning på landsbygden. Kungl. Byggnadsstyrelsen har hos Kungl. Maj:t tillstyrkt denna hemställan och anhållit att få bli representerad bland de sakkunniga. I maj 1937 gjorde Sveriges Skorstensfejaremästares Riksförbund i skrivelse till Kommunikationsdepartementet, med understrykande av denna Brandskyddsföreningens framställning, en ny

---

¹ Enligt en gjord utredning över brandskador å skånska landsbygden förorsakades 32 % av skadebeloppet av felaktiga eldstäder. Motsvarande siffror för civilrisker i samtliga städer, köpingar och municipalsamhällen under åren 1922—31 utgjorde 15 %.

hänvändelse i samma riktning. Något resultat av dessa framställningar har dock ännu¹ icke försports.

Ovannämnda hemställan avser således dels utfärdande av vissa enklare byggnadsbestämmelser, gällande för hela landsbygden, dels föreskrifter om obligatorisk sotning och brandsyn över hela landet. Dessa bestämmelser måste komplettera varandra, enbart det ena slaget av föreskrifter är icke tillräckligt. Strängare byggnadsbestämmelser kunna icke verka retroaktivt och med enbart sådana kan byggnadsbeståndet icke inom överkådlig tid förbättras. En lagstadgad brandsyn kan emellertid utdöma en brandfarlig byggnadsdel, men i många fall endast om den har gällande byggnadsbestämmelser att falla tillbaka på.

Detta Brandskyddsföreningens förslag överensstämmer delvis med 1918 års sakunnigas år 1921 framlagda förslag till lag om brandväsendet i riket, men är icke fullt så omfattande, och sammanfaller delvis också med den av herr Sundling vid 1923 års riksdag väckta motionen om obligatorisk brandsyn i alla kommuner, där brandstadgan icke tillämpas.² Dessa båda förslag ansågos då vara alltför mycket ingripande i de kommunala myndigheternas självbestämmanderätt för att kunna antagas. Sedan dess har emellertid förståelsen för brandskyddets betydelse i hög grad ökats, mer och mer kommer den stora allmänheten till insikt om, att varje brand medför en minskning av nationalförmögenheten, som icke återställes med att brandförsäkringsbolaget ersätter skadan, och som därför bör bekämpas. Ett lagförslag av samma art som det 1921 framlagda, skulle kanske nu mottagas med annan förståelse än då. Brandlagar av samma omfattning hava under senare år kunnat genomföras i Danmark, Tyskland och Finland. Även i Norge och England föreligga för närvarande utarbetade förslag till statliga bestämmelser för ordnandet av brandväsen, brandsyn och sotning på landsbygden. Då dylika lagar kunnat utfärdas i Finland med dess i allmänhet glest befolkade landskommuner, borde det icke vara omöjligt även i Sverige.

*

¹ December 1937.

² Se sid. 84.

Till sist må nämnas några ord om den vid flera tillfällen förut omnämnda sakkunskap, som stått till länsstyrelsernas förfogande vid behandling av brandordningsförslagen. I en del län har Svenska Brandkårens Riksförbunds länskon-
sulent eller brandchefen i residensstaden biträtt vid gransk-
ning av förslagen, men den huvudsakliga granskningen har
utförts av delegerade, utsedda av »Kommittén för brand-
släckningsväsendets ordnande i Sveriges städer och köpin-
gar» samt av Kommunikationsdepartementets sakkunnige,
dåvarande revisionssekreterare E. F. Vitell.

Kommitténs delegerade hade till 1 januari 1937 behandlat
sammanlagt 597 förslag från 332 platser. Av dessa voro
236 städer, köpingar och municipalsamhällen, för vilka
brandstadgans avdelning I tillämpas, och 96 landsbygdssam-
hällen och kommuner. Detta delegerades gransknings-
arbete fortgår alltjämt, numera huvudsakligen med revide-
ring av förut fastställda brandordningar samt granskning
av ett och annat förslag för landsbygdssamhällen. Det fåtal
nya förslag av denna senare art, som granskats av »Kom-
mittén» under de senaste åren, synes emellertid tyda på att
arbetet med uppgörande av förslag till brandordningar för
landsbygdssamhällen i någon mån stagnerat.

Revisionssekreterare Vitells granskningsarbete, som endast
pågick ett par år, omfattade ett hundratal platser, av vilka
en del sammanföll med av »Kommitténs» delegerade be-
handlade.

Även Svenska Brandskyddsföreningen och Sveriges Skor-
stensfejaremästares Riksförbund hava lämnat värdefulla bi-
drag vid den omdaning av brandväsendet, som blivit följden
av 1923 års brandstadga.

BILAGOR

I.Handledning¹ vid utarbetandet av brandordningar för städer, köpingar och municipalsamhällen.

Jämlikt statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet av Kungl. Maj:t givet bemyndigande uppdrogs den 15 juni 1923 åt revisionssekreteraren E. T. Vitell och vice brandchefen vid Stockholms stads brandkår C. G. O. S. Borgenstierna att i egenskap av sakkunniga inom kommunikationsdepartementet biträda med upprättande av normaltyper till brandordningar. De sakkunniga hava sedermera utarbetat härefter följande förslag till handledning vid utarbetandet av brandordningar för städer, köpingar och municipalsamhällen. — — —

Kommunikationsdepartementet.

Den brandstadga som utfärdats den 15 juni 1923 och som skall träda i kraft den 1 januari 1924, då brandstadgan för rikets städer den 8 maj 1874 upphör att gälla, innehåller åtskilliga förändringar i vad förut gällt. En följd härav blir, att de brandordningar, som nu finnas fastställda för städerna och med dem jämförliga samhällen, *måste ersättas med nya sådana eller åtminstone undergå omarbetning. Föreliggande förslag har tillkommit för att utgöra en handledning vid nämnda arbete. Förslaget, som följer den nya brandstadgans uppställning, upptager i särskilda paragrafer vad som bör införas i brandordningen. Åtskilliga av paragraferna hava dock icke blivit utformade utan har i desamma endast angivits vad de böra innehålla. De förhållanden, som dessa paragrafer äro avsedda att reglera, äro nämligen å olika orter så skiftande, att det måste överlämnas åt varje ort att avgöra, vad som kan vara mest passande för densamma. De anmärkningar, som finnas vid dessa paragrafer, äro avsedda att därvidlag vara vägledande. Då den nya brandstadgan*

¹ Hämtat ur statens offentliga utredningar 1923: 63.

tillkommit för att bättre tillgodose vårt lands brandskydd än hittills varit fallet, är det tydligt, att även brandordningarna, som ju skola suppleras brandstadgans bestämmelser, böra bliva ett uttryck härför. För att vara gällande skall brandordning fastställas av länsstyrelsen. *Denna myndighet skall också vaka över att brandväsendet inom länet är tillfredsställande ordnat samt, där underlåtenhet i sådant hänseende äger rum å någon ort och länsstyrelsens framställningar om rättelse icke efterföljas, anmäla förhållandet hos Konungen.* Vederbörande länsstyrelser torde därför vid sin granskning av brandordningarna, innan desamma fastställas, icke underlåta att taga i övervägande, huruvida brandordningarnas bestämmelser äro sådana, att de kunna anses på ett tillfredsställande sätt ordna ortens brandväsende.

1 KAP.

Om brandstyrelse.

1 §.

1 mom. Förvaltningen av brandväsendets angelägenheter handhaves av en brandstyrelse. Denna utgöres av en helst lagfaren, av magistraten (stadsstyrelsen) vald ledamot, stadsarkitekten, föreståndaren för stadens vattenledning samt fyra ledamöter, av vilka en bör vara byggnadssakkunnig, valda av stadsfullmäktige (allmänna rådstugan, kommunalfullmäktige, kommunalstämma, municipalfullmäktige, municipalstämma). För de av magistraten (stadsstyrelsen) och stadsfullmäktige (allmänna rådstugan etc.) valda ledamöterna skola finnas suppleanter.

Anm. I samhälle, där stadsarkitekt eller föreståndare för vattenledning ej finnes eller där det anses icke lämpligt, att de äro ledamöter av brandstyrelsen, torde det icke vara erforderligt att öka antalet av de utav stadsfullmäktige valda ledamöterna.

2 mom. Uppdraget att vara ledamot av brandstyrelsen gäller för de valda ledamöterna för fyra år; dock att första gången stadsfullmäktige (allmänna rådstugan etc.) enligt denna brandordning företa val av ledamöter tvenne utses för endast två år. Avgår ledamot under den för honom bestämda tjänstgöringstiden, anställs fyllnadsval, och skall den sålunda valde tjänstgöra under den tid, som för den avgångne återstår.

Vad sålunda stadgats för ledamot, gäller även i fråga om suppleant.

3 mom. Ledamot eller suppleant av brandstyrelse kan ej den vara, som icke uppnått tjugufem års ålder, ej heller:

- a) den, som är brandchef eller vice brandchef eller avlönad medlem av brandstyrkan;
- b) den, som icke råder över sig och sitt gods;
- c) den som är förklarad ovärdig att i rikets tjänst vidare nyttjas

eller eljest på grund av honom ådömd straffpåföljd icke må utöva allmän befattning eller genom utslag, vilket ännu icke vunnit laga kraft, är dömd till straffpåföljd varom sist förmäles, eller den som är ställd under framtiden för brott, vilket kan medföra sådan påföljd;

d) den, som är förklarad ovärdig att inför rätta föra andras talan.

4 mom. Den som av stadsfullmäktige (allmänna rådstugan etc.) blivit utsedd till ledamot eller suppleant i brandstyrelse må kunna avsäga sig uppdraget:

om han icke är boende inom staden,

om han är ämbets- eller tjänsteman och av sin befattning hindras att fullgöra uppdraget,

om han efter fyra års tjänstgöring såsom ledamot av styrelsen är i tur att därifrån avgå,

om han uppnått sextio års ålder eller eljest uppgiver hinder, som av stadsfullmäktige (allmänna rådstugan etc.) godkännes.

Väljes kvinna till ledamot eller suppleant i brandstyrelse, må hon när som helst avsäga sig uppdraget.

Anm. Jämlikt 4 § 1 mom. i brandstadgan skall förvaltningen av brandväsendets angelägenheter handhavas antingen av en för sådant ändamål särskilt utsedd brandstyrelse eller ock av annan kommunal förvaltningsmyndighet, på sätt stadsfullmäktige besluta. Med hänsyn till de uppgifter, som tillkomma den förvaltande myndigheten, är det av vikt, att i densamma sakkunskap blir representerad så allsidigt som möjligt. Detta torde enklast låta sig göra, om den förvaltande myndigheten utgöres av en särskilt utsedd brandstyrelse. Föreliggande förslag har därför upptagit såsom det normala, att särskild brandstyrelse finnes. I denna har beretts plats för två sakkunniga, stadsarkitekten och föreståndaren för vattenledningen. Skulle stadsfullmäktige (allmänna rådstugan etc.) besluta, att särskild brandstyrelse icke skall utses utan att förvaltningen av brandväsendets angelägenheter skall handhavas av annan kommunal förvaltningsmyndighet, bör det tillses, att det blir en myndighet, som äger förutsättningar att rätt fullgöra sitt uppdrag. Är dylikt beslut fattat skall stadgande därom införas i denna paragraf i stället för ovan upptagna bestämmelser. Dylikt stadgande kan lyda sålunda: Förvaltningen av brandväsendets angelägenheter handhaves av — — — i egenskap av brandstyrelse.

2 §.

1 mom. Brandstyrelsen väljer vid första sammanträdet under kalenderåret inom sig ordförande och vice ordförande för året. Om utgången av dessa val skola magistraten (stadsstyrelsen) och stadsfullmäktige (allmänna rådstugan etc.) underrättas. Äro både ordförande och vice ordförande hindrade att bevista sammanträde, utses ordförande för tillfället.

2 mom. Brandstyrelsen sammanträder på kallelse av ordföranden eller vid förfall för honom av vice ordföranden så ofta omständigheterna det påkalla och jämväl när det äskas av Konungens befalningshavande, magistraten (stadsstyrelsen), stadsfullmäktige (allmänna rådstugan etc.) eller brandchefen.

3 mom. Vid sammanträde må ärende företagas till avgörande så snart fyra ledamöter äro tillstädes och även då endast tre äro närvarande, ifall dessa äro om beslutet ense.

4 mom. Vid val sker omröstning med slutna sedlar där så begäres och skiljer lotten mellan dem som erhållit lika antal röster. I övrigt verkställs omröstning öppet. Härvid bliver den mening gällande varom de flesta rösterna förena sig. Äro rösterna på vardera sidan lika många, gäller den mening, som biträts av ordföranden vid sammanträdet.

5 mom. Vid brandstyrelsens sammanträden skall föras protokoll vars riktighet granskas antingen genast eller ock inom en vecka därefter av ordföranden vid sammanträdet och den eller de ledamöter, som därtill utses. Protokollen skola ordnade i nummerföljd för året förvaras å brandchefsexpeditionen.

6 mom. Brandchefen skall vara närvarande vid brandstyrelsens sammanträden och föredraga förekommande ärenden; ägande brandchefen, som har rätt att delta i överläggningarna men ej i besluten, att, där han det begär, få sin mening antecknad till protokollet.

Anm. Då särskild brandstyrelse icke finnes, torde av i denna paragraf upptagna bestämmelser endast de i mom. 2 och 6 förekommande böra bibehållas med erforderliga ändringar. Följande lydelse av paragrafen synes för sådant fall lämplig:

1 mom. (= 2 mom.) För handläggning av ärende som rör brandväsendet sammanträder — — — så ofta omständigheterna det påkalla och jämväl när det äskas av Konungens Befalningshavande eller brandchefen.

2 mom. (= 6 mom.) Då ärende, som rör brandväsendet, förekommer till behandling inför — — —, skall brandchefen vara närvarande; ägande brandchefen, som ej har rätt att delta i besluten, att, där han det begär, få sin mening antecknad till protokollet.

Av de fattade besluten skall brandchefen erhålla del genom utdrag av — — — protokoll.

3 §.

Förutom de åligganden som jämlikt gällande brandstadga eller eljest i denna brandordning intagna föreskrifter åvila brandstyrelsen tillkommer det styrelsen:

1:o) att övervaka efterlevnaden av brandstadgan, brandordningen och övriga brandväsendet rörande författningar, reglementen och instruktioner m. m.

2:o) att tillse det instruktion rörande brandstyrkans tjänstgöring finnes av brandchefen upprättad,

3:o) att då befattning såsom brandchef eller vice brandchef eller annat befäl eller underbefäl vid brandstyrkan eller skorstensfejare skall tillsättas, därom utfärda kungörelse och införa densamma i allmänna tidningarna,

4:o) att efter förslag av brandchefen antaga, befordra och avskeda manskap vid avlönad brandstyrka.

Anm. Enahanda befogenhet bör tillerkännas brandstyrelsen med avseende å så kallad frivillig brandkår, då länsstyrelsen medgivit, att dylik brandkår må ersätta annan brandstyrka. Att brandstyrelsen skall tillsätta brandchef och vice brandchef även då frivillig brandkår finnes, framgår av brandstadgans § 4 mom 2, punkt 4.

5:o) att ådöma brandchef, vice brandchef samt befäl, underbefäl och manskap vid avlönad brandstyrka disciplinär bestraffning för förseelse i tjänsten, därest förseelsen ej anses vara av beskaffenhet att åtal vid domstol bör äga rum.

Anm. I större städer torde intill en viss gräns kunna åt brandchefen överlämnas rätt att bestraffa honom underlydande personal. I fråga om frivillig brandkår, som ersätter avlönad brandstyrka, tillämpas de i § 43 mom. 4 i brandstadgan angivna straffbestämmelser.

6:o) Att efter förslag av brandchefen fastställa föreskrifter angående uniform och tjänstetecken för brandchefen och vice brandchefen samt övrig personal vid brandstyrkan,

Anm. I reglementet för brandstyrkan skall intagas beskrivning över fastställda uniformer och tjänstetecken.

7:o) att efter förslag av brandchefen besluta om anskaffande av brandredskap och övrig materiel, vartill anslag beviljats,

Anm. I det fall då brandchefen icke besitter erforderlig kompetens för ändamålet, bör sakkunnigs mening inhämtas.

8:o) att meddela brandchefen föreskrifter angående förandet av brandväsendets böcker och räkenskaper samt tillse, att desamma föras i enlighet med dessa föreskrifter,

9:o) att hos stadsfullmäktige (allmänna rådstugan etc.) göra framställning om belöning åt den, som därav gjort sig förtjänt,

10:o) att före mars månads utgång varje år till stadsfullmäktige (allmänna rådstugan etc.) avgiva berättelse över föregående års förvaltning,

11:o) att i brandväsendet rörande angelägenheter avgiva de yttranden, som från brandstyrelsen av vederbörande myndigheter infor dras,

12:o) att med uppmärksamhet följa brandväsendets organisatoriska utveckling, samt

13:o) att i övrigt främja allt, som kan lända till samhällets tryggnad mot eldfara.

Anm. Då i föreliggande förslag beteckningen »brandväsendet» förekommer avses därmed

dels det förebyggande brandskyddet,
dels ock eldsläckningsväsendet.

Ordet »brandstyrka» innefattar befäl, med undantag av brandchefen och vice brandchefen, samt underbefäl och manskap i de olika slag av brandkårer, varav stadens brandstyrka är sammansatt. Med befäl menas brandchef, vice brandchef samt i större städer de personer, som antagits vid avlönad brandstyrka för att utföra viss del av de åligganden, som eljest skulle tillkomma brandchefen eller vice brandchefen att utföra. Underbefälet omfattar de personer som i brandordningarna bruka benämnas överbrandmästare, brandmästare, brandsergeant e. d. Till manskap räknas personer i brandförmans och brandmans tjänsteställning.

2 KAP.

Om brandstyrka, brandchef och vice brandchef.

4 §.

1 mom. Här böra angivas de distrikt, vari staden eventuellt är indelad med hänsyn till eldsläckning och livräddning.

Anm. Följande lydelse av momentet föreslås t. ex.: »För eldsläckning och livräddning är staden indelad genom X-vägen, Y-gatan och Z-vägen i två distrikt, A och B». Vid en stads uppdelning i branddistrikt bör tillses, att varje distrikt icke göres större än att den i distriktet förlagda, avlönade brandstyrkan inom tio minuter efter det alarmeringssignal ingått, kan vara vid vilken plats som helst inom distriktet. Är staden på grund av byggnadssätt eller anhopning av industriella företag och eldfarliga upplag eller av annan orsak av särskilt eldfarlig karaktär torde den angivna tiden vara för lång. Distriktets storlek regleras alltså av huruvida brandmateriel och manskap framföras till brandplatsen medelst automobil eller hästar eller huruvida materielen drages av manskapet.

2 mom. Detta moment skall innehålla bestämmelser om brandstyrkans sammansättning varom stadgas i 5 § i brandstadgan.

Anm. I en stad av medelstorlek (t. ex. 12 000 invånare) kan momentet givas följande lydelse:

»Stadens brandstyrka skall utgöras av borgarbrandkår och allmän brandkår.

Borgarbrandkåren skall hava minst följande storlek och vara fördelad på följande sätt:

I distriktet A:

boende inom brandstationen:

2 underbefäl;

10 brandmän, därav 2 i brandförmans ställning;

boende utom brandstationen:

17 brandmän, därav 4 i brandförmans ställning.

I distriktet B:

boende utom brandstationen:

20 brandmän, därav 4 i brandförmans ställning.

Allmänna brandkåren skall hava följande storlek:

3 underbefäl;

10 adjutanter;

300 man.

Manskapstyrkan skall vara uppdelad i rotar om 20 man. För varje rote skola vara uttagna 3 rotemästare. Rotarna skola vara jämnt fördelade över hela staden och så, att varje rotes manskap och underbefäl bliva närboende.»

Då det gäller att avgöra om den avlönade brandstyrkan skall vara yrkesbrandkår eller borgarbrandkår eller en kombination av bägge är givetvis, förutom staden sedd såsom brandobjekt, jämväl den ekonomiska frågan av stor betydelse. För mindre städer torde borgarbrandkåren med viss del av personalen boende i omedelbar närhet av brandstationen och den övriga delen boende i närheten av brandstationen vara den enda möjliga. För medelstora städer torde borgarbrandkåren med viss del av personalen boende inom brandstationen och den övriga delen boende i brandstationens närhet vara lämpligast eller ock en kombination av yrkes- och borgarbrandkår enligt nedan lämnade normer. För de största städerna är givetvis yrkesbrandkåren att föredraga, om även i dessa städers förorter borgarkårstypen kan komma till användning.

Alla städer skola dock hava även allmän brandkår, såvida icke länsstyrelsen medgiver undantag därifrån.

Vid beräkning av brandstyrkans storlek torde följande normer kunna användas.

A. Den avlönade delen av brandstyrkan.

Befäl. I varje ort förutom brandchef och vice brandchef, en befälsperson för varje fullt 50-tusental innevånare.

Underbefäl. I varje ort minst en underbefälsperson för varje befälsperson.

I. M a n s k a p s s t y r k a i b o r g a r b r a n d k å r .

Boende inom brandstationen (eller i mindre stad i omedelbar närhet av brandstationen):

2 man i stad med intill 2 000 innevånare, därefter en man för varje påbörjat 1 000-tal innevånare intill 5 000, därefter 1 man för varje påbörjat 1 500-tal innevånare intill 14 000, därefter 1 man för varje påbörjat 2 000-tal innevånare.

Boende utom brandstationen:

24 man i stad med intill 2 000 innevånare, därefter 2 man för varje påbörjat 1 000-tal innevånare intill 5 000, därefter 1 man för varje påbörjat 1 000-tal innevånare.

II. Manskapsstyrka i kombinerad yrkes- och borgarbrandkår.

Här gäller vad om borgarbrandkår är sagt, med den skillnad att yrkesbrandkårens manskapsstyrka skall ersätta den inom brandstationen boende delen av borgarbrandkåren med dess å vakt liggande numerär beräknad enligt samma grunder.

III. Manskapsstyrka i yrkesbrandkår.

Följande tablå, som är utarbetad efter tyskt mönster, torde vara tillämplig för våra största städer med den lindring eller skärpning i manskapsstyrka på vakt, som av ortsförhållandena kunna påkallas:

Stads storlek i innevånareantal	Antal brand-distrikt	Antal brandstationer centralt belägna i resp. distrikt	Numerär å manskapsstyrka alltid å vakt å varje station
100 000.....	2	2	30
175 000.....	3	3	20
250 000.....	4	4	16
325 000.....	5	5	16

B. Allmänna brandkåren.

Dennas numerär bör ej vara mindre än 150 man, förutom befäl och underbefäl, samt ej större än 400 man.

Befälsstyrkan bör utgöra minst 3 befäl samt 10 adjutanter.

Manskapsstyrkan bör uppdelas i rotar om 20 man i varje och böra dessa rotar fördelas å de olika stadsdelarna så, att varje rotes manskapsstyrka och underbefäl bliva närboende.

De olika rotarna böra hava vardera minst 3 underbefäl, förslagsvis benämnda rotemästare.

Då beredskapen hos en brandstyrka i hög grad är beroende av att de ledande personerna inom densamma redan vid början av ett livräddnings- och eldsläckningsarbete äro närvarande för att utöva sin tjänst, måste det bästa från brandteknisk synpunkt vara, att brandkårens befäl och underbefäl bo inom brandstationen. Att i landets minsta städer åstadkomma detta, torde på grund av ekonomiska skäl vara omöjligt. Man får där nöja sig med att befäl och underbefäl hava sin bostad i brandstationens närhet. I medelstora städer där-

emot måste man fordra, att åtminstone någon av befäls- eller underbefälspersonerna har sin bostad inom brandstationen, under det att de övriga bo i närheten av densamma. I städer med mer än 20 000 innevånare bör krävas, att samtliga befäls- och underbefälspersoner äro boende inom brandstationen.

Då härövan såsom minimum för den inom brandstationen eller i dess omedelbara närhet boende borgarbrandkårens manskapsstyrka angivits 2 man i stad med intill 2 000 innevånare, har detta skett utslutande för att göra organisationen ekonomiskt genomförbar. Den styrka, som bör vara till hands, för att ett snabbt och effektivt ingripande, vilket ofta är det avgörande, skall vara möjligt, kan annars icke vara mindre än 5 man.

Vilken är då nyssnämnda två mans betydelsefulla uppgift?

De skola turvis bestrida ständig vakttjänst för mottagande av eldsvådeanmälan. De skola vid sådan anmälan verkställa de åtgärder, som föreskrivits angående alarmering av brandstyrkan, redskapens snabba tillhandahållande m. m., alltså arbetsuppgifter, på vilkas samvetsgranna utförande hela organisationens snabbhet och effektivitet är beroende.

Beträffande den utom brandstationen boende delen av borgarbrandkåren beror dennas prestationsförmåga till stor del av den snabbhet, med vilken den kan samlas å brandstationen och anlända till brandplatsen, ty allt livräddnings- och eldsläckningsarbets lyckliga genomförande hänger på att varje detalj i organisationen fungerar så, att största snabbhet uppnås. Vid organisationens uppgörande måste hänsyn tagas härtill, så att manskapet rekryteras bland personer, som äro så närboende, att tiden för inställelsen kan nedbringas till det minsta möjliga. Tiden från alarm till det första släckningsmanskapets inträffande med redskap å brandplatsen bör ej överstiga tio minuter.

Angående yrkesbrandkåren i landets största städer har i normerna viss manskapsstyrka å vakt angivits, vilken ansetts nödvändig för den ständiga beredskapen. Stadens enskilda angelägenhet måste däremot bliva att bestämma den med hänsyn till fridagar och semester m. m. nödvändiga totala manskapsstyrkan för varje brandstation, så att vaktstyrkan alltid är fulltalig.

Ovan angivna normer torde kunna anses såsom allmängiltiga. Med hänsyn till en stads byggnadssätt, därstädes befintlig industri, stadens karaktär av trädgårdsstad eller sjöstad etc. kunna emellertid modifieringar antingen till skärpning eller lindring vara erforderliga. Vad som i sådant fall bör fordras, kan endast sakkunskapen avgöra.

Där så kallad frivillig brandkår uppsättes, bör, för att giva densamma en fastare ställning, i brandordningen intagas bestämmelse

att dess medlemmar antagas genom särskilda kontrakt. Då frivillig brandkår i regel torde komma ifråga endast såsom ersättning för utom brandstationen boende borgarbrandkår, måste på densamma uppställas enahanda krav som på denna.

5 §.

Den avlönade brandstyrkans anställning sker medelst kontrakt med tre månaders ömsesidig uppsägning.

Medlemmarna i allmänna brandkåren uttagas för en tid av fyra år i sänder.

Anm. Här erinras om bestämmelsen i 7 § i brandstadgan, att brandchefen och vice brandchefen tillsätts för den tid och på de villkor, stadsfullmäktige besluta.

6 §.

Denna paragraf bör innehålla de fordringar, som sökande måste uppfylla för att kunna antagas till brandchef eller vice brandchef.

Anm. I det för riksdagen framlagda förslaget till brandstadga hade med frångående av brandskyddskommissionens förslag i ämnet stadgats, att brandchefen och vice brandchefen skulle vara väl förfarna och vitsordade i sitt yrke samt besitta goda befäsegenskaper. Vederbörande utskott fann emellertid denna bestämmelse mindre lämplig. Det syntes utskottet lämpligast att i brandordningen för varje kommun meddelades föreskrifter angående de krav, som borde ställas på brandchefens och vice brandchefens kompetens. Någon risk kunde enligt utskottets mening icke vara förenad med denna anordning, då länsstyrelsen skulle fastställa icke blott brandordningen utan även beslut om tillsättande av brandchef och vice brandchef och därvid hade att pröva den tillsattes lämplighet för befattningen. En viss garanti funnes sålunda alltid för att kompetensfordringarna i de olika fallen icke sattes för lågt. Riksdagen delade utskottets uppfattning. Bestämmelsen har därför uteslutits ur brandstadgan.

Den utbildning, en person bör besitta för att kunna antagas såsom brandchef eller vice brandchef, måste helt naturligt vara vida grundligare i en större stad än i en mindre. Förutom folkmängden spela dock även andra förhållanden in, såsom byggnadssättet, stadsplanens beskaffenhet, taxeringsvärdet å ortens byggnader, förekomsten av eldfarliga inrättningar och fabriker m. m. Förslagsvis framlägges här en klassificering av utbildningen i tre grader. Utbildning av första graden skulle den äga, som avlagt officers- eller reserv-officersexamen eller därmed jämförlig examen samt genomgått fullständig utbildning vid större yrkesbrandkår och sedan bestritt tjänst såsom brandbefäl viss tid. Desutom bör fordras intyg om tillräckliga insikter i byggnadslära, enär vederbörande kan tänkas erhålla uppdrag att ensam förrätta brandsyn. Andra gradens utbildning skulle

den äga, som avlagt realskolexamen och genomgått fullständig utbildning vid större yrkesbrandkår och sedan förvärvat ytterligare praktisk erfarenhet i brandtjänst. Möjligen bör även här fordras insikter i byggnadslära. Utbildning av tredje graden slutligen skulle den äga, som genomgått viss tids utbildning vid yrkesbrandkår. Därjämte bör för samtliga grader fordras, att vederbörande besitter goda befäsegenskaper och en viss allmänbildning. I de städer, där, förutom brandchefen och vice brandchefen, även annat befäl skall finnas anställt vid brandstyrkan, torde det vara lämpligt, att i brandordningen angiva de fordringar, som krävas för dylikt befäls anställning.

7 §.

Förutom vad i brandstadgan, denna brandordning eller eljest föreskrives, åligger det brandchefen:

att vårda sig därom, att stadens brandväsen är ändamålsenligt ordnat samt att då, för sådant ändamål anslag av allmänna medel eller förändring eller tillägg i brandordningen äro erforderliga, där- om göra framställning till brandstyrelsen,

att avgiva de yttranden, som från brandchefen av vederbörande myndigheter infor dras i ärenden angående brandväsendet,

att tillse, att brandstyrkan alltid uppgår till fastställt antal och är väl övad,

att upprätta och utfärda instruktion rörande brandstyrkans tjänstgöring.

Anm. Instruktionen bör innehålla bestämmelser om brandväsendets inre organisation, dess taktik och teknik. Hit höra föreskrifter om den dagliga tjänstgöringen med tillhörande vakthållning, säkerhetsvakter, övningar och andra arbeten, formerna för utryckning till eldsvåda m. m., de skilda livräddnings- och eldsläckningsredskapen samt brandtelegrafens handhavande och vård, besiktnings- och expeditionsgöromål etc,

att genom order lämna meddelanden till brandpersonalen om tillfälliga anordningar o. d., som avse den dagliga tjänstens gång, fördelning till vakter och utryckning, semester, tjänstledighet, fritid, om ändring i författningar, som beröra brandväsendet, om gatuavspärrningar och avstängningar av vattenledning m. m.,

att föra namnrulla över brandstyrkan, inventarieförteckning samt övriga erforderliga förteckningar och journaler ävensom i enlighet med av brandstyrelsen meddelade föreskrifter brandväsendets övriga böcker och räkenskaper,

att tillse, att stadens brand- och livräddningsredskap förvaras å därför bestämda ställen samt jämte brandtelegraf och övriga anordningar för alarmering städse är i gott och fullständigt skick,

att tillse, att brandväsendets byggnader, materiel och utrustning aktsamt begagnas och omsorgsfullt vårdas,

att, så ofta anledning därtill föreligger, besiktiga dels den brand- och livräddningsredskap, som skall av fastighetsägare anskaffas och underhållas, dels ock byggnader, upplagsplatser och dylikt,

att tillse, att anteckning om vad vid brandsyn förekommit, införes i den för sådant ändamål inrättade liggaren,

att inom februari månads utgång varje år till brandstyrelsen avgiva berättelse rörande brandstyrkans verksamhet samt övriga förhållanden vid brandväsendet under föregående år,

att tillse, att meddelade föreskrifter om försiktighetsmått till eldsvådas avvärjande iakttagas,

att efter kallelse närvara vid byggnadsnämndens sammanträden för att lämna upplysningar,

Anm. Endast å ort, där brandsyn kan förrättas av brandchefen eller annan av brandbefälet ensam, bör det åligga brandchefen att närvara vid byggnadsnämndens sammanträden.

att uppgöra förteckning över vilka inrättningar och upplag, som skola betecknas såsom eldfarliga, och tillse, att sådan förteckning finnes för allmänheten att kostnadsfritt tillgå å brandchefens expedition,

att ändamålsenligt fördela stadens brand- och livräddningsredskap mellan de olika brandkårer, av vilka stadens brandstyrka består,

att ansvara för brandsynens riktiga utförande och de med densamma förenade åtgärder, samt

att lämna brandstyrelsen det biträde, styrelsen påkallar.

8 §.

Vice brandchefen åligger:

att biträda brandchefen i allt, vad honom åligger,

att, då brandchefen är hindrad, fullgöra de med brandchefsbefattningen förenade åligganden.

9 §.

Det åligger brandchefen och vice brandchefen samt personalen vid brandstyrkan att noggrant efterleva ej allenast vad i brandstadgan och brandordningen är stadgat utan ock vad i reglemente och instruktion finnes fastställt och vad i order meddelas.

10 §.

Brandchefen och vice brandchefen liksom varje annan överordnad inom brandstyrkan är i tjänsten berättigad till ovillkorlig lydnad från underordnads sida.

11 §.

Brandchefen och vice brandchefen samt personalen vid brandstyrkan skola under tjänstgöring vara iklädda fastställd uniform eller försedda med fastställda tjänstetecken, som bäras synliga.

Uniformer och tjänstetecken anskaffas och underhållas på samhällets bekostnad.

Anm. Med hänsyn till det skydd, som jämlikt 10 kap. 5 § S. L. jämväl brandchefen och vice brandchefen samt personalen vid brandstyrkan torde åtnjuta, synes det vara påkallat, att föreskrift intages om att personalen skall under tjänstgöring vara uniformerad.

12 §.

I denna paragraf införs bestämmelser om brandstyrkans övning.

Anm. Yrkesbrandkåren övas i enlighet med vad reglementet eller instruktionen därom bestämmer. Borgarbrandkåren bör övas två gånger i månaden. Allmänna brandkåren bör övas minst en gång varje halvår, varvid även mönstring av densamma förrättas. Angående sättet för kallelse till övning böra erforderliga bestämmelser införas i reglementet.

13 §.

Vill någon, som blivit indelad till tjänstgöring vid allmänna brandkåren, vinna befrielse därifrån söka det hos brandstyrelsen.

14 §.

1 mom. Reglementet för brandchefen, vice brandchefen och personalen vid brandstyrkan skall innehålla såväl dessa personers rättigheter och skyldigheter som ock deras tjänsteåligganden dels i allmänhet, dels inbördes och dels beträffande den egentliga brandtjänsten, allt i den mån bestämmelser därom icke finnas meddelade i brandstadga, brandordning och instruktion.

Anm. Hit höra, bl. a., villkoren för befattningshavares antagande, befordran och avsked, huru därvid skall förfaras, sättet och villkoren för beviljande av tjänstledighet och förordnande av vikarie samt förfaringssättet vid ådömande av disciplinär bestraffning.

2 mom. Varje vid brandstyrkan anställd person skall tilldelas ett exemplar av stadens brandordning, innehållande jämväl brandstadgan, ävensom exemplar av gällande reglementen och instruktioner, och skola order så utfärdas, att de komma till samtliga därav berörda kännedom.

15 §.

Tjänstledighet för brandchefen, vice brandchefen och vid brandstyrkan anställt befäl sökes hos brandstyrelsen; ägande dock brandchefen att efter anmälan hos styrelsens ordförande taga sig ledighet

under högst 2 dygn samt bevilja vice brandchefen och befälet vid brandstyrkan enahanda ledighet. Beviljar brandstyrelsen brandchefen ledighet, skall styrelsen därom underrätta polismyndigheten. Utan brandstyrelsens medgivande må ej brandchefen och vice brandchefen samtidigt vara borta från staden.

3 KAP.

Om brand- och livräddningsredskap m. m.

16 §.

Denna paragraf skall innehålla bestämmelse om att brand- och livräddningsredskapen skall vara på ändamålsenligt sätt fördelad å brandstation eller brandstationer och redskapshus samt därstädes för sitt ändamål lämpligt placerad å de fordon, som för redskapens framförande till brandplatsen skola finnas tillgängliga. Desslikes angives i denna paragraf, att lämpliga transportmedel skola finnas för redskapens framförande.

Anm. Vid fördelning av redskapen tillses, att icke endast den avlönade delen av brandstyrkan utan även allmänna brandkåren blir fullt tillgodosedd. I instruktionen bör angivas den mängd redskap, fordon m. m., som i *huvudsak* skall finnas å de olika platserna samt huru och varest redskapen äro å fordonen placerade, ävensom lämnas anvisning om redskapens rätta användande såväl vid övning som å brandplatsen; desslikes skall i instruktionen meddelande givas om huru och av vem redskapen skall tillses, vårdas och underhållas. Instruktionen bör vidare innehålla bestämmelse om att fördelningen av redskapen icke får ändras utan brandchefens i orderväg lämnade medgivande.

17 §.

I denna paragraf angives, inom vilket eller vilka branddistrikt förvaringsrum för i 16 § angiven redskap skall finnas och om något eller några av dessa skall vara brandstation med brandtelegrafcentral samt med eller utan tjänstebostäder, logement, gymnastiksal, övnings-torn m. m., allt med hänsyn till organisationen.

Anm. Här bör tillses, att förvaringsrum finnas även för den redskap, som tilldelats allmänna brandkåren. Vid bestämmandet av dessa förvaringsrums antal och placering måste givetvis hänsyn tagas till roteindelningen. Då förvaringsrummen äro samlingsplatser för den allmänna brandkåren böra de förläggas centralt.

18 §.

Denna paragraf skall innehålla bestämmelse om de anordningar, som skola finnas, för att brandstyrkan skall kunna tillkallas vid eldsvådettillbud.

Anm. De enklaste anordningar, som finnas, äro klämtning i kyrk-

klocka, anordnad på mekanisk eller elektrisk väg, samt alarmering genom andra fristående enheter såsom horn eller sirener. Dyliga anordningar kunna givetvis ej komma i fråga i en stad, där stora värden stå på spel. Där krävas betydligt mera effektiva och mindre störande anordningar. Ju kortare tidsrymden kan göras mellan en eldsvådas upptäckande och brandstyrkans ingripande, desto större är möjligheten att nedbringa skadans storlek och att komma en för eldfara utsatt person till hjälp. En effektiv anordning är brandtelegraf med brandskåp, där meddelande om eldsvåda ingår antingen direkt till brandpersonalen eller ock till en bestämd central, varifrån de olika brandkårerna omedelbart kunna alarmeras. Genom en dylig anordning erhålles ett snabbare sätt att meddela utbruten eldsvåda och undvikas i de flesta fall, att hela samhället oroas.

I denna paragraf bör exempelvis följande ingå:

Å ort, där brandtelegraf finnes:

att en brandtelegraf med tillräckligt antal brandskåp å lämpliga platser uppsatta, skall finnas och att densamma skall hava sin central å brandstation, eventuellt å polisstation, därest brandstation med central för brandtelegraf ej finnes,

att å denna central skall för eldsvådeanmälan finnas med hänsyn till stadens storlek tillräckligt antal telefoner,

att å denna central skola finnas anordningar för skyndsamt överförande av ingången underrättelse om eldsvåda till de olika brandkårernas befäl, underbefäl och manskap, att, därest brandbefälet ej bor å brandstationen, anknytning från telefonerna till brandbefälet skall finnas samt att telefonförbindelse skall finnas till polisstation och till de stadens tjänstemän, som brandchefen jämlikt brandordningen är berättigad tillkalla vid eldsvåda,

att å centralen skall finnas vakt såväl dag som natt för mottagande av anmälningar m. m.,

att brandskåpens plats bestämmes av brandstyrelsen på brandchefens förslag, samt att uppgift å brandskåpens placering en gång årligen skall meddelas polismyndigheten, varjämte, då förändringar i placeringen vidtagas, samma myndighet omedelbart skall underrättas därom,

att brandskåpen inom stadens planlagda område icke böra vara belägna på längre avstånd från bebyggd fastighet än c:a 300 meter,

att brandskåp städse skall vara lätt tillgängligt, varför den som erhållit tillstånd att avstänga gatudel framför brandskåp, är skyldig där- om ofördröjligen göra anmälan till brandchefen, vilken lämnar föreskrifter rörande obehindrad tillgång till brandskåpet eller vidtager eljest erforderliga åtgärder,

att brandskåp så anbringas eller vid detsamma sådan åtgärd vid- tages, att detsamma under den mörka delen av dygnet blir på utmärkande sätt belyst,

att å brandskåp skall finnas en lätt märkbar skylt med inskrift ordet brandskåp, varjämte å detsamma skall finnas tydlig underrättelse huru från brandskåpet signaleras,

att inom varje egendom skall genom brandchefens försorg å minst ett lämpligt ställe anbringas tryckt underrättelse, på vad sätt och varest alarm skall göras i händelse av eldfara inom egendomen och vad den, som gjort anmälan om eldsvåda eller tillbud till sådan eller soteld, har *att* iakttaga.

Å ort, där brandtelegraf ej finnes:

t. ex. *att* alarmering av brandstyrkan sker genom klämtning från kyrktornet, av vilken anledning elektrisk klämtningsanordning därstädes finnes anbragt vid högra utsidan av portarna till vapenhuset.

19 §.

Denna paragraf skall innehålla bestämmelser om de anordningar, som skola finnas för att bereda tillräcklig vattentillgång vid eldsvåda.

Anm. Här skall alltså t. ex. angivas:

att vatten för eldsläckning skall tagas genom brandposter från stadens vattenledning eller då sådan icke finnes eller äger erforderlig kapacitet, från anlagda vattenbehållare eller brandbrunnar eller från förekommande vattendrag, vid vilka skola anordnas uppställningsplatser för mekaniska pumpanordningar,

att då vatten skall hämtas från vattenbehållare, brandbrunnar eller vattendrag, det åligger brandchefen tillse, att vattenbehållare och brandbrunnar alltid äro i brukbart skick samt att brandvakar under vintern hållas öppna och tydligt utmärkta i vattendragen,

att, därest vattenledningen ej giver tillfredsställande vattentryck för eldsläckning, brandstyrkans sprutmateriel så förstärkes, att tillräckligt starkt tryck erhålles,

att brandposterna alltid skola hållas tillgängliga och i brukbart skick samt att deras belägenhet skall vara tydligt utmärkt,

att de, som äga eller disponera murade pannor eller ångpannor, äro skyldiga att på brandchefens tillsägelse vid eldsvåda under stark köld uppvärma vatten för sprutornas behov,

att de, som äga hästar eller motorfordon, äro skyldiga att verkställa vattenkörning för sprutorna vid eldsvåda,

20 §.

Denna paragraf skall innehålla bestämmelse om hur brandvakt skall anordnas för uppmärksammande av eldfara.

Anm.: Här angives således t. ex.:

att vakthållning för mottagande av anmälan om eldsvåda finnes anordnad dag och natt å brandstation eller polisstation samt att brandbevakning utomhus verkställas av stadens polisstyrka under dess patrullering eller, då polisstyrkan ej är tillräcklig härför, av särskilda

nattvakter, som tjänstgöra under den mörka delen av dygnet i enlighet med för dem av brandchefen utfärdad instruktion,

att bevakningens behöriga utförande skall kontrolleras genom särskilda anordningar, exempelvis genom kontrollur,

att, när särskilda omständigheter därtill föranleda, t. ex. vid stark torka, storm eller dylikt, brandchefen äger anordna den ytterligare vakthållning ej mindre å brandstationen än även utomhus, som kan anses nödig,

att, när tillställning, varom förmäles i 13 § i ordningsstadgan för rikets städer, göres i byggnad, där fara för spillande av människoliv i händelse av eldsvåda föreligger, polismyndigheten äger, efter brandchefens hörande, bestämma, att brandbevakning skall anordnas, varför betalning, för vars gäldande byggnadens ägare ansvarar, skall erläggas med belopp, som av brandstyrelsen bestämmes. (Eller ock bör kostnaden för bevakningen på förhand gäldas av den, som giver föreställningen.)

21 §.

I denna paragraf skall, där så finnes nödigt, stadgas åläggande för fastighetsägare, att för sin fastighet anskaffa och underhålla viss brand- och livräddningsredskap. Paragrafen skall tillika innehålla bestämmelse om denna redskaps förvaring.

Anm. Såsom exempel på stadganden, som kunna förekomma, anföres:

att i bostadshus av trä samt i sådana av sten med trätrappor skola finnas dels med vatten fyllda sprutor eller brandhinkar samt brandhakar m. m., dels ock i varje bostadslägenhet, som är belägen högre än bottenvåningen och ej är försedd med minst två trappor, livräddningslinor av angiven beskaffenhet,

att varje bebodd fastighet skall hava räddningsstege,

att i byggnader, innehållande samlingslokaler, fabriker, eldfarliga inrättningar eller eldfarliga upplag, å områden för dylika upplag samt å större gårdar skall finnas den brand- och livräddningsredskap, som vid brandsyn kan föreskrivas,

att brand- och livräddningsredskapen, å vilken skall vara anbragt fastighetens nummer, skall förvaras å tydligt utmärkt och lätt tillgängligt ställe inom fastigheten,

att fastighetsägare skall hålla lämpliga redskap för vattenkörning.

4 KAP.

Om brandsyn.

22 §.

I denna paragraf anges av vem och under vilken tid av året allmän brandsyn skall förättas, samt huru, när och av vem kungörelse

därom skall utfärdas. Likaledes bör här angivas, huru kungörelse om efterbesiktning skall ske.

Anm. Den lämpligaste tiden för brandsyns förrättande torde vara under eldningssäsongen. Kungörelse om brandsyn synes böra utfärdas av brandchefen och införas i ortens tidningar viss tid före synens början. Därest jämlikt 10 § 4 mom. brandstadgan i brandordningen stadgas, att brandchefen äger bestämma vilka byggnader, lägenheter och annat, som skola synas, ävensom tiden därför, att brandchefen eller annan av brandbefälet ensam äger verkställa brandsyn samt att skorstensfejaren äger verkställa den i 10 § 3 mom. 2:o) i brandstadgan omnämnda eldstadsbesiktning m. m. I samband med sotning bör brandsynen till den del, den förrättas av brandchefen eller annan av brandbefälet äga rum under hela året enligt uppgjord plan och eldstadsbesiktningen ske under eldningssäsongen. I fråga om sättet för kungörelse av syn, förrättad av brandbefälet, torde det kunna överlämnas åt brandchefen att handla så som han finner lämpligast. Kungörelse om eldstadsbesiktning sker i samband med lämnat meddelande om sotning. Hinder torde icke möta att uppdraga eldstadsbesiktningen åt skorstensfejaren, under det att brandsynen i övrigt förrättas av brandsynenämnden.

23 §.

Brandsynenämnden (brandchefen etc.) må i särskilt fall, då nämnden (syneförrättaren) finner sådant behövt, påkalla biträde av sakkunniga personer; och skall, därest ersättning till sakkunnig kommer i fråga, ersättning utgå av stadens kassa med belopp, som brandstyrelsen äger bestämma.

Anm. Därest det anses lämpligt, att nämnden erhåller ständigt biträde (t. ex. särskild protokollsförare) bör föreskrift därom inlagas här. I händelse arvode skall utgå till dylikt biträde eller till nämndens ledamöter bör även föreskrift om hur detta skall bestämmas, lämnas i denna paragraf.

24 §.

Vid brandsyn och efterbesiktning fört protokoll skall förvaras å brandchefsexpeditionen.

Anm. Då jämlikt 13 § 2 mom. brandstadgan anteckning om vad vid brandsyn förekommit skall införas i en hos brandchefen förvarad liggare, böra även protokollen vara tillgängliga hos honom. I sammanhang härmed fästes uppmärksamheten därå, att nämnda liggare icke torde kunna helt och hållet ersättas av s. k. kortsystem. Därest sådant användes, lär det vara nödvändigt att vid sidan av detsamma föra en särskild liggare, upptagande, såsom brandstadgan föreskriver, i ordningsföljd alla fastigheter inom staden. Från denna liggare kan sedan hänvisning göras till kortsystemet.

25 §.

I reglemente eller instruktion skola införas de närmare bestämmelser angående brandsynens utförande, som äro erforderliga, utöver vad brandstadgan och denna brandordning därom innehålla.

5 KAP.

Om sotning.

26 §.

Det åligger husägare tillse att erforderlig sotning äger rum.

27 §.

I denna paragraf angives det antal distrikt, vari staden i och för sotnings verkställande skall vara indelad, ävensom gränserna mellan distrikten.

Anm. Vid indelning i sotningsdistrikt bör iakttagas, att distrikten givas sådan omfattning, att å ena sidan ett nöjaktigt fullgörande av inom distriktet förekommande sotnings- och besiktningens arbeten möjliggöres och å andra sidan en ekonomisk administration av distriktet blir möjlig. Göres antalet distrikt för stort, fördyras givetvis administrationen av sotningsväsendet, varav följer högre taxor för sotningen.

28 §.

Då skorstensfejarebefattning är ledig, skall kungörelse därom införas, förutom i allmänna tidningarna, jämväl i den tidning, vari kommunala meddelanden för staden införas.

29 §.

Skorstensfejare må ej verkställa sotning inom annat distrikt än hans eget, så framt icke brandstyrelsen efter brandchefens hörande för visst fall annorlunda förordnar.

30 §.

1 mom. Rökgångar och rökrör jämte inomhus befintliga eldstäder, vilka icke användas uteslutande för gas eller elektricitet, samt imrör skola rensas från sot, fettämnen och dylikt så ofta och fullständigt som nödvändigt är till förekommande av soteld och annan fara; och må tiden från en sotning till nästa icke utsträckas längre än

till två veckor

för rökgång jämte köksspisel, pannmur eller annan eldstad, varest kokning äger rum i större omfattning än för enskilt hushålls behov,

såsom i värdshus, näringsställe, bageri, rökeri eller annan därmed jämförlig inrättning;

till en månad

a) för rökgång och rör jämte tillhörande centraluppvärmningsapparat i vanliga bostadshus;

b) i detta moment skall angivas sotningsfristen för rökgång jämte köksspisel, pannmur eller annan eldstad, varest kokning äger rum för enskilt behov.

Anm. Sveriges skorstensfejaremästares riksförbund har såsom sin åsikt uttalat, att vid fastställandet av denna sotningsfrist vore lämpligast att såsom indelningsgrund, där ej klimatiska eller andra förhållanden betingade skärpning av bestämmelserna, lägga den i förslag till byggnadsstadga för riket föreslagna indelningen i byggnadsgrupper. I berörda förslag har följande gruppindelning angivits:

	Största tillåtna hushöjd	Högsta tillåtna våningsantal
grupp I	7 ¹ / ₂ meter,	2
» II	10 ³ / ₄ »	3
» III	14 ¹ / ₄ »	4
» IV	18 »	5

Sotningen skulle således verkställas med följande mellantider:

Inom grupp I:	två månader, alltså 6 gånger årligen
» » II:	sex veckor, » 8 » »
» » III:	en månad, » 12 » »
» » IV:	» » » 12 » »

till ett år

a) för rökgång jämte kamin och kakelugn, som användas uteslutande för rums uppvärmning, ävensom för badkamin;

b) för rökgång och rör jämte tillhörande centraluppvärmningsapparat till större byggnader såsom kyrkor, sjukhus, skolor, teatrar samt industriella inrättningar;

c) för skorsten med rökgångar och kanaler som höra till fabrik eller annan anläggning.

Imrör, som uteslutande tjänar till immans avledande och som tillhör köksspisel eller annan eldstad, varest kokning äger rum i större omfattning än för enskilt hushålls behov, skall rensas minst en gång var tredje månad och sådant imrör från annan eldstad minst en gång var sjätte månad.

2 mom. Om i anseende till lägenhetsinnehavares bortovaro eller annan orsak eldning i eldstad, vars rökgång med tillhörande imrör, efter vad ovan är sagt, bör å bestämda tider sotas, ej skett efter

senast verkställda sotning, behöver sotning därstädes under denna tid icke företagas.

3 mom. Brandstyrelsen äger, där så påfordras, att, efter brandchefens och skorstensfejarens hörande, avgöra, vilka eldstäder skola hänföras till det ena eller det andra av ovan i 1 mom. nämnda slag, ävensom, därest med hänsyn till eldstads, rökgångs, imrörs eller det använda bränslets beskaffenhet m. m. för visst fall erfordras jämkning vare sig till skärpning eller till lindring i de här ovan fastställda sotningsfrister, därom besluta.

Anm. Ovan angivna sotningsfrister äro föreslagna av Sveriges skorstensfejarmästares riksförbund. De torde vara de kortaste, som i något fall behöva förekomma. Därest en förlängning av desamma anses böra göras, erinras om bestämmelsen i 19 § 2 mom. brandstadgan, att tiden från en sotning till nästa icke får sättas längre än till tre år.

31 §.

Om för sotningsarbetes utförande hål å eldstad, rökgång eller mur måste upptagas, åligger det husägaren att ombestyras såväl hålets upptagande som dess igenmurande, och skall skorstensfejaren tillse, att detta arbete utföres på ett mot eldfara betryggande sätt.

32 §.

Eldstads och rökgångs rengöring medelst s. k. utbränning må ej ske utan skriftligt medgivande av husägaren och tillstånd av brandchefen, som efter skedd besiktning meddelar erforderliga föreskrifter i ärendet. Anmälan om utbränning skall av skorstensfejaren på förhand göras hos polismyndigheten.

Anm. I reglemente för skorstensfejare bör angivas, hur utbränning skall ske.

33 §.

Då skorstensfejaren verkställt i 10 § 4 mom. brandstadgan omförmäld eldstadsbesiktning m. m., åligger det honom att till brandchefen avgiva rapport härom för införande i liggaren.

Anm. Denna paragraf införes i brandordningen endast för det fall, att därstädes i kapitlet om brandsyn stadgats, att skorstensfejaren skall förrätta eldstadsbesiktning.

34 §.

Det åligger skorstensfejaren att med noggrann uppmärksamhet följa byggnadsföretag och därvid tillse, att alla rökgångar, eldstäder, imrör, ventilationsrör m. m. bliva författningsenliga och för sitt ändamål lämpliga. Förekommer därvid anledning till anmärkning, skall skorstensfejaren sådant hos byggnadsnämnden anmäla.

Nybyggnad, eller byggnad, som undergått till nybyggnad hänförlig ändring, må, så framt eldstad eller rökgång däri förekommer, ej tagas i bruk, innan densamma på av byggnadsnämnden gjord anmodan blivit av skorstensfejaren undersökt och godkänd i anseende till rökgångar och eldstäder, varom hans skriftliga besked skall till nämnden avlämnas.

Ann. Det kan ifrågasättas, huruvida icke jämväl bestämmelse hör intagas därom att det åligger husägare att å fastighet vidtaga anordningar, som underlätta sotningsarbetet eller äro ägnade att förekomma olyckor därvid. Dylik bestämmelse synes dock lämpligast böra intagas i byggnadsordningen.

35 §.

Skorstensfejaren är skyldig föra en över distriktets samtliga fastigheter upplagd kontrollbok, vari dag för dag skola antecknas de förrettningar, som verkställts, de felaktigheter eller andra missförhållanden, som därvid iakttagits, samt de åtgärder, som för rättelses vinnande av skorstensfejaren vidtagits. Kontrollboken skall uppvisas dels för brandchefen å första helgfria dag efter varje kvartals utgång, varöver brandchefen gör anteckning i boken, dels ock för brandchefen och brandstyrelsen så ofta det av dem påfordras.

36 §.

Skorstensfejaren skall hos sig anställa tillräckligt antal biträden och bland dem så många lämpliga förmän, som personalens storlek och verksamhetens omfattning kräva.

Till biträden må endast användas ärliga, nyktra och i övrigt ordentliga samt för sotningsarbete lämpliga personer; och kan brandstyrelsen förbjuda sotningsarbets utförande av den, som ej uppfyller nämnda fordringar.

37 §.

Allt sotningsarbete, som ej utföres av skorstensfejaren personligen, skall på hans ansvar under omedelbar tillsyn av honom eller hos honom anställd förman och med lämpliga redskap verkställas sorgfälligt samt så varsamt och omtänksamt, att i lägenheterna befintligt bohag ej skadas. Vid sotning skall jämväl iakttagas, att sotet uppsamlas i av lägenhetsinnehavaren tillhandahållna kärl. Tiden för arbetet skall lämpas efter husägarens eller lägenhetsinnehavarens skäliga önsknings, och vare i detta avseende särskilt iakttaget, att arbetet, om det utan fara för soteld kan undvikas, icke företages vid tillfällen då detsamma företrädesvis skulle vålla lägenhetsinnehavaren omak.

38 §.

För skada å mur, byggnad, tak eller inredning, som vid sotningsarbete genom oaktsamhet eller oskicklighet av skorstensfejaren eller hans biträden förorsakas, liksom ock för de förseelser mot stadganden i detta kapitel, vilka i följd av bristande tillsyn eller otillräckliga förhållningsorder kunna av biträdena begås, vare skorstensfejaren själv ansvarig.

39 §.

Efter erhållen underrättelse om utbruten soteld i skorsten åligger det skorstensfejaren att komma tillstädes med sina biträden och vidtaga ågärder för eldens dämpande.

Anm. I fråga om skorstensfejarens skyldighet vid eldsvåda slaggas i 52 §.

40 §.

Skorstensfejaren, vilken icke utan särskilt tillstånd av brandstyrelsen må vara boende utom sitt distrikt eller utöver 48 timmar från staden bortrest, skall hava sin bostad försedd åt gatan med tydlig skylt, utmärkande hans namn och yrke. Skorstensfejaren, som på stadens bekostnad skall hava telefon i sin bostad, skall viss tid varje dag vara att träffa därstädes; och skall under den övriga delen av dygnet i bostaden finnas lämplig person, som mottager och besvarar meddelanden. Varje år före den 1 april och den 1 oktober skall skorstensfejaren anmäla sin bostad hos brandstyrelsen, som lämnar allmänheten meddelanden därom genom kungörelse i den tidning, vari kommunala meddelanden för staden införas. Ändrar skorstensfejaren bostad, åligger det honom att inom 8 dagar därefter sådant anmäla hos brandstyrelsen för det kungörande, som ovan sägs.

41 §.

Är skorstensfejaren av sjukdom eller annan anledning hindrad att sin tjänst förrätta, skall han därom göra anmälan till brandstyrelsen som äger förordna lämplig ställföreträdare.

42 §.

För utfört sotningsarbete erhåller skorstensfejaren betalning enligt antagen och fastställd taxa.

Anm. Härav framgår, att då skorstensfejaren erhållit i uppdrag att förrätta eldstadsbesiktning m. m., detta åligger honom såsom en tjänsten åtföljande skyldighet utan att han är berättigad att därför bekomma särskild ersättning.

43 §.

I reglemente för skorstensfejaren skola införas närmare bestämmelser om hans rättigheter och skyldigheter.

6 KAP.

Om allmänna försiktighetsmått till förebyggande av eldsvåda.

44 §.

1 mom. Ej må någon handskas ovarsamt med brinnande, glödande eller eldfarliga föremål under sådana omständigheter, att fara för eldsvåda därigenom kan uppstå.

Det är sålunda förbjudet, bland annat:

att använda bart brinnande ljus, tända stickor eller dylikt eller röka tobak i ladugårdar, stall och andra uthus, å vindar samt i garderober och dylika utrymmen,

att lämna uppgjord eld utan vård,

att inomhus annorledes än i kärl, försedda med självstängande lock och helt och hållet förfärdigade av icke brännbart material, förvara ur eldstäder tagen aska, slagg och sot, eller med olja bemängda trasor, trassel och dylikt,

att utan erforderliga försiktighetsmått och utan polismyndighetens efter brandchefens hörande därtill lämnade tillstånd koka olja, beck, tjära och andra eldfarliga ämnen eller utomhus bära fackla eller bloss,

2 mom. Envar åligger att, såvitt i hans förmåga står, tillse att eldstad med därtill hörande rökgångar samt anläggningar och ledningar för belysning och kraftöverföring, som av honom begagnas, äro utan fel, som kan medföra eldfara, och att, om sådant fel upptäcker, genast vidtaga åtgärder för dess avhjälpande.

3. mom. I övrigt erinras envar om skyldigheten att ställa sig till efter rättelse vad i gällande författningar finnes föreskrivet till förebyggande av eldfara och till räddning av människoliv och egendom vid eldsvåda.

45 §.

Vill någon hava upplag eller förråd utöver husbehov av lätt brännbara ämnen såsom ved, kol, virke, hö, halm och dylikt eller av eldfarliga ämnen såsom sprit, olja, karbid, osläckt kalk och dylikt göra ansökan därom hos polismyndigheten, som efter brandchefens hörande har att, därest ansökningen bifalles, meddela föreskrifter, som för åstadkommande av säkerhet mot eldfara kunna anses erforderliga.

46 §.

Det åligger husägare att tillse att gångar å vindar och i källare ej belamras samt att brännbara ämnen ej läggas närmare rökgång än en meter; och skall anslag om vad sålunda är förbjudet, fästas å dörr till vind och källare.

47 §.

Det åligger husägare och lägenhetsinnehavare att till brandchefen göra skriftlig anmälan, då eldfarlig inrättning eller eldfarligt varulager eller upplag skall anordnas, undergår avsevärd förändring eller borttages. Då dyik anmälan inkommit, skall brandsyn förrättas.

Å brandchefsexpeditionen skall finnas tillgänglig förteckning å inrättningar, som skola betraktas såsom eldfarliga.

7 KAP.

Om förfarandet vid eldsvåda m. m.

48 §.

1 mom. Envar, som upptäcker eldsvåda eller fara därför, skall meddela detta genom signalering från brandskåp eller genom anmälan till brandstation eller polisstation eller till brandvakt, vare sig denne är patrullerande polisman eller särskild brandvakt. Har signal givits från brandskåp, skall den signalerande själv kvarstanna i närheten av brandskåpet eller där ställa annan för sig att lämna brandstyrkan besked om, varest eldsvåda utbrutit eller fara därför föreligger.

2 mom. Underrättelse om soteld meddelas på samma sätt, dock må ej signal från brandskåp givas.

Anm. I samhälle, där brandtelegraf ej finnes, måste givetvis innehållet i denna paragraf undergå med hänsyn till nämnda förhållande betingade ändringar.

49 §.

1 mom. När underrättelse om utbruten eldsvåda eller tillbud därtill ingått till brandtelegrafcentralen, skall ofördröjligen alarmering av brandstyrkan verkställas och uttryckning ske i enlighet med föreskrifterna i gällande reglementen, instruktioner och order.

Anm. Se föregående anmärkning.

2 mom. Utan hinder av eljest gällande föreskrifter äger till brandställe uttryckande brandstyrka begagna genaste färdväg och under föreskrivna signaler använda den största färdhastighet, som omständigheterna medgiva; skolande envar gående, ridande eller åkande vika ur vägen för brandmanskapet och dess fordon.

3 mom. Om spårvagnsförarens skyldighet, då uttryckande brandman-
skap närmar sig, stadgas i reglemente angående trafik med spår-
vagnar.

4 mom. Avstänges helt eller delvis gata, väg eller annan plats
i stad eller vidtages sådan åtgärd med vattenledning eller del därav,
skall brandchefen underättas om när avstängning inträder och upp-
hör.

50 §.

Å brandplatsen föres befälet av brandchefen eller i hans frånvaro
av högsta närvarande brandbefäl eller den i hans ställe är.

51 §.

Angående brandstyrkans skyldigheter vid eldsvåda, utöver vad
brandstadgan och denna brandordning angiva, stadgas närmare i
reglemente och instruktioner.

52 §.

1 mom. Skorstensfejaren och hans biträden äro skyldiga att ome-
delbart inställa sig till eldsläckningstjänst på brandchefens kallelse
i enlighet med vad därom i reglemente är fastställt.

2 mom. Brandchefen är vid eldsvåda berättigad att tillkalla stads-
arkitekten, föreståndare för gasverk, elektricitetsverk och vattenled-
ningsverk, samt polismästaren ävensom i övrigt de personer av kommu-
nens förvaltning, med vilka han i och för eldsläckningsarbetet anser
sig behöva rådgöra.

Anm. Det förutsättes att nyssnämnda personer hava gjort sig för-
trogna med reglemente och instruktion för brandstyrkan.

53 §.

Polispersonal, som erhållit kännedom om utbruten eldsvåda inom
samhället, har att iakttaga, vad i gällande instruktion för densamma
finnes för sådant fall föreskrivet.

Anm. I polispersonalens instruktion skall givetvis vara intagen en
ingående föreskrift om vad densamma i tjänsteväg har att iakttaga
i händelse av eldsvåda med hänsyn till ordertagning från brandbefälet,
gällande, bland annat, avspärrning av brandplatsen för att giva möj-
lighet till snabb rörelsefrihet för eldsläckningspersonalen, åtgärders
vidtagande för undanskaffande av föremål, som belamra gator och
vägar, samt i övrigt order, som äro avsedda att underlätta släcknings-
arbetet.

54 §.

Tillträde till vid eldsvåda avspärrat område är tillåtet endast för
brandstyrkans personal, polispersonal, de i brandordningen om-
nämnda tjänstemännen, skorstensfejaren och hans biträden, så ock

för den, som har egendom, bostad eller verksamhet inom sagda område.

I övrigt må icke någon utan särskilt tillstånd av den, som vid släckningen förer befälet, vistas inom området.

55 §.

1 mom. Det åligger envar, som befinner sig i egendom, inom vilken eldsvåda utbrutit eller tillbud därtill yppats, att ofördröjligen vidtaga de åtgärder för eldens dämpande, tillbudets avvärjande eller farans minskande, som lämpligen kunna åstadkommas.

2 mom. Det åligger envar ägare, inneboende och innevarande i egendom, som är utsatt för fara av antändning genom hetta eller flygeld,

att klargöra den brandredskap, som inom egendomen finnes,

att hålla denna redskap till hands på ställen, som äro i hög grad utsatta för elffara,

att tillse att luckor, fönster, dörrar o. d. äro stängda,

att bringa lättantändliga och eldfarliga ämnen i säkert förvar och borttaga lättantändliga ämnen från fönstren,

att då eld utbryter inom egendomen, därom ofördröjligen göra anmälan till brand- eller polispersonalen ävensom själv söka släcka elden,

att i övrigt vidtaga åtgärder, som kunna tjäna till förekommande av antändning och till underlättande av eldens släckning.

3 mom. I övrigt åligger det envar å brandplatsen att ofördröjligen ställa sig till efterrättelse de föreskrifter, som för eldsvådans släckning och dithörande arbeten av brand- och polispersonalen samt vaktpersonalen meddelas.

56 §.

1 mom. Sedan eldsvåda blivit dämpad, skall, till förekommande av förnyat utbrott av densamma, eftersläckning ske och bevakning anordnas på sätt och i den utsträckning, brandchefen anser nödigt.

2 mom. Då egendom blivit vid eldsvåda så skadad, att fara kan uppkomma av lämningarna, skola desamma av brandstyrkan eller eljest tillkallat manskap försättas i sådant skick, att fara icke kan uppstå.

57 §.

Påkallas brandstyrkans biträde för släckning av eldsvåda, som utbrutit inom ett avstånd av   km från samhällets gräns, må på brandchefens beprövande bero, huruvida och i vilken utsträckning sådant biträde må lämnas. Är avståndet större än nu är nämnt, skall brandchefen först inhämta samtycke av brandstyrelsens ordförande eller vice ordförande eller vid förfall för dem av ordföranden i magistraten, innan biträde lämnas.

58 §.

Ersättning för brandstyrkans biträde vid eldsvåda utom stadens område utgår efter taxa, som av brandstyrelsen bestämmes.

59 §.

Då brandchefen jämlikt 48 § brandstadgan påfordrar, att häst, fordon eller båt skall ställas till brandväsendets förfogande, skall ersättning därför utgå efter i staden gängse pris.

60 §.

I de fall, då efter timad eldsvåda polismyndigheten verkställer undersökning rörande orsaken till eldens uppkomst, bör, i den mån sådant av brandstyrelsen eller brandchefen påkallas, jämväl undersökas, om föreskriven brand- och livräddningsredskap vid tiden för eldens utbrott funnits och i vad skick den varit underhållen, ävensom huruvida elden kan antagas hava uppkommit till följd av underlåtenhet att fullgöra vid brandsyn lämnat föreläggande eller försummad sötning.

Avskrift av undersökningsprotokollet bör, när anledning därtill förekommer, delgivas brandchefen.

8 KAP.

Ansvarsbestämmelser.

61 §.

Gör brandchefen, vice brandchefen eller medlem av avlönad brandstyrka sig skyldig till förseelse i tjänsten, vare underkastad disciplinär bestraffning, bestående av varning, inskränkt permission, skärpt tjänstgöring, mistning av lön, dock högst till ett belopp av 500 kronor, eller avsked.

62 §.

Den, som överträder i denna brandordning meddelad föreskrift, böte från och med 5 kronor till och med 500 kronor, där icke å förseelsen följer straff enligt allmän lag eller författning.

Till enahanda ansvar vare den förfallen, som utan skäl vägrar brandchefen tillträde, då han vill besiktiga brand- och livräddningsredskap, som skall av fastighetsägare anskaffas och underhållas, eller byggnader, upplagsplatser och dylikt.

II. Handledning¹ vid utarbetandet av brandordningar för landskommuner.

Jämlikt statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet av Kungl. Maj:ts givet bemyndigande uppdrogs den 15 juni 1923 åt revisionssekreteraren E. T. Vitell och vice brandchefen vid Stockholms stads brandkår C. G. O. S. Borgenstierna att i egenskap av sakkunniga inom kommunikationsdepartementet biträda med upprättande av normaltyper till brandordningar. De sakkunniga hava sedermera utarbetat härefter följande förslag till handledning vid utarbetande av brandordningar för landskommuner.

Vid ordnandet av brandväsendet på landsbygden framträder ofta behov av att äga tillgång till sakkunnigt biträde. Det har därför här syns böra bringas till allmän kännedom, att efter anmälan i kommunikationsdepartementet dylikt biträde kan erhållas av ovan nämnda sakkunniga. Biträde lämnas kostnadsfritt, såvida icke arbetet blir av större omfattning eller resor äro erforderliga.

Kommunikationsdepartementet.

Den brandstadga, som utfärdades den 15 juni 1923 och som trädde i kraft den 1 januari 1924, innehåller bestämmelser även angående landsbygden. Sålunda föreskrives i stadgans 24 §, att, då landskommun därom gör framställning eller då länsstyrelse med hänsyn till byggnadstäthet eller befintligheten av eldfarliga inrättningar finner sådant erforderligt för beredande av trygghet mot skada av brand, länsstyrelsen äger efter vederbörandes hörande förordna, att vad avdelning II av stadgan innehåller skall helt eller delvis gälla inom viss kommun å landet eller del därav. Har dylikt förordnande meddelats, skall brandordning upprättas, upptagande de föreskrifter, som äro erforderliga utöver i stadgan eller eljest i vederbörlig ordning meddelade bestämmelser. Föreliggande förslag är avsett att lämna vägledning vid utarbetandet av landskommunernas brandord-

¹ Hämtat ur statens offentliga utredningar 1924:23.

ningar. Helt naturligt är på landsbygden det förebyggande brandskyddet av den största betydelsen. Själva eldsläckningsväsendet intar där, åtminstone då det ej är fråga om ett tätt bebyggt område, en mera undanskymd ställning. Förslagets bestämmelser om brandsyn och sotning samt om allmänna försiktighetsmått till förebyggande av eldsvåda äro därför de viktigaste. Vad förslaget härom innehåller, bör, åtminstone till någon del, gälla inom alla landskommuner.

1 KAP.

Om brandordningens tillämpningsområde.

1 §.

I denna paragraf skall, därest brandstadgans bestämmelser angående landsbygden icke skola gälla inom hela kommunen utan endast inom viss del därav, angivas det område av kommunen, för vilket brandordningen gäller.

Anm. Paragrafen kan exempelvis erhålla följande lydelse: Denna brandordning gäller för N. N. kommun med undantag av N. N. municipalsamhälle; eller: Denna brandordning gäller för N. N. bruk och N. N. villasamhälle.

2 KAP.

Om förvaltningen av brandväsendet.

2 §.

1 mom. Förvaltningen av brandväsendets angelägenheter handhas av en brandstyrelse. Denna utgöres av fem ledamöter jämte lika antal suppleanter, vilka väljas av kommunalfullmäktige eller, om sådana ej finnas, av kommunalstämman. Av ledamöterna bör om möjligt en vara byggnadssakkunnig.

2 mom. Beträffande obehörighet att utöva uppdrag som ledamot eller suppleant i brandstyrelse, rätt att avsäga sig sådant uppdrag samt ledamots och suppleants tjänstgöringstid och avgång gäller vad i förordningen om kommunalstyrelse på landet är om kommunalnämnd stadgat.

Anm. Denna paragraf skall intagas i brandordningen endast för det fall att kommunen beslutat, att särskild brandstyrelse skall utses.

3 §.

1 mom. Brandstyrelsen väljer vid första sammanträdet under kalenderåret inom sig ordförande och vice ordförande för året. Om utgången av dessa val skall kommunalnämnden underrättas. Äro både

ordföranden och vice ordföranden hindrade att bevista sammanträde, utses ordförande för tillfället.

2 mom. Brandstyrelsen sammanträder på kallelse av ordföranden eller vid förfall för honom av vice ordföranden, så ofta omständigheterna det påkalla och jämväl när det äskas av Konungens befallningshavande, kommunalnämnden, kommunalfullmäktige eller, om sådana ej finnas, kommunalstämman eller brandchefen.

3 mom. Vid sammanträde må ärende företagas till avgörande, så snart tre ledamöter äro tillstädes.

4 mom. Vid val sker omröstning med slutna sedlar, där så begäres, och skiljer lotten mellan dem, som erhållit lika antal röster. I övrigt verkställs omröstning öppet. Härvid bliver den mening gällande, varom de flesta rösterna förena sig. Äro vid öppen omröstning rösterna på vardera sidan lika många, gäller den mening, som biträts av ordföranden vid sammanträdet.

5 mom. Vid brandstyrelsens sammanträden skall föras protokoll, vars riktighet granskas antingen genast eller sist vid styrelsens nästa sammanträde; dock kan styrelsen särskilt för varje gång uppdraga åt två eller flera av sina ledamöter att jämte ordföranden verkställa granskningen.

6 mom. Brandchefen skall vara närvarande vid brandstyrelsens sammanträden och föredraga förekommande ärenden; ägande brandchefen, som har rätt att deltaga i överläggningarna men ej i besluten, att, där han så begär, få sin mening antecknad till protokollet.

Anm. Denna paragraf införes i angiven lydelse i brandordningen endast då särskild brandstyrelse finnes. I motsatt fall höra av i denna paragraf upptagna bestämmelser endast de i mom. 2 och 6 förekommande bibehållas med erforderliga ändringar. Följande lydelse av paragrafen torde för sådant fall vara lämplig:

1 mom. Förvaltningen av brandväsendets angelägenheter handhaves av kommunalnämnden (eventuellt annan kommunal förvaltningsmyndighet).

2 mom. (= 2 mom.). För handläggning av ärende, som rör brandväsendet, sammanträder kommunalnämnden (eventuellt annan kommunal förvaltningsmyndighet) så ofta omständigheterna det påkalla och jämväl när det äskas av Konungens befallningshavande eller brandchefen.

3 mom. (= 6 mom.). Då ärende, som rör brandväsendet, förekommer till behandling inför kommunalnämnden (eventuellt annan kommunal förvaltningsmyndighet), skall brandchefen vara närvarande: ägande brandchefen, som ej har rätt att deltaga i besluten, att, när han det begär, få sin mening antecknad till protokollet.

Av de fattade besluten skall brandchefen erhålla del genom utdrag av kommunalnämndens (eventuellt annan kommunal förvaltningsmyndighets) protokoll.

4 §.

Förutom de åligganden och befogenheter, som jämlikt gällande brandstadga eller eljest i denna brandordning intagna föreskrifter tillhöra brandstyrelsen (kommunalnämnden, eventuellt annan kommunal förvaltningsmyndighet), tillkommer det styrelsen (kommunalnämnden, eventuellt annan kommunal förvaltningsmyndighet):

1:o) att uppgöra förslag till brandordning samt utfärda reglementen för brandstyrkan, brandchefen, vice brandchefen och skorstensfejare,

2:o) att årligen avgiva förslag till inkomst- och utgiftsstat för brandväsendet under det nästföljande året,

3:o) att efter förslag av brandchefen av de i allmän brandkår tjänstpliktiga uttaga lämpligt antal personer,

4:o) att övervaka efterlevnaden av brandstagan, brandordningen och övriga brandväsendet rörande författningar, reglementen och instruktioner m. m.,

5:o) att tillse, att av brandstyrelsen (kommunalnämnden, eventuellt annan kommunal förvaltningsmyndighet) godkänd instruktion rörande brandstyrkans tjänstgöring finnes av brandchefen upprättad,

6:o) att efter förslag av brandchefen fastställa föreskrifter angående tjänstetecken för brandchefen och vice brandchefen samt övrig personal vid brandstyrkan,

7:o) att efter förslag av brandchefen till kommunalfullmäktige eller, om sådana ej finnas, till kommunalstämman ingiva förslag om inköp av brand- och livräddningsredskap samt övrig materiel ävensom ombesörja anskaffandet därav, i den mån anslag därtill beviljats,

8:o) att hos kommunalfullmäktige eller, om sådana ej finnas, hos kommunalstämman göra framställning om belöning åt den, som därav gjort sig förtjänt,

9:o) att i brandväsendet rörande angelägenheter avgiva de yttranden, som från brandstyrelsen (kommunalnämnden, eventuellt annan kommunal förvaltningsmyndighet) av vederbörande myndigheter infor dras,

10:o) att i övrigt främja allt, som kan lända till samhällets tryggnad mot eldfara.

3 KAP.

Om brandrotar, brandstyrka, brandchef och vice brandchef.

5 §.

1 mom. Därest det med hänsyn till föreliggande förhållanden är lämpligt att indela kommunen i särskilda brandrotar, bör stadgande därom intagas i detta moment.

Anm. Följande lydelse av momentet föreslås t. ex.:

Kommunen indelas i följande brandrotar:

- » Nr 1 omfattande Kyrkbyns ägor,
- » 2 » Stora och Lilla Österby ägor,
- » 3 » Vesterby, större delen av ägorna samt följande hemmans och utgårdars ägor nämligen,
N. N.
N. N.
N. N. o. s. v.
- » 4 » Norrby gods med tillhörande pappersmassfabrik samt kvarn och såg,
- » 5 » Söderby järnvägs- och ångbåtsstationers område, Söderby gårds ägor samt till Vesterby hörande utjord, å vilken finnas handels- och verkstads-lägenheter invid stationsområdet.»

Vid kommunens indelning i brandrotar bör hänsyn tagas till föreliggande förhållanden. Är kommunens område litet och befolkningen någorlunda jämnt fördelad inom detsamma, är det obehövt att indela kommunen i brandrotar. Är kommunen av större omfång eller förekomma inom densamma byar, tätt bebyggda områden, industriella anläggningar e. d., bör en indelning i brandrotar företagas i enlighet med de principer, som här ovan följts.

2 mom. Detta moment skall innehålla bestämmelser om brandstyrkans storlek och sammansättning, varom stadgats i 28 § brandstadgan.

Anm. Brandstyrkan torde i regel komma att utgöras av allmän brandkår. Att ange några normer för dennas storlek låter sig icke göra, då förhållandena inom olika kommuner äro i hög grad skiftande. Inom tätt bebyggda delar av kommunen eller vid industriella anläggningar o. d. bör även borgarbrandkår eller s. k. frivillig brandkår förekomma. Dennas numerär bör utgöra minst 26 man, därav minst 2 man boende i omedelbar närhet av det ställe, där brandredskapen förvaras.

3 mom. Inom varje brandrote skola av brandstyrelsen (kommunalnämnden, eventuellt annan kommunal förvaltningsmyndighet) utses en brandrotemästare och två vice brandrotemästare.

Dessa åligga, var inom sin rote:

att uppdelas inom roten boende medlemmar av allmänna brandkåren i lag om högst 15 personer och bland dem utse förmän för varje lag,

att på lämpligt sätt enligt brandchefens anvisningar anordna undervisning och övningar med rotens manskap,

att i första hand leda eldsläckningsarbetet vid eldsvåda inom det område, roten omfattar, till dess brandchefen eller vice brandchefen anländer,

att hava ansvar för och öva tillsyn över inom roten förvarad,

kommunen tillhörig och till kommunens disposition ställd eldsläckningsmateriel m. m., samt

att i övrigt ställa sig brandchefens föreskrifter liksom föreskrifterna i brandstadgan och denna brandordning till efterrättelse.

4 mom. Förman skall till person väl känna varje man inom sitt lag, hans yrkesskicklighet m. m.

5 mom. Envar medlem av brandstyrkan är skyldig att under tjänstgöring vid eldsvåda eller övning ovillkorligen efterkomma överordnads inom brandstyrkan befallningar samt mottaga och utföra det befäl, som av överordnad ålägges. Utan högste närvarande överordnads tillstånd må ingen av personalen avlägsna sig från tjänstgöringsstället.

6 mom. Beordras medlem av brandstyrkan att efter den egentliga eldsläckningen kvarstanna å brandplatsen för att verkställa s. k. eftersläckning eller fullgöra vakthållning, äger han att efter brandstyrelsens (kommunalnämndens, eventuellt annan kommunal förvaltningsmyndighets) beprövande erhålla skälig ersättning härför. Ersättningen, som utgår av kommunens medel, utbetalas av brandstyrelsen (kommunalnämnden, eventuellt annan kommunal förvaltningsmyndighet) efter brandchefens hörande.

7 mom. Brandrotmästare och vice brandrotmästare undervisas och övas minst en gång varannan månad. Brandrotmästare skall undervisa och öva manskapet inom sin rote minst en gång var tredje månad. Hela brandstyrkan övas tillsammans minst en gång om året. Kallelse till denna övning sker dels genom anslag å anslagstavlor dels ock genom kungörelse i kyrkan under två på varandra följande söndagar. Kallelse till övriga övningar sker på sätt brandchefen bestämmer.

Anm. Då kommun ej indelats i brandrotar, utgår 3 mom., varjämte 7 mom. bör erhålla följande lydelse: »Allmänna brandkåren övas minst en gång varje halvår. Kallelse till övning sker dels genom anslag å anslagstavor dels ock genom kungörelse i kyrkan under två på varandra följande söndagar. Finnes borgarbrandkår eller s. k. frivillig brandkår, bör i brandordningen föreskrivas, att dylik kår skall övas minst två gånger i månaden.

6 §.

Till brandchef och vice brandchef böra utses personer med god förmåga att leda större arbetsstyrka, och böra de helst äga någon byggnadsteknisk kunskap samt om möjligt hava genomgått kortare utbildningskurs vid yrkesbrandkår.

Anm. Brandchefs- och vice brandchefsbefattningarna äro principiellt att betrakta såsom oavlönade förtroendeuppdrag. Då emellertid desamma, i synnerhet brandchefsbefattningen, pålägga sina innehavare ett ganska krävande arbete och det är av största vikt, att er-

farna och dugliga personer bekläda dessa tjänster, torde det ofta vara lämpligt att tillerkänna dem ersättning för deras arbete.

7 §.

Brandchefen och vice brandchefen utses för fyra år i sänder.

Medlemmarna i allmänna brandkåren uttagas för en tid av fyra år i sänder.

Anm. Därest borgarbrandkår eller s. k. frivillig brandkår finnes, bör anställning ske medelst kontrakt med viss tids ömsesidig uppsägning.

8 §.

Förutom vad i brandstadgan, denna brandordning eller eljest föreskrives, åligger det brandchefen:

att vårda sig därom, att kommunens brandväsen är ändamålsenligt ordnat samt att, då för sådant ändamål anslag av allmänna medel eller förändring eller tillägg i brandordningen äro erforderliga, där- om göra framställning till brandstyrelsen (kommunalnämnden, eventuellt annan kommunal förvaltningsmyndighet),

att avgiva de yttranden, som från brandchefen av vederbörande myndigheter infordras i ärenden angående brandväsendet,

att tillse, att brandstyrkan alltid uppgår till fastställt antal och är väl övad,

Anm. Då kommun ej är indelad i brandrotar, bör detta stycke erhålla följande lydelse: »att tillse, att brandstyrkan alltid uppgår till fastställt antal, att uppdelas allmänna brandkåren i lag om högst 15 personer och bland dem utse förmän för varje lag samt att anställa föreskrivna övningar med brandstyrkan».

att upprätta instruktion rörande brandstyrkans tjänstgöring,

att föra namnrulla över brandstyrkan, inventarieförteckning samt övriga erforderliga förteckningar och journaler,

att tillse, att kommunen tillhörig eller till dess disposition ställd brand- och livräddningsredskap förvaras å därför bestämda ställen samt jämte brandtelegraf eller andra anordningar för alarmering städse äro i gott och fullständigt skick,

att tillse, att brandväsendets byggnader, materiel och utrustning aktsamt begagnas och omsorgsfullt vårdas,

att, så ofta anledning därtill föreligger, besiktiga dels den brand- och livräddningsredskap, som skall av fastighetsägare anskaffas och underhållas, dels ock byggnader, upplagsplatser och dylikt,

att aktgiva på, att meddelade föreskrifter om försiktighetsmått till eldsvådas avvärijande iakttagas.

9 §.

Vice brandchefen åligger:

att biträda brandchefen i allt, vad honom åligger,

att, då brandchefen är hindrad, fullgöra de med brandchefsbefattningen förenade åligganden.

10 §.

Det åligger brandchefen och vice brandchefen samt personalen vid brandstyrkan att noggrant efterleva ej allenast vad i brandstadgan och brandordningen är stadgat utan ock vad i reglemente och instruktion finnes föreskrivet.

11 §.

Brandchefen, vice brandchefen, brandrotemästare, vice brandrotemästare och förmän skola under tjänstgöring bära fastställda tjänstecken.

Dessa anskaffas och underhållas på kommunens bekostnad.

12 §.

I denna paragraf böra meddelas bestämmelser om att brandchefen och vice brandchefen icke samtidigt få utan anmälan till ordföranden i brandstyrelsen (kommunalnämnden, eventuellt annan kommunal förvaltningsmyndighet) vistas utom kommunens område. I fråga om brandrotemästare och vice brandrotemästare bör stadgas, att de icke samtidigt få utan anmälan till brandchefen vistas utom rotens område.

4 KAP.

Om brand- och livräddningsredskap m. m.

13 §.

Denna paragraf skall innehålla bestämmelser om kommunens gemensamma brand- och livräddningsredskap samt förvaringsrum för densamma.

Anm. Paragrafen kan förslagsvis givas följande lydelse:

»Kommunens brand- och livräddningsredskap skall bestå minst av: en handkraftspruta om 150 minutliter med sugslang och 2 stycken tryckslangslängder å 30 meter jämte övrig till sprutan hörande materiel; en vattentunna på hjuldon; 2 stycken båtshakar; 2 stycken pytsprutor; 6 stycken hinkar samt ett brandsegel, som allt skall förvaras i därför avsedd, väl utmärkt sprutbod invid folkskolehuset; en s. k. expresspruta på två hjul med tillhörande slang och utrustning, som omhänderhaves av frivilliga brandkåren i roten Nr 5; till denna brandkårs förfogande har kommunen därjämte lämnat 2 stycken brandalarmtrumpeter samt diverse mindre materiel såsom yxor och stegar m. m.»

14 §.

Denna paragraf skall innehålla bestämmelser om i vad mån fastighetsägare är skyldig att anskaffa och underhålla för fastigheten erforderlig brand- och livräddningsredskap.

Anm. Såsom exempel på bestämmelser, som kunna förekomma, anföres:

att ägare av bebyggd fastighet är skyldig att i brukbart skick å fastigheten hålla:

a) då taxeringsvärdet å byggnaderna icke överstiger 5 000 kronor: en pytsspruta, en vattenhink och en stega av tillräcklig längd,

b) då taxeringsvärdet å byggnaderna överstiger 5 000 kronor men icke 20 000 kronor: två pytssprutor, två vattenhinkar och två stegar av tillräcklig längd,

c) då taxeringsvärdet å byggnaderna överstiger 20 000 kronor men icke 50 000 kronor: en slangspruta, försedd med en minst 5 meter lång slang och i stånd att framdriva minst 80 liter vatten i minuten, två pytssprutor, två vattenhinkar och två stegar av tillräcklig längd,

d) då taxeringsvärdet å byggnaderna överstiger 50 000 kronor: en slangspruta, försedd med minst 7 meter lång slang och i stånd att framdriva minst 100 liter vatten i minuten, två pytssprutor, två vattenhinkar och två stegar av tillräcklig längd,

att i varje ladugårdsrum med mer än 10 klavbundna djur skall finnas en på frostfri och lätt tillgänglig plats förvarad, till eldsläckning städse färdig kemisk eldsläckningsapparat av någon av statens provningsanstalt godkänd typ, vilken apparat skall anskaffas av gårdens ägare samt underhållas av denne eller, för den händelse gården är utarrenderad, av arrendatorn,

att då i hus med mera än två våningar, boningsrum finnas inredda i tredje eller högre våning, livräddningslinor skola finnas i varje boningsrum.

15 §.

Denna paragraf skall innehålla bestämmelser om, huru tillräcklig vattentillgång för eldsläckning skall beredas.

Anm. Såsom exempel på bestämmelser, som kunna förekomma, anföres:

att vatten för eldsläckning skall tagas från anlagda vattenbehållare eller brandbrunnar eller från förekommande vattendrag, vid vilka bryggor för vattenhämtning skola anordnas och pumpar uppställas,

att det åligger brandchefen tillse, att vattenbehållare och brandbrunnar alltid äro i brukbart skick samt att brandvakar under vintern hållas öppna i vattendragen,

att envar, som äger eller disponerar murad panna eller ångpanna, är skyldig att mot skäligen ersättning för bränsle vid eldsvåda under stark köld uppvärma vatten för sprutornas behov,

att envar, som äger arbetshästar, är skyldig att hålla anordning för framkörande av vatten vid eldsvåda.

16 §.

I denna paragraf skall angivas på vad sätt kommunens brandstyrka sammankallas vid eldsvåda.

Anm. Paragrafen kan exempelvis givas följande lydelse:

»Sammankallandet av brandstyrkan sker vid eldsvåda inom brandroten Nr 1 genom klämtning i kyrkklockan, vid eldsvåda inom brandrotarna Nr 2 och 3 genom klämtning i gårdarnas ringklockor, vid eldsvåda inom brandroten Nr 4 genom pappersmassefabrikens ångsiren samt vid eldsvåda inom brandroten Nr 5 genom signalering i brandlurar, som finnas upphängda å bestämda platser.»

5 KAP.

Om brandsyn.

17 §.

I denna paragraf skall angivas, under vilken tid av året allmän brandsyn skall förrättas samt huru, när och av vem kungörelse om brandsyn och efterbesiktning skall utfärdas.

Anm. Den lämpligaste tiden för brandsyns förrättande torde vara under eldningssäsongen. Kungörelse om brandsyn synes lämpligen böra utfärdas av brandchefen samt uppläsas i kyrkan två söndagar i följd före brandsynens början ävensom anslås å förefintliga anslagstavlur. Meddelande om efterbesiktning bör lämnas vid brandsynen. Då brandförsäkringsinrättning hos brandchefen anmält, att inom kommunen belägen fastighet är försäkrad hos inrättningen, bör genom brandchefens försorg inrättningen särskilt underrättas om tiden för brandsynen.

18 §.

Brandsynenämnden må i särskilt fall med brandstyrelsens (kommunalnämndens, eventuellt annan kommunal förvaltningsmyndighets) medgivande, då brandsynenämnden finner sådant behövt, påkalla biträde av sakkunniga personer.

Anm. Dylika fall kunna förekomma, då det är fråga om att förrätta brandsyn å industriella anläggningar och dylikt.

19 §.

Vid brandsyn och efterbesiktning fört protokoll skall förvaras hos kommunalnämnden.

6 KAP.

Om sotning.

20 §.

Denna paragraf skall innehålla föreskrift om de sotningsfrister, som för kommunen skola tillämpas.

Anm. Paragrafen kan förslagsvis givas följande lydelse:

»Rökgång från eldstad i boningsrum, som vanligen hålles uppvärmt under den kalla årstiden, rökgång från köksspisel, pannmur eller annan eldstad, varest kokning äger rum för enskilt hushålls behov, samt rökgång från centraluppvärmningsapparat skall sotas minst en gång om året.

Rökgång från köksspisel, pannmur eller annan eldstad, varest kokning äger rum i större omfattning än för enskilt hushålls behov, såsom värdshus, näringsställe, bageri, rökeri eller annan därmed jämförlig inrättning skall sotas minst en gång var tredje månad.

Skorsten med rökgångar och kanaler, som hör till fabrik eller annan dylik inrättning, skall sotas minst en gång om året.

Brandstyrelsen (kommunalnämnden, eventuellt annan kommunal förvaltningsmyndighet), äger, där så påfordras, att, efter brandchefens hörande, avgöra, vilka eldstäder skola hänföras till det ena eller andra av här ovan omnämnda slag, ävensom därest med hänsyn till eldstads, rökgångs eller det använda bränslets beskaffenhet m. m. för visst fall erfordras jämkning vare sig till skärpning eller till lindring i de här ovan fastställda sotningsfrister, därom besluta.»

21 §.

Denna paragraf skall innehålla föreskrift om av vem sotning må verkställas.

Anm. Önskvärt är, att sotningen verkställas endast av person, som vunnit utbildning i yrket. Därest kommun anser lämpligt att anställa yrkesutbildad skorstensfejare, böra i brandordningen regler givas för hans verksamhet. Sålunda bör stadgas, att han skall vara skyldig föra kontrollbok, vari skola antecknas av honom verkställda förrettningar ävensom de felaktigheter, som han vid utförandet av sitt arbete upptäcker å eldstäder och rökgångar m. m. och som äro av beskaffenhet att medföra eldfara. Därest dylik felaktighet upptäcker, skall skorstensfejaren vara skyldig därom underrätta såväl husägaren som brandchefen, vilken sistnämnde även bör kontrollera skorstensfejarens verksamhet genom granskning av kontrollboken. Vidare bör bestämmelser lämnas om sättet för arbetets utförande. Arbetet skall sålunda verkställas noggrant och ordentligt och på sådant sätt, att minsta möjliga olägenhet därav vållas husägare och hyresgäster. Skada, som genom ovarsamhet eller oskicklighet från skorstens-

fejarens sida uppkommer, skall av honom ersättas. Därest för arbetets utförande hål måste upptagas å eldstad, rökgång eller mur, bör det åligga skorstensfejaren ombestyra både hålets upptagande och dess igenmurande. Klagomål mot skorstensfejaren bör prövas av den myndighet, som handhar förvaltningen av brandväsendets angelägenheter. Slutligen bör stadgas, att betalning för av skorstensfejaren utfört arbete skall utgå enligt av kommunens beslutande myndighet bestämd taxa.

7 KAP.

Om allmänna försiktighetsmått till förebyggande av eldsvåda.

22 §.

1 mom. Ej må någon handskas ovarsamt med brinnande, glödande eller eldfarliga föremål under sådana omständigheter, att fara för eldsvåda därigenom kan uppstå.

Det är sålunda förbjudet, bland annat:

att använda bart brinnande ljus, tända stickor eller dylikt eller röka tobak i ladugårdar, stall och andra uthus, å vindar samt i garderober och dylika utrymmen,

att lämna uppgjord eld utan vård,

att inomhus annorledes än i kärl, försedda med självstängande lock och helt och hållet förfärdigade av icke brännbart material, förvara ur eldsläder tagen aska, slagg och sot, eller med olja bemängda trasor, trassel och dylikt,

att utan erforderliga försiktighetsmått koka olja, beck, tjära och andra eldfarliga ämnen,

att lägga brännbara ämnen närmare rökgång än en meter.

2 mom. Envar åligger att, såvitt i hans förmåga står, tillse att eldstäder, lokomobiler, explosionsmotorer, ångpannor, ånggrytor eller dylikt, med tillhörande skorstenar, asklådor, rör och gnistsläckare, samt anläggningar och ledningar för belysning eller kraftöverföring, som av honom begagnas, äro utan fel, som kan medföra eldfara, och att, om sådant fel upptäcker, ofördröjligen låta avhjälpa det-samma.

23 §.

Då lokomobil användes, skall den vara försedd med fullgod gnistsläckare och får ej placeras på närmare avstånd från byggnad eller brännbart upplag än sex meter, då eldningen av lokomobilen sker med lövved, kol eller koks. Användes annat bränsle, skall avståndet vara minst trettio meter. När stark vind blåser i riktning mot byggnad eller brännbart upplag, får eldning av lokomobil ej ske. När lokomobil eller explosionsmotor hålles i gång, skola invid densamma

finnas två kärl om minst 10 liters rymd, fyllda det ena med vatten och det andra med sand. Avgasningsrör från explosionsmotor skall utmyнна ovan vattenytan i särskilt anordnat kärl av lämplig storlek.

24 §.

1 mom. Upplag eller förråd utöver husbehov av ämnen, som lätt kunna fatta eld, såsom sprit, bensin, olja, beck, harts, tjära, svavel och dylikt, få icke finnas å vindar över boningsrum eller uti med eldstad försedda rum.

2 mom. I övrigt erinras envar om skyldigheten att ställa sig till efterrättelse vad i gällande författningar finnes föreskrivet till förebyggande av eldfara samt till räddning av människoliv och egendom vid eldsvåda.

25 §.

Vid nybyggnad av hus med eldstad bör iakttagas:

att yttertaket belägges med icke antändbart ämne såsom tegel, skiffer, plåt eller asfaltpapp;

att ett avstånd av minst 20 meter finnes till närmaste byggnad med tak av lätt antändbart ämne;

att uppmurning av eldstad och skorsten sker å ändamålsenligt och mot brandfara skyddande sätt, därvid tillses, att skorsten från kökspis och annan eldstad, som användes väsentligt mera än kakelugn i boningsrum, erhåller säker tjocklek och blir uppmurad till minst 0,5 meters höjd över taket;

att kamin eller ånggryta ej uppsättes annorledes än på murad grund eller på golv av icke antändbart ämne och, om den icke inrymmes i murad nisch med skorsten, ej förses med rökrör av plåt närmare intill trä än 0,9 meter utan säker isolering;

att för ladugårdar och stallar, som avses för större antal djur (minst 20 stycken), vidtagas följande särskilda skyddsåtgärder:

dörrarna skola vara dubbla och utåtgående samt, om möjligt, leda ut i det fria på två sidor av huset,

mellanvägg mot foderrum skall vara murad, reveterad eller belagd med tunntegel samt får icke hava andra öppningar än sådana, som äro försedda med självstängande, tätt slutande plåtbeklädda dörrar,

tak eller mellanbotten mellan kreatursrum och foderskulle skall vara omsorgsfullt tätad medelst murputs eller med beläggning ovanpå av ett lager stampad lera, såvida ej ordentlig brandbotten åstadkommes; öppningarna skola förses med samma slags dörrar som i mellanvägg mot foderrum,

kreatursbindslena skola lätt kunna lösas med ett handgrepp för vartdera; s. k. självlösande bindslen, som på en gång frigöra flera djur, få ej förekomma, såvida ej djuren vänjas vid regelbundet utgående;

huset skall förses med ändamålsenlig åskledare;
för eldstad skall ordentligt valv sättas och rakt uppgående skorsten
av minst tre stens tjocklek uppmuras till en meters höjd över taket,
varjämte effektiv gnistsläckare skall anbringas.

8 KAP.

Om förfarandet vid eldsvåda m. m.

26 §.

Vid eldsvåda i ladugård skola de förstkommande söka rädda djur,
som äro utsatta för eldfara, och bör därvid någon eller några ägna
sig åt djurens lösande samt andra vara tillreds att föra dem i sä-
kerhet.

Blir det känt, att upplag av lätt antändliga, eldfarliga eller explo-
siva ämnen finnas i närheten av brandställe, böra, såvitt möjligt, åt-
gärder skyndsamt vidtagas för bortskaffande eller annat säkerstäl-
lande av samma upplag.

De i grannskapet varande byggnaderna skola bevakas och skall
därvid tillses, att dörrar och fönster hållas stängda samt att andra
öppningar bliva tillslutna.

Där så befinnes nödigt och möjligt, skola brandsegel sträckas och
presenningar utbredas, särskilt till skydd för halm- och spåntak, och
skola desamma genom besprutning hållas fuktiga.

Vid soteld skola invid skorstensmuren befintliga brännbara före-
mål bortskaffas och försök göras att dämpa elden genom nedkastan-
de av salt i skorstenen.

27 §.

Medlem av allmänna brandkåren bör, då han inställer sig vid
brandplatsen, medföra hink och yxa.

28 §.

Å brandplatsen föres befälet av brandchefen eller i hans frånvaro
av högsta närvarande befäl.

29 §.

Då brandchefen jämlikt 42 § brandstadgan påfordrar, att häst, for-
don eller båt skall ställas till brandväsendets förfogande, skall er-
sättning därför utgå efter i orten gängse pris.

9 KAP.

Ansvarsbestämmelser.

30 §.

Gör brandchefen, vice brandchefen eller medlem av avlönad brand-
styrka sig skyldig till förseelse i tjänsten, äger brandstyrelsen (kom-

munalnämnden, eventuellt annan kommunal förvaltningsmyndighet) varna eller ock avskeda honom.

31 §.

Den, som överträder i denna brandordning meddelad föreskrift, böte från och med 5 kronor till och med 500 kronor, där icke å förseelsen följer straff enligt allmän lag eller författning.

Till enahanda ansvar vare den förfallen, som utan skäl vägrar brandchefen tillträde, då han vill besiktiga brand- och livräddningsredskap, som skall av fastighetsägare anskaffas och underhållas, eller byggnader, upplagsplatser och dylikt.

III. Riktlinjer vid utarbetandet av reglemente för brandstyrka, brandchef och vice brandchef, skorstensfejare samt brandsyn.

FÖRORD.

Vid utarbetandet av föreliggande riktlinjer för brandstyrka, brandchef och vice brandchef, skorstensfejare samt brandsyn hava de anvisningar, som lämnades i den inom kommunikationsdepartementet utarbetade handledning till brandordningar för städer, köpingar och municipalsamhällen genomgående lagts till grund.

Kommitterade hava därför gjort sitt förslag så omfattande som möjligt, så att tillräckligt material skall föreligga vid utarbetandet av resp. reglementen. Emellertid kan lämpligen innehållet i §§ 3—8, 16 och 17 antingen ytterligare uppdelas eller ock delvis sammanslås, beroende på resp. brandstyrkors sammansättning och organisation.

Därest icke allt, som i handledning till brandordningar finnes angivet, blivit i resp. brandordningar upptaget eller ock utöver vad i handledningen säges tillägg i dessa blivit gjorda, torde motsvarande kompletteringar av reglementet böra iakttagas.

Då i handledningens till brandordningar 6 § icke några fordringar blivit uppdragna, vilka måste uppfyllas av sökande för att kunna antagas eller befordras till underbefäl — särskilt till sådan befattning, där maskinistutbildning kräves — torde lämpligen bestämmelser härom kunna och böra införas i reglementets kap. I för så vitt härom icke redan finnes i brandordningen stadgat.

Reglementen

för

N. N. stads (köpings, municipalsamhälles) brandväsende
utfärdade av Stadsfullmäktige etc. den ..... 19....

INNEHÅLLSFÖRTECKNING.

F ö r o r d.

A. *Reglemente för brandstyrkan.*

- I Kap. Befattningshavares antagande, befordran och avsked
- II Kap. Personalens vid brandstyrkan tjänsteåligganden . . . .
- III Kap. Avlöning och övriga förmåner . . . . .
- IV Kap. Uniformering och tjänstetecken . . . . .
- V Kap. Semester och tjänstledighet . . . . .
- VI Kap. Förfaringssätt vid bedömande av disciplinär bestraffning . . . . .

B. *Reglemente för Brandchef och vice Brandchef.*

- VII Kap. Brandchefens och vice brandchefens tjänsteåligganden
- VIII Kap. Avlöning och övriga förmåner (se kap. III).
- IX Kap. Uniformering och tjänstetecken (se kap. IV).
- X Kap. Semester och tjänstledighet . . . . .

C. *Reglemente för skorstensfejare.*

- XI Kap. Tjänsteåligganden . . . . .
- XII Kap. Avlöning och övriga förmåner . . . . .
- XIII Kap. Semester och tjänstledighet . . . . .

D. *Reglemente angående brandsyns utförande.*

- XIV Kap. Brandsynemännens åligganden . . . . .
- XV Kap. Brandsynemännens arvoden . . . . .
- XVI Kap. Brandsynenämndens beslut . . . . .

A.

REGLEMENTE FÖR BRANDSTYRKAN.

Till fullständigande av vad i brandstadgan den 15 Juni 1923 och i för staden (köpingen, municipalsamhället) gällande brandordning, föreskrives, skola efterföljande reglementen lända till efterrättelse för stadens brandstyrka, brandchef och vice brandchef, skorstensfejare och brandsyn:

I kap.

Befattningshavares antagande, befordran och avsked.

1 §.

1. Då befattning såsom befäl eller underbefäl vid brandstyrkan skall tillsättas, åligger det brandchefen att härom i god tid före platsens tillsättande göra anmälan hos brandstyrelsen. Efter ansöknings-

tidens utgång skall brandchefen till brandstyrelsen avgiva förord för den av de sökande, som han anser vara till befattningen lämpligast.

2. Vid förekommande befordran av brandstyrkans manskap skall hänsyn i första rummet tagas till lämplighet och uppförande. Vid lika meriter i övrigt skall den till åren äldste äga företräde framför den yngre.
3. I detta moment skola intagas de bestämmelser, som hava avseende på befattningshavares avsked från brandstyrkan, där ej detta avsked blivit ådömt såsom disciplinär bestraffning eller där ej särskilda bestämmelser härom finnas intagna i för samhället gällande löne- eller pensionsreglemente.

II kap.

Personalens vid brandstyrkan tjänsteåligganden.

2 §.

Befäl och underbefäl vid yrkesbrandkåren åligga att:

1. då så påfordras, fullgöra högre befäls åligganden;
2. så noggrant sätta sig in i alla tjänstens grenar, att de äro fullt förtrogna med desamma;
3. noggrant övervaka, att den dem underlydande personalen fullgör sina skyldigheter; samt försummelse eller felaktigheter av den art, att brandchefen därom bör få kännedom, skriftligen anmäla;
4. vid övningar och eldsvådor föra det befäl, som tilldelas, samt i övrigt dellaga i den inre tjänsten vid brandkåren enligt av brandchefen härför utfärdad instruktion och order;
5. där ej annorlunda säges, till brandchefen göra framställning i ärenden, som hava avseende på de särskilda tjänsteplikter, dem var för sig, jämlikt nästföljande paragraf i detta reglemente åligga;
6. i övrigt ställa sig vederbörligen utfärdade instruktioner, föreskrifter och order till efterrättelse.

3 §.

Utöver vad i nästföregående paragraf för befäl och underbefäl vid yrkesbrandkåren är föreskrivet, skall det särskilt åligga:

1. äldste befäl eller underbefäl att:
  - a. biträda vice brandchefen vid tillsynen över brandstyrkans livräddnings- och eldsläckningsredskap, fordon och brandtelegraf samt förefallande bristfälligheter härutinnan ofördröjligen anmäla;
  - b. hava noggrann kännedom om vattenledningsnätets sträckning, brandposternas läge, konstruktion och kapacitet, annan vattentillgång än genom vattenledningen samt i övrigt sådana förhållanden, som avse lättnad vid eldsvådas dämpande;

- c. hava uppsikt och tillsyn över brandkårens förråd enligt instruktion eller brandchefens närmare bestämmande;
  - d. fullgöra sådana till tjänsten hörande expeditions- och andra göromål och uppdrag, varom brandchefen lämnar föreskrift.
2. 2:dre befäl eller underbefäl (verkmästare, maskinist) att:
- a. vara förman för verkstadsarbetena och med biträde av brandstyrkans personal utföra förefallande arbeten för brandväsendets behov;
  - b. hava närmaste tillsynen över brandstyrkans automobiler, sprut- och pumpverk samt brandtelegrafan och övriga brandväsendets elektriska installationer samt ansvara för desammas hållande i fullgott skick; åliggande honom att förefallande bristfälligheter härutinnan ofördröjligen anmäla;
  - c. hava kännedom om vattenledningsnätets sträckning och annan vattentillgång än vattenledningen med särskilt avseende fäst på placering av sprutor och pumpverk vid eldsvåda.

Anm. Bestämmelserna i denna § utgöra endast ett exempel, då det ju lika ofta kan förekomma, att äldsta underbefälet är verkmästare som att den yngre är det.

4 §.

Brandförman vid yrkesbrandkår åligger att:

1. då så påfordras, fullgöra, vad för underbefäl är föreskrivet;
2. noggrant sätta sig in i honom åliggande tjänsteplikter;
3. vara föregångsman för honom underställd personal;
4. noggrant övervaka, att honom underställd personal fullgör sina skyldigheter samt fel och försummelser härutinnan hos veckohavande (daghavande) befäl anmäla;
5. vid eldsvådor och övningar föra det befäl och göra det arbete, som honom tilldelas samt i övrigt deltaga i den inre tjänsten vid brandkåren enligt av brandchefen härför meddelade föreskrifter;
6. enligt av brandchefen verkställd indelning bestrida förefallande vaktgöring;
7. ställa sig till efterrättelse de föreskrifter som av brandchefen utfärdas i särskild instruktion och eljest;
8. i allt vad till befattningen hör, med ovillkorlig lydnad och efter bästa förmåga verkställa givna befallningar.

5 §.

Utöver vad i § 4 stadgas, skall det särskilt åligga

1. *stallförmannen* att
  - a. vara förman i stallet och hava uppsikt över all, vad till hästarnas skötsel, skoning, utfodring, utrustning och motionering hör;

- b. hava tillsyn över seldon och körredskap och bristfälligheter härutinnan ofördröjligen anmäla;
  - c. undervisa stallpersonalen i deras åligganden.
2. *garageförmannen (verkstads-)* att:
- a. ansvara för att brandkårens automobilfordon ständigt äro försedda med bensin, olja och vatten i erforderlig mängd, att belysningen fungerar, att snökedjor vid behov anbringas, samt att fordonen ständigt äro utrustade enligt fastställd packningsplan;
  - b. ansvara för ordning, snygghet och lämplig temperatur i garaget;
  - c. i övrigt biträda verkmästaren (maskinisten) i honom åliggande skyldigheter.

6 §.

Brandman vid yrkesbrandkåren åligger att:

1. då så påfordras, fullgöra vad för brandförman är föreskrivet;
2. noggrant sätta sig in i honom åliggande tjänsteplikter;
3. vid eldsvådor och övningar göra den tjänst och förrätta det arbete, som honom ålägges, samt i övrigt deltaga i den inre tjänsten vid brandkåren enligt av brandchefen härför meddelade föreskrifter;
4. enligt av brandchefen verkställd indelning bestrida förefallande vaktgörning;
5. ställa sig till efter rättelse de föreskrifter, som av brandchefen utfärdas i särskild instruktion och eljest;
6. i allt, vad till befattningen hör, med ovillkorlig lydnad och efter bästa förmåga verkställa givna befallningar.

7 §.

1. Borgarbrandkårens befäl och manskap åligga att:
  - a. vid eldsvådor och övningar skyndsamt begiva sig till anvisad plats, där utöva det befäl och förrätta det arbete, som av brandchefen anbefalles;
  - b. enligt brandchefens närmare bestämmelser och på villkor, som stadgade äro, vid förfall för yrkesbrandkårens personal, träda i deras ställe;
  - c. på brandchefsexpeditionen uppgiva bostad och arbetsplats, samt förändringar därutinnan ofördröjligen anmäla;
  - d. i övrigt ställa sig gällande instruktioner och brandchefens föreskrifter till efter rättelse.
2. Utöver vad sålunda för borgarbrandkårens befäl och manskap är anbefallt, skall det särskilt åligga reservmaskinist och reserveldare, att
  - a. hava kännedom om konstruktion och skötsel av brandkårens

sprut- och pumpverk, ävensom lämpliga platser för dessas placering vid användning.

8 §.

Allmänna brandkårens befäl och manskap åligga att:

1. vid eldsvådor, övningar och mönstringar skyndsamt begiva sig till anvisad plats, där utöva det befäl och fullgöra de arbeten, som av brandchefen anbefallas.

9 §.

I denna § intagas bestämmelser angående sättet för resp. brandkårens kallelse till övning och mönstring.

III kap.

Avlöning och övriga förmåner.

I detta kapitel böra intagas föreskrifter, som hava avseende på avlönings- och därmed i samband stående förhållanden.

Hithörande bestämmelser grunda sig på av stadsfullmäktige eller motsvarande fattade beslut och det synes då lämpligast, att dessa även utfärda eller stadfästa de närmare föreskrifter, som tillämpningen av de fattade besluten innebära.

Det synes emellertid icke lämpligt att i reglementet upptaga hela staten med angivande av belopp och specificerande av förmånerna, enär man då måste ändra reglementet för varje gång, som förändring i staten, även den minsta bagatell, vidtages.

I reglementet synes endast böra intagas de allmänna bestämmelser, som avse sättet för löneförmånernas utgående, huru förfaras skall med hänsyn till befattningshavarnas lön eller tjänstgöringspengar samt andra med befattningen förenade förmåner vid längre tids tjänstledighet, sjukdom o. s. v. m. fl. förhållanden, som äro beroende på stadsfullmäktiges eller motsvarandes därom fattade beslut.

De i denna handledning upptagna bestämmelserna lämna några exempel på detta område för vägledning vid avfattande av reglementena.

10 §.

1. De med de olika befattningarna vid brandstyrkan förenade förmånerna utgå dels kontant, dels in natura, enligt den härför av stadsfullmäktige beslutade staten.
  - a. Den kontanta lönen kvitteras med $(\frac{1}{12} [\frac{1}{24}]$ av årliga beloppet (första) (sista) (första och femtonde) helgfria dagen i varje månad;
  - b. Tjänstgöringspenningarne kvitteras med — — — — — ;

- c. Hyresersättning kvitteras med — — — — —;
 d. Beklädnadsersättning kvitteras med — — — — —;
 f. Naturaförmånerna utgå — — — — —;
 o. s. v. (utgå enl. gällande lönestat).
2. Vid längre tids tjänstledighet (överstigande 00 dagar), sjukdom — — — — — (överstigande 00 dagar) vare befattningshavare skyldig vidkännas avdrag å (lön) (tjänstgöringspenningar) (naturaförmåner) med — — — — —, (allt enligt brandstyrelsens beslut) (enl. gällande lönestat).
3. Beträffande villkoren för erhållande av pension på brandväsendets stat samt dennas utgående gälla bestämmelserna i stadsfullmäktiges beslut den — — — — — (enl. gällande pensionsstat).
4. I detta moment böra intagas bestämmelser om huru förfaras skall, om någon vid eldsvåda eller eljest under utövandet av sin tjänst eller fullgörandet av föreskrifter, som av brand- eller polisbefäl meddelats, på grund av olycksfall eller smitta skadas eller ljuter döden; på vilket sätt och enligt vilka grunder och till vem ersättning eller pension skall utgå; allt såvida icke föreskrifter härom redan finnas intagna i lönestaten eller pensionsreglementet.

IV kap.

Uniformering och tjänstetecken.

11 §.

I denna (dessa) § (§§) skall intagas beskrivning över uniformer och tjänstetecken för personalen vid samhällets resp. brandkårer.

V kap.

Semester och tjänstledighet.

12 §.

Beträffande semester för personalen vid brandstyrkan gäller vad därom finnes i lönereglemente eller eljest bestämt.

Finns inga föreskrifter i lönereglemente eller eljest, skall i denna (dessa) § (§§) bestämmelse intagas rörande längden av den varje befattningshavare årligen tillkommande semester.

Anm. Angående fördelningen av denna semester skola föreskrifter lämnas av brandchefen och skall härom stadgas i brandordningen. (Se Handledning till brandordning, 7 §, 5:te *att*-satsen.)

13 §.

Tjänstledighet utöver 2 dygn sökes skriftligen hos vederbörande.

Anm. Vem i olika fall är vederbörande framgår av brandordning.

gens föreskrifter. (Se Handledning till branordning, 7 §, 5:te attsatsen, och 15 §.)

14 §.

Huru vid ordinarie befattningshavares tjänstledighet under längre tid förfaras skall för tjänstens upprätthållande, därom bestämmer brandstyrelsen, efter brandchefens hörande, för befäl vid brandstyrkan, samt brandchefen, då det gäller manskapet.

VI kap.

Förfaringssätt vid ådömande av disciplinär bestraffning.

15 §.

1. Oavsett brandchefen äger bestraffningsrätt eller ej, skall, då medlem av brandstyrkan gjort sig skyldig till förseelse, brandchefen med den skyldige hålla förhör och däröver upprätta protokoll.

Äger brandchefen bestraffningsrätt och förseelsen är av den art, att brandchefen anser sig böra utöva denna sin rätt, meddelar han disciplinstraffets storlek, men överlämnar i annat fall förhørsprotokollet till brandstyrelsen.

Anm. I mindre stad eller i köping eller annat samhälle å landet, som i brandstadgans 23 § avses, torde lämpligen brandchefen böra skriftligen anmäla den felande till brandväsendets förvaltande myndighet.

2. Vid förhör skola närvara: brandchefen, förhørsledare, 1 protokollförare, 2 vittnen, varav ett av motsvarande tjänstegrad som den felande.
3. Brandchefen skall föra såväl straffjournal som diarium över förhørsprotokollen och dithörande rapporter.

B.

REGLEMENTE FÖR BRANDCHEF OCH VICE BRANDCHEF.

VII kap.

Brandchefens och vice brandchefens tjänsteåligganden.

16 §.

Brandchefen åligger att:

1. i första hand ansvara för, att samhällets brandväsen är i överensstämmelse med brandstadgan och brandordningen till alla delar fullständigt och ändamålsenligt ordnat;
2. på lämpligt sätt ordna, indela, öva och mönstra befäl och manskap vid brandstyrkan samt tillse, att var och en vid densamma an-

- ställd fullgör sina skyldigheter enligt vederbörligen utfärdade föreskrifter;
3. utkvittera nödiga medel och verkställa avlöning med brandstyrelsens personal enligt de närmare föreskrifter, som honom av brandstyrelsen meddelas;
  4. å viss tid varje söckendag hava expeditionstid, varom underrättelse skall meddelas genom anslag å dörren till tjänsterummet;
  5. övervaka sina underlydandes uppförande inom tjänsten och på sätt, som i kap. VI stadgas, pröva och beivra förseelse mot god ordning eller anständigt uppträdande i allmänhet;
  6. hålla vice brandchefen underrättad om sådana tjänsteangelägenheter, som denne i och för sin tjänsts behöriga skötande bör känna.

Anm. I denna § införes de ytterligare föreskrifter beträffande brandchefens tjänsteåligganden, varom icke annorstädes finnes stadgat och som kunna anses vara erforderliga.

17 §.

Vice brandchefen åligger att:

1. så noggrant sätta sig in i allt till brandväsendet i dess helhet hörande att han är fullt förtrogen med brandchefens åligganden;
2. noggrant övervaka, att den honom underlydande personalen fullgör sina skyldigheter samt försummelse eller felaktigheter härutinnan hos brandchefen anmäla;
3. hava tillsyn över brandstyrelsens livräddnings- och eldsläckningsredskap, hästar och fordon samt brandtelegrafan och inför brandchefen ansvara för ordning och snygghet inom brandstationen och därtill hörande områden; åliggande honom att förefallande bristfälligheter härutinnan ofördröjligen hos brandchefen anmäla;
4. i vad på honom ankommer, inför brandchefen ansvara för alarmberedskapen;
5. vid eldsvådor och övningar föra det befäl, som honom tilldelas, samt i övrigt delta i den inre tjänsten vid brandkåren enligt av brandchefen härför meddelade föreskrifter;
6. fullgöra sådana till tjänsten hörande expeditions- och andra göromål och uppdrag, varom brandchefen lämnar uppgift;
7. till brandchefen göra framställning i ärenden, som kunna lända till samhällets trygghet mot eldfara, brandväsendets förbättrande, brandstyrelsens tjänstbarhet och dit hörande;
8. i övrigt ställa sig vederbörligen utfärdade föreskrifter och order till efterrättelse.

VIII kap.

Avlöning och övriga förmåner.

18 §.

(Se III kap.)

IX kap.

Uniformering och tjänstetecken.

19 §.

(Se IV kap.)

X kap.

Semester och tjänstledighet.

20 §.

1. Brandchefen är berättigad till 00 veckors semester om året utan ansökan (efter anmälan hos brandstyrelsens ordförande och polismyndigheten) (i enlighet med gällande lönestat).
2. vice brandchefen är berättigad till 00 veckors semester varje år utan ansökan (eller i enlighet med gällande lönestat).

C.

REGLEMENTE FÖR SKORSTENSFEJARE.

XI kap.

Tjänsteåligganden.

21 §.

Skorstensfejare skall, i vad på honom ankommer, vaka över iakttagande av vederbörligen utfärdade föreskrifter, som avse samhällets trygghet mot eldfara, och till brandchefen göra framställning i ärenden, som kunna främja detta syfte.

22 §.

Förutom vad i brandstadga eller brandordning föreskrives, åligger det skorstensfejare att delta i eller ensam verkställa besiktningar och däröver avgiva skriftligt utlåtande, då sådant av brandchefen eller vederbörande myndighet anbefalles.

23 §.

Där skorstensfejare vill påkalla brandstyrelsens avgörande i ärenden, som angivas i för samhället gällande brandordning § 00 mom. 00, skall han därom göra skriftlig anmälan med erforderliga upplysningar.

(Se exempelvis Handledningen till brandordning 30 § 3 mom.)

24 §.

Där någon vägrar skorstensfejare tillträde till lägenhet eller annat vare sig för sotningsarbets verkställande eller för utförande av

sådan undersökning, varom i brandstadgan 20 § stadgas, skall skorstensfejaren därom göra skriftlig anmälan till polismyndigheten med angivande av närmare omständigheter.

25 §.

Den kontrollbok, som det, jämlikt bestämmelsen i § 00 av för samhället gällande brandordning, åligger skorstensfejare att föra enligt av brandstyrelsen meddelade föreskrifter, skall tillhandahållas honom på samhällets bekostnad. Den skall av honom omsorgsfullt vårdas och med noggrannhet föras, samt efter slutad användning överlämnas till brandchefen för förvaring i brandstyrelsens arkiv.

26 §.

1. Vill skorstensfejaren verkställa rengöring av skorsten medelst utbränning, skall han därom skriftligen anhålla hos brandchefen, börande vid denna ansökan bifogas:
  - A. besiktningens utlåtande angivande:
    - a. skorstenens beskaffenhet;
    - b. mängd, art och beskaffenhet av det i rökgången befintliga sotet;
    - c. närmaste omgivnings art och beskaffenhet;
    - d. övriga upplysningar;
    - e. eventuellt förslag till säkerhetsåtgärder under utbränningen.
  - B. husägarens skriftliga medgivande.
2. Sedan tillstånd till utbränningens företagande blivit meddelat skall skorstensfejaren om tiden för densamma utförande göra anmälan till brandchefen och polismyndigheten.
3. Vid utbränningens företagande, som skall av skorstensfejaren personligen övervakas, har han att ställa sig till noggrann efterrättelse de föreskrifter, som brandchefen meddelat.
4. Det för utbränningen och dit hörande erforderliga materialet anskaffas av skorstensfejaren.
5. Begär ägare med brandchefens samtycke skorstens rengöring genom utbränning eller anbefalles sådan av brandchefen vare skorstensfejaren skyldig sådan utbränning företaga och därvid i tillämpliga delar ställa sig till efterrättelse, vad ovan föreskrivits.
Anm. Föreskrifterna i denna paragraf böra jämföras med föreskrifterna i Handledningen till brandordning 32 §.

Anm. beträffande

1. A.
  - a. Beträffande det praktiska handhavandet av föreskriften erinras därom, att skorstenen i fråga bör underskattas noggrann okulär besiktning dels under tak, särskilt i vinds- och källarvåningar, därvid särskild uppmärksamhet bör ägnas sotluckor; dels ovan tak, vartill särskilt tillses, att

skorstenskransarna äro i fullgott skick, ty det kan lätt hända, att bristfälliga kransar under utbränning falla sönder och störta ned.

- b. Det kan icke anses vara brandchefens uppgift att fastställa, om det i en stigbar skorsten befintliga sotet genom vanliga medel (skrapning e. d.) kan så grundligt avlägsnas, att utbränningen kan undvikas. Endast undantagsvis bör brandchefen kräva undersökning för att få konstaterat, om icke rengöringen mycket väl kunde verkställas på vanligt vis.

Däremot måste alltid konstateras, om i skorstenen finnes mycket eller litet sot. I förra fallet bör före utbränningen så mycket sot som möjligt hava avlägsnats på mekanisk väg.

- c. Uppgiften härom är erforderlig för att kunna bedöma faran för sekundärbrand och för att vidtaga erforderliga skyddsåtgärder.
- d. T. ex. om upplag av särskilt eldfängd art finnes inom objektet.
- e. T. ex. om brandvakt anses erforderlig; om utbränningen skall företagas i en eller två omgångar m. fl.

B. Se 32 § i Handledning till brandordning.

2. Tiden för utbränningens företagande bör skorstensfejaren själv bestämma. Men anmärkas bör, att utbränningen helst bör äga rum på morgonen och vara avslutad omkring kl. 10 f. m., vilket bör så förstås, att efter denna tid inga åtgärder må vidtagas för att bringa då ännu icke antänt sot till antändning.

Anledningen till detta krav är den, att om det *efter* utbränningen, och sedan skorstenen hunnit avsvälva, skulle visa sig, att skorstenen tagit skada, denna bristfällighet må kunna bliva avhjälpd vid dagsljus eller eventuellt andra åtgärder kunna vidtagas.

3. *Personligen.* Arbetet härmed bör ej få anförtros åt arbetarna.

Iakttagas bör, att, om blåst råder, uppskjuta utbränningen till lugnt väder; om utbränningen skall ske i omgångar; att basen av stigbar skorsten ej må utbrännas; att eldfängda ämnen bliva från skorstenens omedelbara närhet avlägsnade; att densamma under utbränningen skall vara lätt tillgänglig; om brandvakt skall övervaka utbränningen, i vilket fall antändning ej må ske, förrän denna vakt kommit till städes o. s. v.

4. Initiativet kan sålunda utgå även från annan än skorstensfejaren.

27 §.

Därest efter timad soteld i skorsten brandchefen eller polismyndigheten så påfordrar, vare skorstensfejaren pliktig att verkställa noggrann undersökning av skorstenen i fråga samt vidare till brand-

chefen eller polismyndigheten ingiva skriftlig rapport, innehållande uppgifter om:

- a. tid för sotelden;
- b. plats;
- c. beträffande skorstenen eller pipan;
  1. plats;
  2. diameter;
  3. våningsantal som den passerar;
  4. antal och art av till densamma anslutna eldstäder;
  5. använt bränsle;
  6. sotningsfrist;
  7. dato för senast verkställda sotningen;
  8. tillstånd efter sotelden;
- d. orsak till eldens uppkomst;
- e. andra upplysningar saken vidrörande.

28 §.

Skorstensfejare skall innehava ett exemplar av brandstadga, för samhället gällande brandordning och sotningstaxa samt detta reglemente och vare skyldig att känna deras innehåll, i vad de röra honom och hans biträden, samt ansvara för, att dessa äga kännedom om de delar, som dem vidkomma.

29 §.

Vad i för samhället gällande brandordning och sotningstaxa samt i detta reglemente för skorstensfejare stadgat är, gälle i tillämpliga delar även för de biträden, som han för arbetets utförande hos sig anställt.

XII kap.

Avlöning och övriga förmåner.

30 §.

I denna paragraf synes lämpligen böra upptagas föreskrifter om sättet för utgående av med skorstensfejarebefattningen förenade löne- och andra förmåner samt därmed i samband stående, t. ex. om fast lön till skorstensfejaren utgår: huru denna skall kvitteras och vilket arbete han därför skall prestera. Stundom anses den fasta lönen utgå såsom ersättning för deltagande i brandsyne- och besiktningsförrättningar samt för i samband härmed stående arbeten; stundom skall skorstensfejaren för den fasta lönen verkställa sotningsarbete inom kommunen tillhöriga byggnader, industriella verk o. d.; stundom utgår all ersättning för sotningsarbete inom samhället i form av fast lön, under det att drätselkammaren indriver avgifterna av husägare eller andra; m. fl. kombinationer, olika i olika samhällen.

Skall skorstensfejare vara olycksfallsförsäkrad på samhällets be-

kostnad o. d., så torde de närmare föreskrifterna härom ävenledes böra i denna § intagas.

Utgår, jämlikt stadsfullmäktiges eller motsvarandes därom fattade beslut, pension till skorstensfejare, synes ock hänvisning till detta beslut lämpligen böra i denna § intagas.

Vid intagandet av föreskrifterna böra icke löneförmånerna och annat upptagas till fixerade belopp, då sådant väl närmast får anses tillhöra kontraktet eller meddelas i förordnandet.

XIII kap.

Semester och tjänstledighet.

31 §.

1. Skorstensfejare vare berättigad till 00 veckors semester om året efter anmälan hos brandstyrelsen.
2. Tjänstledighet utöver 48 timmar sökes skriftligen hos brandstyrelsen.
3. Har skorstensfejare erhållit semester eller tjänstledighet, skall han därom göra anmälan till brandchefen.

D.

REGLEMENTE FÖR BRANDSYN.

För förrättande av de brandsyner och efterbesiktningar, som, enligt gällande författningar, i samhället skola avhållas, indelas samhället i distrikt, sammanfallande med samhällets indelning i sotningsdistrikt.

Inom vart och ett av dessa distrikt förrättas brandsyner och efterbesiktning på sätt i för staden gällande brandordning finnes föreskrivet.

(Dylik föreskrift kan endast intagas i reglementet för samhälle, där brandsyner och efterbesiktningar förrättas av nämnd.)

XIV kap.

Brandsynemännens åligganden.

32 §.

Brandsynenämnden (brandchefen etc.) åligger att undersöka huruvida allt, som i brandstadgan, stadens (köpingens, municipalsamhällets) byggnads- och brandordningar eller eljest är föreskrivet till förebyggande av elds uppkomst och spridning, till räddning vid eldsvåda av människoliv och egendom och till underlättande av brands dämpande blivit iakttaget, samt upptager till behandling alla dithörande ärenden, som ej på grund av föreskrift i allmän lag eller författning annan myndighet tillkomma.

33 §.

Brandsynenämndens ordförande skall särskilt åligga att:

1. (därest i för samhället gällande brandordning finnes intagen föreskrift om biträden till brandsynenämnden, skall i detta moment

- intagas föreskrift om skyldighet för brandsynenämndens ordförande att senast den 1 december hos brandstyrelsen föreslå lämpliga personer för nästföljande kalenderår. I 11 § 2 mom. andra stycket av brandstadgan omförmälda sakkunniga personer föreslås på enahanda sätt av brandchefen);
2. där han så anser nödigt, före brandsynens och efterbesiktningens början, sammankalla brandsynemännen och meddela dem de närmare föreskrifter, enligt vilka förrättningarna skola bedrivas;
  3. kalla brandsynemän och utsedda sakkunniga till förrättning;
  4. leda nämndens arbeten och därvid ägna sorgfällig uppmärksamhet åt, att nämndens ledamöter, biträden och tillkallade sakkunnige fullgöra uppdraget i gällande författningars anda och mening på praktiskt och omdömesgillt sätt;
  5. hava inseendet över protokollföringen vid förrättningarna och utskrivningen av protokollsavskrifter samt med biträde av protokollföraren, därest sådan jämlikt för samhället gällande brandordning finnes, sköta nämndens expedition;
  6. i övrigt ägna sorgfällig uppmärksamhet åt allt, som kan främja brandsynenämndens uppgifter.

34 §.

Ledamot i brandsynenämnd åligger att:

1. noggrant sätta sig in i honom i denna hans egenskap åliggande skyldigheter;
2. hava noggrann kännedom om de stadganden, allmänna som lokala, vilka avse förebyggande av elds uppkomst och spridning, räddning vid eldsvåda av människoliv och egendom samt underlättande av brands dämpning samt om dessa stadgandens praktiska tillämpning;
3. på fastställd tid inställa sig till förrättningarna samt i dem med nit och oväld delta;
4. till nämndens ordförande göra framställning i ärenden, som hava avseende på förhållanden, vilka utgöra föremål för behandling vid förrättningarna;
5. vid förfall, därom i god tid göra anmälan till nämndens ordförande;
6. i övrigt ställa sig till noggrann efterrättelse de närmare föreskrifter för förrättningarnas utförande, som av nämndens ordförande meddelas.

35 §.

Nämndens yrkesmän skola särskilt åligga att:

1. hava full kännedom om gällande stadganden, i vad dessa beröra de yrkesgrenar, som de, var för sig, representera;

2. i vad på dem ankommer, ägna sorgfällig uppmärksamhet åt allt som kan främja nämndens uppgifter;
3. i övrigt iakttaga vad i tillämpliga delar finnes för ledamot i brandsynenämnd föreskrivet.

36 §.

Protokollförare skall, där särskild sådan finnes, åligga att tjänstgöra såsom brandsynenämndens sekreterare och därvid

1. föra protokoll vid förrättningar;
2. utskriva förekommande protokollsavskrifter;
3. enligt närmare anvisningar av ordföranden uppsätta från nämnden utgående skrivelser;
4. biträda ordföranden vid nämndens expedition;
5. efter avslutade förrättningar senast inom 00 dagar därefter till ordföranden avlämna protokoll och protokollsavskrifter.

37 §.

Stadsarkitekten eller den i hans ställe satt är skall särskilt åligga att:

1. tillhandagå nämnden med upplysningar rörande byggnadslov vid beviljandet av dylika särskilt fästade villkor, av byggnadsnämnden gjorda förelägganden, m. m. sådant, som kan vara ägnat att underlätta nämndens arbete.

38 §.

Skorstensfejare skall särskilt åligga att:

1. tillhandagå nämnden med upplysningar i sådana ämnen, som tillhöra hans befattning;
2. ägna noggrann uppmärksamhet åt de anordningar, som i samhällets byggnads- och brandordningar eller eljest äro föreskrivna beträffande rökgångar, eldstäder, imrör, ventilationsrör m. m.

39 §.

Tillkallad sakkunnig åligger att:

1. tillhandagå nämnden med upplysningar berörande det ärende, för vilket han blivit tillkallad;
2. där så av nämnden kräves, avgiva skriftligt utlåtande;
3. vid förrättningar göra de erinringar, som kunna vara av behovet påkallade;
4. i övrigt ställa sig ordförandens anvisningar till efterrättelse.

XV kap.

Brandsynemännens m. fl. arvoden.

40 §.

Arvode till brandsynemän och tillkallade sakkunniga, som jämlikt föreskriften i för samhället gällande brandordning § 00, därtill berättigade äro, kvitteras — — — — —

Anm. Där förrättningarna pågå under längre tid, torde arvodet lämpligen kunna utbetalas pr vecka, eljest för hela tiden. Vid extra brandsynförrättning synes ersättning böra utgå pr förrättning.

Kvittenslistan bör förses med attest av nämndens ordförande samt i övrigt behandlas på samma sätt som andra räkenskaper för brandväsendet.

XVI kap.

Brandsynenämndens beslut.

41 §.

1. Ärende må icke företagas till behandling med mindre nämnden vid beslutets fattande är fulltalig.
2. Nämnden fattar beslut efter öppen omröstning, och bliver den mening gällande, varom de flesta ledamöterna sig förena. Äro rösterna på vardera sidan lika, gäller den mening, som biträdes av ordföranden.
3. Där så anses erforderligt, må det vid förrättning förda protokollet till sin riktighet granskas, innan utskrivning av protokollsavskrift sker. Sådan granskning skall ske, där ledamot av nämnden det äskar.
4. Ledamot av nämnden äger att, där han det äskar, få sin mening till protokollet antecknad. Vill han sin reservation emot det fattade beslutet avgiva, skall han detta omedelbart anmäla, och skall reservation skriftligen till nämndens ordförande inlämnas senast inom åtta dagar därefter.

Dessa reglementen skola tillämpas från och med den .....
19.....

Bilaga 1.

FÖRSLAG TILL BRANDSYNEPROTOKOLL.

Avskrift.

Vid brandsyn, som .....dagen den ..... 19.... förrättades inom fastigheten No ..... i kvarteret ..... med adressnummer ..... vid ..... här i staden,

anmärktes:

och beslöts:

Om vad sålunda blivit anmärkt och förelagt varder härmed
 .....
 .... i egenskap av ..... ovannämnda fastighet, underrättad med erinran, att vid brandsyn anmärkt bristfällighet bör vara avhjälpt till den ..... vid ansvar av böter fr. o. m. 5 t. o. m. 500 kronor; ägande likväl den, som med synemännens beslut ej nöjes, att hos (Överståthållareämbetet för polisärenden, poliskammaren, magistraten, stadsstyrelsen, annan vederbörande jämlikt brandstadgan 48 § 2 mom. andra stycket) överklaga samma beslut inom 14 dagar eller på landet hos länsstyrelsen jämlikt brandstadgan 47 § inom 20 dagar efter det han därav skriftligen undfått del, den dagen oräknad.

..... den ..... 19....

Enligt uppdrag:

.....

Ett lika lydande exemplar har jag bekommit den ..... 19....

Bevittnas:

.....

Bil. 2 a.

FÖRSLAG
 TILL
**KONTROLLBOK ENLIGT HANDLEDNING TILL BRAND-
 ORDNINGEN 35 §.**

Fol. _____

Gatuadress: _____ No _____ kvarter _____

År	V a r s d e d a g												V a r l i d e d a g													
	Jan.	Febr.	Mars	April	Maj	Juni	Juli	Aug.	Sept.	Okt.	Nov.	Dec.	Ann.	Jan.	Febr.	Mars	April	Maj	Juni	Juli	Aug.	Sept.	Okt.	Nov.	Dec.	Ann.
1938																										
1939																										
1940																										
1941																										
1942																										
1943																										
1944																										
1945																										
1946																										
1947																										

År	V a r m i n a d												C e n t r a l u p p v ä r m i n g s u p p a r a t e r												I m r ö r			K a m i n e r			K ö k e l u g n a r								
	Jan.	Febr.	Mars	April	Maj	Juni	Juli	Aug.	Sept.	Okt.	Nov.	Dec.	Ann.	Jan.	Febr.	Mars	April	Maj	Juni	Juli	Aug.	Sept.	Okt.	Nov.	Dec.	Ann.	Datum	Ann.	Datum	Ann.	Datum	Ann.	Datum	Ann.					
1938																																							
1939																																							
1940																																							
1941																																							
1942																																							
1943																																							
1944																																							
1945																																							
1946																																							
1947																																							

FÖRSLAG
TILL
ANMÄLAN ENLIGT BRANDSTADGAN 20 §.

Till
Brandchefen.

Enligt Brandstadgan av den 15 Juni 1923 20 § får jag härmed anmäla, att vid sotningsarbete inom egendomen N:o ..... i kv. .... med adressnummer vid ..... gatan här i staden befanns att: ..... den ..... 19....

.....
Skorstensfejaremästare i ..... distriktet.

FÖRSLAG
TILL
ANMÄLAN ENLIGT HANDEDNING TILL BRANDORDNING 34 § FÖRSTA STYCKET.

Till
Byggnadsnämnden.

Enligt Brandordning för ..... § får jag härmed anmäla, att vid denna dag verkställd besiktning av byggnadsföretaget inom egendomen N:o ..... i kvarteret ..... med adressnummer ..... vid ..... gatan här i staden, har befunnits: att ..... den ..... 19....

.....
Skorstensfejaremästare.

FÖRSLAG
TILL
INTYG ENLIGT HANDEDNING TILL BRANDORDNING 34 § ANDRA STYCKET.

Besiktningsutlåtande.

Sedan jag denna dag verkställt besiktning och undersökning av ..... inom egendomen N:o ..... i kvar-

teret ..... med adressnummer ..... vid
..... här i staden, får jag härmed intyga, att de
äro rensade och fria från sot, grus, fettämnen och andra sådana
beläggningar eller lösa partiklar, som kunna medföra eldfara eller
hindra luftens fria passage.

.....
.....

..... den ..... 19....

.....

Skorstensfejaremästare.

Bil. 3.

FÖRSLAG
TILL
LIGGARE ENLIGT BRANDSTADGAN 13 § 2 MOM.

N:o ..... Kvarter: .....

Adress: .....

Specifikation	Ägare	Dato för brandsyn	Förelagd tid	Dato för efterbesiktning	Anteckningar

(Kort anteckning om vad vid brandsyn förekommit.)

.....
.....

Anm. Såsom framgår av Handledning till brandordning 24 §
Anm. bör den i brandstadgan 13 § 2 mom. omförmälda liggaren
kompletteras antingen medelst vid brandsyn och efterbesiktning förda
protokoll eller ock genom s. k. kortsystem och vertikalpärmar.

IV. Riktlinjer vid utarbetandet av Instruktion rörande brandstyrkans tjänstgöring.

INLEDNING.

En instruktion rörande brandstyrkans tjänstgöring är en, jämlikt föreskrifterna i för samhället gällande brandordning, för brandstyrkan av brandchefen utfärdad författning, vilken innehåller bestämmelser dels om brandväsendets i samhället inre organisation, dels om brandväsendets teknik med allt vad därunder kan anses falla.

Tidigare hava instruktioner i regel varit utfärdade endast vid brandstyrkor, vilkas huvudtrupp varit en kasernerad kår, vilket ju är naturligt, då behovet av dessa föreskrifter givetvis här varit störst.

Men numera anses (se Handledning till brandordning) att brandstyrka utan kasernerad kår som huvudtrupp är i lika starkt behov av utbildning och undervisning för sin uppgift som den kasernerade brandkåren. Den fiende, mot vilken brandstyrkorna äro satta att skydda var sitt samhälle, är densamma i den stora staden som i den lilla orten. Skillnaden är blott den, att resurserna i storstaden äro betydligt bättre såväl till kvantitet som till kvalitet. Men det lilla samhället bör ju söka göra allt, vad, i mån av dess resurser, är möjligt, för att driva upp sitt brandväsende till högsta möjliga potens, och därvid, bland annat, göra sin exekutivtrupp så skickad som möjligt att upptaga och segerrikt genomföra kampen.

För att med utsikt till framgång kunna göra detta, kräves av truppen, bland annat:

att den skall vara lokaliserad i samhället;

att den skall känna de tekniska hjälpmedel, som stå den till förfogande;

att den skall vara fullt förtrogen med dessa hjälpmedels praktiska handhavande;

att var och en inom styrkan är noggrant bekant med den anpart av arbetet som på honom, under samverkan med andra, ankommer.

Mot dessa krav bör givetvis instruktionens innehåll svara, då den bör vara den källa, ur vilken personalen må kunna hämta den teoretiska underbyggnaden för yrkets utövande, utan vilken personalen ej kan bli ett fullgott, användbart redskap i samhällets tjänst.

Härmed äro ju huvuddragen av instruktionens innehåll givna.

I motsats till det stora flertalet av nu gällande instruktioner har detta förslag uteslutit sådana föreskrifter, som avse det praktiska handhavandet av brandmaterialen o. d., vilka föreskrifter rätteligen torde tillhöra det för brandstyrkan av brandchefen utfärdade exercisreglementet.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING.

Sid.

Inledning	
Innehållsförteckning	

I Kap.

Beskrivningar.

1 §. Staden (Köpingen) (Municipalsamhället)	
2 §. Kartor	
3 §. Vattentillgångar	
4 §. Brandtelegraf	
5 §. Alarmanordningar	
6 §. Telefonförbindelser	
7 §. Alarmbelysning	
8 §. Livräddningsredskapen	
9 §. Stegmaterielen	
10 §. Sprutmaterielen	
11 §. Slangar med tillbehör	
12 §. Fordon	
13 §. Diverse redskap	
14 §. Seldon	
15 §. Brandstationer, redskapshus, spruthus	

II Kap.

Organisation.

16 §. Allmänna bestämmelser	
17 §. Brandstyrkans sammansättning	
18 §. Materielens fördelning å brandstation och spruthus	
19 §. Uniformering och klädsel	

III Kap.

Tjänsten i allmänhet.

20 §. Allmänna bestämmelser	
21 §. Klädes- och persedelvård	

22 §.	Hälsovård .....
23 §.	Anmälningar och ansökningar .....
24 §.	Permission och tjänstledighet .....

IV Kap.

Materialvård.

25 §.	Allmänna bestämmelser .....
26 §.	Brandtelegrafens skötsel .....
27 §.	Alarmanordningarnas, telefonförbindelsernas och alarmbelysningens skötsel .....
28 §.	Slangmaterielens skötsel och vård .....
29 §.	Brandmaterielens skötsel och vård .....
30 §.	Behandling av brandpost .....
31 §.	Verkstäder .....
32 §.	Stalltjänst .....

V Kap.

Inre tjänsten.

33 §.	Allmänna bestämmelser .....
34 §.	Allmänna bestämmelser för dagbefäl .....
35 §.	Vecko-(dag-)havande befäl och underbefäl .....
36 §.	Daghavande brandförmannen (manskap) .....
37 §.	Logementsbefälhavare .....

VI Kap.

Utbildning.

38 §.	Allmänna bestämmelser .....
39 §.	Utbildning, teoretisk undervisning .....
40 §.	Utbildning, exercis .....

VII Kap.

Vaktgöring.

41 §.	Allmänna bestämmelser .....
42 §.	Telegrafvakt .....
43 §.	Teater- och andra därmed jämförliga vakter .....

VIII Kap.

Förfarande vid eldsvåda.

44 §.	Fordonens bemanning .....
45 §.	Klargöring till uttryckning .....
46 §.	Avfärd från brandstationen .....
47 §.	Utfärd till brandstället .....
48 §.	Iakttagelser på brandstället .....

- 49 §. Vaktgöring vid brandstället .....
 50 §. Inryckning från brandstället .....

IX Kap.

Signaler och tecken.

- 51 §. Allmänna bestämmelser .....

X Kap.

Samarittjänst.

- 52—53 §. Allmänna bestämmelser .....

*Bil. I. Kompletterande instruktioner för borgar-
brandkår och allmän brandkår.*

Instruktion för { N. N:s stads
N. N:s köpings
N. N:s municipalsamhälles } brandstyrka.

Jämlikt föreskriften i brandordningen för N. N. { stad
köping
municipalsamhälle
av den ..... 19.... § 00 mom. 00 har jag denna
dag utfärdat följande instruktion att lända till efter rättelse från och
med den ..... 19....

N. N. den ..... 19....

N. N.
Brandchef.

I Kap.

Beskrivningar.

1 §.

N. N. { stad.
köping.
municipalsamhälle.

Uppgifter böra lämnas om:

1. Läge.
2. Samhällets ägoområde.
  - a. storlek,
  - b. gränser,
  - c. avvikelser rörande tillämpning av brandstadgan.
3. Ägoområdets indelning i delar med angivande av ungefärliga gränser.
4. Indelning i kvarter, rotar o. s. v. samt dessas beteckning, nummer eller namn.

5. Kvarterens indelning i tomter.
  - a. tomtnummer,
  - b. gatunummer, med angivande av allmänna regler för numreringen,
6. Tomternas numrering.
7. Förteckning i bokstavsordning över:
  - a. torg, öppna platser, planteringar o. d.,
  - b. gator, vägar, gränder o. s. v.
8. Förteckning över:
  - a. mera bemärkbara byggnader, med angivande av kvarter- och gatunamn,
  - b. ur brandteknisk synpunkt mera anmärkningsvärda byggnader, fabriker, upplag, samlingslokaler, eldfarliga inrättningar m. fl.
9. Samhällets närmaste omgivning, exempelvis närbelägna (inom 00 kilometers rayon, se Handledning till Brandordning, 57 §) byar, municipalsamhällen, landskommuner o. d.

2 §.

Samhällets kartor.

1. Allmänna plankartan.
2. Vattenlednings- och brandpostkartan.
3. Brandtelegrafkartan.
4. Kartan med närmaste omgivning.

I beskrivningen bör angivas:

  - a. skala,
  - b. tecknens betydelse: färger, siffror o. d.,
  - c. allmänna regler för kartläsning och orientering.

3 §.

Samhällets vattentillgångar.

1. Vattenledningen.
  - a. källor, brunnar o. d.,
  - b. pumpverk: antal, konstruktion, kapacitet,
  - c. reservoarer: läge, kapacitet, höjd, reserverad minimikvantitet för eldsläckningsändamål,
  - d. rörnät: sträckning, dimensioner,
  - e. tryck i olika delar av samhället; praktisk betydelse härav,
  - f. brandposter: läge (körbana, trottoar), konstruktion, skyltar,
  - g. avstängningsanordningar (luckor, ventiler etc.),
  - h. vattenmätare, förbigångsventiler,
  - i. brunnar av diverse slag.
2. Regnvattenledningar.
3. Annan vattentillgång: hav, floder, sjöar, bäckar, åar, dammar, brunnar, diken.

- a. läge,
- b. uppställningsplatser för sprutor,
- c. lämpliga vattenhämtningspunkter,
- d. kapacitet, där så anses erforderligt.

4 §.

Samhällets brandtelegraf.

1. system,
2. brandskåp med tillbehör och belysning av desamma,
3. ledningar med tillbehör, ljuddämpare etc.,
4. mottagningsapparater,
5. hjälpmedel (kontrollur, tidstämpling),
6. energikällor.

Anm. I denna § bör intagas hänvisning till:

- S. A. B. B.: Handbok om brandtelegrafer,
G. Hellgren: Elektriciteten, och
C. Norell: Brandalarm.

5 §.

Alarmanordningar.

1. Induktorsystem:
  - a. anordningar på stationen,
  - b. ledningar och ringklockor,
  - c. kraftkälla.
2. Andra system:
horn, kyrk- eller andra klockor, sirener, ångvisslor o. d.

6 §.

Telefonförbindelser.

1. Anordningar på stationen:
  - a. växelapparat,
  - b. omställningsapparat.
2. Lokaltelefoner.
3. Nummerlista på personer, institutioner o. d., vilka oftast anropas.

7 §.

Larmbelysning.

Beskrivning och handhavande.

8 §.

Livräddningsredskap.

1. livräddningskorg,
2. livräddningsgördel,

3. livräddningslina,
4. manskapslina,
5. livräddningstrumma,
6. rutschduk,
7. språngsegel,
8. diverse apparater (räddningslinor för hotell, bostäder, etc.),
9. andningsapparater (pulmotor och andra återupplivningsapparater).

9 §.

Stegmateriel.

1. gårdsstegar,
2. skarvstegar,
3. utdragsstegar,
4. hakstegar,
5. mekaniska stegar.

10 §.

Sprutmateriel.

1. assurances- eller pyttssprutor,
2. kemiska eldsläckningsapparater:
  1. beskrivning,
  2. laddning,
  3. användning,
3. handkraftsprutor och uppfodringsverk,
4. ångsprutor,
5. motorsprutor (transportabla),
6. stationära pumpar,
7. hydroforer,
8. spruthåtar.

11 §.

Slangar med tillbehör.

1. sugslangar med kopplingar,
2. tryckslangar med kopplingar
(under denna punkt torde böra hänvisas till Kungl. Maj:ts kungörelse den 6 juni 1918 [S. F. S. N:o 530]),
3. tryckförlust i slangar (allmänna synpunkter)
(under denna punkt torde böra hänvisas till J. G. Richert: »Om vattenledningstryck och eldsläckning» samt W. A. S. Welamssons »Tabeller»),
4. brandposthuvud
(hänvisning bör göras till i punkt 2 anförd K. K.),
5. brandpostnycklar,
6. strålrör och -stativ,

7. slanghållare, -sadel, -skyddare, -broar,
8. slangprovningpump,
9. reparationsmateriel.

12 §.

Fordon.

1. *brandfordon:*

- a. — — — — —
- b. — — — — —
- c. — — — — —
- d. — — — — —

2. *kommunala ekipage:*

- a. ambulansvagn,
- b. epidemivagn,
- c. polisvagn,
- d. olycksfalls- och djurtransportvagn.

Anm. I denna § bör intagas kortfattad beskrivning jämte packningsplaner.

13 §.

Diverse redskap.

1. *belysningsmateriel:*

- a. handlyktor,
- b. strålkastare,
- c. facklor,

2. *uppröjningsmateriel:*

- a. spadar, grepar,
- b. yxor, bilar, kofot, spett, sågar m. m.,
- c. dörröppnare,

3. *skyddsmateriel:*

- a. rökskyddsapparater (Dræger, König, gasmasker m. fl.), asbestskärmar, -paraplyer,
- c. gummiskodon, gummihandskar, tång med gummihandtag, kortslutare för spårvägar,
- d. brandsegel,

4. *brandmannens personliga utrustning:*

- a. skärp,
- b. lina,
- c. yxa,
- d. kask, hjälm.

5. *signalinstrument:*

- a. lurar, trumpeter,
- b. visselpipor,
- c. megafoner.

14 §.

Seldon.

1. seldon,
2. upphängning,
3. grimmor,
4. tömmar.

15 §.

Brandstationer, redskapshus, spruthus.

Här intages kort beskrivning över brandkåren tillhörande tjänstebyggnader, sprutbodas o. d.

II Kap.

Organisation.

16 §.

Allmänna bestämmelser.

1. N. N:s stads (köpings, municipalsamhälles) brandstyrka är på militärisk fot ordnad, det vill säga: gången av det hela vilar på disciplin och envar inom brandstyrkan måste i tur och ordning bära ansvar.

2. Brandstyrkan står under brandchefens omedelbara befäl. Brandchefen har rätt att fordra ovillkorlig lydnad i tjänsten från personalens sida.

3. Brandchefen är ansvarig för, att var och en tillhörande brandstyrkan erhåller god utbildning i yrket, lär att känna sina skyldigheter i tjänsten, fullgör dem på rätt sätt samt i övrigt sig väl förhåller.

4. Vice brandchefen är brandchefens närmaste man och träder vid förfall för honom i hans ställe med samma myndighet och samma ansvar som brandchefen.

17 §.

Brandstyrkans sammansättning.

I denna § intages redogörelse för brandstyrkans sammansättning, förläggning och indelning.

18 §.

Materielens fördelning å brandstationer och spruthus.

1. I detta mom. lämnas redogörelse för den huvudsakliga materielens fördelning på samhällets brandstationer, spruthus eller annorstädes.

2. Fördelningen av redskap enligt föregående moment och gällande packningsplaner får icke ändras utan av brandchefen därom utfärdad order.

19 §.

Uniformering och klädsel.

1. I detta moment angivas slag och antal av de uniformspersedlar, som på samhällets bekostnad till personalen utlämnas.
2. I detta moment angivas de närmare föreskrifter, som kunna anses behövliga för de olika uniformsplaggens bärande vid olika tillfällen, exempelvis vid vaktgöring, vid övningar och uttryckning till eldsvåda, under arbete eller fritid etc.
3. Brandman skall då han bär uniform, vara noggrant klädd enligt givna föreskrifter.
4. Endast under permission över 00 timmar eller tjänstledighet må civil dräkt bäras.

III Kap.

Tjänsten i allmänhet.

20 §.

Allmänna bestämmelser.

1. Disciplinen är det band, som sammanhåller en brandstyrkas alla delar till ett helt och utgör grunden för dess användbarhet och pålitlighet eller om man så vill uttrycka det: disciplinen är individens förmåga att underordna sig det helas intressen. Utan ovillkorlig lydnad för förmans i tjänsten givna befallningar kan ingen disciplin bestå.
2. En var vid brandstyrkan anställd, som innehar högre tjänstegrad än annan inom densamma, är dennes förman. Därjämte är var och en förman för den, över vilken han tillfälligtvis eller enligt särskild order är satt att föra befäl.
Den, för vilken annan är förman, är underlydande i förhållande till förmannen.
3. En var är under tjänstens utövning och i vad som rörer tjänsten skyldig förman ovillkorlig lydnad samt att såväl i som utom tjänsten visa förman vördnad och aktning, allt enligt det kontrakt, brandmannen vid sin anställning vid brandstyrkan förbundit sig att uppfylla.
4. Alla vid brandstyrkan anställda skola ställa sig till noggrann efterrättelse de föreskrifter och bestämmelser, som äro av vederbörande myndigheter fastställda eller bliva av dem utfärdade. En var bör beflita sig om att väl känna och noggrant uppfylla sina skyldigheter. Vet någon ej, huru en tjänsteplikt skall utföras, bör han därom fråga närmaste förman.
5. Brandmannen bör genom hela sitt uppträdande visa sig värdig den kår, han tillhör.

Hurtighet, raskhet och oförskräckthet, ärlighet i ord och handling böra vara framträdande egenskaper hos varje vid brandstyrkan anställd person.

Enighet, vänskap och hjälpsamhet böra råda bland kamrater vid brandstyrkan.

6. Brandman bör till namn och utseende känna:

alla förmän och kamrater vid brandstyrkan;

brandstyrelsens ledamöter;

borgmästaren;

polismästaren;

poliskommissarierna (-erna);

föreståndarna för stadens verk.

7. Brandman skall med militärisk honnör hälsa alla förmän samt ovan uppräknade personer.

21 §.

Klädes- och persedelvård.

1. Alla till personalen utlämnade persedlar skola väl vårdas och hållas i gott skick. Skadas eller förkommer persedel, skall anmälan därom göras till ..... Mindre bristfälligheter på persedlarna skola av innehavaren själv avhjälpas.

2. Vid återkomst från vakt eller eldsvåda så ock efter slutad exercis skall brandmannen genast rengöra och torka alla nyttjade persedlar och förvara dem enligt givna föreskrifter.

3. Personalens beklädnads- och utrustningspersedlar skola förvaras enligt nedanstående föreskrifter:

a. kask, skärp med tillbehör, lina och bila skola vara placerade på det fordon, där ägaren för dagen är kommenderad;

b. vid permission e. d. upphängas dessa persedlar på de i redskapshallen befintliga klädhängarna;

c. stövlarna skola, då de ej brukas, ordentligt rengjorda, vara ställda under ägarens säng;

d. övriga persedlar förvaras i brandmannens skåp, vilket skall vara låst.

4. I detta moment kunna intagas bestämmelser om persedelsvisitation om sådan anses vara av behovet påkallad.

22 §.

Hälsovård.

1. Brandmannen är på grund av sitt yrke särskilt utsatt för sjukdoms- och olycksfall och hans arbete fordrar stor fysisk och andlig spänstighet. Det är därför av största vikt, att han ägnar sorgfällig uppmärksamhet åt hälsans vårdande.

2. När någon, särskilt efter hemkomst från eldsvåda, känner sig

illamående eller sjuk, skall sådant ofördröjligen anmälas till (brandchefen, dagbefälet .....)

3. Sjuknar brandman och läkaren anser, att han ej lämpligen kan nom stationen eller i sitt hem vårdas, avpolletteras han till sjukhus.

4. Från sjukhus utskrivnen brandman skall genast inställa sig på brandstationen och anmäla sig till tjänstgöring.

5. De närmare grunderna för sjukhusvårds åtnjutande angivas i för brandstyrkan och dess befäl av stadsfullmäktige utfärdat reglemente eller i för samhället gällande lönestat.

23 §.

Anmälningar och ansökningar.

1. Anmälningar i tjänsten göras hos närmaste förman, där ej anorlunda är befallt.

2. Efter fullgörandet av givet uppdrag rapporteras till uppdragsgivaren.

3. Ansökningar inlämnas skriftligen till brandchefen genom (äldste officeren, dagbefälet) .....

4. Kallas någon av brandstyrkans personal till polisförhör, rättegång e. l., skall han, med angivande av ärendets natur, därom göra anmälan till brandchefen.

24 §.

Permission och tjänstledighet.

1. Då brandchefen begagnar sig av permission, tjänstledighet eller semester skall han därom underrätta vice brandchefen eller annan ställföreträdare.

2. Då vice brandchefen eller medlem av brandstyrkan erhållit permission, tjänstledighet eller semester, skall han därom underrätta närmaste förman och sin ställföreträdare, varjämte anmälan skall göras hos dagbefälet, såframt icke detta beviljat permissionen.

3. Då brandpersonalens tjänstgöring i vad ögonblick som helst kan påkallas, får den icke utan permission varken dag eller natt avlägsna sig från brandstationsområdet. Dock må personalen på lediga stunder under tiden kl. 00—kl. 00 under iakttagande av möjligen givna utryckningssignaler uppehålla sig å .....

4. Permission beviljas brandstyrkans personal utan särskild anhållan enligt särskilt upprättad turlista.

5. Tillfällig permission på 2 timmar och därunder beviljas brandstyrkans personal av .....

6. Tjänstledighet begäres av brandstyrkans personal skriftligen hos brandchefen.

7. Byte av tjänstgöring eller permission begäres hos .....

8. Inom staden permitterad brandpersonal skall, i händelse av

eldsvåda, ofördröjligen inställa sig å brandstället (brandstationen, spruthuset) och anmäla sig hos den, som där för befålet.

9. Efter utgången permission eller tjänstledighet skall den permitterade anmäla sin återkomst till det befäl, som beviljat permissionen eller ledigheten; nattetid hos .....

IV Kap.

Materielvård.

25 §.

Allmänna bestämmelser.

1. De materiel av olika slag som står brandstyrkan till förfogande vid lösandet av dess uppgifter, äro tekniska hjälpmedel, som, för att göra avsedd nytta och effekt i det avgörande ögonblicket, städse måste hållas i bästa skick och ägnas en sakkunnig vård.

2. I reglementena för brandväsendet stadgas, vilken person (vilka personer), som i första hand ansvarar (ansvara) för materielens hållande i vederbörligt skick.

3. Det åligger var och en av brandstyrkans personal att i möjligaste mån tillägna sig den för biträde vid materielens vård erforderliga kunskapen och praktiska erfarenheten.

26 §.

Brandtelegrafens skötsel.

1. Brandtelegrafen skall regelbundet avprovas på bestämda tider eller så ofta anledning därtill föreligger.

Denna provning företages:

dels å brandstationen (där äldre system förekomma); dels från brandskåpen.

2. Provning å brandstationen (där äldre system förekomma) verkställes varje morgon kl. 00 och varje afton kl. 00.

Härvid förfares sålunda:

.....
.....

3. Provning från brandskåpen företages .....

Anm. Varje brandskåp bör regelbundet provas minst en gång i veckan.

Härvid förfares sålunda:

.....
.....

Efter slutad provning iakttages:

.....
.....

Anm. Ang. vård se i § 4 åberopade handledningar.

27 §.

Alarmanordningarnas, telefonförbindelsernas och alarmbelysningens skötsel.

1. Alarmanordningar (lokala telefonförbindelser) provas dagligen kl. 00.
2. Alarmbelysning provas dagligen kl. 00.
3. Här intagas närmare bestämmelser, huru vid provningarna skall förfaras.

28 §.

Slangmaterielens skötsel och vård.

1. Här införs närmare föreskrifter, huru tryckslang bör
  - a. provas, märkas och bokföras,
  - b. förvaras samt behandlas efter användning,
  - c. behandlas under användning (exempelvis vid låg temperatur).
2. Här införs närmare föreskrifter, huru sugslang skall behandlas till förhindrande av nötning, brytning och torrsprickning.

29 §.

Brandmaterielens skötsel och vård.

1. Brandmateriel, som varit utsatt för väta eller blivit nedsmutsad, skall omsorgsfullt rengöras, torkas och putsas.
  2. Brandredskap, såsom pumpar, stegar, livräddningsredskap m. m. dyl., som kommit till användning under övning, eldsläckning eller annat arbete, skall, innan detsamma ånyo inställes eller inlägges för uttryckning, omsorgsfullt undersökas och provas.
  3. Brandredskap, som varit underkastad reparation, skall på enahanda sätt undersökas och provas.
  4. Livräddnings- och manskapslinor, andra livräddningsanordningar samt manskapsbälten skola dessutom regelbundet undersökas och provas minst var 00 månad. Vid dessa provningar skola lederdelar inoljas, då behovet så påkallar.
  5. Motorerna å brandfordonen skola regelbundet rundköras minst 00 gånger dagligen.
  6. Brandpumparna skola regelbundet provköras minst var 00 månad, varvid såväl tryck- som vacuumprov skola tagas.
- Anm.* Lämpligen bör journal häröver föras.

30 §.

Behandling av brandposter.

1. I detta mom. intagas närmare föreskrifter, huru skall förfaras vid provning av brandpost (då detta åligger brandväsendet) och huru ofta detta skall ske.

2. I detta mom. skall föreskrift lämnas, huru frusen brandpost lämpligast bör upptinas.

3. Metoder för uppsökning av brandposter.

31 §.

Verkstäder.

1. De arbeten för materielens underhåll och vård, vilka lämpligen kunna av kårens personal utföras, böra verkställas å kårens därför inrättade verkstäder under ledning av (verkmästaren, verkstadsförmannen) med biträde av för arbetet lämpligt manskap.

2. (Verkmästaren, verkstadsförmannen) har inseendet över ordningen vid arbetet samt ansvarar för, att detsamma omsorgsfullt och noggrant utföres. Av honom föres särskild anteckningsbok över de arbeten, som i verkstaden utföras.

3. Den till arbete i verkstäderna beordrade personalen åligger att:

- a. ställa sig (verkmästarens, förmannens) anvisningar till noggrann efterrättelse;
- b. aktsamt handhava verktyg och redskap samt till reparation, ändring o. d. inlämnad materiel;
- c. efter slutat arbete lägga verktygen på anvisad plats samt rengöra verkstäder och maskiner.

4. Arbetet i verkstäderna pågår under den härför bestämda tiden; dock att arbete, som ej tål uppskov, skall utföras även under andra lider.

32 §.

Stalltjänst.

I denna § intagas bestämmelser rörande stalltjänsten såsom utfodringstider, foderordning o. d.

V Kap.

Inre tjänsten.

33 §.

Allmänna bestämmelser.

I denna § intagas bl. a. dagordning (rutin) med angivande av tider för exempelvis uppstigning, städning, rengöring, visitationer, vaktavlösning, måltider, ljussläckning, portstängning, vidare förbud mot tobaksrökning inom vissa lokaler (stallar, garage) m. fl. dyl. för hela brandstyrkan gemensamma föreskrifter.

34 §.

Allmänna bestämmelser för dagbefäl.

1. Närmaste inseende över den inre tjänsten inom brandstationsområdet utövas av dagbefälet.

2. Såsom dagbefäl kommenderas i tur och ordning: dels för vecka (dag) ett befäl eller (och) ett underbefäl; dels för dag en brandförman (manskap) i överensstämmelse med kårens storlek och organisation.

3. Ombyte av vecko-(dag-)havande befäl eller (och) underbefäl sker .....dag kl. 00, då av- och pågående anmäla sig hos ..... (brandchefen, vice brandchefen).

4. Ombyte av daghavande brandförman (manskap) sker kl. 00, då av- och pågående anmäla sig hos ..... (vecko-havande eller daghavande befäl eller underbefäl).

5. Dagbefälet åligger i denna dess egenskap att:

- a. i vad på dem ankommer övervaka iakttagandet av fastställd dagordning (rutin);
- b. övervaka ordningen i allmänhet inom brandstationsområdet;
- c. tillse, att dem underlydande personal fullgör sina skyldigheter enligt givna föreskrifter;
- d. avdela den för dagen till handräcknings-, verkstads- m. fl. göromål kommenderade personalen samt övervaka det arbete, som icke enligt särskilda föreskrifter åligger annan att tillse;
- e. genom täta visitationer övertyga sig om ordningen inom brandstations lokaler och områden.

35 §.

Vecko-(dag-)havande befäl och underbefäl.

Utöver vad för dagbefälet i allmänhet föreskrivits, skall det särskilt åligga vecko-(dag-)havande befäl och underbefäl att:

- a. verkställa i dagordningen (rutinen) anbefallda visitationer;
- b. varje dag kl. 00 till brandchefen (vice brandchefen, vecko-[dag-]havande befäl) avgiva rapport om vad som passerat, sedan rapport sist avgavs, och som icke varit av den beskaffenhet, att anmälan därom tidigare gjorts;
- c. uppsätta (förslag till) kommenderingslista för dygnet,
- d. utöva kontroll över stall- och garagetjänst;
- e. kontrollera uttryckningar med de kommunala ekipagen;
- f. mottaga och vid rapporten kl. 00 överlämna rapporten rörande uttryckningar med de kommunala ekipagen;
- g. tillse, att från stationen utgående vakter och poster avgå på därför bestämda tider;
- h. mottaga och vidarebefordra från utevarande vakter och poster ingående rapporter;
- i. tillse, att brandtelegrafan, telefonapparater, larmslagningsapparater, belysningsanordningar m. m. fungera normalt. Bristfälligheter i ena eller andra avseendet skall han till (brandchefen, vice brandche-

fen, vecko-[dag-]havande befäl) anmäla och omedelbart föranstalta om undersökning och rättelse;

j. tillse, att anbefalld provning av brandtelegrafens centralapparater dagligen verkställas på bestämda tider (tillämplig endast vid äldre brandtelegrafsystem);

k. tillse, att varje dag kl. 00 alla inom brandstationen befintliga alarmklockor provas;

l. tillse, att anbefalld provning av brandskåpen utföres;

m. tillse, att alarmbelysningen dagligen provas på härför bestämd tid;

n. tillse, att den för utryckning avsedda materielen ständigt är på föreskrivet sätt uppbröstad, bemannad och till utryckning färdig;

o. vid alarmslagning tillse, att de enligt gällande utryckningsplan anbefallda fordonen snabbast möjligt utrycka.

Anm. Vid brandkår, där vakthavande både befäl och underbefäl eller andra befattningshavare i befälsställning finnas, torde lämpligen föreskrifterna i denna paragraf böra uppdelas med hänsyn härtill.

36 §.

Daghavande brandförmannen (manskap).

Utöver vad för dagbefälet i allmänhet föreskrivits, skall det särskilt åligga daghavande brandförmannen (manskap) att:

a. till vecko-(dag-)havande underbefäl avlägga rapport, om något av vikt passerar;

b. indela manskapet till städning och rengöring inom brandstationens olika lokaler och område;

c. tillse, att manskapet på anbefalld tid och anbefallt sätt står uppställt till föreskrivna visitationer;

d. då brandskåpen provas, inställa sig i telegrafvaktrummen, övervaka provningen och biträda telegrafvakten i dennes göromål;

e. övervaka anspänning av och utryckning med de kommunala ekipagen;

f. verkställa anbefalld ljussläckning inom och utom stationen;

g. å i dagordningen anbefalld tid verkställa stängning av ytterdörrar och portar;

h. nattetid intaga sovplats i telegrafvaktrummet.

37 §.

Logementsbefälhavare.

1. I vart och ett av brandstationens logement föres befälet av den i detsamma boende äldste förmannen (den därtill kommenderade).

2. För denne utses en ställföreträdare, vilken vid förfall för förmannen träder i hans ställe.

3. Det åligger förmannen (ställföreträdaren) i egenskap av logementsbefälhavare att:

- a. under dagbefälets inseende hålla tillsyn över allmänna ordningen och snyggheten inom logementet;
- b. tillse, att anbefalld dagordning iakttages;
- c. tillse, att städning och rengöring av logement verkställs på anbefallda tider;
- d. tillse, att manskapet på aftonen ordnar sina persedlar för hastig påklädning i händelse av utryckning;
- e. tillse, att logementets inventarier med aktsamhet begagnas;
- f. till vecko-(dag-)havande underbefäl göra anmälan, om något av vikt passerar.

VI Kap.

Utbildning.

38 §.

Allmänna bestämmelser.

1. Det bästa och mest fullkomliga verktyg är av noll och intet värde, så länge det befinner sig i hand på en person, som icke förstår att hantera det.

2. Det är därför nödvändigt, att brandmannen undergår jämn och sakligt ledd undervisning och träning för att bliva grundligt förberedd för lösandet av de uppgifter, som vänta i allvarets stund.

3. Till brandmannens utbildning höra icke endast en grundlig teoretisk utbildning i de tjänstegrenar, som avse behandling av den redskap, som han skall betjäna, hans förmåga att taktiskt röra sig inom en sluten avdelning och slutligen hans underkastelse under den för detta ändamål absolut erforderliga disciplinen, utan även den praktiska undervisningen på själva brandplatsen, då det gäller att under försvårande omständigheter tillämpa det, som tidigare under övningar och undervisning inhämtats.

4. Den utbildning, som brandmannen sålunda måste undergå för att kunna bliva skickad att på rätt sätt fullgöra sin tjänst, omfattar:

- a. teoretisk utbildning: undervisning i alla till tjänsten hörande grenars teori;
- b. praktisk utbildning: personlig träning, övning med redskapens handhavande (exeris) såväl enskilt som i förband.

39 §.

Utbildning. Teoretisk undervisning.

1. I detta moment intagas utbildningsprogram och timplan.

2. De böcker och annan materiel, som till brandman för undervisningsbruk utlämnas, skall han väl vårda och med aktsamhet begagna.

Utbildning. Exercis.

1. Exercisen avser att bibringa brandmannen de för ett rätt handhavande av brandstyrkans livräddnings- och eldsläckningsredskap samt dithörande hjälpmedel erforderliga praktiska färdigheterna samt att förskaffa honom den härför nödvändiga träningen.

2. Denna utbildning skall städse bedrivas med brandplatsens krav för öga och må vid densamma intet, som ej där kan finna användning, bliva föremål för övning.

3. Då de övningar, som brandmannen för sin utbildning måste genomgå, äro av den beskaffenhet, att de lätteligen genom ouppmärksamhet, oförsiktighet och dumdristighet kunna leda till olyckshändelser, bör den noggrannaste ordning, uppmärksamhet och försiktighet såväl från ledares som deltagares sida iakttagas.

4. Ledare av övning skall noga överse den redskap, som härvid skall användas, och särskilt tillse, att den är i fullgott skick.

5. Den i övningarna deltagande personalen skall före övningens början för varje gång noggrant övertyga sig om att den personliga utrustningen är i fullständigt felfritt skick.

6. Under övningarna skall en var med uppmärksamhet följa den undervisning, som meddelas, söka att rätt fatta de anvisningar, som givas, samt att efter hästa förmåga verkställa det anbefallda.

7. Vid övningarna bör en var beflita sig om att försiktigt hantera och väl akta den dyrbara redskap och materiel, som användes.

8. De närmare föreskrifter, som skola för övningarna gälla, återfinnas i för brandstyrkan utfärdad exercisreglemente.

VII Kap.

Vaktgöring.

41 §.

Allmänna bestämmelser.

1. Vaktgöring är den del av den egentliga brandtjänsten, som har till uppgift att, i vad på den ankommer, bereda trygghet mot eldfara och förmedla brandstyrkans skyndsamma ingripande i händelse av sådan fara.

2. Vaktgöringen inom brandtjänsten är av två slag:

- a. ständig vaktgöring och
- b. tillfällig vaktgöring.

3. Den ständiga vaktgöringen anordnas för mottagande av anmälningar om utbruten eldsvåda eller tillbud därtill samt av meddelanden, som eljest beröra brandstyrkans verksamhet, samt för dessa anmälningars eller meddelandens snabba överförande till brandstyrkan eller de delar av densamma, som av de ingångna underrättelserna beröras.

4. Sådan vaktgöring bestrides dag och natt å brandstationens telegraftrum enligt bestämmelser, som finnas i brandordningen anbefallda och i denna instruktion närmare utvecklas.

5. Den tillfälliga vaktgöringen ordnas för uppmärksammande och avvärjande av eldfara i sådana fall, där dylik fara särskilt kan anses vara för handen eller där vaktgöring av andra omständigheter befinnas, samt för skyndsamt överförande av meddelanden om brandfara till brandstyrkan genom den ständiga vaktgöringen. Sådan vaktgöring bestrides t. ex. vid offentliga tillställningar, sammankomster o. dyl. i vissa lokaler eller å vissa platser i enlighet med de närmare stadganden härom, som innehållas i stadens brandordning. Vidare bestrides sådan vaktgöring på brandställe i enlighet med föreskrifterna i för samhället gällande brandordning och de närmare bestämmelser, som i denna instruktion meddelas.

6. Vid fullgörandet av vakttjänstgöring kräves av den härtill beordrade personalen en oavlåtlig uppmärksamhet och vaksamhet, samt, i händelse av fara, ett snabbt, energiskt och målmedvetet ingripande. Endast ett ögonblicks försummelse, den ringaste tvekan eller felaktigt ingripande från den eller de vaktgörandes sida kunna giva anledning till de allra största olyckor, vålla förstöring av egendom till stora, kanske oersättliga värden och medföra förlust av människoliv.

42 §.

Telegrafvakt.

1. Telegrafvakt, bestående av ..... brandman (brandmän) med ..... brandman (brandmän) i reserv, kommenderas för dygnet med avlösning kl. 00.

2. Telegrafvakt får ej avlägsna sig från vaktrummet (utan permission), med mindre reserven (avlösaren) inställt sig i vaktrummet och övertagit vakten.

3. Vid avlösning av telegrafvakt skall den avgående noggrant avlämna och redogöra för vad därunder av vikt passerat.

4. Telegrafvaktrummet apparater skola på det omsorgsfullaste vårdas och handhas, för vilket telegrafvakten närmast är ansvarig.

5. Pågående telegrafvakt skall förvissa sig om, att alla telegraftrummet apparater äro i behörigt skick samt att tabeller, anvisningar och order finnas på sina platser tillgängliga.

6. Fel och störningar, som iakttagas på apparaterna och övriga anordningar i vaktrummet, skola ofördröjligen anmälas hos ..... (dagbefälet) och åtgärder omedelbart vidtagas för felets och störningens avhjälpande.

7. De i denna instruktion anbefallda provningar av under telegrafvaktens vård ställda apparaterna skola av honom utföras.

8. Över vad som under vakten passerar, skall telegrafvakten göra

erforderliga anteckningar i den härför avsedda rapport-(dag-)boken samt, där så påkallas, ofördröjligen göra anmälan till dagbefälet.

9. Vid ingående underrättelse om utbruten eldsvåda eller tillbud till sådan samt vid rekvisition av något av de kommunala ekipagen skall telegrafvakten ofördröjligen ge anbefalld signal eller skyndsamt vidtaga de åtgärder, som för de olika fallen i det efterföljande äro anbefallda:

a. då tillkännagivande ingår genom brandtelegrafan, skall telegrafvakten snabbt och noggrant avläsa signalen (jämföra den med kontrollapparatusens utslag).

Vid denna avläsning (och kontrollering) är särskilt att iakttaga:

1. ....
2. ....
3. ....

b. då tillkännagivandet ingår genom telefon eller bud, skall telegrafvakten, begära, att meddelandet repeteras (efterfråga den telefonerandes namn, efterfråga stadsdel).

10. I detta moment intagas bestämmelser om de olika alarmsignaler, som för varje särskilt fall skola givas.

- a. Allmän alarmsignal (beskrivning).
- b. Alarmsignal till borgarbrandkåren (»),
- c. » » allmänna brandkåren (»),
- d. » » frivilliga » (»),
- e. » » soteld (»),
- f. » » sprutbåt » (»),
- g. » » kommunala ekipagen (»),
- h. Stationssignaler (»).

11. Avser det ingångna meddelandet eldsvåda utom stadens område, skall telegrafvakten skyndsammast underrätta brandchefen eller den i hans ställe är.

12. Samtidigt med att alarmsignal gives inom brandstationen, skall telegrafvakten under den mörka delen av dygnet tända erforderlig inner- och ytterbelysning (alarbelysning, öppna gasregulator för full belysning).

13. Omedelbart efter alarmsignaleringen inom stationen skall telegrafvakten iakttaga att:

- a. skriftligen (muntligen) meddela uppgift om brandstället;
- b. om alarmsignalen ingått från brandskåp, å adressuppgiften begagna skåpets namn eller adress; icke dess serie- och skåpnummer;
- c. om någon av befälet vistas utom brandstationen, på tjänligt sätt underrätta om brandkårens utryckning.

14. Omedelbart efter brandkårens utryckning eller tidigare, om så kan ske, skall telegrafvakten

- a. återställa telegrafsystemet;
- b. telefonledes om brandkårens uttryckning underrätta:
  1. Polisstationen,
  2. Vattenverket.
  3. Gasverket,
  4. Elektricitetsverket,
  5. ....
  6. ....

Har tillkännagivande ingått om utbruten soteld, skall telegrafvakten därom underrätta skorstensfejaren (skorstensfejaren i vederbörande distrikt).

15. Därest efter skedd uttryckning underrättelse om utbrott av annan eldsvåda ingår till brandstationen, skall telegrafvakten på tjänligt sätt skyndsammast meddela brandchefen.

16. Ingår rekvisition å något av de kommunala ekipagen, skall telegrafvakten .....

17. Förfaringssättet vid rekvisition av kommunala ekipage under pågående eldsläckning bör här intagas.

18. Telegrafvakt skall besinna det stora ansvar, som är förenat med denna tjänst, vilken städse med oavlätlig uppmärksamhet och den största noggrannhet måste fullgöras, ty försummelse av eller bristande i de honom i denna egenskap påvilande plikter kunna bliva till sina följder ytterst ödesdigra.

43 §.

Teater- och annan därmed förenlig brandbevakning.

1. I för samhället gällande brandordning föreskrives, när och var brandbevakning skall anordnas vid offentliga tillställningar och huru betalning härför skall erläggas. Denna brandbevaknings uppgift är att i görligaste mån förekomma eldfara och dämpa redan utbruten eld.

2. Vakttjänsten skall noggrant fullgöras i överensstämmelse med de föreskrifter, som här nedan eller i olika fall genom särskild instruktion, meddelas.

3. Vakt bör minst en gång varje vakt visiteras av ..... När vakten visiterats, skall befälhavaren genast avgiva rapport, om något passerat, samt i övrigt, om någon anmärkning förekommit. Har befälhavare för vakt något av vikt att rapportera, skall han genast pr telefon göra anmälan till brandstationen.

4. Vakt består av (1 befälhavare och 00 man, 1 man).

5. Innan vakt avmarscherar från brandstationen, skall befälhavaren anmäla sig till avgång hos vecko-(dag-)havande underbefäl.

6. Vakt skall inställa sig på teatern 00 minuter, innan föreställningen börjar, och får icke avmarschera från teatern, förrän salongen är utrymd.

7. Vakt skall avhålla sig från befattning med något, som ej hör till dess tjänstgöring.

8. Vakt förbjudes att förtära mat och dryck samt att mottaga besök. Vakt bör undvika samtal och i övrigt allt, som kan undandraga dess uppmärksamhet från tjänsten.

9. Obehörigt inträde i klädloger, rekvisitarum o. d. lokaler är förbjudet.

10. Munderings- och utrustningspersedlar få ej under vakten avläggas.

11. Vid ankomsten till teater skall vaktbefälhavaren prova brandskåpet samt noggrant övertyga sig om, att den föreskrivna eldsläckningsredskapen är i behörig ordning och å bestämda platser. Han skall därför tillse att:

- a. vattenledningen fungerar;
- b. de å brandkranarna påskruvade slangarna ej äro belamrade av kulisser eller andra teater effekter, utan klara för ögonblickligt begagnande;
- c. pyttssprutor o. d. finnas å anvisade ställen och äro fyllda med rent vatten;
- d. för släckning av antända kläder avsedda filter äro på anbefallda platser;
- e. fasta kar o. d. äro fyllda med vatten.

Vid dessa förrättningar biträdes befälhavaren av vaktmanskapet.

12. Skulle vaktbefälhavaren förmärka bristfälligheter, vad ovanstående angår, av sådan art och beskaffenhet, att han med vaktmanskapets hjälp icke kan desamma avhjälpa, skall han därom genast rapportera till brandstationen.

13. Sedan vaktbefälhavaren förvissat sig om, att allt är i behörig ordning, utsätter han posterna: 1 vid järnridåns vansch, 1 vid ..... Själv intager han anvisat postställe.

14. Vaktbefälhavaren skall hava oavbruten uppmärksamhet på allt, som möjligen kan vara utsatt för antändning, i synnerhet under sådana föreställningar, där större ljusdekorationer, facklor, skottlossning, balett m. m. dylikt förekomma, så att han ögonblickligen kan vidtaga lämpliga åtgärder för uppkommen elds dämpande. Sålunda bör han vid dekorationsförändringar iakttaga de till den sceniska anordningen hörande föremål, som därunder förflyttas, såsom fonder, kulisser, soffiter, kronor för rumsbelysning m. m. dylikt.

15. Vaktbefälhavaren bör vidare tillse, att:

- a. alla dörrar såväl till utgångar, som av teaterpersonaten i vanliga fall begagnas, som ock reservutgångar äro olåsta, medan föreställningen pågår;
- b. korridorer, trappor, utgångar, särskilt reservutgångar, ej upptagas av föremål, hinderliga för passage;
- c. där ej den sceniska anordningen sådant kräver, tobaks-

- rökning ej äger rum å scenen eller å andra till scenen hörande områden;
- d. samtliga från scenkällaren (scenbottnarna) ledande dörrar äro stängda;
  - e. bart brinnande ljus eller bar eld ej begagnas, så framt icke den sceniska anordningen sådant erfordrar;
  - f. belysningsanordningar, fournerade med eldfarlig olja, icke användas;
  - g. den å teatern befintliga nödbelysningen hålles tänd under den tid allmänheten äger tillträde till teatern.

Skulle vaktbefälhavaren härutinnan finna skäl till anmärkning och rättelse icke genast kan erhållas, skall han därom omedelbart rapportera till brandstationen.

16. Vaktbefälhavaren är ansvarig för, att den i scenöppningen anbragta järnridån omedelbart före föreställningens början hissas samt firas efter första aktens och föreställningens slut, samt först och sist att den i händelse av eldfara på scenen firas.

17. Uppstår eldfara å scenen skall vakten:

- a. låta fira järnridån;
- b. alarmera brandkåren;
- c. alarmera klädloger och övriga till scenen hörande lokaler;
- d. tända belysningen i salongen;
- e. öppna rökluckorna;
- f. påbörja eldsläckningen.

18. Vad här ovan om brandbevakning å teater sagt är, gälle i tillämpliga delar även för annan brandbevakning (cirkusvakt, basarvakt, utställningsvakt).

VIII Kap.

Förfarande vid eldsvåda.

44 §.

1. Vid allmän alarmsignal bemannas, såvida icke för tillfället anordnunda bestämmes, fordonen på följande sätt:

Motorsprutan n:r 00:	1 befälhavare, 1 förare (1 kusk), 00 brandförmän, 00 brandmän;
Stegvagnen n:r 00:	1 befälhavare, etc.
Ångsprutan n:r 00:	1 maskinist, 00 eldare, 1 förare (1 kusk);
Redskapsvagn n:r 00:	1 befälhavare, etc.

Redskapskärra: 1 befälhavare (brandförman),
                                  00 brandmän,
                                  etc.

2. Vid alarmering för soteld utrycka:
                                  1 befälhavare (brandförman),
                                  00 brandmän.

3. ....
4. ....

45 §.

Klargöring till utryckning.

1. Så snart anmälan om eldsvåda kommit till telegrafvakten, och denne i enlighet med sin instruktion slagit alarm å brandstationen, skall en var, omedelbart på signalen, på kortast möjliga tid göra sig själv och brandredskapen färdig till utryckning.

2. Utryckning till eldsvåda bör ske med största skyndsamhet och på samma gång med iakttagande av fullständig tystnad och ordning.

3. Vid allmän alarmsignal skola, därest för tillfället ej annorlunda befallas, följande fordon utrycka:

a. om dagen:

till stadsdelarna .....
till stadsdelarna .....
till egendomarna .....

b. om natten:

till stadsdelarna .....
till stadsdelarna .....
till egendomarna .....

4. Vid alarmsignal för soteld utrycker .....

5. Fordonens anspänning och övriga till utryckningen hörande göromål utföras i övrigt i enlighet med vad under övningarna meddelats.

46 §.

Avfärd från brandstationen.

1. Sedan fordonsbefälhavare övertygat sig om dels att han rätt uppfattat adressen till brandstället, dels att fordonet är klargjort och bemannat, giver han order om avfärd från brandstationen.

Ann. Därest hästfordon användes, intages i denna § föreskrifter om huru anspänning och avfärd skola försiggå.

47 §.

Utfärd till brandstället.

1. Den ordning, i vilken de olika fordonen utryckt från brandstationen, skall sedermera under färden till brandstället bibehållas och förbikörning må icke äga rum.

2. Mellan fordonen må avståndet icke understiga 75 meter.
3. Förare (kusk) å efterföljande fordon bör hava sin uppmärksamhet fästad på föregående fordon, så att vid ett tillfälligt avstannande det efterföljande icke kör ihop med föregående.
4. Från fordonen skola under uttryckningen givas signaler med (horn, trumpet, ringklocka) särskilt före passerandet av gatukorsningar och livligare trafikerade punkter.
5. Under färden iakttages i övrigt:
  - a. av fordonsbefälhavarna att
    1. tillse, att fordonet med iakttagande av vederbörlig försiktighet hastigast möjligt framföres till uppgivet brandställe;
    2. därest fordonet uppehålls eller havererar omedelbart där om underrätta brandstationen.
  - b. av brandmanskapet att
    1. de, som ej förut haft tillfälle därtill, ordna sin klädsel samt påtaga bälte och lina;
    2. då det i tungt väglag eller i stigningar kommenderas »sitt av» alltid hoppa av framåt.
6. Vid framkomsten till brandstället köras fordonen fram till lämplig eller anvisad plats, varest fordonsbefälhavaren avvaktar order och håller bemanningen samlad vid fordonet.

48 §.

Iakttagelser på brandstället.

1. Varje på brandställe tjänstgörande skall till sin närmaste förman anmäla varje sådant förhållande, som kan vara av betydelse för livräddnings- och eldsläckningsarbetets genomförande.
2. Befälhavare för eldsläckningståg åligger att:
  - a. leda livräddnings- och eldsläckningsarbetet, till dess högre befälhavare anländer;
  - b. snarast möjligt efter framkomsten till brandstället underrätta brandstationen om situationen, eventuellt tillkalla förstärkning;
  - c. skyndsammast igångsätta erforderliga livräddnings- och eldsläckningsmanövrar;
  - d. då högre befälhavare anländer, avlägga rapport om vidtagna åtgärder;
  - e. vid ankomst till brandställe, där annan brandstyrkan tillhörig avdelning är engagerad, anmäla sig hos högste närvarande befälhavare eller överlaga befälet, om han därtill är berättigad;
  - f. vid eldsläckningsarbete utom samhället, där annan, egen brandstyrka icke tillhörig personal och (eller) material är

engagerad, överenskomma med vederbörande ortsmyndighet om vem som skall föra högsta befälet.

3. Befälhavare för fordon åligger att:
  - a. inom ramen av honom givet uppdrag på ändamålsenligaste sätt snabbt och säkert utföra anbefalld manöver under iakttagande att minsta möjliga skadegörelse å egendom åstadkommes;
  - b. ....
4. Manskap å brandställe åligger att:
  - a. med iakttagande av största noggrannhet skyndsammast verkställa givna order under tillbörlig aktsamhet om materielen;
  - b. noga uppmärksamma förmans befallningar, signaler och tecken;
  - c. under pågående eldsvåda alltid uppehålla sig vid resp. fordon eller anbefalld plats, då det icke är av eldsläcknings- eller annat arbete upptaget;
  - d. ....

5. Befallning eller signal till återtåg skall ofördröjligen åtlydas utan hänsyn till bärgning av materiel.

Anm. Skulle i denna del av instruktionen upptagas allt vad till eldsläckningstaktik kan hänföras och således icke allenast den enskilde brandmannens förfarande i alla tänkbara situationer, utan även enheternas uppträdande inom släckningståget och släckningstågets ingripande dels för sig, dels i samverkan med andra, så skulle härigenom instruktionen icke kunna hållas inom rimliga gränser, utan bliva en fullständig handbok i brandkårstaktik. Därför ha ur instruktionen uteslutits alla taktiska anvisningar, vilka böra hänvisas till exercisreglementen och till handbok i taktik.

49 §.

Vaktgöring vid brandställe.

1. Vaktgöring vid brandställe förekommer:
  - a. under pågående eldsvåda för ordningens upprätthållande;
  - b. efter eldsvådas dämpande för att iakttaga om eld skulle där ånyo förmärkas.
2. Vakthållning omkring brandställe bestrides av (poliskåren, brandstyrkans vaktavdelningar, rekvirerad militär).
3. Vakthållning å brandställe efter eldsvådas dämpande bestrides av för ändamålet kommenderad brandbevakning.
4. Brandbevakning åligger att:
  - a. flitigt patrullera på brandstället och undersöka misstänkta ställen;
  - b. därest eld upptäckes och denna icke med vakten till buds stående medel kan släckas, ofördröjligen alarmera brandkåren;

- c. göra sig underrättad om närmaste alarmeringsställe (brandskåp, telefon);
- d. då den bliver avlöst, meddela den avlösande allt av vikt, som passerat.

50 §.

Inryckning från brandstället.

1. Före avfärd från brandstället skall tillses, att all under eldsvådan begagnad materiel återföres till respektive fordon, dock med undantag av den redskap, som skall kvarlämnas till brandbevakningens disposition.
2. Har större mängd slang varit använd, sammanföres den på en plats, varefter den avhämtas av arbetsfordon.
3. Om alarmsignal ingått pr brandtelegraf, skall brandskåpet iordningställas och provas.
4. Hemfärden från eldsvåda sker med för åkande i allmänhet tillåten körningshastighet.
5. Efter inryckning å brandstationen skall alarmberedskapen skyndsammast återställas.

IX Kap.

Signaler och tecken.

51 §.

Allmänna bestämmelser.

1. Signaler och tecken kunna användas i stället för kommandoord, särskilt då avståndet mellan ordergivaren och ordermottagaren är så stort, att ordern icke lämpligen på annat sätt kan överbringas.
2. Under eldsvåda och övning kunna följande signaler användas:
en signal i visselpipa (horn): lystring!
upprepade signaler i visselpipa (horn): nödsignal.
.....
.....
3. Om så erfordras, böra tecken föregås av lystringssignal.

X Kap.

Samarittjänst.

52 §.

Vid utryckning skall minst en förbandslåda medföras. En dylik skall även finnas på varje ambulansvagn.

(Lämplig torde vara A.-B. Wilh. Beckers förbandslåda N:r 8, om aseptin, karbolsyra och ammoniak utbytas mot matolja, kalkliniment och borsalva; ett par gummibindor anskaffas).

Vid inträffande olycksfall bör läkare fortast möjligt tillkallas, men i avvaktan på hans ankomst vidtagas nedanstående åtgärder:

1. Vid brännskador:

Person med eld i kläderna omviras med matta, täcke, överrock eller dylikt, varefter han övergjudes med vatten. Därefter uppklippas kläderna och avlägsnas försiktigt, dock ej om de sitta fast. På brända ställen lägges förband med olja, kalkliniment eller salva samt ren bomull. Brännblåsor aktas och uppklippas ej. Förbandet pålägges sålunda, att ett stycke gas dubbelt så stort som såret viktes, doppas i olja eller bstrykes med borsyra om såret är öppet eller doppas i kalkliniment om blåsorna äro hela. Gasen täckes sedan med ett tunt lager bomull, varefter en binda pålägges.

2. Vid medvetslöshet till följd av rök, giftig gas eller andra gifter samt kvävning eller drunkning:

Den sjuke föres genast ut i friska luften. Använd konstgjord andning. Låt den sjuke inandas syre om pulmotor finnes.

Mjök är lämplig dryck om gift blivit nedsväljt. Försök sedan framkalla kräkning genom att lägga honom framstupa och med trubbiga föremål kittla honom i halsen. Obs. träbit mellan tänderna.

Vid återupplivning av drunknad eller på annat sätt kvävd person, lägges den förolyckade först på magen med huvudet lågt för att vatten och uppkräkt maginnehåll må rinna ut. Främmande kroppar avlägsnas ur munnen. Därefter vidtages konstgjord andning, sedan tungan framdragits och fixerats.

3. Vid sårskador:

Berör aldrig såret med fingrarna. Tvätta händerna (om möjligt) innan såret skötes. Borttag aldrig sårskorpa från såret. Lagg ej vadd eller häftplåster direkt å såret. Betäck däremot såret med torrt, rent förband. Dessförinnan får såret ej rengöras eller behandlas med desinfektionsmedel. Begagna färdiga förband (första förband eller gasbinda) eller i nödfall rentvättat, struket linne, dock så, att linnets insida lägges mot såret. Förbandet fastbindes därpå.

4. Vid blödande sår:

Avlägsna åtsittande klädesplagg och lägg den skadade kroppsdelen högt. Sök iakttaga om blodet är mörkt med stadigt flöde (blodåderblödning) eller ljus med stötvis framsprutande stråle (pulsåderblödning). Om blödning förekommer å lemmar eller bål, borttag hindrande kläder. I förra fallet för om möjligt sårkanterna tillsammans och täck såret med stadigt, rent förband. I senare fallet, om strålen är ringa, förfar lika med föregående, men om strålen är kraftig, snör om den skadade lemman ovanför såret med gummi-binda, ett elastiskt bälte eller hängsle eller en näsduk såsom vrid-

förband. Så snart blödningen avstannat, täck såret enl. anvisning i stycket 3 (skyddsförband).

5. Vid frätsår:

Sår, uppkomna genom syror eller alkalier, spolas ymnigt med rent vatten och förbindas med vanligt sårförband.

6. Vid benbrott och ledsador:

Misstänkes benbrott, vrickning eller försträckning, bör den skadade lemman behållas i det läge, den befinner sig, genom att anlägga ett stödförband. En skadad arm bindes fast vid hålen, ett skadat ben bindes fast vid det andra benet och stödes ytterligare genom en grov käpp eller annan lämplig spjåla. Finnas även sår, behandlas dessa först enligt föreskrifterna för sår (3) och blödningar (4).

Vid ryggsador lägger man den skadade på jämnt underlag — madrass, dörr eller bräde — och bör all transport av den skadade ske å detta underlag.

7. Vid förfrysningar:

Vid förfrysningar, allmänna eller lokala, gnides hela kroppen eller lemman med snö eller isvatten i fria luften eller i oeldat rum, till dess att lemmarna mjuknat och återfått färgen. Vid allmän förfrysning tillkallas läkare skyndsammast.

8. Vid olycksfall genom elektrisk ström:

Avlägsna den förolyckade genast från strömkretsen eller ledningen från honom. Detta måste ske med stor försiktighet och medelst ett oledande föremål (torr träkäpp, torrt rep, torrt ylle, gummivantar eller dylikt). Sår, medvetslöshet, brinnande kläder, brännskador etc. behandlas enligt ovan givna regler.

V. Kompletterande instruktioner för Borgarbrandkår och Allmän brandkår.

Vid utarbetandet av instruktion för borgarbrandkår eller (och) allmän brandkår torde »riktlinjer vid utarbetandet av instruktion rörande brandstyrkans tjänstgöring» i stort sett kunna läggas till grund; dock torde i denna instruktion en del bestämmelser, beroende på borgarbrandkårens och den allmänna brandkårens organisation och sammansättning lämpligen böra ersättas med i denna bilaga intagna §§.

§

Adjutanterna hos brandchefen åligga att:

vid övningar och eldsvådor snarast möjligt anmäla sig hos brandchefen vid övningsplatsen resp. brandstället;

vid övning och eldsvåda till brandstyrkans olika avdelningar överföra de order och meddelanden, brandchefen kan giva och som brandchefen icke själv lämpligen kan överbringa;

annars vid övning och eldsvåda stå till brandchefens förfogande för vissa speciella arbeten.

§

Materialförvaltare åligger att:

vid signal till eldsvåda genast och vid övningsmöte på bestämd tid infinna sig vid spruthuset eller den plats, där den för tillfället erforderliga brandmaterielen förvaras, och där ordna uttagandet av den redskap, som skall användas;

låta meddela brandchefen i händelse redskap inom rimlig tid icke blivit bemannat för utryckning;

efter slutad eldsvåda eller övning tillse, att den använda redskapen inlevereras till sina förvaringsrum;

upprätta och hava förteckning över redskapen, såväl den för släckning bestämda som den övriga;

tillse, att redskapen, då den icke användes, är förvarad på bestämda ställen och lätt åtkomlig och att den väl vårdas;

efter brandchefens anvisning låta verkställa erforderliga reparationer;

sedan inventering hållits, upprätta och till brandchefen överlämna inventarieförteckning.

§

Befälhavare (avdelningschef, brandrotmästare, vice brandrotmästare, förman) åligger att:

föra namnrulla över honom underställd personal;

ansvara för honom tilldelad materiel och skyndsamt till brandchefen anmäla därå uppkomna brister;

vid övningar och eldsvådor inställa sig å anbefalld plats och där ordna honom underställt manskap;

vid eldsvåda ansvara för att honom tilldelad materiel skyndsamt framföres till brandplats, vattenhämtningsställe o. s. v.;

vid framkomst till arbetsplats inhämta order hos den, som därstädes förer befälet.

§

Ersättningsmän för avdelningschef (brandrotmästare etc.) åligga att

i den ordning, som finnes angiven i rullan, fullgöra avdelningschefs (etc.) åligganden.

§

Manskap vid borgarbrandkåren åligger särskilt att:

i händelse av alarm under fritid genast efter därom erhållen kändedom begiva sig till brandplatsen och där anmäla sig hos vederbörande befäl;

för den händelse han avreser från samhället under mer än 48 timmar därom meddela närmaste befäl.

§

Medlem av brandstyrkan åligger att:

vid alarm snarast möjligt inställa sig vid anbefalld plats och där avhämta den materiel han är tilldelad;

i händelse redskap, till vilket han är avdelad, redan framförts till eldstället, därstädes anmäla sig hos befälhavaren för redskapet;

noggrant sätta sig in i honom påvilande tjänsteplikter;

vid övningar och eldsläckning vinnlägga sig om att hastigt och omsorgsfullt fullgöra de arbeten, som instruktionen tillmätt honom eller som för varje särskilt fall kan bliva honom ålagda.

§

Ringare i kyrkklockorna åligger att:

själv eller vid förfall för honom ansvara för att annan lämplig person ständigt finnes vid ..... för att där mottaga anmälan om utbrott av eldsvåda och avgiva brandalarm genom ringning i kyrkklockorna;

icke avgiva signal för sammankallning av allmänna brandkåren, förr än brandchefen eller den, som för befälet vid brandplatsen, där-om givit order.

Anm.: Vad här om ringare sagts gälle i tillämpliga delar även för annan person, som är satt att signalera utbruten eldsvåda.

§

Anmälan om vådelds utbrott avgives vid ..... och alarmering av brandstyrkan verkställes av ringarna medelst ringning i kyrkklockorna sålunda:

borgarbrandkåren alarmeras vid första ringningen, som skall pågå under 5 minuter, såvida icke brandchefen därunder giver order om ringningens upphörande;

allmänna brandkåren samlas vid andra ringningen, som skall pågå under 10 minuter.

Anm.: Vad här om alarmsignals avgivande medelst kyrkklockor är sagt gälle i tillämpliga delar även för annat motsvarande alarmeringssätt.

Allmänna brandkåren sammankallas endast på särskild order av brandchefen.

§

Vid alarm skall hela borgarbrandkåren med all sin materiel utrycka, så att i första hand redskapskärror (redskapsvagnar) (automobilfordon) utgå och i andra hand slangkärror (hästdragna pumpar) eller annan materiel.

Skulle av någon anledning redskap, som skall utgå i första hand, icke bliva bemannat med i efterföljande § angivet minimiantal manskap, innan annat redskap är klart för avfärd, kompletteras besättningen från annat redskap.

§

Vid andra alarm skall hela den allmänna brandkåren utrycka med all sin materiel.

§

I denna § bör angivas den enskilda redskap, som vid alarmering skall av allmänna brandkårens (borgarbrandkårens) personal medföras.

§

I denna § intagas bestämmelser om samlingsplatser för brandstyrkans olika avdelningar (spruthus, brandplats, vattenhämtningsställe).

§

Redskap skall utan särskild order utrycka till brandplatsen, då

1 befälhavare (avdelningschef etc.) och

00 man

bemannat detsamma.

(Exempelvis för redskapskärra

1 förman,

5 man.)

Övrig till redskap avdelad besättning skall, om redskapet dessförinnan avgått till brandplatsen, därstädes uppsöka detsamma.

§

Vid fördelning av befäl och manskap iakttages, att personal tilldelad redskap, som i första hand skall utrycka, uttages bland dem inom brandstyrkan, som bo närmast spruthuset.

§

Å särskild förteckning, upprättad av brandchefen, skall finnas angivet, vilken mindre materiel, som skall medföras å handkraftspruta och redskapskärra. Förteckningen skall finnas anslagen i spruthuset.

§

Befälhavare (avdelningschef, brandrotmästare, vice brandrotmästare, förman), som först anländer till brandplats, bör (för den händelse högre befäl ännu icke anlänt) omedelbart förvissa sig om, huruvida människo- eller djurliv äro i fara. Skulle så vara förhållandet, verkställes livräddningsarbetet i första hand. Eldsläckningen utföres i enlighet med erhållna instruktioner, varvid följande särskilt torde beaktas:

1. Befälhavaren, biträdd av två man, vilka medföra pytspruta, och en man, som medför plåtyxa, begiva sig in i den brinnande byggnaden, uppsöka eldhärden och söka med den medförda materielen släcka elden, om denna har liten utbredning. Visar det sig emellertid, att slangledning behöver utläggas, verkställes sådan enligt följande fördelning:

Befälhavaren övervakar arbetet;

en man sköter strålröret;

en man biträder strålföraren;

två man utlägga slang från slangrullen (slangkärren);

en man påskruvar brandposten och öppnar denna, då vattnet beordras.

Beroende på omständigheterna börjas utläggningen av slangen antingen från brandposten (pumpen) eller från brandstället. I regel bör man börja utläggningen från brandposten (pumpen), om redskapet vid slangledningens beordrande befinner sig närmare brandposten (pumpen) än brandplatsen eller om det för slangutläggningen tillgängliga manskapet understiger fem man, men från brandplatsen i motsatt fall och i regel om slangledning skall dragas upp för ett flertal trappor.

2. Eldsläckning skall, om förhållandena så medgiva, ske invändigt över tillgängliga trappor, men även, om förhållandena så betinga, utvändigt, eventuellt med tillhjälp av stegar.

3. Vid resning av 00 längder skarvstegar förfäres sålunda:

En man avdelas till varje steglängd, vilka frambäras till platsen för stegens resning, varest önskat antal steglängder sammansätts, och stegen reses så, att två man stötta rotändan och de övriga föra stegen uppåt. Samma metod användes vid resning av vanliga gårdsstegar, där så erfordras med tillhjälp av båtshakar eller dylikt.

4. Brandsegel bör vara hopviket utefter hela sin längd med övra liket ytterst och med skoten inlagda i seglet. Ett tillräckligt antal man bära seglet upp på taket, sträcka övra liket, fasthålla var sitt skot och låta seglet falla. De övriga, vilka kvarstanna nedanför byggnaden, fatta undra likets skot, varefter seglet sträckes enligt befälhavarens order. Sedan seglet sålunda kommit på anvisad plats, fastgörs skoten omkring skorstenar, telefongalgar, stuprännor o. s. v., varefter befälhavaren på lämpligaste sätt sörjer för erforderlig vattenbegjutning av seglet.

